

ŐSI GYÖKÉR

KULTURÁLIS FOLYÓIRAT

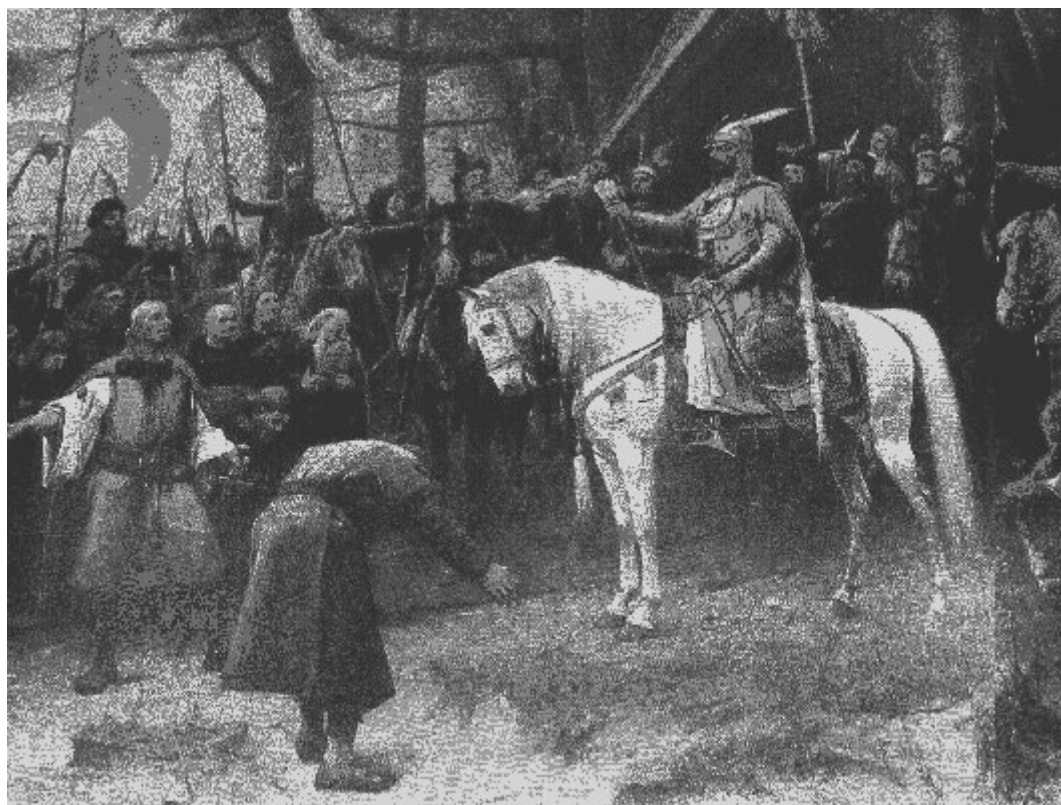
Megjelenik negyedévente a magyarságtudomány és az ősi magyar nyelv kutatásának szolgálatában

Alapítva: 1972

Ára : 650,- Ft

La Raiz Ancestral

Alapító – Örökös Főszerkesztő: Badiny Jós Ferenc

Munkácsy Mihály: Honfoglalás részlet
(Internet)

Alapító - Örökös Főszerkesztő: Badiny Jós Ferenc

Felelős szerkesztő: Dr. Gyárfás Ágnes
Szerkesztő: Prof. Dr. Pap Gábor
Munkatárs: Bubcsó Gáborné

Kiadó: Miskolci Bölcsész Egyesület (MBE)
3501 Miskolc, Vasgyári út 18.
(a kettős villamos végállomásánál)
Levél: 3509 Miskolc, Pf. 819.
Szerkesztőségi telefonszám/fax:
+36-46-331-981

© Ősi gyökér 2007. XXXV. évf. 2-3. sz.
Minden cikkért a szerzője a felelős. Egyes cik-
keket csak rövidített formában közlünk.
Kéziratokat nem őrizzük meg, és nem küldünk
vissza! **(Lemezen küldött anyag mellé kér-
nénk kéziratot is)**

Belföldi előfizetés (évente négy szám):
3000 Ft/év.

Egy szám ára 650 Ft.

Az előfizetés történhet:

A MBE címére (3501 Miskolc, Vasgyári út 18.)
- Ősi gyökér előfizetés megjelöléssel –
postautalványon, a Kiadónál személyesen, vagy
banki átutalással a BB RT bankban a
10102718-10373815-00000004 számlaszámra.

Külföldi előfizetés: 50 USD/év.

Az összeg a BB bank miskolci fiókjában
vezetett 10102718-10373815-00000004
számlaszámra utalható át.

Adószám: 19071332-1-05

Kapható: a MBE könyvtárban
(Miskolc, Vasgyári út 18.),
a Központi Antikváriumban
(Miskolc, Széchenyi u. 21. a színháznál),
a Belvárosi Szépműves Antikváriumban
(Miskolc, Városház tér 9.),
a Szkíta Könyvesboltban
(Miskolc, Széchenyi u. 53.),
a Kéthollós Könyvesboltban
(1081. Bp. Kenyérmező u. 3. a.),
a Fehérlófia Könyvesboltban
(Bp., József krt. 35.),
a Magyarok Háza földszinti könyvesboltjában
Gondos Bélánál (Bp., Semmelweis u. 1-3.),
a Püski Könyvesboltban (Bp., Krisztina krt. 54.),
az Emese Álma könyvesboltban
(Bp., Fehér út 1. – az Őrs vezér térenél),
Gedeon Editnél Budapesten (tel.: 314-4863),
a Csodaszarvas Könyvesboltban
(Bp., Teréz krt. 8. sz. alatt, az udvarban),
az ARTAMONDÓ Kft:
(SZKITIA) Bp., Andrassy út 124.
az ERDÉLYÉRT KÖNYVESHÁZ
Bp., Bécsi út 99.,
a SZITTYA Könyvesbolt
Bp., József Attila út 22.,
a TURUL Könyvesbolt
Bicske, Ady E. u. 7.,
Pécsett: Lác u. 2.,

ISBN 9632144546 • ISSN 1586-9423 • HU ISSN 1586-9423

**A Miskolci Bölcsész Egyesület Nagy Lajos Király Magánegyetemének új épülete.
Háttérben a Diósgyőri vár**

ÖSI GYÖKÉR

KULTURÁLIS FOLYÓIRAT

Alapító – Örökös Főszerkesztő: Badiny Jós Ferenc

2007. XXXV. évf. 2-3. sz.

TARTALOM

TANULMÁNY

Borbola János	
A nádverők és utódaik	2
Bradák Károly	
Magyar Szent Korona	12
Záhonyi András	
Egy felirat – sok értelmezés	37

SZAKRÁLIS GEOMETRIA

Kiss István	
Piramis – a peremes épület.....	38
A piramis szóról	
(Szerk.).....	49

NÉPEK, SORSOK

Pintye Mihály	
Anonymus végzetes névcseréje	50
Hajdu Katalin	
A filiszteusok története.....	54
Rózsás János	
Magyarok az Orosz Birodalom fogságában	60
Zsiros Sándor	
A front alatt	67

MAGYAR ZENE

Kecskés András	
Szolfia a magyar zene életfája.....	79
Kecskés Együttesről	
(Szerk.).....	86

TRIANON UTÁN

TRIANON utáni dalok	
Süpek Ottóné gyűjtése.....	88
Apponyi Albert	
Magyarország világpolitikai helyzete Trianon után	89

MAGYAR BÖLCSELET

Ravasz László református püspök	
A magyar nép lelke.....	92
Krizsai Mónika	
Boldog Ilona, Árpádházi Szent Margit nevelője.....	94
Tibold-Makk Szabina	
Árnyék útja	98

NÉPKÖLTÉSZET

Nagy Boglárka	
Néhány gondolat a Kőműves Kelemenné c. népballadához.....	99

MAGYAR PÁLOSOK

Pál fia Attila	
Tiszta víz fehér kenyér (folytatás).....	101

IN MEMORIAM

Búcsú Forrai Sándortól (Internet).....	119
---	-----

KÖNYVISMERTETÉS

Gyárfás Ágnes	
Vizek könyve (Ismereti Kovács Sándor).....	120
Rudnay Egged	
Attila trilógia (Internet)	123

A MBE DÍSZDOKTORAI

Dr. Várdy Bála történész.....	125
Várdyné Dr. Huszár Ágnes irodalomtörténész, író.....	127
Rózsás János író.....	129

ESEMÉNYEK

Beszámoló és gondolatok a VII. Nemzetközi Pálos Rendtörténeti Konferenciáról	
Schmidt Irén.....	131
Góbé virtus	
Záhonyi András.....	136
Váradiné Osváth Ilona Csodafiúszarvas c. kiállítása Budapesten a német anyanyelvűek templomában	
Gyárfás Ágnes megnyitóbeszéde.....	138
A muzsikáról	
(Szerk.).....	139

A MBE ELHELYEZÉSE

A MBE elhelyezése	
Felhívással és Kérelemmel fordulunk a Nemzeti Emigrációhoz.....	141

OLVASÓINK ÍRJÁK

IV. Béla leveléről (Internet)	
Geönczeöl Gyula.....	145
Nógrádi Mihály.....	145
„Mentsétek meg a lelkeket!”	
(Mennyei kórus).....	146

VERS

Siklósi András	
Böjti fohász	

BORBOLA JÁNOS

A nádverők és utódaik

A ma uralkodó felfogás szerint valamikor a 4. század folyamán Nagy Constantin és fiai a városokból kiűzték a 'bálványimádókat', akik „falukra vonták magukat, honnan a latin nyelvű keresztényektől a *paganus* (falusi) nevet kapták.”¹ A szó alapját képező *pagus* fő messzebbre nyúlik vissza, jelentése már Augustus császár idejében közigazgatási egység, felosztott terület volt.

„*pagus*, í, m. **1.** járás, kerület, vidék; **2.** község falu; *transl.* községbeli, falusi, vidéki lakosság; *pagi vicique* falvak és tanyák”²

„*paganus*, mn. [*pagus*] (*költ. és újk.*)

1) megyéhez vagy vidékhez való, tartozó, falusi, falu-, *focus*. *Innen átv. ért.* nus, i, hn. A) falusi ember; B) polgári ember, *ellentét:* katona.

2) *átv. ért.* durva, míveletlen, «paraszt». ||3) *mn. fn.* pogány.”³

Nyelvészeink ehhez a latin főhöz vezetik le a *pogány* szavunkat, melynek mássalhangzós váza egyúttal alábbi dolgozatunk gerincét képezi.

Vizsgálódásunkat szótárak, etimológiai levezetések adatgyűjtésével kezdjük. Körbenézünk a „nagyvilágban”, s a teljesség igénye nélkül felsorakoztatjuk PoGÁNy szavunk mellé a vele azonos mássalhangzós vázú, és értelmű szavakat.⁴ Meglepetésünkre, ezek napjainkra „szentesített” eredete rendre a levegőben lóg! Gondolataink követéséhez egyébként szorgos elődeink adathalmaza már önmagában is elegendő, így nem kell állást foglalnunk pl. Otrókocsi Foris Ferenc gyakran meglepő értelmezéseinek helyességéről, de ugyanez vonatkozik Kresznerics Ferencz *Magyar Szótárára*, Czuczor-Fogarasi kiváló gyűjteményére

¹ Czuczor-Fogarasi 5. *A Magyar Nyelv Szótára* Kiadja és nyomtatja az „Athenaeum”, Irodalmi és Nyomdai R. Társulat (Pest, 1870), 273.

² Györkösy Alajos, *Latin-Magyar Szótár*, (Akadémiai Kiadó, 1986), 391.

³ Finaly Henrik: *A latin nyelv szótára* (Editio Digitalis, Arcanum), *paganus*.

⁴A gyökelmélet elvetéséről, és a történeti összehasonlító nyelvészet szabályos hangváltásairól alkotott véleményünket a korábbi dolgozatunkban már részletesen ismertettük. Vö.: *Uráli tilalomfák, Ósi Gyökér XXXIV. Évfolyam 3. szám, 2006. július-szeptember.*

vagy akár a *TESZ* közismert tévelygéseire is. Tekintve, hogy a *pogány* szavunk nyelvészeink egyöntetű véleménye szerint az egyházi latinból származó szóátvétel, kicsit bővebben kutakodunk majd a latin *pagus/paganus* szó és származékaik házatáján.

Utunk során fokozottabb figyelemben részesítjük a magyar szóbokor latin betűs megjelenésének időrendi sorrendjét, sőt, vizsgálódásunkat kiterjesztjük a szóba jöhető szomszédos, ill. távoli, ősi népek szókincsére is.

Csoportosítva az így szerzett ismereteket rámutatunk a *pogány* szavunk legvalószínűbb, egyúttal sokak számára meglepő eredetére, melyet végezetül kiegészítünk az ősi, egyiptomi írás ide vonatkozó, általunk tapasztalt szövegrészleteivel.

Kíváncsian várjuk, mi az, ami valóban erre a szóátvételre utal, és mi minden szól pogány szavunk fent jelzett származtatása ellen?

Mindenek előtt ismerkedjünk meg *pogány* szavunk hirdett értelmével, és vélt eredetével.

- Kresznerics Ferencz szerint: „POGÁNY. Ethnicus, *paganus*. M.A. Az isten szánja meg a pogányt is.”⁵

Azaz a szó görög és latin megfelelőit adja.

- Czuczor-Fogarasi értelmezésében: „POGÁN, POGÁNY, (1), mn. és fn. tt. *pogány-t*, tb. ~ak; midőn főnév, ~ok. Kinek az Istenről és egélyről vagy épen semmi fogalma és ismeretei nincsenek, vagy ha vannak, hibásak, tökéletlenek, s bálványimádásban nyilatkoznak. Bibliai értelemben a régi zsidók fogalma szerint minden népek, a zsidókon kívül. Jelenleg *pogány* név alatt értetnek mind azon népek, kik nem keresztények, nem zsidók, vagy muhammed vallásán levők, mennyiben t. i. nem egy igaz Istent hisznek. *Se hite se oltára mint a pogánynak.* (Km.). Köznépi ért. aki nem keresztény, mind *pogány*. Átv. vad, kegyetlen, szivtelen, durva, kemény. E szónak a latin *paganus* ból való eredete kétségtelen. Adelung szerint a német *heide* is e körülményből értelmezendő.”⁶

- A *TESZ* véleménye is hasonló: „*pogány* 1130-40/12-13.sz.: „*Dolatores: Gedesa, Duda, Pagandi, Bodin*” (PRT=A pannonthalmi Szent-Benedek-rend története.

⁵ Kresznerics Ferencz, *Magyar Szótár gyökérrenddel és deákozattal*, Második Rész, (Budán, MDCCCXXXII), 135.

⁶ Czuczor-Fogarasi 5. *op. cit.*, 273.

8: 270); 1264: „Uenit usque ad locum qui dicitur *pagan-ser*” (Oklsz = Szamota István–Zolnai Gyula: Magyar oklevél-szótár Budapest 1902-1906); 1329/1417: *Pogan* szn. (Oklsz.); 1341: *Paganwar* szn. (Oklsz.); 1526: *pogany* (Szék-K.84=Székelyudvarhelyi Kódex); 1604: *paganyc* gr. (MA. = Szenczi Molnár Albert *Cómus* a.). /.../ Latin eredetű, talán szláv közvetítéssel is; vö. lat., k., e., h. lat. *paganus* 'falusi, vidéki (ember); polgári <nem katonás-kodó> ember, durva, műveletlen; istentelen, bálványimádó, nem keresztény (ember). /.../ A latin szó a lat. *pagus* 'falu, vidék, faluközösség' származéka. A 'bálványimádó, pogány' jelentés az egyházi latinban alakult ki; alapja mind a 'falusi (ember)', mind a polgári (nem katonai) személy' egyaránt lehetett. E jelentésfejlődésre az szolgáltatott lehetőséget, hogy a kereszténység elterjedésével a nem keresztény lakosság, a kisebb, elrejtettebb falvakba húzódott vissza; másrészt pedig az, hogy a keresztények szívesen nevezték magukat „Krisztus katonái”-nak, így a 'katona': 'polgári egyén' ellentét a 'keresztény': 'nem keresztény' ellentétet is kifejezhette. A latinból a keresztény terminológia szavaként részint továbböröklődött, részint továbbkölszönzött, s számos nyelvben él; /.../ A magyar szó latin eredete elsősorban a hazai latinban való megléte, korai adatainak írásmódja, valamint jelentései alapján jöhet számításba.”⁷

Ha a fenti levezetést elfogadjuk, akkor a *pogány* szavunk az *a/á*→*o* magánhangzó cserével a *pagus/paganus* latin szóból származik, jelentése nem keresztény, nem zsidó vagy mohamedán vallású, vidéki, műveletlen, bálványimádó, nem katona ember. Jelzőként a vidékre húzódó, a keresztény tanokat elutasító emberek megkülönböztetésére használták, akik ősi vallásukat ott, az eldugott falvakban folytatták tovább. Ha jól értettük, nyelvészeink szerint a feltűnő hangtani hasonlóság alapja a keresztény terminológia elterjedése, tehát a *pogány* szavunk „egyszerűen” jelentésfejlődésen átment szóátvétel, szolgáljon bizonyosságul a tagadhatatlan jelentésbeli párhuzam a latin *pagus*, *paganus* és a magyar *pogány* szavak között.

Csak hogy a *paganus* latin szó nemcsak a *pogány* szavunkkal cseng össze, botfűlűeknek sem okozhat különösebb gondot pl. a PaGaNuS → PaGoNy(oS) hangtani azonosság felismerése.

S merthogy nem valami légből kapott véletlenre hívtuk fel figyelmüket, ez újabb, nyilvánvaló hangtani párhuzam mellett bemutatjuk a két szó közötti tagadhatatlan jelentésbeli kapcsolatot is.

- Czuczor-Fogarasi szerint: „PAGONY, fn. tt. *Pogany*-t tb. ~ok, harm. szr. ~a. Túl a Dunán, fiatal erdő, mely vágás után hajt. Bérczy K. vadász-műszótára szerént általában:

⁷ *TESZ 3, A magyar nyelv történeti-etimológiai szótára*, Akadémiai Kiadó, Második Kiadás (Budapest, 1967), 235.

nagyobb kiterjedésű fiatal erdő. *A pagonyban tilos a legeltetés. Epret szedni a pagonyban.* Sándor I. szerint az erdőnek azon része, mely a vadászok és hajtók között fekszik. Egyébiránt minthogy a nyulak különösen a fiatal erdőben szeretnek tartózkodni, s a vadászok leginkább ezt kerülgetik; innen ez értelmezés alapját is a fiatal erdő teszi. – Elemzésére nézve l. PAGONÁL.”⁸

- A *TESZ* változata: *pagony* 1338: 1359. *Pagun* hn. (Oklsz); 1428. *Pagon* hn. (Oklsz); J: 1. 'erdő; erdőkerület, erdődülő. 2. az erdőnek az a része, amely a vadászok és a hajtók között van. 3. 'fiatal erdő / tilalmas erdő; /.../ Bizonytalan eredetű. Talán szláv jövevényszó; /.../ Az egyeztetésnek súlyos jelentéstani nehézsége van. A szláv nyelvi megfelelők jelentései alapján a magyar szó 2. jelentését lehetne eredetibbnek tartani; ez azonban később jelentkezik és meglehetősen elszigetelt. A mai nyelvjárásokban is az 1. és 3. jelentéshez kapcsolódó használatban él a szó. A szláv nyelvekből viszont 'vadászterület, erdő' jelentést nem tudunk kimutatni. – Etimológiailag ide tartozik a N. *pogonyics*, *pohanics* 'kisbéres' is, külön szláv nyelvi átvételként.”⁹

Tehát a *pagony* fiatal, ritkás /tilalmas/ erdő, mely – a finnugor alapokon gondolkodó nyelvészeink számára sajnos – ilyen értelemben nem származtatható a szláv nyelvből. Napjaink nyelvészei mégsem sorolják ősmagyar szavaink közé, mert az uráli *etimológiák között nem szerepel az ezzel összevethető hasonmása. Erre később még visszatérünk. Sőt, ezt a „barbár” szavunkat a hazai egyházi latinban is hiába keresnénk, így nem lehet onnan származtatott átvétel sem.

Ezért aztán a *pagony* szó származása álláspontjuk szerint úgy mond *bizonytalan*.

- Kresznerics Ferenc gyűjtésében is szerepel, viszont ennél a szónál szokásától eltérően nem jelzi a *deákozott*(latin) változatát. Gyanítjuk azért, mert szerinte nincs latin megfelelője, azaz *barbár*, *ős-magyar* szó. „PAGONY. Az erdőnek azon része, melly a vadászok, és a hajtók között vagon. S.I.”¹⁰

NB. A *pogány* szavunkkal gyakorlatilag egyidőben jelenik meg a *pagony* szavunk latin betűkkel írt első lejegyzése.

De térjünk vissza a *paganus*okhoz! Vajon milyen lehetett az a vidék, ahová az ősi hitüket megtartó kiközösítettek elhúzódtak? Magas, védelmező hegyek völgyeire, hatalmas, kiterjedt erdőségekre a

⁸ Czuczor-Fogarasi 5. *op. cit.*, 11.

⁹ *TESZ 3, op. cit.*, 58.

¹⁰ Kresznerics Ferencz II, *op. cit.*, 117. Czuczor-Fogarasi meghatározásának egyik része, de a *TESZ* felsorolásában a 2. pont alattiak is Sándor István *Toldalékos Szó-könyvéből* származnak.

mediterrán területeken tömegesen nem számíthatunk. Másrészt folyók menti fiatal, ritkás erdőszéleket, mezőket, ártereket sok helyen lehetett találni. Czuczor-Fogarasi által említett német *Heide* is erre utal.¹¹ Feltevésünk szerint oda települtek le.

Ezeket a területeket még ma is bízást ligeteknek, *pagonyoknak* nevezhetjük. Sőt! A latin *pagus/paganus* szó közvetlen magyar átvételének sokkal inkább a *pagony* szavunk fogható fel, *de facto* közvetlenebb vokális és szemantikai kapcsolat mutatható ki közöttük, mint azt a *pogány* szavunk esetében a korai egyházi latinra hivatkozva nagyjaink már lelkendezve elfogadtak.

Egyébkéntis... a *pogány* szavunk magánhangzóit felcserélve (anagramma) egy újabb változatát, a mára már eltűnt ősi *págony* szavunkat kapjuk:

„PÁGONY. Sagittarius [nyilas]. S.I.” (Sándor István)¹². Kérdés, hogy jó helyen keresgélünk-e, ha a *págony*-osokat, azaz az íjászokat, a keresztények szemszögéből nézve pogányoknak nevezzük?

Persze derék nyelvészeink szerint csakis a *pagus/paganus* → *pogány* megkövesedett levezetés a helyes, az úgymond kideríthetetlen eredetű *pagony* szavunk minden bizonnyal csak véletlenül cseng össze a bemutatott latin szóval. A *véletlenben* sajnos nem hiszünk, egyébiránt nem is tudományos kategória!

Feltevésünkben ez a nem katona, vidéki, durva nép építőanyagként, de védekezésül/fegyverként minden bizonnyal a kezük ügyébe eső fiatal fákat, botokat használta. Ebből kiindulva nézzünk egy kicsit körül a hasonló *P-G* vázzal rendelkező további latin szavak háza táján is:

„**pugio**, *onis*, *hn.* [pungo]

rövid szűrő fegyver, handzsár, dákos, tör (katonáié, míg sica orgyilkos, bandita fegyverét jelenti), a későbbi császárkorban a császárok, fővezérek és hadparancsnokok ilyet viseltek az élet és halál felett való hatalom jelképekül; — *átv. ért.* plumbeus pugio gyenge bizonyíték.

pugna, *ae*, *mn.* [pugnus]

1) ember ember ellen való küzdés, ütközet, verekedés, viadal, csata, harc (általán, úgy egyesek mint seregek között; *resd* ő. certamen, dimicatio, prlium): p. equestris, navalis; res venit ad manum et p., ütlegre (ivás közben). Innen *átv.*

ért. szóbeli czivódásról, vitatkozás, veszekedés, szóbeli harc, minden czivódásról általán.

2) acies ütközetre felállított csatarend.

3) (*színk.*) csíny, *küln.* ravaszsággal és csellel véghez vitt csíny, megtrefálás.

4) (*költ.*) nemi közösülés.

pugno, *l.* [pugna] *k.*

1) harcol, vív (általán, *l. pugna*); p. cum aliquo v. contra aliquem, pro commodis patriae; p. pugnam acem. Innen czivódásról általán, pl. szóval: Stoici pp. cum Peripateticis; p. secum, maga magával (saját előbbi mondásával v. tettével) ellenkezésbe jó, pugnantia loqui, maga magának ellenmondani.

2) valamiért harcol, vív, fárad, valamiért küzd, p. aliquid, valamiért, hogy valamit elérjen; pugno ne tradar, (*költ.*) így is p. facere aliquid.

pugnus, *i*, *hn.*

ököl; néha ökölcsapás; *átv. ért.* mint mérték: egy maroknyi, befogott ujjal értve; egy ököl nyi (mint ürmérték).

paganalia, *ium*, *kn.* [pagus]

a pagus ünnepe, falusi, vidéki ünnep.

paganicus, *mn.* [paganus]

1) falusi, vidéki, feriae; *fn.* paganica, *ae*, *mn.* (érts: pila) pelyhével töltött laptá.

||2 pogány.

paganismus, *i*, *hn.* [paganus]

pogányság.

paganitas, *atis*, *mn.* [paganus]

pogányság.

2) *átv. ért.* durva, míveletlen, «paraszt». ||3) *mn.* *fn.* pogány.

pagatim, *ih.* [pagus]

megyénként, az egyes falukban.

pegma, *atis*, *mn.* [= phgma]

1) deszkából összerakott állás.

2) könyves polcz.

3) (újk.) mesterséges állás, gép a színházban v. szinkörben, mely a földről magától fölemelkedett és visszaereszkedett, és a melyen gladiatorokat vívattak.

pegmaris, *e*, *mn.* [pegma]

(újk.) pegmán álló, gladiator.

pegniarius, *arius*,

paegniarius, *mn.* [paignon]

(újk.) játékhoz való, tartozó; *küln.* gladiatores pp., tréfából birkozók; *fn.* *hn.* harcjáték vezére.

pugillarius, *ii*, *hn.* [pugillares]

íróttábla készítő, *ft.*

pugillaris, *e*, *mn.* [pugillus]

ökölhöz való a mit ököllel meg lehet fogni: *fn.* pugillares, *ium*, *hn.* *t.* (sc. libelli v. codicilli) íróttábla, tárcza.¹³

1. **pugillatio**, *onis*, *nn.*

2. pugillatio, *onis*, *nn.*

pugillaris tova szállítása, egy neme a levélpostának, egy császári procurator vezetése alatt.

¹¹ *der Heide* → 1.) pogány, bivalyerős. 2.) cigány; *die Heide* → puszta, róna, hűvösebb ligetes vidék, fenyér.

¹² Kresznerics Ferencz, *op. cit.*, 123.

¹³ Ez a latin alak később az indoeurópai nyelvekben is elterjedt: Van Dale, *Etymologisch Woordenboek* (Utrecht, 1989), 708: **pug** [harde slag/kemény ütés]; ill. **pugilist** [vuistvechter/bokszoló]

1. pugillator, oris, hn. [pugillus]

1) levélhordó.

2) ügyes tolvaj, a ki az ember markából cseni el a pénzt.
pugilator.

pugillatorius, mn. [pugillus]

(Pl.) ökölhez való, follis, lapda, melyet ököllel ütöttek ki.

pugillus, i, hn. [kics. sz. pugnus]

(ősk. és újk.) egy maroknyi.

pugilor (pugillor), — l. (álszenv.) [pugil]

ököllel ví, kujaklik; átv. ért. lóról, a lábával lök, rúg.”¹⁴

Tehát a *P-G* mássalhangzókkal képzett, s a teljesség igénye nélkül bemutatott latin szavak a *hatalmi jelvény, harc, ütközet, viadal, az ököl, a szűrő fegyver, a vívásra alkalmas állványzat* értelemmel rendelkeznek. Így közvetlenül nem a menekülő lakosság hitvallásával rokoníthatók, hanem a környezetük – a pagonyok – adottságaiból eredő cselekvésekkel köthetők össze.

Figyelmes olvasóinknak már a *pagony* szavunk bemutatásakor feltűnhetett Czuczor-Fogarasi szótár megjegyzése: „Elemzésére nézve l. PAGONÁL”.

- A *pogány* szó feltételezett latin hátterének hívebb megítéléséhez vizsgáljuk meg a ma már inkább csak nyelvjárásainkban használatos *pagonál* igénket is:

„PAGONÁL, áth. m. *pagonál*-t. Balaton vidékén, Szalában és Pápa körül am. dorongol, doronggal ver, megver, lever. *Megpagonálni valakit. Pagonálni a diót.* Ez értelemről ok-szerűleg gyaníthatni, hogy törzsöke *pagona*, dorongot jelent, s rokon hozzá a szintén (bottal) verést jelentő *páhol*. Ha továbbá tekintetbe vesszük, hogy a *p* és *f* közel rokon ajakhangok (miért a finn nyelv *e* helyett is amazzal szokott élni): nem valószínű, hogy a pagony gyöke *fá*, s az egész am. *fagonya*, és jelentene különösen faágat, vagy fiatal fát, mely ághoz hasonló, s ezzel öszveköttetésben *pagony* am. fiatal erdő, mely vágás után újra kihajt; s minthogy a pagony a nagy erdőhöz képest alacson, kicsin: innen átv. Értelemben Pápa vidékén *pagonya ember*, am. kistermetű, törpe ember. Vagy pedig, mivel vannak *Pogony* helynevek, s a pagonya néhutt: *pogonya*; valamennyi rokonhangzású szó (pagony, pagonya, pagonál) származtatható a *bog* szótól is, amidőn pagony annyit volna mint bogony; tehát ágabogós helyet, vagyis ágabogós erdőt jelentene.”¹⁵

- Sajnálatunkra a *TESZ* szerkesztői egyszerűen nem foglalkoztak a *pagonál* szavunkkal, így ennek mai, ’tudományos’ eredetét sem ismerjük.

- Kresznerics Ferenc ugyan nem jelöli, de Ballagi Mór már ezt az igét is nyelvünk szókincséhez csa-

tolta.¹⁶

Tekintve, hogy nyelvjárásainkban mindmáig előfordul a *pagonall/pagunál* ige, felvesszük az ősmagyar szavaink közé.

Pagonálni tehát nem más, mint bottal/doronggal (le/meg)verni. Annál nagyobb meglepetés, hogy a latin *vívni, öklözni, küzdeni, harcolni* szavak megnevezhető közvetítő hiányában mégis mind hangtani vázukban, mind értelmükben a magyar változatokkal, nevezetesen, a *pagony*, a *pagunál* szavainkkal vethetők össze, ill. azonosíthatók.

Csoportosítsuk eddigi ismereteinket:

Az ősi hitüket megtartó kiközösítetteket a latin nyelvterületeken *paganus*-nak nevezték. Ezek az ’istentelenek’ magyarul a *pogányok* elnevezést kapták. Ugyanakkor feltevésünkben életterükként a magyar *pagony* szóval kifejezhető ritkás, fiatal erdőt, ligeteket választották, ahol a bemutatott latin változatok szerint eszközként, ill. fegyverként a természet adta fiatal fák/dorongokat használták. Ezekkel – ismét (a sajnos kihalófélben lévő) magyar szavunk értelmében – *pagonáltak*, azaz fával ütöttek/verték. A felsorolt latin és magyar szavak mindegyike a *PaG/PoG/PuG* gyökhöz vezethető vissza.

S ez csak a kezdet, hiszen ezzel beletenyelreztünk a magyar nyelv egyik legkevésbé kutatott szöbokrába. A teljesség igénye nélkül: *PaG/PoG/PaH/PuH/PaK/PoK*, de mindez akár a *B* hangos változatban is elképzelhető, így a *BoGos*, *BoG*, *BoH* stb. változatok is ide tartoznak.

Elsőnek ismerkedjünk meg a ’h’ hangos *PaH/PuH* változatokkal.

Kezdjük a *páhol* igénkel:

„PÁH, gyök *páhó, páhog* és *páhol* szókban. Részint hangutánzóknak látszik az ütéstől, ide-oda hányástól, pufolástól; az első szó is raktárfélét jelentvén, melyben a tárgyak ki- s berakosgattatnak; ’páhog’ szóban pedig az erős lihegés- v. pihegéstől, illetőleg szájtatástól, midőn rokon hozzá: *bá, bám.*” Illetve: „PÁHOL, (pá-h-ol) áth. m. *páhol*-t. Bottal, doronggal, darab fával ver valakit. V. ö. PAGONÁL.”¹⁷
„PÁHÓ, (páh-ó) fn. tt. *páhó*-t. Deszkákból öszveállított pajtaféle épület, melyet rakhelyül használnak; néhutt am. Magtár, csűr. Finnül: *piha*. (Fábián István). Magyar eredetére

¹⁴Dr Finály Henrik, *A latin nyelv szótára*, Budapest, Franklin Társulat, 1884.

¹⁵Czuczor-Fogarasi 5. *op. cit.*, 11.

¹⁶ Ballagi Mór, *A Magyar Nyelv Teljes Szótára*, Második Rész (Pest, MDCCCLXXIII), 402. oldalán (eredeti kiadója Heckenast Gusztáv, a rendelkezésünkre álló reprint a Nap Kiadó Bt., 1998 gondozásában jelent meg).

¹⁷ Czuczor-Fogarasi 5, *op. cit.*, 11.

nézve l. PÁH gyököt; vagy talán alapul azt is vehetjük, hogy fából levén építve, e szerint *páhol*-lal együtt *pagony* szóval volna gyökrokonságban. Akik minden lehető idegen szóból származtatnak, azok e szót is az ácsoknak faragóhelyét, deszkabódéját jelentő német *Bauhof*-ból magyarazzák.¹⁸

„*páhol* 1758/1770. J.: 1. üt, ver 2. ütögetéssel puhít. /.../ Hangutánzó eredetű szócsalád. Hangalakja eredetileg a tompa, nagy felületű ütés zaját jelenítette meg. A szócsalád összefügg a *pohos*, *puha* stb. szavakkal. Az eredeti jelentését a *páhol* és a *páhog* jelentése képviseli. A régiségben meglévő *Páh*, mai *Páhok* helynevek talán szintén ide tartoznak, amennyiben egy köznévként ki nem mutatható névszó rejlik bennük, mely a hajdani tímármesterség egyik, a bőr puhítására vonatkozó műszava lehetett.”¹⁹

Tájszavaink is a bottal verésről tanúskodnak:

„*páhol*¹ ige 1. ts *páhú*’ (Berhida 1183:84) 2. ts *páholja* (Kkság 2142: 177): <szénakazal rakásakor kazlat> ütögetve rendezget, igazgat 3. tn *páholt* (K.-Sárrét 2110:20; Mkság, K.-sárrét, N.-Sárrét 2111:59,249): <szél> erősen fúj, csapkod. *Páholt az északi szél, suttymban a kitarti legény is összerántotta magán a szűr elejét.*

páholyog tn ige *páhojog* (T.dob 1395:45): <szél> fújdogál, lengedez.

páholyos mn *páholossan* (Balogunyom 378: 19): tágas kényelmes. *Óvitt istállója van, de a lova mégis páholossan van benne (elhelyezve).*”²⁰

„**PUHOL**: 1 püföl. 2. puhít. 3. porol (Mátra vid.)

PUHONGÓS: puha, puffadós (Gömör)

PUHOS: korhadt (Komárom)

[**PUHINGÁL**] még-puhingál: megver, eldönget (Békés m.)

PUHÉGYÉL: (puhegyel) ütlegel (Bihar m. Pocsaj)

PUHA: dologkerülő. *Puha embér* (Kiskunhalas)

POGONYICS (Alsó-Fehér m.): kishéres

[**POGONYÍT**] **lő-pogonyít**: legyaláz, becsületében gázol (Csanád m.)

össze-pogonyít (Csanád)

POHÁJ: liszt (Dráva mell. Szatmár, *pahaj* Eszék, *pohaj* Dráva mellék)

[A cséphadaró segítségével verték ki kezdetben a kalászból a szemet]

PAGONÁL: ver, dorongol (Balaton melléke, Pápa vid., Zala m.)

össze-pagonyál: összever

(Veszprém m. Szentgál .m)

PAGONYA: kicsinszerű, törpe (Pápa vid.)

PÁHOG l. piheg, liheg. Lelkendezik (Szatmár m., Szabolcs, Bodrogek)

PIGE, BIGE: mind a két végén meghegyezett fáska, melyet a játszó gyerekek ütőfával föl- és elütnek. (Nagy-Kúnság, Debrecen, Abaúj m. Szikszó, *büge* Palócság, *pige* Hont m., Ipolyság, Hegy-alja, *pigre* Ugocsa, *pike* Alföld, *püge* Kún-Halás)²¹

¹⁸ Czuczor-Fogarasi 5, *op. cit.*, 12.

¹⁹ *TESZ* 3, *op. cit.*, 59.

²⁰ *Új Magyar Tájszótár* N-S, Akadémiai Kiadó (Budapest, 2002), 325-326.

„**Pagát** 1791. J: Az egyes számú kártya a tarokban.[A legkisebb ütőlap]

Páka 1661. J.: 'káka, nád, gyékény virága, buzogánya.”²²

Tehát elképesztő füzér sorakozik a *PaG* – *PaH* tövek után. Nagyjaink nyomdokán haladva erősen kérdéses, hogy mindennek a jelentésváltozáson átment *pagus/paganus* latin szó átvétele lenne a kizárólagos eredete! A *TESZ* többi magyarázata, úgymint „bizonytalan eredetű, eredete ismeretlen, hangutánzó” kitételek akár említésre sem méltóak. Tudós nyelvészeink szerint a hön óhajtott szláv tő nem mutatható ki a fiatal erdő, vadászterület értelemmel, mi több, a fent bemutatottak szerint a *pangálni/páholni* igénket sem 'kölcsonóztük' sehonnan sem.

De akkor honnan került a magyarba a *P-G/P-H* mássalhangzós vázú bemutatott szócsalád, ill. honnan került a latinba a fentebb bemutatott hasonló vázú és jelentésű szócsokor?

- Az ógörög/koine vonalat vizsgálva megállapíthatjuk, hogy sem Plato, sem Sophocles, de Herodotus szókincsben sem szerepelt ez a szó/gyök. Akkortájt a *pogány* értelemmel még az *έθνος* → *nép, tömeg, csapat, banda* értelmű szót használták.²³ Később – valószínűleg a latin szó hatásaként – azért itt is megjelent a pogányságot jelentő *P-G* gyök, lám az újjörögben a *παγανισμός* → *pogány* jelentéssel, ill. mint jelző a *παγανιστικός* már közszóként szerepel.

- A héberben sincs hasonmása, ott viszont a már ismert, s ma is használatos *גוי* *goj* szó jelzi a más vallású *népeket*, azaz számukra a pogányokat.

- Sőt, az átvevő nyelvek hiányában várható volt, hogy a bemutatott *P-G* váz nem is keletről, az ősi Mezopotámiából ered, hiszen a *PAG* gyök ott sem *ligetet/üt-nit/harcolnit* jelentett, hanem elsősorban *madarakat*.²⁴

Következésképpen megállapíthatjuk, hogy a **pogány** szavunk nem a *héber* – *ógörög* – *latin* – *szláv*

²¹ Szinyei József, *Magyar Tájszótár* (Nap Kiadó 2003), 1625, 1707, 1708, 1749, 1790, 1791.

²² *TESZ* 3, *op. cit.*, 58, 62.

²³ Mint láthattuk, Kresznerics Ferenc is a görög *ethnics* szónál kötött ki.

²⁴ Labat Rene, *Manuel d'Epigraphie Akkadienne* (Paris, 1995), 78: „*pag MUŠEN* -déterminatif suivant les noms -d'oiseaux. Egyébként nem tudjuk a *madár* → *pag* – *hu*, mint *felsőbbrendű lények/népcsoport* megjelölését sem kizárni.

vonalon került nyelvünkbe.

A *pogány* szavunk eredetének kutatásakor külön figyelmet érdemel Otrókoci Foris Ferenc *Origines Hungaricæ* kétkötetes munkája. Feltűnő, hogy a gályarabságot megjárt protestáns lelkész hollandiai Franeken-ben kiadott könyvében magyarul egyetlen szót sem ejt a pogányokról! Pedig számos szófejtése között tiszta latinsággal több helyen is ír a *P-G* váz latin megfelelőiről:

„nempe, nos habere verbum etiam *Harczol*, (sive *Hartzol*), h.e. pugnat; unde, *Harczoló*. Pugnax.”²⁵

Vagy... „unde ortum est compositum, *Csetè-patè*, (seu *Chate + -Patè*), h.e. *pugnax contentio*:...”²⁶

„Trissum respondet nomini Tris, quo hodie Pagus quidam vocatur in Comitatu Gömöriensi:...”²⁷

„Illud ergo nomen Dei Ignis, h.e. *Isten*, nostri cum é Paganismo Christianæ Ecclesiæ sunt aggregati, retinuerunt in sua lingua,...”²⁸

Sőt! A *paganus* latin szó értelmét magyar fordításában közvetlenül a *falusí*, és nem a *pogány* szavunkkal magyarázza:

„Quod est ferè ipsissimum Hebræum, פָּרָז, (*Perazi*). *Villicus*, seu *Paganus*, *Falusí* Hungaricè.”²⁹

S mindez több mint elgondolkodtató! Otrókoci Főris Ferenc, korának egyik kiemelkedő hittudósa, Európa-szerte elismert bölcsészeti és jogi doktor, s az első magyar összehasonlító nyelvészeti iskola megalapítója, az 1600-as évek második felében írt, a magyarok, és nyelvük eredetéről szóló

²⁵ Otrókoci Foris Ferenc *Origines Hungaricæ Franequeræ Pars Secunda* (apud L. Strik, MDCXCIII), 79. Fordításunkban: 'Aztán van még az igénk *Harczol* (vagy *Hartzol*), → pugnat; amiből *Harczoló* Pugnax [harcias].'

²⁶ Otrókoci, *op. cit.*, P.S., 291. Fordításunkban: 'amiből született az összetétel *Csete-patè* (vagy *Chate + -Patè*) → pugnax (harcias) mérközés...'

²⁷ Otrókoci, *op. cit.*, P.S., 118-119. Fordításunkban: 'Trissum azonosítható Tris névvel, ami manapság egy bizonyos megnevezésű járás a ...'

²⁸ Otrókoci, *op. cit.*, Pars Prima, 291. Fordításunkban: 'Csúfolja tehát Dei Ignis nevét, → *Isten*, a mienkhez [itt kifejezetten] a Vidéki Keresztény Egyházakból csatlakozott, megmaradva a saját nyelvében...' Czuczor-Fogarasi 6, *op. cit.*, Véraldomás, 929. szerint: „Ily áldomás volt az, melyet Anonymus C. 5. följegyzett: „More „paganismo fuis propriis sanguinibus in unum vas, „ratum fecerunt juramentum.“ (Pogányszokás szerint saját véreiket egy edénybe ontván, megszentésük az esküt.). Anonymus-szal kapcsolatban felmerülő kételyeket ez az idézet is erősíti. Ki tudja pontosan, mikor is élt Anonymus?

²⁹ Otrókoci, *op. cit.*, P.P. 296. Fordításunkban: 'Ézért van gyakran a legnyomatékosabban héberül majoros gazda, vagy a *Paganus* → *Falusí* magyarul.'

összefoglaló munkájában a *paganus* → *pogány* összefüggést még nem ismerte! Természetesen ez az ún. negatív bizonyítás, mint mindig, most is gyenge lábakon áll, ám számunkra egyszerűen érthetetlen, hogy számos levezetése között a magyar *P-G/P-H* vázú szóbokorból egyetlen példa sem szerepel. Vajon mi lehet ennek az oka? Nem találkoztunk nála a *pogány*, a *pagony*, vagy a *puha*, *püföl*, *páhol* stb. szavainkkal sem, pedig mint az a *TESZ* felsorolásából bizonyára már önöknek is feltűnt, egészen biztosan 1329 óta („holtbiztosan” a *Székelyudvarhelyi Kódex*-ben, ill. a *Magyar oklevél-szótár*-ban) a *pogány-pagony* szavunk latin betűs változata rendszeresen nyomon követhető! Mindkét magyar szavunkat egyszerűen ismernie kellett! Miért nem tért ki ezekre is a *pagus/paganus* méltatásakor?

Több lehetséges válasz között az egyik legvalószínűbb: az ő idejében még nem létezett ez a sokat hirdetett azonosítás a *paganus* és a *pogány* szavunk között. Ez majd csak jó százharminc évvel később (az 1800-as évek elején) Kresznerics Ferencnél jelenik meg először, ekkortól bizonyítható a félreérthetetlen *paganus* → *pogány* „átvétel”!

Tanulmányunkban kiemelt helyet érdemel Körösi Csoma Sándor vélekedése. A *pogány* = *pagan* szó viszonyáról alkotott meggyőző, de bizonyára sokaknak meglepő gondolatait csak kevesen ismerik. Széchenyi István szavaival élve: „az egész világnak a keleti nyelvtudomány alapító nagysága”³⁰, a magyar nép eredetét kutató nagyjaink egyik vezéralakja, a szanszkrit nyelv tanulmányozása során a következő megállapításra jutott:

„ – A legfelsőbb lénynek vagyis képviselőjének = Buddhának neve sanskrit nyelven *Bhagvan* és *Tathagata*; az *el-sőnek* jelentése «győzedelmes», a másodiknak «egyenes úton járó» azaz igazságos. Ez a két elnevezés nagyon megerősíti a buddhizmus és azon sanskrit szavak felőli véleményt, amelyek t.i. az európai nyelvekben előfordulnak. Illetve azon körülményből, hogy a buddhisták gyakran használják a «Bhagvan» szót én úgy vélekedem, hogy a túlbuzgó keresztények, megvetőleg, a «*Pagan*» *pogány* szót illesztették reájok. A mi pedig a «*Tathagata*» elnevezést illeti, az megerősíti a föllebb említett «*Geta*» szónak valódi értelmét, tudniillik «járó» az egyenes úton.”³¹

³⁰ Részlet az MTA emléktáblájáról, Körösi Csoma Sándor dardzsilingi síroszlopának jobb oldaláról.

³¹ Dr. Duka Tivadar, *Körösi Csoma Sándor Dolgozatai* (Budapest, 1885), *Körösi Csoma Sándor életrajza* a 35. pont alatt, 51. oldal.

„40. Valamint az európai keresztények alkották *Bhágvánból* a «pagán» = pogány szót: azon módon cselekedtek az ázsiaiak is, mintegy megvetőleg használván azt a buddhisták irányában a mohamedánok, a kik a hindut és a buddhistát ma is «budd-paraszt» nevezettel illetik. Ezen szó e perzsa szóból származik: peristhán, parasztidan = imádni, – budd-paraszt = Buddhát imádó, – magában véve ez nem gyalázó nevezet, de a mohamedánok annak akarják tekinteni, értvén alatta «bálványimádót».³² Körösi Csoma Sándor, Kelt, Sabbathu, 1825 május 5-én.

Buddha → szanszkrit nyelven *Bhagvan* tehát a *győzedelmest* jelenti. Mint azt Otrókocsinál is láttuk, a *harc*-ot, a *küzdelmet* jelentető a *P-G* gyök a szanszkritban a *BhaG*-van→(minden küzdelemben) *győzedelmes* szó vázát képezi. Körösi Csoma Sándor szerint a szóátvétel eredeti iránya a *Bhagvan*→*pagan*=*pogány* volt. Érdeemes megismételni: „az európai keresztények alkották *Bhágvánból* a «pagán» = pogány szót”! Ez egyúttal azt is jelenti, hogy a szó származása Buddha másik jelzője «Tathagata» alapján a *Geta* → *szkíta* gyökerekhez vezethető vissza. Figyeljünk a keltezésre is: a naptár szerint 1825 május 5. volt.

Akkor hát a *P-G/P-H* szóbokor, s közötté (minden bizonnal) a *pogány* szavunk is ősi, magyar örökségünk? Vajon miért nem ismerik ezt a *TESZ* szerkesztői? Utánanéztünk! Nyelvünk 150 éves 'finnugor hódoltsága' eredményeként a másfél évszázaddal ezelőtt gyűjtött, összesen 34 vogul és osztják dialektus szókinccse manapság a halandók számára is elérhető lett. Közöttük hasonló vázú, és jelentésű szó nem található.³³

A fentiek mérlegelése után ismételtén megkérdezzük: elfogadható-e továbbra is a latinból történt átvétel kizárólagos feltételezése? Létezik-e más magyarázat a felvázolt teljes magyar szófűzér kialakulására, hiszen a *pagus*-ból történt átvétel nemcsak kérdéses, hanem nyelvünk kialakulását

³² Dr. Duka Tivadar, *op. cit.*, 53-54. oldal.

³³ Hasonló jelentésű *P-G/H/K* vázú ige keresése az ún. ugor nyelvtestvéreinknél 'természetesen' nem hozhatott eredményt, hiszen nyelvészeink szerint az ugor kori *p* hangunk (tisztelet a kivételnek) már régen *f* hanggá spirantizálódott volna.

TESZ 4, *op. cit.*, 148:

Vogul: *ixt*- Unter-Konda-Dialekt és Pelymka-D. → *üt*;
ikt- Sosva-Dialekt → *üt*.

Osztják: *õə'tä* Wach- Dialekt → *üt*; *ięuəttä* Ober Demjanka-D → *üt*.

Ez a néhány nyelvjárási változat csak a magyar *ütni* szóval vethető össze, köztük pedig egyikben sem szerepel a *p* és a *g* hang.

tekintve nagyon későinek számít.

Természetesen létezik, s nem is akármilyen!

Ha abból indulunk ki, hogy a magyarba más úton került, illetve mindig is oda tartozott a *P-G/P-H* töre épített *pagony* – *pogány* – *paganol* – *pangál* – *páhol* – *puhos* – *puha* stb. szóbokor, akkor még mindig válaszra vár, hogy hogyan került a latinba, ill. az újjörögbe a hasonló értelmű és vázú társa, a *paganus* ill. a *παγανισμός*? Körösi Csoma Sándort olvasva kézenfekvő lenne az a feltevés, hogy az átvétel fordított irányú volt, azaz az (ős)magyarból került a latinba! Csakhát népünk hivatalos származtatása szerint a kultúrált görög/latin világ összeomlásakor makogó eleink még valahol a pusztákat rótták.

Nos, azoknak, akiknek már a csupasz gondolatára is 'feláll a szőr a hátán' elmondhatjuk, hogy a további etimológiai kutatás nem a szteppére, hanem közvetlenül délre, az óegyiptomi alapokhoz vezet. Sőt! Azokat az ősi hieroglifákat az (ős)magyar alapnyelv segítségével lehet, s éppen ezért kell is olvasni. Ebben a tanulmányunkban nem célunk ez utóbbi állítás bizonyítását újból napirendre tűzni, helyette a *pog-ány/pag-ony* szavunk, s vélt alapját képező latin *pag-us/pag-anus* szó – hieroglifával írt – vázát/gyökét tesszük nagytónk alá.

* * *

A kérdéses hieroglifát a szakirodalom Gardiner nyomán F₂₂-es jeleként rangsorolta, s mint ideogramma hangértékét szerintük *phwy*-val kell azonosítanunk. Jelentése *hátsó fertály*, valaminek a *fenéke*.³⁴ Mint fonéma, ugyanezzel a jelentéssel újfent a *ph* hangértéket kapcsolták hozzá. A szövegekben gyakran másik hieroglifa társaságában látható: , ahol hangértéke nem kis meglepetésünkre továbbra is csak a *ph*. A szakirodalom vélekedése szerint ekkor a jelentése azért némileg megváltozott, s az *elérni*, *végződni*, *megtámadni*, *meghódítani* stb. 'cselekvő' értelemmel bír. A   jeleket vizsgálva – hiszik vagy nem – a teljes hieroglifás csoport transliterációja immár

³⁴ A botozás Egyiptomban a szokásos büntetések közé tartozott.

negyedszer is csak a *ph*, sőt, ismét a *fenék, valaminek a vége*, és *hátvéd* jelentéssel rendelkezne. Ezen utóbbi hieroglifák a *Papyrus Leningrad 1115*, hieratikus jelekkel írt szövegének transzkribációs átírásából származnak.

Érdeemes tehát ezt a jelet jobban körüljárni.

Lám, már Budge is felismerte a hieroglifa *peh* hangértékét, A *List of Hieroglyphic Characters* VI. *Parts of Animals* 44 -es jeleként: *Phonetic*

Value = peh -ként határozta meg.³⁵

Gardiner minderről bővebben nyilatkozott:

„F₂₂ hind-quarters of lion or leopard. Ideo. In „*phwy* 'hind-quarters', 'end'; hence phon. or phon.det. *ph*, exx. var. *ph* 'reach'.”³⁶

Gyakorlatilag mindkét egyiptológus a nevezett jel hangértékét a hieroglifákból származtatja: *p* + *h*. A közé került 'e' hangzó csak modern korunk nemzetközi megállapodásának terméke: *peh* (a magánhangzók eredeti hangértékét senki sem ismeri).

Mindkét jel archaikus hangértékével már korábban találkoztunk, a hieroglifa 'p' értékét ott rendre 'b'-nek olvastuk, bár a kép látványa a *PaD/PaDozat* jelentést takarja. A 'h' hangértéke is erősen a 'g'-be hajlik, lám a kép látványa valóban a jelzett kanóc, azaz az ÉGő jelentésével azonosítható. Így a hieroglifa fonetikai váza számunkra a P-G / P-H hangokból áll.

Minderről a *Csillagszoba, Mássalhangzók, betűk* címszó alatt az V. fejezetben bővebben is megemlékeztünk.³⁷

Ezek után nézzük meg, hogyan hangzósították a *Papyrus Leningrad 1115*, ill. közismertebb nevén a *Hajótörött történeté*-ben ezt a jelet.

Az uralkodó felfogás szerint az *elérni* ige jelentésváltozataival találkozunk: 'Lásd, *elértük* otthonunkat; /.../ a legénység épségben *megérkezett*; /.../

³⁵ Sir E. A. Wallis Budge, *An Egyptian Hieroglyphic Dictionary*, Vol.I, Dover Publications, (London 1920; New York, 1987), cxiii.

³⁶ Sir Alan H. Gardiner, *Egyptian Grammar*, Third Edition (Oxford, 1994), 464.

³⁷ Borbola, *Csillagszoba*, Írástörténeti Kutató Intézet (Budapest 2004), 45-71. oldalakon.

elértük Wawat *végét*.' Ez utóbbi esetben nemcsak az *elérni* igét jelenti, hanem a második alkalommal a *végét* főnévként is szerepel.

Sajnos a fenti olvasatok nem fedik a valóságot. Alábbi példáinkban az eredetileg hieratikus oszlop, majd sorírást áttettük (*transcribere*) a jobban szerkeszthető hieroglifás írássá.

Íme az általunk javított változatok:

16-18 19-20 21 22 23-24 25 26-27 28-29

ibk, hky-^c. mk ph n n

*szv-k kx-^c * m ^ck pg n-*iw* n-k*

SZÍVeK aKaRaT-aDoM M-AD-K PaG-oN-JU-N-aK

szívek akaratát adom. Parancsolom: pagonoljanak

113 - 115 116-117 118 119 120 121-122 123 124 - 127

nhw n mš^c . n, ph. n n

*nh w ngs n mš^c - i - k - n-k pg - n-*iw* - n-k*

Nem HázáBól * Me-SSZ-I - K - Ne-K PaG-oN JU-Na-K

* NáDaSoN

(üzenem) a nem házából a nádason a messzieknek, hogy pagonoljanak.

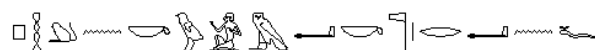
128 129 130 131 132 133-134 135-136 137 138- 141

phwy W^cwš t sn. nn.

pg w -y- W-k tkršt z n szn iw n n k

PaG-U -nY OLT oK úTKeReST ZúZoN SzáN JÖNNeK

Pagonyoltok út(üt)-keresztet a zúzón, a szánok jönnek

1665-1667 1668 1669 1670 1671 1672 1673 1674 1675-1677 1678 1679 1680

ph. nk wí. mk ngr. rā. nf

pg-pg n k w i m ^c k ngr i ^c n f

PáG PáG Na K Ó ÉN M aD oK NaGyúR éLő aD Nem Fia

Páhognak óneki.

Megparancsolom: élő nagyúr adja a nem fiát

Tehát a közvetlen olvasat *pagon* , és *paguny* , a többi jel a műveltetést =

ja/iw, ill. az ige ragozását jelenti: | | | *nak*, és az *olt-ok* jeleket írja. Ez utóbbi két hieroglifával aztán végképp nem tudtak mit kezdeni, így született meg kényszerűségből a helységnévvel végzett azonosítása: Vava. Az olvasatunkban szereplő *pagon(ol)janak* műveltető ige leírásakor a könnyebb érthetőség kedvéért mai nyelvünk kiejtését követtük, s az (*ol*) toldalékot illesztettük a szó középebe: *pagonOLjanak*. A papiruszon csak a *pagonjanak* áll.

Megismételjük: a jel és toldalékai, a *PaH/PaG* gyököt, és a *páhol/pagon/paguny* olvasatot adják, jelentése ütni, verni, törni stb.

Vajon kit/mit kellett a Deltában ütni-verní? És persze mindezt miért?

A történet a későbbiekben erre is kitér, lám a nádasban kör alakú tisztásokot készítettek, melynek a közepére oltárokat emeltek... és ott véres áldozatokat mutattak be.³⁸

A Nílus Deltájában tehát több ezer évvel ezelőtt a *nádat/náddal* már *pagonáltak*.³⁹

Mindez pedig nem lázalom, kórosan burjánzó fantázia terméke, hiszen nyelvünk ezt az ősi tevékenységet mindmáig híven megőrizte.

Egyszerűen ma is használjuk ezt az igét, igaz, kissé összevontabb alakban. Csakhogy ma már sejtelmünk sincs eredetéről:

A *nádas pagolása* helyett manapság
ná(da)s-pa(n)golunk = náspángolunk.

TESZ II, 1000.: „náspángol 1315: „úgy elnáspángolt volna (Katona J.: Rózsa 141: NSz.). J: (pálcával, vesszővel) elpáhol, alaposan megver. /.../ Ismeretlen eredetű szócsalád. Alaktani változatai között más gyakorító képzős formák is ismeretesek; vö. pl 1874: „mégnáspigál: megver”. A *nás-*

³⁸ Bővebben szólunk erről a *Csillagszoba, Csaba nyomában* című fejezetben. 372-es oldal.

³⁹ A *Papyrus Leningrad, 1115*, tekercs magyar nyelvű olvasatának feldolgozása előkészület alatt áll.

págol és *páhol* keveredéséből keletkezett *náspáhol* mellett van népetimológias *nádpáhol* változata is (1867: CzF. *náspál* a.), a verésben alkalmazott eszköz nevének bejátszásával.”

S végezetül felhívjuk figyelmüket a *Sidste Nadver/es* dán liturgikus szóhasználatra. Az Újszövetségből közismert *Utolsó vacsorát*, illetve Jézus testét és vérének jelenti.⁴⁰ Tekintve, hogy ezt az adatrendszert még nem jártuk teljesen körbe, más szóval a dán archaikus liturgiában szereplő, számukra idegen szó – *nadver/nadveres* – származása további, alaposabb kutatásra szorul, ma még korainak tartjuk mélyenszántó következtetések levonását.

„Bland R:s öfriga arbeten må nämnas Om det höjercvrdige *Herrens nadveres sacramente*.”⁴¹

Gondolatébresztésül Lukács Evangéliomából idézünk: „22.19 És minekután a kenyeret vette, hálákat adván megszégé, és adá nekik, mondván: Ez az én testem, mely ti értetek adatik: ezt cselekedjétek az én emlékezetemre. 22.20 Hasonlóképen a pohárt is, minek utána vacsorált, ezt mondván: E pohár amaz új szövetség az én véremben, mely ti értetek kiontatik.”⁴²

De mi köze lehet mindehhez a dánok liturgikus szövegeiben szereplő *nadver/nadveres* nyelvükben egyébként nem létező szónak?

Idézet Máté Evangéliomából: „27.27 Akkor a helytartó vitézei elvívék Jézust az őrházba, és oda gyűjték hozzá az egész csapatot. 28. És levetkőztetvén őt bíbor palástot adának rá. 29. És tövisből fonott koronát tőnek a fejére, és nádszálat a jobb kezébe; és térdet hajtvá előtte, csúfolják vala őt, mondván: Üdvöz légy zsidóknak király! 30. És mikor megköpdösék őt, elvívék a nádszálat, és a fejéhez verdesik vala.”⁴³

* * *

ÖSSZEFOGLALÁS

Tanulmányunk célja a fenti levezetésen keresztül nyelvünk, múltunk, ősi hitvilágunk alaposabb

⁴⁰ Katolsk Minileksikon, *Sidste Nadver 'Herrens Nadver'*. Ahol az Újszövetségi további hivatkozások is megtalálhatók.

⁴¹ Nordisk familjebok / Ugglepplagan. 22. Possession - Retzia / 1451-1452

⁴² *Szent Biblia* Károli Gáspár fordításában, *Lukács Evangélioma* 22. 19-20. (Budapest, 1939), 91.

⁴³ *Szent Biblia* Károli Gáspár fordításában, *Máté Evangélioma* 27. 27-30. 36. oldal.

megismerése, egyúttal az ősi egyiptomi és a mai magyar nyelv közötti szoros összefüggések bemutatása volt.

Kiindulásként a *pogány* szavunk jelentését és eredetét tettük nagytitkunk alá. A latin *paganus*-szal vont nyilvánvaló kapcsolata mellett a magyarban, de a latinban is jelenlévő számos hangtani és jelentésbeli változatát mutattuk be. Kiderült, hogy a *P-G/P-H* szóbokor származása tudós nyelvészeink szerint bizonytalan, ismeretlen eredetű, ill. hangutánzó alpra vezethető vissza.

Megállapíthattuk, hogy a magyar szóbokor kialakulását nem lehet az ún. egyházi latinon keresztül nyelvünkbe került *pogány* szóra alapozni. A *paganus* – mint láttuk, eredetileg vidéki értelmű latin szó – egyébként is jelentésváltozás nélkül nem a magyar *pogány*, hanem közvetlenül a *pagony* szóval vethető össze.

További vizsgálódásunkból kiderült, hogy sem az ógörög, sem a héber nyelv nem használta *pogány* értelemben a *P-G/P-H* mássalhangzós vázat. Sőt, a finnugor elmélet nagyságai által – az alig 150 éves gyűjtésből származó ugor dialektusok ún. visszavetítésével – összehordott *ősetimológiák között, de a mostani ugor szilánknyelvekben sem szerepel a *P-G/H/K* váz → *ütni/harcolni* jelentéssel.

Ezek után nyilvánvalóvá vált, hogy a *P-G/P-H* töre épített *pagony* – *pogány* – *paganol* – *pangál* – *páhol* – *puhos* – *puha* stb. szóbokor nem a *héber-görög-latin-szláv* közvetítéssel került nyelvünkbe, de nincs az uráli/finnugor nyelvekkel sem kapcsolata. Viszont tagadhatatlan tény, hogy mind a magyar nyelvet, mind a latint hasonló hangalakú és jelentésű kiterjedt szócsalád gazdagítja!

A feltett kérdésekre dolgozatunk második felében válaszolva bemutattuk, hogy a *P-G/P-H* mássalhangzós vázú szóbokor töveit az ősi Nílus partján viszont rendre megtaláljuk. Hieroglifás/hieratikus írásmódját, de hangalakjait is mai modern nyelvünkhöz hasonlóan ott már több ezer évvel ezelőtt szélteben-hosszában használták, azaz írták és beszéltek. Ezt őrizte meg édes anyanyelvünk mind a közhasználatú szókincsében, mind a kevésbé ismert nyelvjárásaiban. Ez az oka egyúttal annak a kudarcnak is, melyet a történeti összehasonlító nyelvtudomány finnugor elméletet hirdető nyelvészei a jelzett szavak uráli/finnugor egyeztetési kísérletei során kénytelenek voltak el-

ismerni.

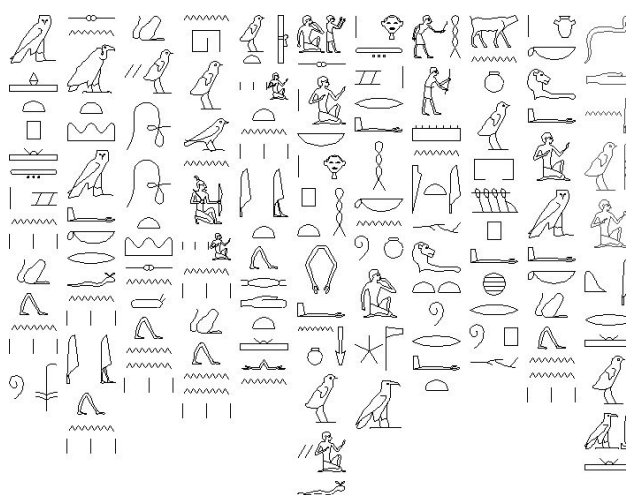
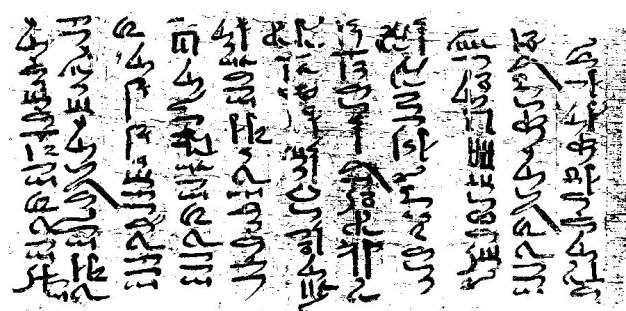
A *pogány* szavunkat az egész *P-G*, *P-H* gyökrendszerre épülő szóbokorral együtt ősi, Nílusparti örökségünknek tekintjük, ahonnan – a fellelhető szemantikai és hangtani egyezéseket mutató szócsoporthoz alapján – minden bizonnyal a latin nyelv is közvetlenül táplálkozott.

További következtetések helyett csak egy gondolatot szeretnénk kiemelni:

nyelvünk tanúsága szerint mi magyarok vagyunk az áldozatokat bemutató ősi nádverők ma pogánynak nevezett utódai.

2007. 03. 26.

P.S. A fenti dolgozattal kapcsolatos építő gondolatokat az antantenusz@yahoo.com vitafórumon örömmel fogadjuk.

Papyrus Leningrad III5. (Internet)

Az eredeti hieratikus jelek a fenti képen és ezek kiegészített változata az alsó képen.

(Szerk.)

Bradák Károly

A MAGYAR KORONA HÁTSÓ ORMÁNAK PROBLEMATIKÁJA

„Mi igyekeztünk a tényeket mindvégig tényekként kezelni, a hipotéziseket hipotézisekként. Nagyon örülnénk, ha biztosak lehetnénk benne, hogy az Olvasó is így fog eljárni.”

(Pap Gábor: Gyorsjelentés a Korona-kutatás állásáról. Miskolc, 1987.)

Könyveket, tanulmányokat, rajzokat és fényképeket vizsgálgatva követjük végig az alábbiakban a magyar korona hátsó ormának történetét. Írásunk három részből áll. Először a hátulsó orom ma látható képeinek leírásával és sérüléseinek számbavételével foglalkozunk; másodsor az Izabella királyné által 1551-ben levett kereszt problémájával; harmadszor pedig Révay Pétertől napjainkig kísérjük végig a témával kapcsolatos fontosabb megnyilatkozásokat.

1. kép: Kovács-Lovag 1980. 36. o. nyomán

I. Mit látunk ma?

Rendezzük sorba észrevételeinket!

- A hátsó orom foglalatára előtt Dukász Mihály képe látható.
- A Dukász-lemeznek nincs foglalat.
- A lemez szemmel láthatóan nagyobb az orom foglalatánál.
- A lemezt méretkülönbsége miatt nem lehet a mögötte lévő foglalatba befoglalni.

- A lemez felerősítését a fenti ok miatt szegeccseléssel végezték.
- A két szegecsfej takar egy-egy betűt.
- A két szegecs áthalad a Dukász-lemezen, az orom hátlapján és a keresztpánton.
- Az ormon levő foglalat lemezzsalagja egyenes, és ehhez támaszkodik a szegecselt Dukász-lemez.
- A Dukász-dicsfény mentén a lemez készítésével egyidejűleg készült és peremezett [!] két lyukat láthatunk.
- A fent említett két lyukon keresztül kifűrték az orom hátlapját, a Tamás-lemezt és a mögötte lévő pántot.
- A szembenézeti bal oldali lyukon kisebb átmérőjű fúróval fűrtak, mint a jobb oldalin.
- A fenti furatokban kötőelemet (szegeccset) nem használtak.
- Az orom tetején lévő gyöngy stiftjét a foglalat lemezére szerelték.
- A hivatkozott reprodukció elégtelen képessége miatt csak hipotézisként említjük, hogy:
 - ... A gyöngytartó stift körül erős anyagfelgyűrődés (sorja) látható.
 - ... A stift hátsó részénél lévő anyagfelgyűrődés mögött egy kisméretű csap látható.

2. kép: Kovács-Lovag 1980. 52. o. nyomán

... Az előbb említett csap ferdén támaszkodik a gyöngytartó stífthez.

... A csap a hajlítás következtében meglazult, és így a furatjának az oldala és a sorjája is látható.

... A csap a foglalat legmagasabb pontján, a foglalatot szegélyező gyöngydrót hosszanti tengelyében áll.

... A csap körül bemélyedés látható. A lenyomódás kör alakú, és szélein anyagkitüremkedés (sorja) mutatkozik.

... A foglalatot szegélyező gyöngydrót folytonossága itt megszakad.

... A Dukász-képen a fej körül két dicsfény van.

- A Dukász-lemez alján, a vízszintes szél hátoldalán egy papucs látható, amely az abroncs - fölülről a második - gyöngydrótvonalatára támaszkodik.

- Az abroncs felső gyöngysorából a Dukász-lemez mögött 8 vagy 9 gyöngyszem hiányzik. A gyöngyfűző drót elkötve. A Dukász-képen a jobb kar vonalvezetése a könyöktől a csuklóig két „ízben” megtörik, ívelté válik.

- Dukász tekintete előre mutat.

- A kép feliratának színe vörös.

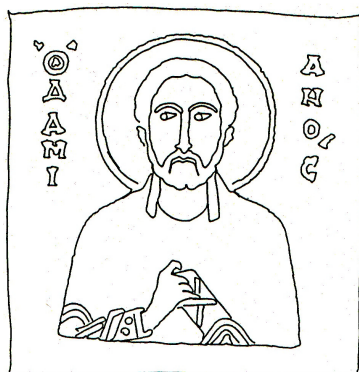
3. a

3. b

3. c

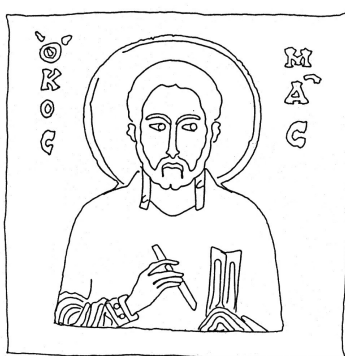
3. d

3. e

3. f

3. g

3. h

3. i

3. j

3. a-j képek:

A szerző rajzai Jézus Krisztus, Szt. Gábor, Szt. Demeter, Szt. Damján, Szt. Mihály, Szt. György, Szt. Kozma „ $\bar{\rho}\omega\bar{\nu}$ ”, „ $\bar{\Gamma}\epsilon$ ” és „ $\bar{\chi}\mu$ ” felirat kezdetű zománcképeken ábrázolt karok rekeszszalag hajlításairól

II. Pár szó a rekeszszalagokról

Az abronconson levő képsor rekeszszalagjainak hajlítási problematikájával tudomásunk szerint jelenleg egy publikálásra előkészített tanulmány foglalkozik (Ludvig 1989). Az eddigi kutatás a hátsó részen levő világi uralkodók képmásainak készítőit egyöntetűen azonos műhelybe sorolta a többi képek készítőivel. Rajzaink az alkarok bemutatásával kívánják cáfolni ezt a feltételezést. Az a műhely, amely magas szakmai-művészi fokon tudja elkészíteni Gábrriel, Mihály, Demeter stb. alkarjának rekeszszalag hajlításait, aligha vét olyan technikai és esztétikai hibákat, mint amelyeket a vizsgált Dukász-kép alkarjának rekeszhajlításainál láthatunk. Mindenesetre feltűnő, hogy éppen a világi uralkodók hierarchiájának csúcsán álló császár képmásán jelentkezik a legbántóbb formában az aránytévesztés, illetve a rajzi fogyatékoság. A csontnélküli alkar inkább emlékeztet valamiféle ízeltlábú állat végtagjára vagy gyűrűsféreg testére, mint emberi testrésze. A rövidülés érzékeltetése pedig még az ugyancsak másodsztintű Konstantin-, illetve Géza-ábrázolások alkarmegoldásaihoz képest is sikerületlennek mondható.

III. A Dukász-lemez sérülései

- A lemez alsó szélének éle van. Ezen az élen 18 sérülés látható.

- A lemez alsó széle fölött a felületen karcok nyomai vannak.
- A lemez szélén a bal szegecsfej magasságában anyagfeltüremkedés (sorja) kezdődik, és a bal felső lyuk vonaláig tart. Ott egy része lenyomódik, majd folytatódik egészen a lemez felső szélének sérüléséig. Ezt elhagyva, egy újabb benyomódáshoz ér. A benyomódást feszítésnyomok határolják. Ezt követően a feltüremkedés tovább folytatódik. A jobb oldali szegecsfej magasságát meghaladja. Itt megint benyomódás látható. Ezt követően az alsó sarkáig még 4 sérülés érte a lemezt.
- A jobb oldali szegecsfej mellett 4 benyomódás van.
- A „Rómaion” szó ómegája mellett 1 mélyedés, benne vörös zománc.
- A jobb oldali szegecs felett benyomódás.
- A jobb felső lyuk pereme mentén 9 szúrt sérülés.
- Az említett lyuk feszítés hatására deformálódott.
- Az előző lyuk pereme az alsó szélén be-repedt.
- A lemez felső szélén süllyesztés látható.
- A süllyesztés jobb oldala sérült.
- A sérülés során a lemez felső széle is kiszakadt.
- Az előbb említett sérülés láthatóvá tette az ormon lévő foglalat szélét, amely mutatja a lemez vastagságát.
- A fenti süllyesztés mellett a lemezre csepentett lágyforraszt láthatunk.
- A lágyforraszt megmunkálást vagy sérülést takar, mert a forraszt bal oldalánál anyagki-türemkedés (sorja) látható.
- A lágyforrasztal takart sérülés roncsolta Dukász dicsfényének mindkét rekeszszalagját.
- A bal oldali lyuk peremének felső szélénél 7 szúrt sérülés.
- A bal oldali lyuk roncsolódott.
- Ez a sérülés roncsolta Dukász koronájának bal oldali díszét, a korona felső szélét határoló rekeszszalagot.
- A bal oldali peremezett lyuk alsó szélének egy része a sérülés hatására a roncsolt felületre „kenődött”.
- A Dukász-korona tetején lévő dísz mellett a

dicsfény rekeszszalagja sérült.

- A császár jobb vállánál az aranylemez sérült.
- A jobb váll szélén a téglalap alakú dísz rekeszszalagja sérült.
- Az orom tetején forrasztás nyoma látható, ez összekötötte a foglalatot és a Dukász-lemezt.
- A foglalat felső részénél, annak lemezén, a gyöngydrót tövében lyukat látunk.
- Fénytörésnél láthatóvá válik, hogy a jobb oldali szegecsnél a lemez kismértékben ferdén felfelé hajlik.

IV. A kereszt keresztkérdései

„... A magyar koronán nem a megcsonkított keresztpánt a fontos, hanem a kereszt. A kereszt miatt verték át Jézus képét, sőt a pántok felszerelésének is az volt a jelentősége, hogy ennek biztosítson előkelő helyet - nem a mai szerény példánynak, hanem elődjének. Vajay Szabolcs, a kitűnő heraldikus, hívta fel figyelmemet a korona történetének egy különös mozzanatára, amely eddig tökéletesen elkerülte mindenki figyelmét. Mielőtt ugyanis 1551-ben Izabella királyné kiszolgáltatta volna Ferdinándnak a koronázási jelvényeket, le-törte fia, János Zsigmond számára a korona keresztjét. Az egykorú lengyel krónikás szerint János Zsigmond egész életében a mellén viselte ezt a keresztet. „... mert akinél ez a kereszt van, ahhoz visszakerülnek azok a hiányzó részek is, melyek eddig, e kereszt hatalmának alávetve, hozzá tartoztak.” A kereszt végül Báthory Zsigmondé lett, aki gyóntatója rábeszélésére II. Rudolf császárnak ajándékozta. Erről egy prágai olasz követ számol be, elmondva az előbbi történetet is. A kereszt szerinte „egy lilium vagy hasonló dolog, mely Magyarország koronájának egyik része és dísze volt”. A korona mai keresztje tehát 1551 után készült pótlás.” (Kovács-Lovag 1980. 81. o.)

Izabella királyné élettörténetén keresztül jutunk el János Zsigmond szóbanforgó keresztjéhez. Veress Endre munkája az első, amelyet e témában felhasználhatunk. Itt találunk említést a lengyel krónikásokról is: „Bielski krónikája 1112. 1., Orichovius Annalesiben, Pózen 1854”, valamint az olasz követ jelentéséről: „Roncaroli követi jelentése Prágából 1610. IV. 26-án. Eredetije a Nápolyi Állami Levéltárban, Carte Farnesiane 129.

fasciculusában”. A követ jelentésének eredeti szövege a következő: „... un giglio, o cosa tale, che era un pezzo et ornamentó della corona di Ungaria ... Questa particella della corona quasi miracolosamente fu salvata dal figlio dell’ ultimo Re de Ungaria, quando a questo povero puttino fu levato il regno.” (Veress 1901. 333. o. 2. jegyzet. - a tanulmányban idézett olasz, latin és német szövegek magyar nyelven történő tolmácsolásához Pap Gábor nyersfordításait használtuk fel.)

Ennek a szövegnek az első fele már ismerős számunkra; „... egy lilium vagy hasonló dolog ...” stb. - lásd fent! A további rész magyarul így hangzik: „A koronának ezt a részecskéjét csodával határos módon mentette meg az utolsó magyar király fia, amikor ettől a szegény fiúcskától elvétellett a királyság.”

Kutatásunk következő állomására szintén Veress indít el bennünket, amikor is jegyzetében felhívja figyelmünket Szilágyi Sándor tanulmányára. Ebben az írásban kapjuk meg a keresztre vonatkozó pontosabb adatokat. „A kereszt nagy aranyérem forma körből emelkedik ki: a kilencz gyűrű a keresztben volt elhelyezve, akkép, hogy egy középen s annak mindenik szárán kettő-kettő volt s mindeniket ki lehetett venni. A négy csiszolatlan rubin a kereszt szárai közt volt elhelyezve. Volt-e zománcozva? Arról egyik leíró sem szól - de valószínűleg volt. Egy 1571. jún. 4-én Szebenben kelt okiratról tudjuk, hogy a kereszt a négy rubinnal és 9 gyémánttal együtt két Markát és három Pizetumot nyomott...” (Szilágyi 1879. 386. o.)

A tanulmányból megismertük a kereszt formáját, drágaköveinek számát, milyenségét, súlyát, értékét és még egy valamit: „Miles Mathias annyival mond többet: »Dieselbe Kleinod war aber ein verdoppelter Kreutz sehr köstlig von klarem Golde und vielen Edelgestein ausgeziret, 50 über 80.000 Fc. wurde geschaetzt« ...” (Szilágyi 1879. 391. o.) „... ez a kegytárgy pedig egy kettős kereszt volt, tiszta aranyból és sok drágakövel nagyon gazdagon díszítve, 50 usque 80 000 Frt-ra becsülték.”

Tanulmányának utolsó előtti bekezdésében a következőket írja Szilágyi: „Én ehhez hasonló keresztet, melyben gyűrűk járnának, kettős volna, hiában kerestem, sehol sem találtam, s még azt sem tudom, divatozott-e az ilyen modor, vagy valamely ötvös saját elmés találmánya volt?” (Szilá-

gyi 1879. 392. o.)

Mint láttuk az idézetekből, Veress tanulmányában tudósít arról az eseményről, mikoris Izabella keresztet vesz le a koronáról. Ennek az eredeti helyét a koronán azonban nem határozza meg. A Kovács-Lovag szerzőpáros csatlakozik Veress véleményéhez, azzal a kiegészítéssel, hogy a kereszt eredeti helyét is meghatározzák: a korona tetejére helyezik, és a ma ott lévő másodlagosnak ítélik.

Bagyary Simon 1907-ben kiadott könyve Ipolyi Arnold munkájára támaszkodva elveti, hogy a kereszt a korona tartozéka lett volna. A „Századok” című folyóirat 1909-ben helyet ad az e tárgyban vitatkozók véleménynyilvánításainak. A vitázók nem jutnak közös nevezőre. Gondolatszerjüket „azontúl legyen mindegyikünknek a maga hite szerint!” mondattal fejezik be. A kérdés a keresztrel kapcsolatban kettejük között nem dől el, de egy érdekes megjegyzés Bagyary tollából mégis ide kívánczok: „Ha Veress bebizonyítja nekünk, hogy a Szt. Koronának a XVI. században még más (liliomalakú) keresztje volt, akkor már valamivel többet érnek a forrásai.” (Bagyary 1909. 314. o.)

Bagyary látnoki biztatását 70 esztendő múltán szívleli meg a koronakutatók legújabb nemzedéke.

„... (az aranyműves csoporttal való) közös vizsgálódás során Pap Gábor a következő három - általa kulcsfontosságúnak ítélt, ugyanakkor az eddigi kutatások során figyelembe nem vett vagy nem kellő módon értelmezett - adatra hívta fel az aranyművesek figyelmét: ... 3. Az a Vajay Szabolcs által felfedezett és Kovács Éva - Lovag Zsuzsa könyvében közzétett adat, amely szerint Izabella királyné egy liliumra emlékeztető kereszt-féleséget erőszakosan eltávolított a Koronáról, nem a keresztpántok metsződésében, fönt álló keresztre értendő, hanem ennek az elemnek - ikonográfiai szempontokkal is igazolhatóan - az egykori Mária-kép fölött kellett elhelyezkednie, ahol letérésének a nyomai valóban ma is láthatók”. (Zománc 1985. 38. o.)

Az „aranyműves csoport” kétszer is közvetlenül vizsgálta a koronát. Munkájukban a következő eredményre jutottak: „A Dukász-foglalaton ma egy törött gyöngy áll ... valamikor nem ez a gyöngy állt itt ... alatta a foglalát lemeze, hátlapja, gyöngydrótja és maga a Dukász-lemez is erősen

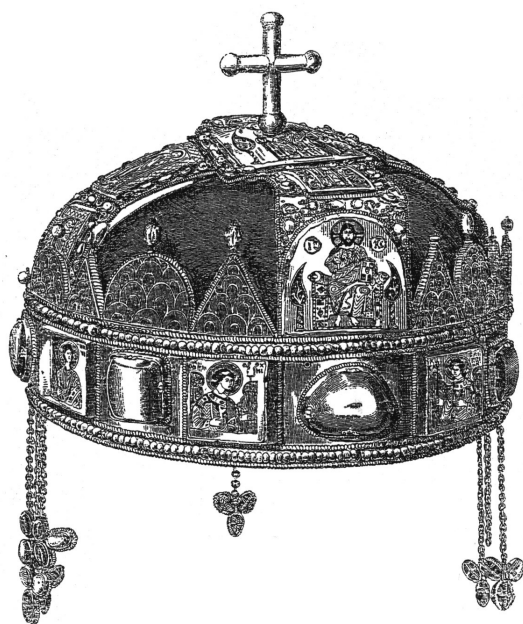
sérült. Ezek együtt egy olyan nagyobb méretű alkotórész kiszakításának, letérésének a nyomai, melynek legalább akkora talpa kellett, hogy legyen, mint a párta egy kötő stiftjének talpa. Az is tény, hogy a Koronán nincs több arra utaló nyom, hogy más nagyméretű kiálló alkotórészt letéptek volna róla! ... A Dukász-lemezen nemcsak sérülés, hanem a mai gyöngystift beforrasztásának és a kiszakított anyag pótlásának idejéből való forrasztási nyomok is vannak. A foglalatot és a lemezt ... lágy aranyforrasztóval is összeforrasztották. Ez pedig azt jelenti, hogy amikor a hátsó kiálló foglalát tetejéről letörött nagyobb méretű tárgyat a mai gyönggyel pótolták, Dukász Mihály... képeinek már ott kellett lennie ...” (Zománc 1985. 105-106. o.)

„... De mi volt a mai Dukász-foglalát tetején?” A kérdést követően az aranyművesek a Kovács-Lovag szerzőpáros „értésülését” idézik, és a következőképpen folytatják írásukat: „Mivel a Koronán máshol nincs hasonló alkotórész letérésének nyoma, Pap Gábor művészettörténész útmutatása nyomán úgy gondoljuk, hogy ez a kereszt itt hátul, a mai törött gyöngy helyén kellett legyen ... Ismerjük a Dukász feletti lilimos kereszt letérésének dátumát: 1551, az előző relatív időmeghatározások szerint kijelenthetjük, hogy a két császár képeinek cseréje, a korona első nagy sérülése ... 1551 előtt volt.” (Zománc 1985. 124-127. o.)

Pár szó az aranyművesek „liliomos kereszt”-tel kapcsolatos hipotéziséhez:

- A Dukász-lemeznek - éppen az ő bizonyításuk alapján állíthatjuk teljes biztonsággal! - nincsen foglalata.
- A „letépett” alkatrész méretét nem ismerték a szerzők, és így nem tudhatják, hogy nagy vagy kicsi volt.
- A roncsolódás milyenségét nem láthatjuk, mert azt forrasszal eltakarták.
- Az aranyművesek munkájában közölt rekonstrukciós rajz (Zománc 1985. 108. o. 8/E rajz) a foglalát gyöngydrótját folytonosnak ábrázolja. A „liliomos keresztnek” talpat rajzolnak. Ez a szerelési megoldás sem a „letépésnél”, sem a „jobb kezes” lecsavarásnál nem okoz olyan roncsolódást, amilyent feltételeznek az aranyművesek. Történetesen a gyöngydrótból és a foglalatból kiszakadt egy darab.

- A fent említett roncsolódás csak az olyan szerelési megoldás esetén lehetséges, mint a párta jobb oldalán lévő utolsó orom tetején álló kőtalpé. Ott a „kiszakítás” valóban ma is jól láthatóan sértette a gyöngydrótot és a foglalatlemez.
- A koronán még két hely utal arra, hogy a rajta levő alkatrészt eltávolították. Az egyik esetben szintén „letépés” nyomai látszanak. Ez a hely Fülöp apostol képe előtt a pártában levő szélső oromzati elem kőtartó stiftjének a talpánál található. A másik oldalon nem sérült meg a kőtalp, csak az alkatrészt sikerült levenniük a csonkítóknak, mert még a szegecs is a helyén maradt.
- Az aranyművesek közül Csomor Lajos később, egyik önálló munkájában foglalkozik a fenti kérdéssel (Csomor 1986. 53. o.), de a korona általa készített rekonstrukciós rajzán nem tünteti fel az oldalsó oromzati elemekről leszerelt alkatrészeket (Csomor 1986. 80., 82., 83. rajz).
- A XVIII. század végén, illetve a XIX. század első felében készült rajzok (Decsy, Koller stb.) tanúsága szerint a hátsó orom tetején 1867-ig nem találunk gyöngyöt.
- A stift első rajza az orom tetején 1857-ben Franz Bock művében jelenik meg.

4. kép. Bock, 1857. 202. o. I. kép nyomán

- Megemlítve csupán, hogy Bock könyvének rajzai között láthatjuk azt is, hogy a homlok-

zati Pantokrátor fölött sincs kő, vagy annak stiftje, Csomor munkájának következő idézete kívánczok témánkhoz: „... A hatodik mód (a kőzáródásokról van szó): a Jézus-kép feletti ametiszt záródása (40/6. rajz). Ennél a kőnél a gyenge finomságú stiftre egy finom ötvözetű aranszalagot tekertek rá, ami csigát alkot, ... ez a fajta lezárási mód megegyezik a Dukász-kép feletti gyöngy rögzítésével, tehát a kettő egykorú is lehet ...” (Csomor 1986. 51. o.)

Az aranyművesek vizsgálatai folytán megtudjuk, hogy a homlokzati Pantokrátor és a Dukász fölötti „kőzáródási mód” megegyezik és „egykorú is lehet”. Ehhez kapcsolódik még az is, hogy az ábrázolások szerint a Dukász fölött lévő gyöngy csak 1867-ben került a koronára. Azt is tudjuk, hogy a Pantokrátor fölött lévő kő megragasztását és felszerelését 1867-ben Müller Lajos aranyműves végzi. A fent említettek folytán Csomor Lajosnak azt a hipotézisét, amely szerint a „Dukászgyöngy” felszerelésének időpontja 1551 tájára tehető, nem tudjuk elfogadni. A szóban forgó Csomor-szöveg így hangzik:

„... amikor a hátsó kiálló foglalat tetejéről letört tárgy helyére a ma ott levő gyöngyöt felszerelték... Ez, mint látni fogjuk, 1551 körül történt...” (Csomor 1986. 49. o.)

V. A hátsó orom Révaytól napjainkig

1608 - Erzsébet napján Habsburg Miksa fia Mátyást, II. Mátyás néven Magyarország királyává koronázták.

A koronázás alkalmával a nép közé szokásos pénzérem helyett a király Szent Koronával díszített mellképes emlékérmét szórták.

Az apró részleteket is ábrázoló munkán jól látható, hogy a Szent Korona hátsó részén álló orom alatta az abroncs felső gyöngysora teljes. Ez azt jelenti, hogy abban az időben az oromzaton az a kép volt látható, aminek a most is meglévő foglalat készült. Vagyis a XVII. század első évtizedében a

” Ⲛ | ⲘⲒ | ⲚⲎ | Ⲛⲱ | ⲛⲓⲉⲧⲟⲥ
ⲐⲀⲖⲒⲘⲉⲩⲰⲱⲘⲁⲓⲱⲎⲟⲗⲔⲔ”

feliratú zománckép még nem volt a Szent Koronán!

5. kép: Kunsthistorisches Museum Wien engedélyével

1613. - Kiadják Révay Péter koronaőrnek a Magyar Szent Koronáról írott munkáját. Művében a hátsó oromról a következőket olvashatjuk:

„ ... in ipsa vero circumferentia fronte recta, *imago Salvatoris nostri Pomum tenentis; ex adverso Divae Matris Virginis: et deinde sacerrimus Apostolorum ordo, Regumque, ac Imperatorum, Martyrumque Christianorum. Ut videre licet, literis Graecis, ...*” (Révay 1613. 75. o.)

„ ... magán a kerületen pedig a homlokzati részen almát tartó Üdvözítőnk képmása, az ellen-

kező oldalon a Szent Szűz Máriáé, aztán az apostolok, a keresztyén királyok, császárok, vértanúk szentséges sora. Mint látszik, görög betűkkel, ...” (Korona kilenc évszázada 1979. 224. o.)

Itt egy pillanatra meg kell szakítanunk a szigorú időrend fonalát. Révay Péter beszámolójának hitelességében ugyanis divat kételkedni szakmai körökben. Lássunk hát két jellegzetes példát a kételkedők Révay hiteltelenítésére irányuló érvelései közül.

„Persze azt hozzá kell tennünk, hogy Révay Péter leírása sok vonatkozásban pontatlan. Tehát például a homlokzati Pantokrátor ... nem almát tart a kezébe, hanem könyvet ...” (Ferencz 1984. 15. o.)

„Leírása ugyanolyan távol áll a valóságtól, mint Wolfgang Kiliannak a művét illusztráló rézkarca. Mindkettő a barokk felfogás jellemző példája, amely az ideát, a szimbolikus tartalmat fontosabbnak tartotta, mint a fizikai valóságot. A korona homlokoldalán levő Pantokrátor Révay szerint az Üdvözítő az almával, azaz globusszal a kezében, Mikhael Dukasz császár pedig a hátoldalon az Istenanya. A Jézus-Mária-páros logikus elképzelés, csak hogy nem felel meg a realitásnak ...” (Marosi 1986. 51. o. - vö.: Bogyay 1983. 66. o.)

6. a

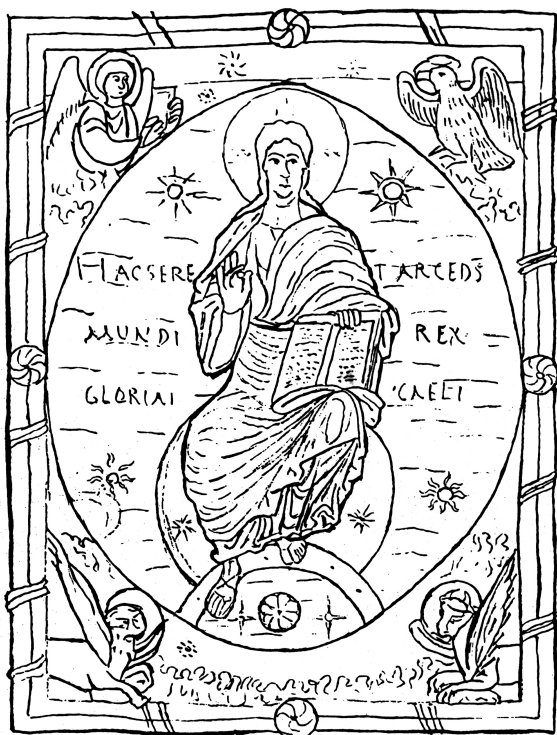

6. b

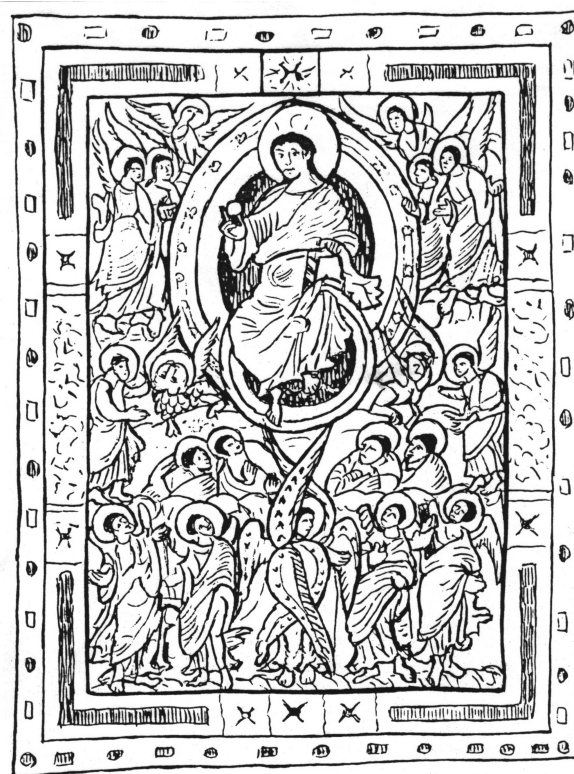
6. a–b képek: Kovács-Lovag 1980. 27. o., illetve Symboles 1972. III. kép (297. o.) nyomán

6. c kép: Weber, 1981–1982. 245. o. 102. kép nyomán
„Codex Viginalus... (9. Jahrh., ...)”

6. d kép: Weber, 1981–1982. 248. o. 103. kép nyomán
„Evangeliar der Abtei Prüm ... (vor 847., ...)”

6. e kép: Weber, 1981–1982. 249. o. 104. kép nyomán
„Sakramentar der Bischöfe von Metz (um 850...)”

Néhány megjegyzés az idézetekhez:

- A homlokzati Pantokrátor a balkezében valóban könyvet tart.
- Viszont a jobb keze gyűrűs és mutatóujjának összeérésénél a rekeszszalagok a csiszolás során körkörös formába tömörödtek. Révay „tévesztésének” ez a köralakzat biztosít – bizony, ki kell mondanunk: *hiteles* - látványalapot.
- Az analógiák sorában találunk olyan szerkesztésű Pantokrátor Krisztus képet is, amelyen a címszereplő jobb kezében almát - konkrétan „mundus” feliratú világmalmát - tart.
- Bogyay „realitása” csak a másodlagosan felszegecsett Dukász-lemezre lehet érvényes. Révay viszont a maga „valóságtól távolálló-nak” minősített sorait még 1790-hez képest is, amikor először hallunk majd Dukász Mihály jelenlétéről koronánkon, több mint másfél évszázaddal korábban vetette papírra.
- Bogyay egyébként megalapozatlanul kételkedik Révay szemmértékének hitelességében is. Egy gombostűfej nagyságú alma je-

lenlétét, vagy jelen nem létét, illetve almvoltát, vagy a zománcozási eljárásból adódó mellékjelváltat pontosan azonosítani az adott mérethatárok között - ez a teljesítmény nyilvánvalóan nem vethető össze azzal a másikkal, amelynek során egy feltűnő azonosítási jegyekkel ellátott Madonna-alakot egy bajszos-szakállas, hatalmi jelvényekkel felszerelt császárfigurával „tévesztünk össze”.

Az előbbi esetben elképzelhető, hogy tévedett koronaőrünk, a második esetben a tévedés lehetősége kizárt.

- Az illusztrátorral való összevetést ugyancsak indokolatlannak kell tartanunk. W. Kilian szemmel láthatólag a Révay-könyv *szövege* alapján dolgozott, míg Révaynak több ízben is alkalma nyílt rá - sőt, ez egyenesen hivatali kötelessége volt! -, hogy saját szemével, közlőrl és alaposan megvizsgálja a korona alkotórészeit.

De most már ideje visszatérni a szigorú kronológiai rendhez.

1659.- Révay Péter 1613-ban megjelent könyvét már 1618-ban átírja. Ez az újabb kézirat „... csak 40 év múlva látott világot kiadva Nádasdy Ferencz, s javítva és bővítve Iongelinus Gáspár magyar historiograph által ...” (Szilágyi 1876. 3. o.) A koronára nézve e műben lényeges változást a „Constantin” név megjelenése hoz: „... Quid quod in inferiori Coronae circumferentia, imaginem suam Constantinus cum quibusdam Imperatoribus Graecis insculpi fecit, eo quoque inter alias circumstantias indicio, ut grata posteritas, insigne hoc Coronae munus, sibi ipsi primitus acceptum referret? Videtur autem Graecii artificii esse nostra Corona, non tantum ex dictis imaginibus et literis, sed ex appensis catenulis, quae iisdem locis im Iconibus Graecorum Imperatorum deprehenduntur, ...” (Révay 1659. 142. o.)

„... Mit szóljak ahhoz, hogy a Korona alsó kerületén Konstantin a saját képmását valamely görög császárokkal egyetemben bevésztette, [ez] azért más körülmények között is annak bizonyága, hogy a hálás utókor a Koronának e jeles adományát neki magának köszönheti elsőül, koronánk pedig nemcsak a mondott képek és írások miatt látszik görög mesterséggel készítettnek, de a rá felfüggesztett láncocskák miatt is, amelyek ugyan-

ezen a helyeken a görög császárok képmásain találhatóak ...”

Fel kell figyelni az idézett szövegben rejlő (látszólagos?) ellentmondásra. Ahhoz viszont, hogy észrevegyük, tudnunk kell, hogy Révaynak ebben a művében változatlan formában szerepel az 1613-as kiadás Szűz Máriára vonatkozó része. Ugyanakkor itt már azt is olvassuk, hogy a láncocskák ... „ugyanezek a helyeken a görög császárok képmásain találhatóak”. A többes szám csak akkor indokolt, következtethetnénk logikusan, ha legalább két császárképmás helyezkedett volna el már 1618-ban is (a könyv fogalmazásának évében) a Koronán, akárcsak ma. A kiragadott idézet azonban többrendbelileg megtévesztő lehet. A tágabb szövegkörnyezetből kiderül, hogy az „ugyanezek a helyeken” („iisdem locis”) kifejezés nem feltétlenül a Korona megfelelő helyeire vonatkozik, hanem utalhat azokra a helyszínekre is, ahol a mi Koronánkéhoz hasonló képrendezéseket fedezett fel Révay.

„... pluribus in locis Ecclesias ac Templam erexit, collapsa et diruta restauravit, in quibus Salvatoris imaginem respicientem, in abside, Matris Virginis et duodecim Apostolorum in circuitu, summa artis gloria confici, ac collocari, adjuncta etiam sua imagine mandavit.” (I.m. 141. o.) - Magyarul:

„... több helyen egyházakat és templomokat emeltetett, az összedőlteket és leromboltakat helyreállította, és ezekben a Megváltó ránk visszatérítő képmását a szentélybe, a Szűzanyáét és a 12 apostolét körös-körül a művészet teljes dicsőségével elkészíttette és a maga képét is hozzájuk csatolva elhelyeztette.”

Mindamellet hangsúlyozni kell, hogy ennek az írásműnek a hitelessége nem mérhető össze az 1613-aséval, minthogy ezúttal posztumusz művel állunk szemben, amelynek végleges szövegezését ráadásul idegen kéz (Iongelinus Gáspáré) is befolyásolhatta. A kérdést, úgy véljük, a jövőben alaposabb elemzésnek kell még alávetni.

Összefoglalva: Révay Péter még egységes egésznek látja a koronát, és a Konstantin név kiolvasása nyomán a korona eredetét Nagy Konstantin uralkodásához köti.

1740. - „... Gotfried Schwarz ugyancsak Konstantin képmásának a koronán való szerepléséről

tudósít (Bertényi 1986. 28. o.) ... Schwarz ugyanitt nem hivatkozik Dukász Mihály képére, holott az perdöntő fontosságú lenne érvelése szempontjából ... ” (Pap 1987. 41. o.)

Az említett Schwarz-idezet így szól: „Maximo autem argumento; ad graecos coronae Hungaricae natales adtribuendum, nobis est quod Illustriss. Comes PETRUS de REWA, sacri illius cimelii Conservator quondam Duumvir, qui eam intentis oculis adspexit, solliciterne descripsit, praeter Salvatoris mundi, Beatiss. virginis Mariae et SS. apostolorum, Constantini praeterea M. aliorumque Graecorum Impp. imagines in ea extare, et quod caput rei est, literis graecis notatas esse, prodidit.”

„Fő érvül pedig arra vonatkozóan, hogy a Magyar Korona görög származású, az kínálkozik, hogy a kiváló Révay Péter gróf, e becses tárgy egykori őriző párosának egyike, ki azt figyelmes szemmel megvizsgálta és szorgalmasan leírta, úgy adja elő, hogy a világ Megváltóján, a Boldogságos szűz Márián és a szent apostolokon kívül még Nagy Konstantin és más görög császárok képmásai is rajta vannak, és ami a dolog lényege, görög betűkkel jegyeztettek meg.”

1784. - II. József császár április 4-ei parancsa értelmében a magyar koronát Pozsonyból Bécsbe kívánja átszállíttatni.

„Ez már a negyedik ilyen értelmű utasítása volt, bár ezideig a Magyar Kancelláriának sikerült elodáznia a dolgot, de most határozottan követelte, hogy ezt az „egyszerű ügyet” gyorsan elintézzék. A Helytartó Tanács, az országbíró, a koronaőrök tovább tiltakoznak - hasztalan.” (Molitor 1987. 292. o.)

Az „egyszerű ügy” elintéződött, és április 13-án a magyar korona útnak indul, hogy a bécsi kincstár ékszereinek számát gyarapítsa. A nagyközönséget egyetlen rövid újsághír tájékoztatja az eseményről: „Tegnap dél előtt fel menének a' várba [a Pozsonyi várról van szó] a' két Korona őrző, és más fő tanátsi méltóságok, hogy felséges urunk parantsolattyábal [!] felvén az a' Szent Koronát, addig is míg annak jobb helyét tanályák, Bétsbe fel szállítsák ... „ (A Magyar Hírmondó 1784. 235. o.)

1790. - Mennyivel más a visszatérés! Országos

pompával hozzák haza, az ünnepségek közepette három napig közszemlére teszik ki. A korona vizsgálása és rajzolása azonban ezeket a napokat megelőzően, már február 16-án, a bécsi kincstárban megkezdődött.

„ ... Mi, Ferb. 16-dikán, ... különös engedelmet nyertünk arra, hogy a kincstartó házban majd egy óránál tovább benn maradhassunk, a' Koronát gondos szemekkel meg vizsgálhassuk, és papírosra is levehessük, - ...” (Hadi és más ... 1790. 355. o.)

A mondat alanya - sajnos! - ismeretlen. A rajzó munkája azonban sikerrel járhatott, mert pár nappal később már a következő értesítés lát napvilágot: „ ... már tsötörtökön dél-előtt minden felé árulják vala ennek [a koronának] képét papírosra festve ...” (Magyar Kurir 1790.)

1790. - Pétzeli József a korona megérkezését könyvvel köszönti. Írásában, amely e tárgyban az első, Révay Péter nyomdokain halad: „ ... Ezek a' sok féle ékességein vagynak a' Jésus Kristusnak, a Böldogságos Szűznek, és az Apostoloknak képeik. Meg lehet rajta esmérni a Constántinus Tsászár' és más Tsászároknak képeiket is ...” (Pétzeli 1790. 5. o.)

Ő nem látta a koronát, de később értesítést kap felőle, és ezek után a következőket írja:

„Elől a' Koronának közepén e' betük vagynak: IS CHS, az az, Jésus Kristus. Jobb felől óldalaslag Archangel Gabriel, Demetrios, Damianos. - Bal felől Archangel Michael, Georgios, Kosmas. Azután ezen fellyül írás a' közepén: Con Basileos Romajon Porphyrogenitos en Christo Pistos, az az, Konstántinus Rómaiak' Királyjok Porphirogenitus a' Kristusban hív. Bal felől: Basileus Rumajon Duk Geovitz Despotes Pistos, az az, Rumaiaiak' Királyjok Dux Geovitz, hív Uralkodó. Jobb felől: Krates Turkias, az az, Török Ország' Bírāja. - Meg-lehet hogy ezen magyarázat nem tökéletes, mert én tsak az előmbe adattatott betűkből okoskodom, gyakran pedig tsak egy betűnek hibáson való Írása is nagy változást okoz.” (Mindenes Gy. 1790. 392. o.)

Figyelemre méltó, hogy az „értesítés” ellenére sem említi Pétzeli Dukász Mihály nevét a koronán.

A Dukász- és Géza-képeken ma olvasható feliratok furcsa összekeveredése az ő idézett „megfej-

tésében” annyit mindenesetre pontosan jelez, hogy Dukász Mihály bizánci császár jelenléte koronánkon ebben az időben még a görögül tudó, azaz műveltebb országlakosok számára is teljesen elképzelhetetlennek tűnt. Ha csak a gyanú árnyéka is felmerült volna azirányban, hogy jelen lehet a koronán, az adott szövegekészletből minden nehézség nélkül, azonnal elkülöníthető lett volna a neve, és nem fordulhatott volna elő az a vaskos tévedés, hogy a Dukász családnevet a latinos „Duksz”, azaz „Herceg”, „vezér” jelentésben Géza neve mellé osztja be Péczeli rangjelzőnek.

A következő „koronakutató”, a Debrecenben élő idős polihisztor, Weszprémi István (eredeti nevén: Csanádi István) sem látta soha színről-színre a koronát.

„ ... Hazánk’ ezen drága Kintsét színről színre szemlélnem, még soha sem lehetett ...” (Weszprémi 1790. 812. o.)

II. József „alázatos szolgájának” házában ez idő tájt már a felvilágosodás szelleme uralkodik. Sokan megfordulnak nála és így:

„ ... vólt mindazáltal nem régiben szerentsém, egygy értelmes, ’s akkori szemes Vizsgálójáról a’ Koronánk, midőn ki vala az, mindenek’ szemlélésére téve Buda Várában, felőle vóltaképpen értekezem.” (Weszprémi 1790. 812. o.)

Tanulmányait tehát ezen „értekezés” alapján írja. Felállított hipotézise közel két évszázadon keresztül a koronakutatás elmozdíthatatlan talpköve lesz: „Ha ezeket a Görög nevezeteket gondolóra, vesszük, nyilván ki tettik abból, hogy a’ mi Magyar Koronának alsóbb része, a’ mellyen azok olvastatnak, bizonyosan a’ Görög Birodalomban készítettett ...” (Weszprémi 1790. 813. o.)

Az egységes egész magyar korona széthullik. A hátsó orom foglalatában lévő Szűz Mária-kép helyett a foglalat elé szegecselt Dukász Mihály-lemezről ír. Weszprémi az első, aki leírja a változást, és felállítja a két korona hipotézisét: „ ... idő múlva osztán, a’ 11-dik Századnak vége felé, (vagy pedig mikor azután, nem tudatik,) midőn a’ Napnyúgoti Birodalomban Élőknek kezekbe akadtott volna, azt fellyül kerekdeden szép mesterséggel bé borították ...” (Weszprémi 1790. 815. o.)

Megszületett tehát az összeszerelés idejére és helyére vonatkozó hipotézis is.

1791. - Weszprémi István tovább folytatja mun-

káját, és írásában meghatározza, hogy a Dukász-család tagjai közül melyik császárt láthatjuk a képen. „ ... Ő maga világosan mintegy ujjal mutatja a’ maga alsó abrontos kerületin hátulról Michaël Ducas emlékezetes Néhai Görög Tsászárnak valószínűs képét, ott vagyon ezen Ducas Mihály Tsászárnak a Neve-is magyarázatképpen olvasható öreg Görög betűkkel leírva, a’ ki 1071-diktől fogva 1078-dik esztendeig viselte a’ Nap-keleti Birodalomban a’ Tsászárságot ...” (Weszprémi 1791. 463. o.)

Weszprémi István egy esztendővel később - ötödik és egyben utolsó írásával - befejezi a magyar koronáról szóló „elmélkedéseit”.

1792. - „ ... bizonyval ő maga téssen önnön magáról leg-hitelesebb tanubizonyyságot; tsalhatatlan jelekből ki nyilatkoztatta a’ maga eredetének valószínűs idejét. Minthogy tudniillik Dukász Mihály Görög Tsászárnak, és ennek Fijának az Iffju Constantinus Porphyrogenitus Imperátornak, és Második Geyza Magyar Királyunknak valószínűs Képeit és Neveit szemlélteti magán: ezzel nyilvánvalóan értésünkre adta azt minékünk, hogy azon egy időben edgyütt élt három uralkodó Fejedelmeknek idejekben készítettett vólt az a’ Napkeleti Birodalomban.” (Weszprémi 1792. 337. o.)

Ebben az utolsó írásában, amely a magyar koronáról szól, megtaláljuk tehát már a „közös uralkodásból” adódó datálási hipotézist is. Ezen írás utolsó mondta így szól:

„ ... Hogy pedig a’ szent Szűznek Képe Koronánkon nem találtatik, arról itt bővebben szollani egyéb rendes foglalatosságink miatt már most nem érkeznünk.” (Weszprémi 1792. 345. o.)

Az idős Weszprémi István később sem fordít időt a Szűz-Mária-kép vizsgálatára, és így a Szűz Mária-lemez a koronakutatás menetében a feledés homályába merül. Decsy Sámuel alább ismeretendő könyvében még említést tesz ugyan róla, de őt követően már senki sem szól e kulcsfontosságú képről.

Decsy először Dukász Mihályról emlékezik meg: „ ... A’ karika hátulsó közepén vagyon Dukász Mihály Görög Tsászárnak neve és képe ...” (Decsy 1792. 40. o.), de nem sokkal később, a korona ék-köveinek számbavételekor, az abrontos hátulsó részéhez érve, ezeket írja: „ ... Ennek közepén vagyon az a’ saffir kő, mellyről felylyebb §. 26. (40.

o.) emlékeztünk. E' felett vagyon a' bódogságos szűznek képe helyeztetve." (Decsy 1792. 41. o.)

Jellemző, hogy erre az ellentmondásra sem az őt egyébként keményen bíráló Katona István (Katona 1793. 7. o.), sem mások nem mutattak rá. Nagy kár, mert ha ezt megteszik, alighanem értékes adatokkal gazdagodtunk volna koronánk múltjára vonatkozóan.

A hátsó foglalat elé szegecselt - a foglalatnál szemmel láthatóan nagyobb - Dukász-lemez Weszprémi István első azonosítási kísérletétől fogva a koronakutatás valóságos lavináját indította el.

1791. - Jeórijosz Zavirász ebben az esztendőben görögül írja meg a XVIII. századi vitairódalomnak „... egy eddig [1936.] még teljesen ismeretlen emléket: ... Zavirász értekezése ebből a munkából [Révay 1613 és 1659] indul ki. A görög szerző élesen megtámadja azokat, akik - élükön Révay Péter gróffal - Nagy Konstantinra viszik vissza a magyar Szent Korona eredetét. „Hogyan írhatta fel Nagy Konstantin a koronára Kónsztantinosz Porfirogenitosz [az eredetiben görög betűkkel] nevét?” kérdezi Zavirász. „Mit keres a koronán a Nagy Konstantin idejében ismeretlen Michaél Dukász [görög betűkkel] és a Králész Turkiász [ugyanúgy] vagyis Ungriász [ugyanúgy] kifejezés?” Az egész nem egyéb, mint „tanulatlan, esztelen fecsegés” írja megvetéssel.” (Horváth 1936. 361. o.)

Mint láttuk, Révay egyik hivatkozott írásában sem említi sem Dukász Mihályt, sem Bíborbanszületett Konstantint, sem Gézát. Az a tény, hogy Zavirász idejében, 1790. táján, az uralkodókép-mások már a koronán találhatóak, nem feltétlenül Révay „tanulatlan, esztelen fecsegését” tanúsítja. Az ellentmondásnak, mint már jeleztük, elképzelhető másfajta feloldása is.

1792. - Decsy Sámuel fent említett könyvében rajzokat is közöl a magyar koronáról. *Az ő művében látjuk először a korona hátulsó nézetét.* Ezen a rajzon már Dukász lemeze szerepel a Révay által korábban leírt Mária-kép helyén.

Vegyük számba az *első Dukász-ábrázoláson* feltűnő mozzanatokat!

- A hátsó orom foglalatára előtt Dukász Mihály lemeze áll.

- A gyöngydrótvonulat folyamatosan körbefut.
- A foglalat tetejéről hiányzik a ma ott lévő gyöngy.
- A Dukász-lemez eltakarja az abroncson körbefutó gyöngysort.

7. kép: Decsy 1792. 37. o. I. tábla nyomán

- Nem látható a Dukász-dicsfény kerületén ülő két lyuk.
- Nem láthatók a Dukász-dicsfény fölött lévő lemezroncsolódások.
- Nem látható a két szegecsfej, amely a felírából egy-egy betűt eltakar.

Péczeli és Weszprémi még nem nézhette meg a magyar koronát, de ugyanezen időben nézte és vizsgálta Horányi Elek (1790), Katona István (1793), Koller József (1800), Schönvisner István, Schwartner Márton, Szombat József - közülük viszont senki sem írta le pontról pontra, lényegre törő részletezéssel a látottakat. Így már a kezdetkezdeten válasz nélkül maradtak a legfontosabb kérdések:

- A Dukász-lemez szemmel láthatóan nagyobb, mint a mögötte lévő foglalat. Miért?
- Minden zománcképnek van foglalatja, csak a Dukász-lemeznek nincs. Miért?
- A Dukász-lemez két szegeccsel van felerősítve. Miért?
- Két, a lemez készítésekor peremezett lyuk van Dukász dicsfényének kerületén. Mi célt szolgáltak?
- A felirat betűinek színe vörös, és nem egyezik meg a többi kép betűszínével, kivéve a Konstantin-lemezét. Miért?

Hallgatásukkal ők és az őket követők Weszprémi István nyomdokába léptek. Munkájuk eredményeképpen a hagyományosan egységesnek tekintett magyar korona darabjaira hullik, és az egyes darabok készítésével majd egész Európa büszkélkedhet.

Hosszú ideig kell várnunk, míg hangot kap az első halvány utalás arra vonatkozóan, hogy „valami nincs rendben” a Dukász-lemez körül.

1793. - Kazinczy Ferenc levele Weszprémi Istvánnak:

„A’ megnevezett nyolc festés nem a’ Diadémára vagyon festve, hanem ugyan annyi darab arany pléhecskékre, mellyeket osztán az aranymíves a’ diademára, mint a’ Jézus Christusét és Dukász Mihályét a’ diadéma felibe, vagy sróffal vagy más valamelly móddal szegezett ’s szorított.” (Kazinczy, II. köt. 1891. 319. o.)

Weszprémi István a Szent Koronáról írt cikkeinek gyűjteményes kiadásában (1795) lévő „Toldalék”-ban, Kazinczy Ferenc adatai közt, ezt a mindenki által jól látható tény, nem adta közre!

1825. - Kazinczy Ferenc levelezőtársa - Rummy Károly György az első aki a bécsi újságban tesz először említést a hátsó részen lévő oromzatra szerelt kép eltérő szereléséről:

In der Präposition 'ev ist durch einen Nagel, mit welchem der Obertheil, oder der Obertheil der Krone an den Untertheil befestigt wurde, der Buchstabe ε verkehrt und zur Hälfte bedeckt, in dem Worte Basileus aber das letzte Sigma durch einen solchen Nagel fast ganz bedeckt, weswegen es oben nicht ausgedrückt ist.

(Rummy, 1825. 1320. o.)

Magyarul: „A (görögül) prepozícióban a (görögül) betű a felső részt vagy sapkát az alsó részhez erősítő szegecstől megsérült és félig el van takarva, ugyanakkor a (görögül) szóban egy ilyen szegecs az utolsó sigmát szinte teljesen eltakarja, emiatt nem lett jelölve ez fentebb

- ΜΙΕΝ ΧΘ ΗΙΣΤΟΣ ΒΑΣΙΛΕΥ ΡΟΜΑΙΩΝ Ο ΔΟΥΚΑ, a nyomtatásban.” (Fordította: Fazekasné, Toma Katalin)

1826. - A szegecselés tényét újra említve: „Megismeri annak kettőből egyesítését; avval is nyomosította, hogy az öszvefoglaló szegek által a’ fölrás’ betűi is szenvedtek az εν és Βασιλευς nevekben, ’s a’ deák nyelvüből négy Szentek’ képei,

néhány drága kövekkel és gyöngyökkel együtt láthatatlanok; a’ mit a’ művész elkerült volna, ha a’ koronát egy készítette volna.” („Y”, 1826. 5. o)

Fejér György válaszolt Rummy Károly Györgynek.

Az adat megemlítésére, és még mindég nem annak vizsgálatára, további három évtizedet (32 évet) kell várni.

1853. - A Szent Koronán volt (1613) Szent Szűzanya képéről, - Weszprémi István által elhagyott vizsgálat (1792, 1795) után - először, - téves helymeghatározással - a Családi Lapok cikkírója szól:

„Egyébiránt sz. István koronája tulajdonkép felső zárt részét képezi a mai koronának; üres félgömb alakját két egymást átmetsző félkör borítja, tetején ingadozó arany kereszttel. A drágakövekkel szegélyezett félkörökön a Megváltó, Bold. szüz Mária s nyolcz apostol képei, s a nap, hold és virágzó fák alakjai tűnnek föl latin fölírásokkal. - Alsó részét pedig Dukas Mihály görög császár I. Gejzának ajándékba küldött nyilt koronája teszi, ismét a Megváltó, aztán sz. Mihály és Gábor arkangyalok, sz. György, Demeter, Kozma és Demjén, tovább Dukas és fia Porphyrogenitusnak nevezett Kostantin és Gejza király arc- és mellképekkel és görög föliratokkal, hol a magyar király, miként a görögök népünket nevezni szokták, Törökország királyának czimezteti.” (Klezsó, 1853. 258. o.)

1857. - Franz Bock Ferenc József kérésére megvizsgálja a magyar koronát. Tanulmányában, amelynek újranomása 1896-ban majd önállóan is napvilágot lát, a Millenniumra készült díszkiadvány formájában (képünk ez utóbbi műből származik!), először jelenik meg a korona egykorú állapotát részleteiben is híven tükröző rajz.

- A hátsó orom foglalata előtt Dukász Mihály lemezét látjuk.
- A gyöngydrót folyamatosan körbefut.
- A foglalat tetejéről hiányzik a gyöngy.
- Az orom tetején kicsi csap látszik.
- A Dukász-lemez miatt nem látható az abroncson körbefutó gyöngysor.
- Látható viszont a lemez felső szélén lévő sérülés, csakhogy nem úgy, mint ma, fölfelé nyitottan, azaz átszakadva, hanem körben felperemezett lyukként.

8. a kép: Bock, 1896. 243. o 9. kép nyomán

- Látható a fölerősítésnél használt két szegecsfej.
- Látható, hogy a két szegecsfej közül a baloldali részben eltakar egy E betűt, a jobb oldali pedig teljesen lefedi a „Bazileusz” szó utolsó betűjét.

8. b kép: Bock, 1857. 204. o. 4. kép nyomán

- Látható Dukász dicsfénye mentén a két peremezett lyuk, a jobb oldali nagyjából megfelel a mainak, a bal oldali viszont félhold alakú [!], körben felperemezett szegélyű [!] és egyenes oldalával pontosan illeszkedik a császár dicsfényéhez [!].

A következő híradás az 1867-es koronázás előkészületeiről szól. Feltehetően ekkor került a Dukász-kép fölé a ma ott látható gyöngy. Tényszerűen azonban csak a következőkről értesülünk:

1858 - „...a görög köriratok egyikén későbbi összeillesztés nyoma látható. Fennebb ugyanis Dukász Mihály képe köriratánál megjegyeztem,

hogy az ‚EN’ szóból az ‚N’ [valójában az ‚E’!], meg van sértve, a ‚Bazileusz’ [görög betűkkel] szóból pedig az utolsó ‚C’ betű csaknem egészen be van földve...” („Garády” álnéven író Fabó András, 1858. 442. o.)

Ezek a mondatok - szóról szóra - egy esztendő múltán újfén megismétlődnek (Magyarország Prímása, 1859. 308. o.), de a tudományos kutatásban sem akkor sem később nem talál visszhangra. Így a hátsó oromzaton lévő lemez rendellenes szereléséből adódó következtetések elmaradnak.

1867. - „... A magyar szent korona és annak jelvényei a budai királyi várpalotában ... vétetvén kijavítás alá, jelesül: a szent korona, mely nagyon elhanyagolt állapotban létezett, Müller Lajos pesti aranyműves által hozatott tökéletesen helyre ... Müller aranyműves által megfoltoztatván ...” (Ipolyi 1886. 155. o.)

1880. - Ez a korona első nagyszabású tudományos vizsgálatának éve. Májusban Fraknói Vilmos felolvassa Ipolyi Arnold jelentését a koronavizsgálatokról az Akadémia ülésén.

„ ... A bizottság a szent koronát 21 különféle helyzetben lefényképezette [!], annak egyes részeit Rauscher tanár által lefestette.” (Magyarország és a Nagyvilág 1880. 323. o.)

Mit látunk az Ipolyi Arnold által közölt reprodukción?

- A hátsó orom Szűz Mária-foglalata előtt Dukász Mihály lemezét találjuk.
- A foglalatot szegélyező gyöngydrót az abroncs felső szélén levő gyöngydróttól indul, és körbefut a foglalat külső oldalának mentén, majd újból találkozik az abroncs felső gyöngydrótjával.
- A foglalat tetején gyöngyöt találunk.
- A gyöngytartó stift a Dukász-lemez felső részénél látszik. Ott lefelé kettéágazik. A kihajlítás középpontjában egy ovális fejű tartó szegecsset látunk, amely egyfelől a stiftet tartja, másfelől támaszkodik Dukász dicsfényének zománccfelületére.
- A két lyuk a Dukász-dicsfény két oldalán ép, alakjuk megegyezik a Bock rajzán láthatóval [!].
- A lemezt alul kétoldalt két szegeccsel erősítették fel.

9. kép: Ipolyi 1886. 136. o. 2. ábra nyomán

- A lemez felső sérülései nem láthatók. A képbe felülről belógó kétágú stifttartó, illetve az ovális fejű szegecs takarja a Bock által itt jelzett lyukat.

E század kutatói már kézzel érintve is vizsgálhatták a koronát. A fotózás pedig biztosítja azt, hogy megfelelő nagyítások segítségével a koronától távol is megfigyeléseket végezhesünk vele kapcsolatban. (Persze változatlanul rajzolhatják is!) Ennek ellenére tovább sem kapunk választ a hátsó orom nyitva maradt kérdéseire. Ehelyett a több mint százestendős hipotézis, amelyet még Weszprémi István állított fel, fokról fokra „ténnyé” maszkírozódik át, és ilyen minőségében megkövesedik.

1887. - „Az alsó korona önmaga beszéli el eredetét. Ehhez kétség nem fér ...” (Bonc 1887. 50. o.)

1900. - „A szent korona két részből áll: ... a másik VII. Dukasz Mihály görög császár ajándéka I. Geza (1074-1077) királyunk számára.” (Czobor 1900. 98. o.)

„A karéjalakú zománczos kép, az alakok sorából épen úgy ki van emelve, mint elől a Megváltó képe. E dispositio az ábrázolt egyénnek kiváló szerepére enged következtetni. Feliratából ... megtudjuk, hogy Dukasz Mihályt ... ábrázolja, aki nem más, mint VII. Dukasz, e korona készíttetője és ajándékozója.” (Czobor 1900. 103. o.)

1907. - „Hogy a magyar szent korona két részből áll, hogy alsó részét Dukasz Mihály, görög császár 1075-ben küldötte I. Gyécse királynak, rég meg van állapítva.” (Karácsonyi 1907. 523. o.)

1920. - „A korona alsó felét, vagyis I. Géza koronáját nem volt szükséges behatóan megszemlélni. Ennek leírásában a régi s újabb írók megegyeznek.” (Varjú 1920-22. 63. o.)

1928 - „Igy született „a Szent Korona és a hozzá tartozó drágaságok őrzéséről” szóló 1928. évi XXV. Törvénycikk. Itt találjuk először törvényhozásunkban a koronázási jelvények megjelölésére a „hozzátartozó drágaságok” kifejezést.

Ennek szövege a Törvénytárban így jelent meg:
„Emlékeztül adom ezennel mindenkinek, akit illet, hogy Magyarország országgyűlésének képviselőháza és felsőháza közös egyetértéssel a következő törvénycikket alkotta:

...

IV. fejezet. *A szent koronának és a hozzá tartozó drágaságoknak kivitele a páncélszoborból.*

11. §. A Szent Koronát és a hozzá tartozó drágaságokat a 8. §. második bekezdésében említett eseten felül őrzésük és tartásuk helyéről csupán a miniszterelnök és az ország koronaőreinek tudtával és hozzájárulásával, valamint legalább egyik koronaőr közreműködésével a gondosan mérlegelt törvényes vagy megokolt szükség tartamára szabad kivinni, így:

1. a Szent Korona és a hozzá tartozó drágaságok rendeltetésének törvényszerű betöltése céljából az országgyűlés által törvényesen kitzűzött koronázási szertartáshoz és ennek előkészületi cselekményeihez;

2. a Szent Korona és a hozzá tartozó drágaságok biztonságának, épségének gondviselése, csorbítatlan megtartásuk biztosítása, valamint mulandóságuk megelőzése és megőrzése céljából;

3. a törvényes, törvényesen szokásba vett hivatali és egyéb indokolt szemlék céljából, valamint amennyiben ehhez az országgyűlés is hozzájárul - az országos szertartásokhoz és ünnepekhez;

4. a tudományos kutatás előmozdítása céljából.” (Harsányi, 1938. 248, 249, 253. o.)

Ez azt jelenti, hogy a tudományos szakkutatásnak nem pár óra (1938), hanem 1928. VI. 26-ától 10 év, valamint azt követően 6 év állt rendelkezésére, hogy a Szent Koronán teljes - fényképek-

kel igazolt - minden apró részletekre kiterjedő vizsgálatot végezzenek, azt leírják és közreadják.

A tudományos kutatás hazai szakkutatói a törvényadta lehetőséggel sohasem éltek!

A Szent Korona műleírása a mai napig kiadatlan.

1929. - „Mivel a Szent Korona alsó fele, a tulajdonképpeni koronaabroncs, a rajta lévő felírtos zománcképek által, mint 1075 körüli bizánci munka hitelesen biztosítva van, a rendelkezésemre álló rövid idő alatt figyelmem főleg a felső részre ... (irányult)” (Falke 1929. 125. o.)

1929. - „Az abroncs többi rekeszzománccos képe a következő: ... végül I. Géza és Konsztantinosz, Dukász Mihály uralkodó társa; legutóbbi a kettő között végül az abroncs kristályosan csiszolt smarangköve fölött kiálló, hátsó félköríves oromban a Koronát adományozó császár.” (Divald 1929. 22. o.)

A pontatlanság itt már feltűnő. Mint tudjuk, a szabad szemmel is látható méretkülönbség miatt a lemez nem az „oromban”, hanem az ormon levő foglalat előtt található.

1931. - Klezsó József (1853) után Darkó Jenő görögnyelvű tanulmányában ír a Szent Koronán volt Szent Szűzanya képéről.

Moravcsik Gyula 1938-ban megjelent írásában szól a tanulmányról:

„...Athénban a Byzantinológiai Társaságban görög nyelven tartott előadásában, kiadva

Ἑλληνοουγγρικαὶ σχέσεις κατὰ τοὺς
βυζαντινοὺς καὶ κατὰ τοὺς μετὰ τὴν

ἄλωσιν χρόνους, Νέα Ἑστία 99 (1931)

120-125., 195-198. Darkónak a 124. lapon kifejtett nézete magyar fordításban így hangzik: «Ami a felső részét illeti, a magyarok azt hiszik, hogy az a II. Silvester pápától Szent Istvánnak küldött korona. De a dolog nem így áll. Ez újabb, mint a Dukas-stemma és talán a XIII. században készült ... Csak a felső rész zománcképeiben (a Szűzanya [?!] és 8 apostol) lehetnek a Sylvester-koronának maradványai» - V.ö. Moravcsik Gy.: Byzantinisch-neugriechische Jahrbücher 8 (1929-30) 442. – Később Darkó (id.m. 135. l.) feladta e nézetét, amellyel nálunk újabban meglehetősen egyedül

állott.” (Moravcsik, 1938. III. köt. 470. o. 1. jegyz.)

1935. - Ebben az évben jut el a tudományos koronakutatás addig a felismerésig, ahová az amatőr elődök már 1820-ban megérkeztek, hogy tudniillik „valami nincs rendben” a Dukász-lemez körül. A modern megfogalmazás szinte idézetszerű pontossággal ismétli meg a 115 évvel korábbi gondolatokat - és nem is ad lényegesen többet.

„A rendelkezésemre álló és reprodukált fényképeken az EN [görög betűkkel] szó E-je és a ‚Bazileusz’ [görög betűkkel] szó zárószigmája nem vehető ki tisztán, mert egy, nyilván a zománccba később belevert szög vagy sróf feje azok egy részét eltakarja.” (Moravcsik 1935. 15. o.)

„Megemlítem még, hogy a zománcképen a császári korona felett is látható valami sérülés nyoma. Két lyuk, melyek egykori szögek vagy srófkok nyomának látszanak.” (Moravcsik 1935. 15. o. 53. sz. jegyzet.)

A továbblépésre megint több, mint 10 esztendő kell várni.

1947. - „Alapos okunk van feltételezni, hogy a Dukas-abroncs sem maradt eredeti alakjában ránk. Pontosán meg lehet állapítani, hogy néhány zománcképen a mostani helyzettel nem indokolt apró lyukak, szeghelyek láthatók, továbbá indokolatlan kis aranyszegek, melyek a képek egykori másfajta elrendezését sejtetik.” (Oberschall 1947. 99. o.)

Bárányné Oberschall Magda pontatlanul fogalmaz, mivel nem „néhány zománcképen”, hanem csak Dukász Mihály képén találunk „apró lyukakat, szeghelyeket és kis aranyszegeket.”

Újabb 10 esztendő elteltével szerzünk a következőket írja:

1957. „An einigen Platten, z. B. an derjenigen des Michael Dukas, sind zu beiden Seiten des Nimbus winzige, sicherlich spaeter eingeschlagene Löcher zu sehen, und weiter unten zwei un-motivierte Goldnaegel eingeschlagen ..., welche die Inschrift beschaedigen. Diese sind bei der jetzigen lockeren Stellung der Dukas-Platte, welche, auf keinen Hintergrund befestigt, aufrecht steht, nicht gerechtfertigt. Die jetzige Position der Dukas-Platte muss daher eine sekundaere sein..”

(Oberschall 1957. 37-38. o.)

„Egyes lemezeken, például a Dukász Mihályén, a dicsfény mindkét oldalán apró, biztosan később beütött lyukak láthatók, lejjebb pedig indokolatlanul két aranyszegecset vertek be ..., amelyek megsértették a feliratot. Ezek a Dukász-lemez mostani laza állásánál - amely lemez, nem lévén semmiféle háttérre felerősítve, függőlegesen áll - nem igazolhatók. A Dukász-lemez jelenlegi elhelyezése eszerint másodlagos kell, hogy legyen ...”

Bárányné Oberschall Magda tartja magát korábbi véleményéhez, miszerint több lemezen is van lyuk, szeg stb., azonban ettől a következtetésétől megállapításai egy jöttányival sem lettek meggyőzőbbek. Kivételt képezne az utolsó mondatában foglalt állítás. Ez valóban nagy horderejűnek mondható, csak hogy sem ő, sem „professzionista” kutatótársai nem vonták le belőle - máig sem - az egyetlen logikus következtetést, hogy tudniillik ezek szerint a Dukász-kép eredetileg nem lehetett rajta a koronán, tehát alkalmatlan annak datálására.

1957. - „... csak azt tudjuk róla kétségtelen bizonyossággal, hogy két különböző eredetű és korú részből illesztették össze, és ezek egyike, az alsó, kapcsolatban van Michael Dukasz bizánci császárral és I. Géza magyar királlyal”. (Kovács 1957. 128. o.)

1966. - Deér József ebben az esztendőben adja közre a magyar koronáról írt alapvető munkáját. László Gyula recenziójában - csaknem 10 év múlva - a következőket írja róla: „... A Corona Graeca jelenlegi állapotában a XII. század végén alakított női korona, amelyhez felhasználták a konstantinápolyi császári műhelyben készült és Dukász Mihálytól Gézának küldött ötvösmű zománcait (a zománcok kora 1074-1077). Az új női koronát valószínűleg feleségének, Antiochiai Annának készítette III. Béla. Oromdíz és foglalat: magyar munka.” (Deér 1966. nyomán idézi: László 1972. 465. o.)

1971. - „A három egyidőben élt uralkodó (Dukász Mihály császár, Konstantin társascsászár és I. Géza) képmása és nevének feltüntetése a koronán jobban keltezi azt minden élelemjű kombinációnál.” (Györffy 1971. 63. o.)

1979. - „A korona két részből áll: az alsó abroncsból, amelyet hagyományosan Corona Graecának (görög koronának) neveznek ... Az abroncs hátoldalán, ugyanúgy, mint a homlokrészen a Pantokrátor képe, a többiek fölé magasodik a földi halandók legnagyobbika, Dukász Mihály bizánci császár képmása ... rangját vörös zománcos betűk adják hírül ... (A vörös névfeliratnak ugyanúgy rangjelző szerepe van, mint a tekintetek irányának, az egész görög koronán csak Krisztus és a bizánci császárok nem fordítják tekintetüket senki felé.)” (Lovag 1979. 35-36. o.)

Itt meg kell akasztanunk egy pillanatra az időrend fonalára fűzött gondolatmenetünket, hogy beszámoljunk egy újabb keletű - legutóbbi idézetünkben is hangot kapott - hamis illúzióval. Ez a vörös színű feliratok „rangjelző” szerepére vonatkozik, és máig érvényes megfogalmazását Moravcsik Gyula 1935-ös, fentebb már idézett tanulmányában nyerte el. Erre utalnak vissza a további idézetek is.

1935. - „... A kép mellett lévő felirat pedig némi rövidítésekkel a császári aláírás már fentebb ismerttetett tipikus formuláját adja.” (Moravcsik 1935. 24. o.)

1980. - „... Azért vörös zománcosak, mivel bíbor tinta illeti őket.” (Kovács-Lovag 1980. 42. o.)

1986. - „... Császár voltát az is hangsúlyozza, hogy a zománckép betűi, amelyek őt [Dukász Mihályt] megnevezik, vörös színűek.” (Bertényi 1986. 12. o.)

A vörös felirat szerepével kapcsolatban egészen más a véleménye Bárányné Oberschall Magdának. Alábbi idézetünk a Monomachosz-koronáról írt, 1937-es megjelenésű könyvből való: „A két kerék apostol-medailon véleményünk szerint nem a koronáról [mármint a Monomachosz-koronáról] való. Elsősorban ... A névfeliratok is vörös színűek a többi lemez kékbetűs feliratával szemben ...” (Oberschall 1937. 38. o.)

Mint az idézetből látható, a Monomachosz-korona esetében a vörös felirat *másodlagos felhasználásra* enged következtetni. Ugyanez a kutató viszont a magyar koronáról írt munkáiban egyáltalán nem említi meg azt a lehetőséget, hogy a Dukász- és a Konstantin-képeknek a többiétől eltérő

vörös felirat-színe esetleg itt is ezek eltérő származáshelyére (másodlagos felhasználásukra) utalhatna.

Ilyen feltételezés Moravcsik, Kovács és Lovag írásaiban természetesen még halvány utalás formájában sem lelhető fel. Amint fentebb olvashattuk, az ő értelmezésükben a koronánk két császárlemezén alkalmazott vörös szín a feliratokban - a bizánci udvari kancellária színhasználatának analógiájára - közvetlen rangjelző szerepet kap. Ha most ezzel a feltételezéssel összevetjük Bárányné Oberschall Magda fenti megállapítását, a Monomachosz-korona apostollemezeinek „rendhagyó” színhasználatára vonatkozóan, akkor már csak egyetlen nyitott kérdésünk marad: minthogy ez utóbbiak névfeliratai is piros betűsek, vajon hol és mikor írtak alá ezek az apostolok okleveleket úgy, mint bizánci császárok?

Lovag Zsuzsa rangjelző szerepet lát abban is, hogy a császárok „nem fordítják a tekintetüket senki felé”. Úgy tűnik, hogy a császárok ebben a vonatkozásban is nagyobb rangot élveznek, mint a Pantokrátor, az említettekén kívül ugyanis mindenki - még ő is! - oldalirányba fordítja a tekintetét.

De soroljunk vissza a szoros időrendbe!

1980. - Megjelenik a koronáról egy fotóalbum, Kovács Éva és Lovag Zsuzsa szövegkíséretével.

„Az alsó abroncs három képe történeti, világi szereplőket ábrázol. Azonosításuk a felvilágosodás eredménye, s mindmáig a legszilárdabb pontot jelenti a tárgy történetében.” (Kovács-Lovag 1980. 18. o.)

„A corona graeca tehát valójában autentikus bizánci munka, néhány apróbb változástól eltekintve (a hátsó zafír II. Mátyás idejében került egy törött korábbi helyére, a Géza-lemezt lejjebb csúsztatták, s emiatt a felső keretező gyöngysort egy szakaszon leszerelték), minden részlete egykorú a rekeszrománclemezekkel.” (Kovács-Lovag 1980. 37. o.)

A fenti idézetben nyüzsgő hibasorozatot célszerű lesz tisztába tenni, mielőtt tovább haladnánk a koronakutatás időrendjében.

- Sem az abroncon, sem a pártán, sem a hátsó ormon nincs olyan lemez, amelyet „lejjebb kellett volna csúsztatni”. Így Géza lemezét sem csúsztathatták lejjebb.

- A gyöngyök kiszérése nem Géza képe miatt - amely a foglalatában van! -, hanem a Dukász-lemez aránytalanul nagy mérete miatt vált szükségessé.

- A gyöngyök eltávolítását nem valamiféle „lejjebb csúsztatás” miatt végezték, hanem a következő okok játszottak itt szerepet:

... A Dukász-lemez nagyobb, mint a foglalat, amely elé fölszerelték. Magassága miatt takarja az abroncs két fölső gyöngydrótja között lévő területet.

... A Dukász-lemez hátlapjára, az alsó széle mentén, támasztó papucst forrasztottak.

... A támasztó papucs és a helyén egykor volt gyöngysor - méretüknél fogva - nem fértek el egymás mellett a két gyöngydrótvonulat között, tehát a Dukász-kép felszerelésével egyidejűleg kivették az eredetileg ott lévő gyöngyöket.

Araszolgassunk tovább!

1981. - „Előjáróban tudnunk kell, hogy a koronánk két félből egybedolgozott ötvösmű; az alsó fele bizánci származású (corona graeca) ...” (László 1981. 9. o.)

1981. - Ebben az évben nemzetközi tudományos tanácskozást hívtak össze Budapestre. A tanácskozás válogatott anyagát idegen nyelven jelentetik meg, *Insignia Regni Hungariae* címmel.

Több előadás között a (korona-) bizottság egyik tagja - „Szvetnik Joachim ötvös - foglalkozott a korona állapotával és leírásával.” (Fülep 1982. 60. o.)

A bizottság által kiadott tanulmánygyűjteményben hét oldalon fejt ki vizsgálatának eredményeit, „A korona technikai leírása és állaga” címmel. A Dukász-kép elsődlegességének vagy másodlagosságának kérdésében nem foglal állást. Ennek a Szvetnik-írásnak az utóéletével alább még módunkban lesz közelebbről is megismernünk.

Csaknem két teljes évszázaddal Weszprémi István. „felfedezése” után, az 1980-as évek közepére ocsúdik fel annyira a hazai koronakutatás a Dukász-bűvöletből, hogy valaki, szinte törvényszerűen ismét egy „céhen kívüli” - le meri írni:

1984. - „... Mihály császár íves képe annyival

nagyobb, mint a foglalat, hogy csak felszegecseelni tudták, nem is fért bele.” (Csomor 1984.)

Ezek után, ha bátortalanul, tapogatózva is, de elindul a vizsgálgódás menete a valódi kulcskérdések felé.

1984. - „... az említett két lyuk a MiDuks képen a későbbi „történetben” érdekes, mert a pere mein nem vettünk észre szegecseleési nyomokat.” (Beöthy et al. 1984. 80. o.)

Nos, a szóban forgó lyukak valóban peremeztek és a lyukak sérülései nem tekinthetők szegecseleés következményeinek. A fenti megállapítás nagyon fontos, de - mint annyiszor a koronakutatás történetében - a felfedezők ezúttal sem tudtak mit kezdeni találmányukkal. Pedig csak annyit kellett volna tenniük a mérnök kutatóknak, hogy a túloldalukról, a Jakab-Tamás pánt belső oldaláról is szemügyre vegyék az említett lyukakat. Itt megláthatták volna az általuk említett két lyuk vezetésevel készült furatokat, amelyeknek anyagfel-türemkedése (sorjája) még ép [!], tehát ezekben nem lehetett kötőelem.

Ekkortájt kezdi komolyan venni a kutatás Révay Péternek a Mária-kép jelenlétére utaló 1613-as híradását is. A fordulat azonban korántsem egyértelmű. Az „ellenvélemények” nyomban megfogalmazódnak az ortodox kutatási vonal képviselői részéről.

A História című folyóiratban - közvetlenül a mérnökökkel, illetve az aranyműves csoport képviselőjével készített interjú szövege után tördelve - olvashatjuk Váczy Péter történész alábbi sorait:

1984. - „... az is igaz, hogy a császárkép foglalat elülről nézve jóformán észre sem vehető, annyira keskeny a borulása a zománcklemezre. Alapjában véve nem ez a keskeny szegély tartja a képet, hanem az a tok, amelynek jelentős vastagsága szembeszökő oldalról nézve. A félkörös császárkép a szemlélőben mégis azt a benyomást kelti, mintha lecsúszott volna. Ahelyett, hogy az abroncs szélső gyöngyfiligránsorára támaszkodna, mint a görög Pantokrátor-kép a korona homlokán, az igazgyöngysor kárára a lejjebb eső második gyöngyfiligránsorra nehezedik. Elhelyezése mindenképpen rossz, eredetileg nem lehetett ott, ahol ma látható. A jelenlegi foglalat csak egy balkezes magyar mester gyatra munkája ... Eredeti helye

lent volt, a társcsászárról és Géza magyar király közt.” (Váczy 1984. 18. o.)

Pár szót Váczy Péter „balkezes magyar” ötletéhez:

- Egy foglalat rendeltetésszerű elkészítése az aranyműves mesterségben alapvető - nemzetiségtől független! - követelmény. A Dukász-kép másodlagos elhelyezése esetében pedig minden jel arra vall, hogy az a bizonyos „balkezes” mester - nem magyar volt!
- A Dukász-képnek nincs foglalatja! (Ezt, úgy látszik, nem lehet elégszer elmondani!)
- A Dukász-lemez mögött lévő foglalat lemezének semmiféle „borulása” nincs a Dukász-lemezre. (Az írásához mellékelte oldalnézeti képen is tisztán lehet látni a Dukász-lemez peremét!)
- A Dukász-kép nem „lecsúszott”, hanem magasabb, mint a mögötte lévő foglalat.
- Váczy végmegállapításával viszont tökéletesen egyetértünk: a Dukász-lemez „elhelyezése mindenképpen rossz, eredetileg nem lehetett ott, ahol ma látható”. Valóban minden jel erre vall - aminthogy már Bárányné Oberschall Magda (1957) és az ő nyomán Deér József (1966) is, akikre Váczy Péter itt nem hivatkozik, erre a megállapításra jutott.
- „... eredeti helye lent volt a társcsászárról és Géza magyar király képe közt” - ehhez az idézett részhez a következő megjegyzésünk lenne: a Dukász-lemez, magassága miatt, még foglalat nélkül sem szerelhető fel a Konstantin és Géza között lévő kő helyére.

Váczy Péter nem adott feleletet arra, hogy a hátsó orom meglévő foglalatában milyen kép lehetett, mielőtt a Dukász-lemezt eléje helyezték.

De folytassuk írásának vizsgálatát! „... akkor vajon mikor és miért kellett olyan durván áttörni a császárról és Tamás apostol zománcképét? A császárképet átfúrták, hogy megerősíthessék a mögötte lévő keresztpántot, mely máig láthatóan keresztbetört éppen Tamás apostol lemeze felett. Először két egymáshoz közeli ponton, a császár dicsfényénél próbálkoztak a fúróval. Majd amikor ez nem használt, lejjebb mentek vele és a feliratoknál verték be a két lencsefejtű szeget ... Az első, abbamaradt kísérlet még többet rontott: a zománcképet csonkította meg. A szegecseleők persze a két üresen tátongó lyukat tömítetlenül hagyták.”

(Váczy 1984. 18. o.)

Váczy Péter technológiai hipotéziséhez most a következőket fűznénk hozzá.

- A törött pánt megerősítésének szándékával a homlokzati Pantokrátor dicsfénye körül is fúrhattak volna két lyukat, mivel a János-Bertalan pánt is törött. De mihez szegecselték volna a Pál-Fülöp pántot? Ha ilyen logika szerint járnak el, azt is meg kellett volna erősíteniök, mivel az is törött!
- A Dukász-kép szegecselése a lemez felerősítése, nem pedig a pántok megerősítése miatt vált szükségessé.
- A Dukász-dicsfény területén lévő peremezett két lyuk, mint már említettük, a lemez megmunkálásával egyidejűleg készült [!], nem a koronára kerülést követően fúrták azokat.
- A Dukász-lemezen már eredetileg is meglévő [!] két peremezett lyuk segítségével készült két furatban - amelyek keresztülhaladnak az orom hátlapján, a Tamás-lemezen és a keresztpánton - valóban nem volt kötőelem, szemmel láthatólag nem használták őket.

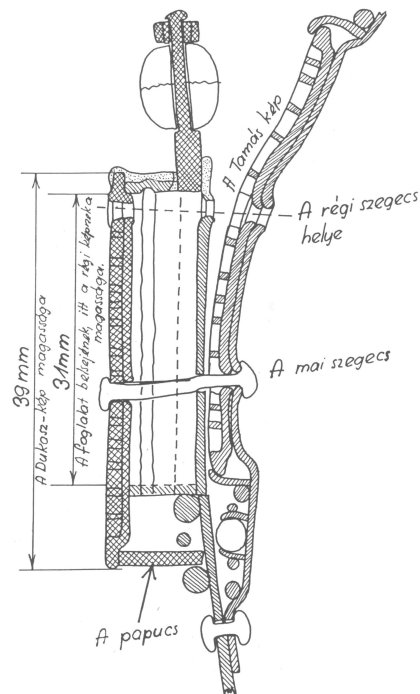
1985. - Az aranyműves csoport 1983-ban két ízben közvetlenül is megvizsgálhatta a koronát. Publikációik 1984-től látnak napvilágot. A csoport egyik tagja - Csomor Lajos - később külön is közreadja írásait. Lássuk most a hátsó oromra vonatkozó megfigyeléseiket, illetve a készítés technológiájára vonatkozó elképzeléseiket.

„Ugyancsak az abronccsal egyidős és ma is eredeti helyén van a hátul egymagában kiemelkedő foglalat ... A rajta lévő kép - ... mely állítólag VII. Dukász Mihály görög császárt ábrázolja - 8x3 mm-rel nagyobb, mint a foglalat belső méretei. A kép 39 mm magas és 47 mm széles, a foglalat belseje pedig csak 31 mm magas és 44 mm széles ... A Dukász-lemezt nagysága miatt nem is tudták úgy befoglalni, mint a korona többi 26 képét. Még beleerőltetni sem lehetett a foglalatba, mint Konstantint. Pedig megpróbálták, és ennek érdekében kivágták a foglalat alsó, vízszintes falát, mert azt hitték, hogy így a boltíves falat még ráhajthatják a lemezre. Mivel nem sikerült, más megoldást kellett választani.” (Zománc 1985, 102. o.)

Megjegyzéseink az aranyművesek készítése-

nológiai hipotéziséhez:

- A Dukász-lemez és a háta mögött lévő foglalat méreteinek szembesítése kitűnő munka, hiszen ezáltal világossá vált a Dukász-lemez - eddig oly sokat kerülggett - másodlagossága a magyar koronán.

10. kép: Csomor 1986. 34. rajz (215. o.)

- Az idézetben olvasható, feltételezett technológiai sort azonban egy műszaki ember sohasem végezné el, hát még a tárggyal rutinszerűen dolgozó aranyműves! A szakember minden feltételezését és próbálkozását ugyanis megelőzi a mérőeszköz használata.
- A méretkülönbség szabad szemmel is jól észlelhető, így a foglalat alsó, vízszintes falának kivágása nem az idézetben szereplő technológiai hipotézisből adódik. („... azt hitték, hogy ...”).

De lássuk tovább, hogyan magyarázzák aranyműveseink a Dukász-kép sérüléseit:

„A cserét végző aranyművesek kiegyengették a foglalat immár többször gyűrött falait, és rászegecselték a császár képét. Ezt először úgy végezték el, hogy kívülről befelé két lyukat fúrtak a foglalat felső részén a fenéklapon, majd Tamás apostol lemezén és pántján át. Ezután odaillesztették a császár képét leendő helyére, és most már belülről kifelé, a kész lyukaktól vezetve fúrták át lemezét. Ezért lehet az is, hogy glóriáját nem tudták

kikerülni és megsértették. A furások irányait mindenütt jól mutatják a lemezek kitüremkedései és a zománcok törései (5-6. rajz).” (Zománc 1985. 102. o.)

A mi véleményünk ettől némileg eltér. Nevezetesen:

- Meggyőződésünk, hogy azt a technikai bal-lépést, miszerint találomra fúrunk két lyukat, majd azon keresztül vezetjük vissza a fúrást a felszerelendő tárgyra, mikor az szakszerűen is szerelhető - műszaki ember el nem követi.
- Az aranyműves - de a lakatos is így teszi! - szakszerű munkával a következőképpen végzi két vagy több tárgy összeszegecselését:
... A tárgyakat egymáshoz illeszti.
... Összefogja azokat.
... A látható oldalról fúr.
... Szegecsel.
- Megítélésünk szerint a dicsfény melletti lyuk és annak sérülései nem az előbb idézett szakszerűtlen technológiai sorrendből adódnak.
- Az idézetben olvasható „lemezkitüremkedés” nem a feltételezett fúrás eredménye. Mint már említettük, peremezett (!) lyukakról van szó, és ezek a lemez készítésével egyidősek!
- A Jakab-Tamás pánt belső részén lévő két furat anyagkitüremkedése (!) azt mutatja, hogy azokban nem volt kötőelem. Így ezen a helyen a Dukász-lemezt nem szegecselték fel. A szegecsfej elverésekor ugyanis a kitüremkedett anyag éle elnyomódik. (Lásd a korona egyéb szegecseléseinél!)
- A Dukász dicsfénye mellett lévő bal oldali lyuk sérülésének jobb oldalán anyagelkenődés látható. Ez jobbról balra halad. A hátulról való fúrás következtében ez pontosan fordítva történt volna.
- Az 1857-es és az 1880-as képek tanúsága szerint a bal oldali lyuk félkör (!) alakú, a jobb oldali torzult kör alakját mutatja.
- A pánton lévő furatok átmérője nem egyforma. A pántot belülről nézve, a jobb oldali kisebb a bal oldalinal.

Az aranyművesek technológiai problémáit követően nézzük most, mit kapunk a „hivatalos” ötvösszakkutatástól? Lovag Zsuzsa 1984-ben ezzel

kapcsolatban a következőket írja:

1984. - „Szvetnik Joachim, az Iparművészeti Múzeum főrestaurátora óriási ötvösművészeti gyakorlatra támaszkodó elemzése pontosan leírja a korona készítését és a sérüléseket, javításokat.” (Lovag 1984. 7. o.)

Várjuk az írás megjelenését, de négy esztendő múltán egy újabb „hivatalos” nyilatkozatban már a következőket olvashatjuk: „... - Sajnos, noha mindent megtettünk, amit tehettünk, nem tudtuk arra rávenni, hogy halálos betegen rászánja magát megfigyeléseink írásos összefoglalására. Az az érzésem, hogy fontos felismeréseket vitt magával a sírba.” (A nyilatkozó: Fodor István, a Magyar Nemzeti Múzeum főigazgatója, a Koronabizottság jelenlegi elnöke - vö.: Buza 1988. 15. o.)

A fentebbi idézetben Lovag Zsuzsa az ötvöselzés leírásával kapcsolatban kijelentő módot használ, tehát Szvetnik elvégezte a koronavizsgálat írásos részét is. Ez érthető, hiszen minden hivatalos vizsgálatnak hivatalos jelentése is van. Írásos „elemzése” nem publikálódott, de mi az, ami mégis ránk maradt Szvetnik tollából a hátsó oromra vonatkozóan?

„Es ist bemerkenswert, dass die mit Zinn behandelten Stellen in Amerika bei unseren Untersuchungen am 17-19. Dezember 1977. noch kaum zu merken waren. Nur auf dem Zapfen, mit dessen Hilfe die Perle auf dem Dukas-Bildnis befestigt war, waren die Bescheidigungen gut zu erkennen ...” (Insignia 1983. 159-160. o.) „Figyelemre méltó, hogy a cinnel kezelt helyek Amerikában az 1977. dec. 17-étől 19-éig lefolytatott vizsgálataink idején még alig voltak észrevehetőek. Csak azon a csapon, amelynek segítségével a Dukász-kép fölötti gyöngyöt felerősítették, voltak jól megfigyelhetőek a szerelések.”

Érdemben ennyit ír Szvetnik a hátsó oromról. Az összes munkája - mint fentebb értesültünk róla - 7 oldal az Insignia-kötetben. Pillanatnyilag itt tart - legalábbis amennyire a publikációkból tájékozódhatunk felőle - a hivatalos ötvöskutatás a koronával kapcsolatban. Eredményeikre még várnunk kell, mivel Fodor Istvánnak, a koronabizottság vezetőjének nyilatkozatából arról értesülünk, hogy még csak most szándékoznak felkérni az ötvösöket a korona újbóli vizsgálatára: „... Az ötvösöket, akiket fel akarunk kérni ...” (Fodor 1989. Mellék-

let 2. o.)

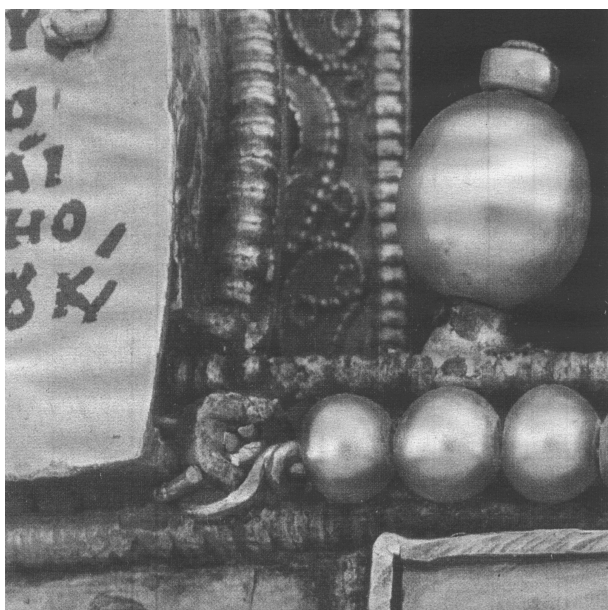
Az idézetek értelmében elmondhatjuk, hogy a hivatalos ötvösvizsgálat felett 10 esztendő eredménytelenül repült el.

Vizsgálódásunkat folytatva, nézzük, miként vélekedik ma a Weszprémi hipotéziseihez továbbra is ragaszkodó kutatás:

1986. - „A Magyar Tudományos Akadémia Művészettörténeti Bizottsága 1984 novemberi ülésén foglalkozott a koronázási jelvények hazakerülése (1978) óta folytatott kutatásokkal. Erre az alkalomra készült Marosi Ernő, Kovács Éva és Lovag Zsuzsa referátuma, amelyeket a Művészettörténeti Bizottság döntése alapján az alábbiakban közlünk ... A közölt képek a három referátumot együttesen illusztrálják.” (Kovács 1986. 25. o.)

Az említett referátumokhoz tartozó 8. kép aláírása különösen tanulságos: „A Dukász Mihály császárt ábrázoló zománcklemez javított, másodlagos elhelyezése eredeti foglalata előtt”. (Lovag 1986. 41. o.)

Nos, Kovács Éva, Lovag Zsuzsa és Marosi Ernő képaláírásba foglalt vélekedésének van egy figyelemreméltó gyengéje: az ötvösmesterség még nem látott olyat, hogy egy zománcképet kiveszünk a foglalatából, és később tetemes méretnövekedése folytán nem tudjuk visszahelyezni „eredeti foglalatába”, ezért „eléje” szegecseljük. Hármójuk idézett feltételezése az arany és zománc új tulajdonságait vetítené elénk.

II. kép: Lovag 1986. 41. o. 8. kép nyomán

Végezetül Váczy Péter legújabb hipotézisével zárjuk le a közel két évszázada halmozódó „nyomozati anyagot”:

1988. - „Ötvös szemmel nézve, a Szent Koronán az abroncs zománcképeit mindenképpen utólagosnak kell tartanunk. Az abroncsot eredetileg csak filigránba foglalt ékkövek díszítették, szabályos elrendezésben, melynek kimért szépségét kár volt a képek szabálytalan hozzáadásával megbontani. Hátul, ahol a vastag aranypánt összeér, két elnyúlt lyuk fedezhető fel közel egymáshoz. Ide fűzték be a pántlikát, melyet a német császári veretekről ismerhettek ... Semmi kétség: a lyukak a pántlika számára egyszerre készültek az abronccsal ... A szélben lobogó pántlika azóta ugyan eltűnt a koronáról, de megmaradt a két kis lyuk, mintegy emlékeztetőül eredeti alakjára.” (Váczy 1988. 95-96. o.)

Váczy Péter rövid tanulmányának idézett részleteihez a következő gondolatokat fűznénk:

- Először pontosítanunk kell a két lyuk helyét, ezt ugyanis Váczy, idézett tanulmányában nem teszi meg.
- Az abroncson hátul, ahol a vastag aranypánt összeér, van ugyan két lyuk, de azok nem esnek közel egymáshoz, és egy-egy szegecset láthatunk bennük.
- A két egymáshoz közel eső lyuk a Dukászlemezen látható, amely a hátsó ormon lévő foglalata elé van szegecselve.
- „A szélben lobogó pántlika azóta ugyan eltűnt a koronáról ...” - megmaradt viszont az „ötvös szemmel” látó Váczy Péter két, egymásnak ellentmondó hipotézise, ugyanazon téma vonatkozásában. (Vö.: Váczy 1984. 18. o.)

A korona hátsó ormának technikai problémáit az aranyművesek kutatásai és közvetlen vizsgálataik alapján véve már tisztázták. Munkánkkal - közlekedési szakkifejezéssel élve - csupán „jelzőtáblát” szeretnénk felállítani Weszprémi István hipotéziseinek „zsákutcája” elé. Az idézetek sokaságából láthatjuk, hogy ez a zsákutca közel 200 esztendeig jól működött, azaz folyamatosan. Szedte áldozatait. Reméljük, hogy a felállított jelzőtábla segítségére lesz a koronakutatásban már rutinosan közlekedőknek, de a most jogosítványt szerzőknek is.

- Bogyay Tamás - nyugodjék békében!, - 1991-ben többek között ezt írja: „Bárányné asszonynevét, amelyen nemzetközi hírnevet szerzett, Brabák a szövegben elhallgatja.” Ez részben igaz, mert az irodalomjegyzékben az asszonynev is megtalálható. (A „Brabák” név nem nyomdahiba. A részleges névelvagyás miatt a szerző megró, és közben névtévesztésbe esik. A sors fintora!)

HIVATKOZOTT IRODALOM

- Bagyary 1907 - **Bagyary Simon dr.:** A magyar művelődés a XVI-XVII. században Szamosközy István történeti maradványai alapján. Esztergom, 1907.
- Bagyary 1909 - **Bagyary Simon dr.:** Megjegyzések János Zsigmond aranykeresztje és Szamosközy életrajza körül. Századok 1909. 43. évf.
- Bakay 1985 - **Bakay Kornél:** Insignia Regni Hungariae I. Studien zur Machtsymbolik des mittelalterlichen Ungarn (recenzió). Életünk 1985.
- Beöthy et al. 1984 - **Beöthy Mihály, Fehér András, Ferenczné Árkos Ilona, Ferencz Csaba, Hennel Sándor:** Eppur si ... Fizikai Szemle 1984. 2. sz.
- Bertényi 1986 - **Bertényi Iván:** A magyar korona története. Kossuth Kiadó (3. bőv. kiadás), 1986.
- Bock 1857-1896 - **Franz Bock:** Die Ungarischen Reichsinsignien VI. Die Krone des Heil. Stephan. Mitteilungen der K. k. Central-Commission zur Erforschung und Erhaltung der Baudenkmale 2. 1857. - Újranyomva: Die Ungarische Königskrone „Corona St. Stephani”. Aachen, 1896
- Bogyay 1983 - **Thomas von Bogyay:** Über die Forschungsgeschichte der Heiligen Krone. In: Insignia 1983. 65-89. o.
- Boncz 1887 - **Boncz Ödön:** A Magyar Szent Korona. Művészi Ipar 1887.
- Buza 1988 - **Buza Péter:** Tíz év mérlegen. Hol tart a koronakutatás? Magyar Nemzet 1988. XII. 24.
- Czobor 1900 - **Czobor Béla:** A magyar Szent Korona és a koronázási palást. III. Béla emlékezete. Szerk.: Forster Gyula. Bp. 1900.
- Csomor 1984 - **Csomor Lajos:** 1301-ig Fehérváron őrizték. A magyar korona aranyműves szemmel. Fejér Megyei Hírlap 1984. 1. 21.
- Csomor 1986 - **Csomor Lajos:** Magyarország Szent Koronája. A Vay Ádám Múzeum Baráti Körének kiadása. Vaja, 1986.
- Decsy 1972 - **Decsy Sámuel:** A magyar Szent Koronának és az ahhoz tartozó tárgyaknak története. Bétsben, 1792.
- Divald 1929 - **Divald Kornél:** A magyar iparművészet története. Bp. 1929.
- Falke 1929 - **Otto von Falke** A szent korona. Archaeológiai Értesítő 1929.
- Ferencz 1984 - **Ferencz Csaba et al.:** Mérnökök és ötvösök a történelemről. História 1984. 3. sz.
- Fodor 1989 - Államiságunk jelképe. **Fodor István:** Darázs-fészekbe nyúltam. Magyar Nemzet 1989. febr. 9. Melléklet.
- Fülep 1982 - **Fülep Ferenc:** A magyar koronával és koronázási jelvényekkel foglalkozó nemzetközi tudományos ülészak. Magyar Tudomány 1982.
- Garády 1858 - **Garády:** A magyar Szent Korona történelme. Hazánk 1858.
- Györffy 1971 - **Györffy György:** Mikor készülhetett a Szent Korona? Élet és Tudomány 1971.
- Hadi és ... 1790 - A magyar koronáról. **Hadi és más nevezetes történetek.** Bétsben 1790. II. szakasz
- Harsányi 1938 - **Harsányi Zsolt:** Sacra Corona A magyar Szent Korona regénye Singer és Wolfner Kiadó Bp., 1938. 248-249. 253. o.
- Horányi 1790 - **Alexii Horányi** Hungari Budensis Cler. Reg. Scholarum Piarum: De Sacra Corona Hungariae ac de regibus eadem redimitis Commentarius. Pestini, Typis Trattnerianis, MDCCXC.
- Hornad 1740 - **Gabriele de Iuxta Hornad:** (tpk. **Gottfried Schwarz**): Initia religionis Christianae inter Hungaros Ecclesiae Orientali adserta. Eademgue a dubiis et fabuleis narrationibus repurgata. Dissertatio historico-critica auctore Gabriele de Iuxta Honad Hung. Prancofurti et Lipsiae MDCCXL.
- Horváth 1936 - **Horváth Endre:** Ismeretlen görög munka a magyar Szent Koronáról. Egyetemes Philológiai Közlöny 1936.
- Ipolyi 1880 - **Ipolyi Arnold** r. tagnak, mint a M. Szt. Korona megvizsgálására kiküldött akadémiai bizottság elnökének jelentése. MTA Értesítő 1880.
- Ipolyi 1886 - **Ipolyi Arnold:** A Magyar Szent Korona és a koronázási jelvények története és műleírása. Bp. 1886.
- Insignia 1983 - **Insignia Regni Hungariae I.** Studien zur Machtsymbolik des mittelalterlichen Ungarn. Die Krone und die Krönungsinsignien von Ungarn. Wissenschaftliche Tagung. Magyar Nemzeti Múzeum, Budapest, 1981. IX. 22-24. Válogatott előadásszövegek. Az MNM kiadása, Bp. 1983.
- Karácsonyi 1907 - **Karácsonyi János:** Hogyan lett Szent István koronája a Magyar Szent Korona felső részévé? M. Tud. Akad. Érték. a tört.-tud. köréből XXII. k. 6. sz. Bp. 1907.
- Katona 1793 - A' Magyar Szent Koronáról Doct. Décsy Sámueltól írt Historiának meg-rostálása. **Katona István** a' kalotsai Könyv-tárháznak gondviselője által. Budán, 1793.
- Kazinczy, 1793 - **Kazinczy Ferenc** levelezése II. köt. Magyar Tudományos Akadémia Bp., 1891. 319. o. 431. sz.
- Klezsó, 1853 - **Klezsó József:** A szent Korona (Történeti rajz) Családi Lapok II. évf. II. félév 6.sz. 258. o. 1853. IX. 30.
- Koller 1800 - **Josephus Koller** De Sacra Regni Hungariae Corona Commentarius. Pécs, 1800.
- Korona kilenc évszázada 1979 - **A korona kilenc évszázada.** Történelmi források a magyar koronáról. Vál. és

- szerk.: **Katona Tamás.** Bibliotheca Historica. Magyar Helikon, Bp. 1979.
- Kovács 1957 - **Kovács Éva:** A magyar korona a legújabb kutatások tükrében. Művészettörténeti Értesítő 1957.
- Kovács 1986 - **Kovács Éva:** A magyar koronázási jelvényegyüttes kutatásának hat éve. Művészettörténeti Értesítő 1986. 1-2. sz.
- Kovács-Lovag 1980 - **Kovács Éva-Lovag Zsuzsa:** A magyar koronázási jelvények. Corvina, Bp. 1980.
- László 1972 - **László Gyula:** Josef Deer: Die Heilige Krone Ungarns (Wien, Österr. Akad. d. Wiss. Phil. - Hist. Kl. 1966. Denkschr. Bd. 91:1-301. 1. 397. kép). Magyarország Szent Koronája. Századok 1972. 106. évf. 2. sz.
- László 1981 **László Gyula:** Miért ferde királyi koronánk keresztje? Népszava 1981. augusztus 20.
- Lovag 1979 - **Lovag Zsuzsa:** Nézzük meg együtt a magyar koronázási jelvényeket. Művészet 1979. XX. évf. 8. sz.
- Lovag 1984 - **Lovag Zsuzsa:** Hol tart ma a korona kutatása? Új Tükör 1984. VIII. 19.
- Lovag 1986 - **Lovag Zsuzsa:** A koronakutatás vadhajásai. Művészettörténeti Értesítő 1986. 1-2. sz.
- Ludvig 1989 - **Ludvig Rezső:** A Magyar Szent Korona zománcképeinek elemzése. Bp. 1989. (Kézirat)
- Magyar Hírmondó 1784 - **A' Magyar Hírmondó'** 1784. Szent György havának 14. napján szerdán költ. 28. levele
- Magyar Kurir 1790 - **Magyar Kurir** 1790. II. 20. XV. füzet.
- Magyar 1980 - **Magyar Pál:** A kor világgépe és a korona. Új Tükör 1980. VII. 20. XVII. évf. 29. sz.
- Magyarország és ... 1880 - A korona tudományos megvizsgálása. Magyarország és nagyvilág 880. 20. sz.
- Magyarország Prímása 1820 - Sz. István apostoli koronája s koronázási jelvényei. **Magyarország Prímása.** Emlékirat. Esztergom, 1820.
- Marosi 1986 - **Marosi Ernő:** A magyar korona a jelenkori kutatásban és a populáris irodalomban. Művészet-történeti Értesítő 1986. 1-2. sz.
- Mindenes Gy. 1790 - **Mindenes Gyűjtemény** XXV. levél. Böjt más havának 27. napján. Komárom, 1790.
- Molitor 1987 - **Molitor Ferenc:** II. József, a császári Don Quijote. Gondolat, Bp. 1987.
- Moravcsik 1935 - **Moravcsik Gyula:** A magyar szent korona görög feliratai. Bp. 1935.
- Moravcsik 1938 - **Moravcsik Gyula:** A magyar szent Korona a filológiai és történeti kutatások megvilágításában. Emlékkönyv Szent István Király halálának kilencszázadik évfordulóján III. köt. 470. o. 1. j. Magyar Tudományos Akadémia Kiadása Bp., 1938.
- Oberschall 1937 - **Bárányné Oberschall Magda:** Konstantinos Monomachos császár koronája. Bp. 1937.
- Oberschall 1947 - **Bárányné Oberschall Magda:** Problémák a magyar szent korona körül. Antiquitas Hungarica 1947.
- Oberschall 1957 - **Magda v. Bárány-Oberschall:** Die ungarische St. Stefanskrona im Lichte der neuesten Forschungen. Südostforschungen 1957. 24-53. o.
- Pap 1987 - **Pap Gábor:** Gyorsjelentés a Korona-kutatás állásáról. Vonzáskör. Miskolc 1987.
- Pézteli 1790 - **A' magyar koronának rövid históriája;** mellyet az asszonyok' és gyermekek' kedvéért szedegetett össze **Pézteli József.** Komáromban, 1790.
- Révay 1613 - De Sacrae Coronae Regni Hungariae ortu, virtute, victoria, fortuna, annos ultra DC clarissimae brevis Commentarius **Petri de Rewa** Comitis Comitatus de Turocz. Augustae Videlicorum, 1613. - Magyar fordítása: **Révay Péter** Turóc vármegyei főispán rövid emlékirata Magyarország több mint 600 éve tündöklő Szent Koronájának eredetéről, jeles és győzedelmes voltáról, sorsáról. In.: Korona kilenc évszázada 1979. 296-358. (Kulcsár Péter ford.)
- Révay 1659 - **Révay Péter:** De Monarchia et Sacra Corona Regni Hungariae. Frankfurt, 1659.
- Rumy, 1825 - **Rumy Károly György:** Ueber die heilige ungarische Reichskrone und die übrigen ungarischen Reich: Insignien oder Reichs Klenodien Oesterreichischer Beobachter Nro. 281. 1825. X. 8. 1320. o.
- Schwarz 1740 - Lásd: **Hornad** 1740.
- Symboles 1972 - **Gerard de Champeaux-Dom. Sébastien Sterckx O. S. B.:** Symboles. (2. kiadás.) ZODIAQUE 1972.
- Szilágyi 1876 - **Szilágyi Sándor:** Réway Péter és a Szent Korona. Értekezések a történelmi tudományok köréből V. kötet, 1876.
- Váczy 1984 - **Váczy Péter:** Ellenvélemény a koronáról. História 1984. 3. sz.
- Váczy 1988 - **Váczy Péter:** Első királyunk koronája és a szent korona. Szent István és kora. Szerk.: Glatz Ferenc, Kardos József, MTA Történettudományi Intézet, Bp. 1988.
- Varjú 1920-1922 - **Varjú Elemér:** A szent korona. Archaeológiai Értesítő 1920-22.
- Veress 1901 - **Veress Endre dr.:** Izabella királyné. 1519-1559. Magyar történeti életrajzok. Szerk.: Schönherr Gyula. Bp. 1901.
- Weber, 1981 - 1982 - **Walter Weber:** Symbolik in der abendländischen und byzantinischen Kunst Zbinden Verlag Basel 1981-1982.
- Weszprémi 1790 - **Weszprémi István:** A magyar koronáról (1790. VI. 15.) Hadi és más nevezetes történetek. Bétsben, 1790. II. szakasz.
- Weszprémi 1791 - **Weszprémi István:** A Magyar Ország koronájáról. Magyar Kurir Bétsből 1791. IV. 15.
- Weszprémi 1792 - **Weszprémi István:** Ötödik és utolsó elmélkedés, Magyar Ország' Koronájáról. Magyar Kurir Bétsből 1792. III. 13.
- „Y.” 826 - „Y” (Fejér György): A' Magyar Sz. Koronának Bécsből jelentett származása eránt. Észrevételek Tudományos Gyűjtemény II. köt. 5. o. Pesten, 1826.
- Zománc 1985 - Zomönc 1975-1985. A Nemzetközi Zománcművészeti Alkotótelep jubileumi katalógusa. Kecskemét, 1985.

ZÁHONYI ANDRÁS

Egy felirat – sok értelmezés

A harappai (Indus-völgyi) Proto-Siva pecsétnyomó feliratának eddigi megfejtései¹.

Az Indus-völgyi írások feltételezett nyelvi „kapcsolatai” a nagytekintélyű kutatók szerint a dravidától az indo-árján, a suméron, az egyiptomin, a maláj-polinéziai, a rongorongón át az etruszkig terjednek.

Nézzük meg most a Proto-Siva pecsétnyomó jeleinek eddigi értelmezéseit!

1. „Here is a tribute offered to the god of Kueya.”

Itt egy hűbértörök, melyet Kueya istennek ajánlottak fel. (B. Hrozný, a hettiták kutatója)

2. „The (aquatic) birds have covered the waterways.”

A (vízi) madarak megvédték/beborították a vízi utakat/csatornákat. (S. Sankarananda)

3. Ajala-upāsa /proto-szanszkrit/ = acala-upāśya (szanszkrit)

„The mountain-worshipped one.” = A hegyek által imádott. (B. M. Barua)

4. „Man of the Star (Siva), the lord of...”

Csillagember (Siva), a ... ura. (A finn team)

5. „Satta Kosika” (A Kosika név a Pali tulajdonnevek szótárában található meg.) (B. Chakravorty)

Megj.: A Kosika akár rendben is lehet. A „satta” értelmezéséről azonban nem tudunk meg semmit Chakravorty írásából.

6. Ma-Kha-Na-Sa-Na = Indra árja isten(ség) egyik neve (M. V. N. Krishna Rao)

A jelek hangértékei akrofóniás rövidüléssel jöttek létre. A hangértékek „dekódolását” segítik a pecsétnyomón szereplő állatok rajzai:

ma(hisha) + kha(dga) + na(ra) + sa(dr/i) + na(nṛ)

bivaly + rinocérosz + ember + elefánt + ?².

7. A pecsétnyomó feliratának transliterációja: ha-ha-śi-ma-ma-tra. Balról jobbra olvasva: „trama mahiśa-ha – szanszkritul: tri maha mahisa,

ahol

mahiśa a bölény szanszkrit neve, tra = 3, maga = hatalmas, nagy.

Összeolvasva: ’a bivaly (Siva isten) 3 hatalmas /arca/”. (B. Priyanka)

8. „An-il, the Ruler, He (Who) Gathers the Assembled Clans.”

An-il, az uralkodó, aki összehívja (azaz egy-ségbe rendezi) a felsorakozó törzseket/nem-zetségeket. (W. A. Fairservis szerint a felirat dravida nyelvű).

Tessék választani...

¹ G. Possehl: Indus Age, The Writing System, University of Pennsylvania Press, pp. 162-164.

Megjegyzések a könyvvel kapcsolatban:

1. Hasonlóan eltérő értelmezéseket találunk az ősi (képjelírással) mezopotámiai és az egyiptomi hieroglif írás- emlékek „olvasatainál” is, ha nem olyan bilingvisről (két- nyelvű feliratról) van szó, amelyiknél az egyik nyelvet már ismerjük. Az Indus-völgyi (harappai, moheno-daroi) fel- iratok esetében még nem bukkantak ilyen bilingvisre. Így az eddigi „olvasatokhoz” csak egy megjegyzést fűzhetünk: ’varietas delectat’...

2. A könyv könyvtári példányában hosszas keresés után sem sikerült megtalálni a tartalomjegyzéket.

² Az egyébként logikus „megfejtés” gyenge pontja, hogy a *nanṛ* esetében nem szerepel adat a neki megfelelő állatról, no meg az is, hogy a tigris szóalakja kimaradt az értel- mezésből.

A vadász Széchenyi Zsigmond egyik könyvének címe – *Nahar* – alapján feltételezhetjük, hogy a tigris szóra létezik Indiában egy na-val kezdődő szó is /Hervay T. észrevétele/.

A szanszkrit-angol szótárban utánanévezve 4 na-val kezdődő szót találtam a tigrisre. Az utolsó szótág értelmezéséhez így szóba jöhetnek a következő hangértékek:

narazardula, nakharayudha, nakhayudha, nathasardula

A harappai proto-Siva pecsétnyomó fotója

Érdekességek a pecsétnyomó feliratával kapcsolatban

A felirat (mint általában) jobbról balra olvasható.

Kb. 400 Indus-völgyi jelet azonosítottak eddig.

India árja meghódításának két hulláma Kr. e. 1900-1700 között történt.

A pecsétnyomó nyelve valószínűleg (proto-)dravida, s készítésének kora megelőzi az árja hódítást. (Egyes vélemények szerint az előkerült pecsétnyomók akár 8-9000 évesek is lehetnek.) Ha a tudósok elfogadnák, hogy (kifejlett) írásról van szó, akkor az írásbeliség bölcsője áttevődne Egyiptomból és Mezopotámiából az Indus-völgyébe.

„Igen valószínűtlennek tűnik, hogy az Indus-völgyi írást valaha meg lehet majd fejteni mindenestül, hacsak időközben nem kerül a kezünkbe az eddigetől radikálisan eltérő forrásanyag.” (A. Parpola finn kutató véleménye 1994-ből.)

Parpola véleményéből kimaradt, hogy a „valószínűtlenség” a ma Európában elfogadott módszerekre érvényes. Más szakterületek (matematika, csillagászat, újabb nyelvek s jelkészletek) bevonása a kutatásba nagyon is segíthet a

továblblépésben. Kétnyelvű felirat előkerülése oldhatná meg a problémát.

A csillagászati megközelítés véleményem szerint meglepő eredményekre vezethet:

1. A pecsétnyomón szereplő állatok a ☾ Rák állatövi jegyére és környezetére utalnak.

Bivaly (a Rák jegyének egyik jelzőállata, Siva isten jelképe),

Orrszarvú (az Egyszarvú a Rák közelében található csillagkép),

Párduc (a Rák és az Oroszlán jegyéhez tartozó csillagkép),

Elefánt (mint jelzőállat ugyan a Bika jegyéhez tartozik, azonban az elefánt nőtényét is tehennek hívjuk, s így az elefánttehén már a Rákhoz sorolható be. Az elefántcsordát egyébként az 50 év körüli „nőtény matuzsálem” vezeti).

2. A pecsétnyomó felső sorának 6 jele /jobbról balra haladva/ az

Ikrek--Egyszarvú--Bika--Kos--Hal(ak)--Vízöntő
 ♊ ♈ ♉ ♊ ♋ ♌

(az égen is egymást követő) csillagképek formájára emlékeztet.

Így megállapíthatjuk, hogy Siva istenről és valószínűleg csillagászati tartalmú üzenetről van szó a pecsétnyomón. Mindezt további Indus-völgyi feliratok csillagászati elemzései erősíthetik majd meg.

Kiss István

PIRAMIS – a PEREMES-épület (1)

Az antik világ az Ókor hét csodája közé sorolta a gizai nagypiramisokat. A mai kor embere sokkal több pompás épületet ismer a történelem évezredeiből, mégis éppen úgy lenyűgözi a gizai fennsík látványos panorámája, mint ókori elődeit. Az egyiptológia XIX. századi megszületése óta eltelt kereken kétszáz év alatt sok ismeret halmozódott fel és sok feltevés merült fel a piramisépítés ideológiai és szellemtörténeti hátterének magyarázatára. Csak éppen az előttünk álló, érzékszerveinkkel felfogható mű megvalósítási módjára nincs a régészeti diszciplína szabályai szerint elfogadható egyértelmű bizonyíték.

Az egyiptológusok közül E. A. W. Budge angol professzor megfejtette a „piramis” szó hieroglifáját és azt „PER-e-M-U-S épület” kifejezéssel írta át. A német Eisenlohr professzor egy egyptomi matematikai kézikönyvben – „Ein mathematisches Handbuch der alten Aegypter, 1877” – talált rá a piramis szó egykori lexikális meghatározására, amely szerint a piramis olyan épület, amelynek „Kante”-ja van. [2]. A Halász-féle Német-Magyar akadémiai nagyszótár szerint „**Kante**” jelentése: **1.** él **2.** szél, szegély, perem, párkány. Sem az angol, sem a német tudós egyetlen szót sem tudott magyarul, mégis kihüvelyezték a piramis hieroglifa magyar jelentését.

Peremes-épületből gúlaalakú-piramis

A „peremes-épület” elnevezés fejlődéstörténeti szempontból híven írja le a piramis alakját, mivel annak tömege eredetileg egymás fölé épített, folyton kisebbedő, lapos, négyszögű/négyszetes hasábokból épült fel, tehát lépcsős torony hatását keltette. A sima, háromszögű gúlapalást oldalakkal – a külső burkolattal – csak később tüntették el az eredeti teherhordó szerkezetet, a belső lépcsős falvázat. Ennek megfelelően a piramis hasonértelmű peremes-épület neve jól jellemezte az egymásra rétegzett lépcsőfokokból, mint szegélyezett, peremezett vízszintes kősorokból kialakuló mesterséges kőhegy alakját. (Baráth Tibor) Ugyanez a név azonban félrevezető lehet a sík, külső gúla-palástburkolat alatt eltűnő, a belső ma-

got körülvevő, a függőlegetől enyhén befelé dőlő, körkörös falvázrendszer szerepének megértésében. A gúla belső váza ugyanis egy központi, fölfelé elvékonyodó, csonka gúla alakú mag köré – a hagyma rétegződéséhez hasonlóan – körkörös, belülről-kifelé haladóan épülő, a talajtól a csúcsig magasodó, de a csúcstól fokról-fokra lelépcsőzött, a lépcsőfok vízszintes méretével azonos vastagságú kőfalakból megépült teherhordó falvázrendszer. Sznofru fáraó (i.e. 2575-2551) a dashuri piramis építésekor a visszalépegető lépcsőfokok külső sarokéleit – peremeit – összekötő elméleti vonal által határolt üres tereket kővel kitöltötte, és a gúlapalástot csiszolt márványtáblákkal burkoltatta. Így lett a peremes lépcsős toronyból gúla – eredeti nevét megőrizve – „igazi” piramis.

Mérnöki szerkezetből tökéletes építészet

A szerkezeti falvázat alkotó falrétegeket a kőfalépítés szabályai szerint kötésben rakott, habarcsba fektetett kőtömbökből építették. Az egyes önálló falrétegeket azonban szerkezetileg nem kötötték össze egymással. A közöttük kihagyott keskeny rést homokkal töltötték ki. Itt volt ugyanis az „előre megtervezett repedés” helye – a dilatációs hézag – arra az esetre számítva, ha a mesterséges kőhegy, pl. földrengéskor elmozdul. Az ilyen szélsőséges erőhatásra keletkező feszültségek a falrészek homoktöltésében ártalmatlanul eloszlanak, elnyelődnek.

A három gizai nagypiramis – Khufu, Khefrén, Menkauré – falvázás belső szerkezete mintegy kétszáz év alatt alakult ki a III. és IV. dinasztia idején (i.e. 2635-2450 között), az Imhotep kancellár, Dzsószer fáraó főépítésze által Szakkarában többszöri módosítással megépített hatlépcsős, burkoló köpeny nélküli piramis alapján.

Ebből az előképből fejlődtek ki a gizai nagypiramisok kristálytisza mérnöki logikával megszerkesztett mozgalmassá, dinamikus lépcsős tornyai és alakultak át sima, háromszögű palástoldalakkal határolt, nyugalmat árasztó, egyszerű, absztrakt, gúla alakú mértani testekké, amelyek most is uralkodnak környezetükön és a végtelen

időn, a mérnöki szerkezet építészeté nemesedett tömegeinek és felületeinek fény-árnyék összjátéka révén. Le Corbusier szerint a piramisok megteremtették a tökéletes építészetet. [3].

Régészek a piramisépítésről

Az egiptológusok hosszú ideig nem foglalkoztak a piramisépítés mérnöki problémáival. Őket jobban érdekelték a piramisok belső kamrái, és belső járatai, valamint a temetési mellékletek és egyéb leletek. G. Rawlison angol kutató 1881-ben azt írta: „Technikailag (...) egy piramis építése *önmagában* nem különösebben nehéz munka. Nagyon sok követ sorban egymásra helyeznek, a sorok egyre kisebbek lesznek és a lépcsők az utolsó süvegkőig, a csúcsig haladnak. Akkor föntről-lefelé (...) a lépcsők sarkait kitöltik; *egyik művelet sem igényel különösebben említésre méltó mérnöki tudást.*” [4] (Kiemelés tőlem. K. I.)

Azok a kísérletezők, akik készpénznek vették a nagy angol tudós szavait, alaposan ráfizettek. A japánok 1978-ban vallottak kudarcot egy mindössze 20 méter magas piramis építéskor, amiből „csak egy formátlan törmelékhalom lett”. 1994-ben pedig M. Lehner egy 6 méter magas piramist próbált megépíteni, de kísérlete kudarcba fulladt. „(...) még a televízió is közvetítette a szerencsétlenkedés stációt.” Nyilvánvalóvá vált: „hogyan maradtak még nyitott kérdések a piramis építését illetően” és a közvetítés bebizonyította, hogy „bár az egiptológusok ismerik a hieroglifákat, az építkezéssel kapcsolatban kifejezetten laikusok maradtak”. [5]. Mindez annak ellenére történhetett meg, hogy Ludwig Borchardt (1868-1938) német egiptológus és építész 1907 és 1928 között végzett ásatásai során már tisztázta és publikálta a gízai nagypiramis és a médumi piramis belső szerkezetét és felépítését, a piramisegyüttesek alkotóelemeivel együtt. [6]. Az ő leírásai, vázlatai és modelljei alapján a 20. század embere többet tudhatott meg Egyiptom épületeiről, mint amennyit Hérodotosz saját szemével láthatott.

Vas az égből – acél a tűzhelygödörből

Az egiptomi történelem első kétezer éve a történelem előtti időkből az írott történelem korszakaiba való átmenet korát öleli fel, megközelítőleg i.e. 5000 és 3000 között, ami Alsó- és

Felső- Egyiptom Ménész fáraó általi egyesítéséig tartott. Az egiptomi építészet első nagy korszaka a korai I-III. dinasztiák idejében a szakkarai lépcsős piramissal i.e. 2600 körül zárul, amikor Imhotep építész működése nyomán kibontakozott a faragott kővel való építkezés gyakorlata. Az egyesített állam első fénykora az Óbirodalomban teljesedett ki, amikor a gízai három piramis megvalósult, i.e. 2500 körül. Egyiptom történelmének időrendje azonban gyakran változott az elmúlt 150 évben. A legtöbb vita Ménész fáraó trónra kerülésének időpontja körül folyt, míg végül közmegegyezéssel sikerült azt i.e. 3000 tájékán leborgonyozni az időtengelyen. Több kutató újabban a gízai nagypiramisokat szeretné megfiatalítani, mivel szerintük a gránitfeldolgozás csak a vaskor beköszöntésével vált lehetségessé. Először Khufu piramisába építettek be 200 m³ gránitot. Menkauré (i.e. 2490-2471) uralkodása idején azonban már 15000 m³-re rúgott a felhasznált gránit mennyisége, valamint számos szienit, diorit, kalcit, bazalt anyagú szobor is készült. A kronológia vitái azzal érvelnek, hogy ezeket a kemény kőzeteket csak acélvésővel lehetett kifaragani és finom vonalú hieroglifákat gránitba vésné. Márpedig Egyiptomban régészetileg bizonyíthatóan csak az i.e. 7-6. században kezdődött a vaskorszak. E feltevés szerint a kétezer évvel megfiatalított nagypiramisok csak mintegy száz évvel Hérodotosz látogatása előtt épülhettek volna meg, ami sokkal hitelesebbé tenné a történetírás atyjának helyszíni beszámolóját. [7]

Nyelvi bizonyosság alapján azonban az egiptomiak már ismerték a vasat az i.e. 3. évezredben. A vas hieroglifája „bja-en-pet” átírásban „égi fém”-et jelentett. [8] Nyilván égből hullott és talált vasmeteoritokból, a szideritekből kovácsoltak vésőt, kőfejtőt és kőfaragó szerszámot. A szideritek 91 %-a fémvas, 8 %-a nikkellal, sűrűségük 7,8 g/cm³. Az első leletek i.e. 3000 körül kerültek elő. E millenniumban gyakoribb volt a meteorithullás, mint ma. [9].

Más úton közvetlenül is acélhoz juthattak az egiptomiak, már az i.e. 3. évezredben.

A régészek elfogadják azt az általános nézetet, hogy a fémek felfedezésének – egy kivétellel korjelző – sorrendje: réz-ón-bronz-vas. Tapasztalt kohászok azonban úgy vélik, hogy a vas- illetve az acélgártás sokkal egyszerűbb művelet, mint a réz

előállítás vagy a bronzkészítés. A vasérc sokkal gyakoribb a Földön, mint a rézérc. A vasérc vastartalma 40-60 %, míg a rézérc réztartalma 5 % alatt van. Fémvas illetve acél primitív módon is előállítható. Ha ugyanis a tűzhelygödör vasoxid tartalmú kőzetben fekszik, akkor a tűz belsejében, azaz a gödör alján és oldalán redukáló atmoszféra jön létre és a tűz alacsony hőmérséklete miatt a talajból kiredukált vas széntartalma alacsony lesz, ezért könnyen kovácsolható acél keletkezik. [10]. Nem kell tehát már arra a csak kijelentés értékű, bizonyíthatatlan feltevésre hagyatkozni, hogy az egyiptomiak valamilyen különleges eljárással tudták acélkeménységűre edzeni a puha fémeket, vagy, hogy a más fémekkel vagy ásványi anyagokkal, mint pl. arzénal, bizmutteral, vassal szennyezett réz a rézércből kiolvasztva keményebb lehetett, mint a mai eljárásokkal nyert réz.

Khufu Fényhegye [11] – Alapadatok

Khufu fáraó piramisa négyzetes piramis. Alapja olyan négyzet, amelynek kerülete azonos hosszúságú annak a körnek a kerületével, amelynek a sugara éppen akkora, mint a gúla magassága. Az egyiptomiak négyszögesítették a kört. A piramis alapnégyzet fél oldalhosszát és a piramis magasságát – mint a négyszögesített kör sugarát – 11:14 arányszámmal határozták meg. A 11:14 arányszám $(22:28) \times 4$ alakban feloldva a $\pi=3,1428$ értéket adja a ma használt $\pi=3,146$ érték helyett. A Khufu piramis alapnégyzetének hosszából akár a 11:14 arányszámmal, akár a mai $\pi=3,146$ értékkel számolva a gúla magassága 147 m-re adódik. A háromszög alakú gúlapalást hajlásszöge $51^\circ 51' 14,3''$.

Az építkezés számára kijelölt helyszínen, a gizai fennsíkon, (1. ábra) a piramis maga közel 5,5 ha területet foglalt el. *A piramis falváza, a kitűzött alapnégyzet közepén elindított 23x23 m alapidomú és 133,6 m magasán 11,5x11,5 m záróidomú, csonka gúla alakú központi kőmag körül 20 lépcsővel – lépcsőnként 10-10 kősorral – összesen 200 vízszintes réteggel épülhetett meg*, mintegy két és fél millió darab (egyenként egy köbméteres, 2,6 tonna súlyú) kőtömbből. (2., 3., 4. ábra) A falváz kőtömbök mérete 3,15x0,668x0,526 m lehetett, szükség szerint változó hosszúságú sarok- és soroló- (azaz hézagkitöltő) kőele-

mekkel.

Minden tíz soros piramislépcső magassági mérete 6,68 m, a lépcsőzet vízszintes mérete pedig 5,20-5,25 m lehetett, lépcsőfokonként 30 cm-es ferduléssel a közép mag dőléséhez igazodva. A húszlépcsős piramis falváz és a gúla palástburkolatának külső felszíne között 5,0 és 10,0 m között változó méretű tér adódott, amit hátfallal gyámolított palástburkoló kőtömbökkel kellett kitölteni. A piramis csúcsán elhelyezett süvegkő – a piramidion – 2,625x2,625 m-es alapnégyzetű, 1,69 m magas gúla, amelynek a súlya 9,8 t.

A csonka gúla központi mag körül lépcsőzetesen emelkedő, kissé ferde falrtegekből felépült lépcsős piramis a végleges gúla alak tartószerkezete. Ez valójában egy szellemesen szerkesztett, a lépcső $\sim 5,25$ m vízszintes méretével azonos vastagságú, kőtömbökből összeépített falvázrendszer. A körbefutó, önmagukba visszatérő, a hagyma felépítését utánzó zárt falazatok között hagyott, homokkal kitöltött rések lehetővé teszik, hogy az egyes falvázelemek erőhatásra egymástól függetlenül elmozdulhassanak, mivel nincsenek egymással szerkezeti kapcsolatban. Ily módon ezek a rések a „mozgó hézag” – a dilatációs hézag – szerepét töltötték be.

A kőtömbök tervszerű elhelyezése révén a kőhasábhalmazból szervezett szerkezetű és kiszámítható erőjátékú olyan teherhordó falváz rendszer jött létre, amely egyrészt lehetővé tette, hogy a terhelés mértéke, a terhelő erők lefutása és a reakcióerők keletkezése könnyen követhető legyen, másrészt a rendszer elemeinek világos szétválasztása megelőzi, hogy még geológiai-szeizmológiai mozgások esetében sem lépjenek fel káros váratlan repedést okozó feszültség halmozódások. A leírt piramis-szerkezetet igazolja a médumi piramis mészkőburkolatától megfosztott lépcsős maradványa is. [12].

A piramis lépcsős falvázszerkezetének építéskor célszerű volt elhelyezni munkaszintenként a gúlapalást burkolókőtömbjeit is a gyámolító hátfallal együtt. A belső rámpa nyitott maradt az ég felé és utólag, felülről lefelé haladva fedték be. A belső járatok és kamrák építéséhez szükséges 10-40 t súlyú gránittömböket már a legelső munkaszinten tárolni kellett, és minden újabb munkaszintre feljebb emelni, egészen a beépítés szintjéig.

A piramis szerkezetének megépítéséhez és végleges gúla alakjának kiképzéséhez szükséges egységes méretű kőtömbök ismeretében – mai építőipari szóhasználattal – azt lehet mondani, hogy a Khufu Nagypiramis a világ legelső ”méretegységesítésen alapuló, előregyártott elemekből helyszínen összeépített építménye”. Gyakorlatilag három sokszor ismétlődő, azonos méretű, esetenként a helyi adottságokhoz idomított elemet gyártottak, azonban a burkoló kőtömbök méretkoordinációja más lehetett, mint a teherhordó falvázé. (5. ábra)

* falvázók	3,15x0,668x0,525 m (kb. 2 millió db)	2,6 t
* burkolókő	1,05x1,05x(1,35 és 0,525) m	2,6 t
* sarok burkolókő	(1,35 és 0,525)x(1,35 és 0,525) m	2,8 t

Az építkezés helyszínétől távoli helyen történt előregyártást igazolja Diodórosz (i.e. 80-29) beszámolója a Khufu-piramisnál tett látogatásáról: „(...) a legcsodálatraméltóbb ezen a hatalmas építményen az, hogy (...) a töltések és a kőmegmunkálás nyomai sehol sem láthatók (...) mintha az egész csak úgy ráhelyezték volna a környező homokra (...)”.

Khufu fényhegye [11] – Hogyan épült?

Már az ókoriakat érdekelte ez a probléma. Hérodotosz azt írja, hogy Khufu minden negyedévben 100 000 kényszermunkást dolgoztatott a piramison. Az előkészítő munkák időigénye 10 év volt, a tényleges építése 20 év. Azt is hallotta, hogy „(...) mikor az alap elkészült rövid fagerendákból készült gépekkel – mekhanész – emelték rá a többi követ. A követ először a földről az első lépcsősorra húzták, amikor fent volt, egy másik, az első soron álló gépre tették s ezzel emelték fel a második sorba. Mert annyi gép volt, ahány lépcsősor. Vagy az is lehet, hogy egyetlen könnyű emelőgépet vittek feljebb sorról sorra, hogy a köveket a helyükre tegye.” [13]

Hérodotosz a piramisépítés egy másik lehetséges módjáról is ír, amelyről kísérői beszéltek: „A piramis csúcsát fejezték be először, azután köréje építették a szomszédos rétegeket, s az építkezést a lábánál, a föld melletti rétegeknél fejezték be.”

Lehet, hogy a két leírás közül az első a lépcsős falvázrendszer kivitelezését írja le, a második

pedig a gúla palástburkoló köveinek az elhelyezésére vonatkozó közlés. Amennyire ésszerű a lépcsőzet építése alulról-fölfelé, annyira szükségszerű az is, hogy a gúla csúcsa idejében végleges helyére kerüljön, minden egyes lépcsőrétég sarokkövével együtt, hogy a gúla alaktartását ellenőrizni, és szükség szerint korrigálni lehessen. Végül pedig az építményről felülről lefelé haladva kell „levonulni” mindig.

Figyelemreméltó, hogy Hérodotosz nem beszél rámpáról. Csak négyszáz évvel utána említi Diodórosz a töltéseket, azaz a rámpákat, amelyekre a magasba szállították a kőtömböket. E közlésre alapozva a későbbi kutatók számos rámparendszert dolgoztak ki az egyszerűtől a bonyolultig, végül azonban mindet el kellett vetni. A legtöbb javaslatnak az volt a hibája, hogy a rámpát több anyagból lehetett volna megépíteni, mint a piramist, majd közel tíz hosszú év munkájával kellett volna elbontani a mű elkészülte után. Az ilyen építési segédrendszer a kivitelezési gyakorlatban műszaki és gazdaságossági szempontból egyaránt elfogadhatatlan. Ezt a téveszmét mégis évszázadokon át igazságként szajkózták.

Kézenfekvőnek tűnik és joggal feltehető az az ésszerű megoldás, hogy a lépcsős piramis és a gúla palástburkolata közötti 5-10 m térközben fölfelé kígyózó 3,4-3,7 m széles és kb. 10 %-os emelkedésű szállító út induljon, akár mind a négy piramisoldalon lentől a csúcsig, olajozható fa sín-párral szánkós kőszállításához. Ily módon mind a 200 kőréteg munkaszint lehet, amely anyagtárolásra is alkalmas. (2., 3., 6. ábra) Az ilyen rámpa, mint segédrendszer az építmény szerves része marad azután is, hogy rendeltetése megszűnik, úrszelvényét felülről lefelé haladva ki lehet falazni vagy be lehet tömedékelni és le lehet burkolni.

Nagysúlyú köveket lehetetlen csak kézzel mozgatni, és pontosan elhelyezni. Ahhoz gép kell, ahogyan Hérodotosz is írta. Egyiptomban évezredek óta ismert vízkiemelő készülék volt a mérleg elvén működő gémeskút – a saduf – helyi gyakorlat szerint akár több gémmel működtetve. Ezek mintájára kötélkötésű rudakból 2,5-10 tm (tonna-méter) teljesítményű emelőgépeket, kisebb és nagyobb piramisdarukat lehetett szerkeszteni a kövek szállítósánra történő fel- és leemelésére, illetve elhelyezésére. (7. ábra) A piramidiont külön megépített ideiglenes munkaszintről lehetett

elhelyezni, amelyen a darukezelők három oldalon együtt, egyszerre is emelhetek a piramisdarukkal. Ezután már csak az ideiglenes munkaszintet kellett elbontani, és a palást alatti szállítórampát kellett megszüntetni felülről lefelé haladva a földig. (8., 9., 10. ábra)

Khufu Fényhegye [11] – Építésszervezés

A piramisépítés korábbi ábrázolásai rendszerint csak azt mutatták, hogy a piramis lépcsőit kívülről és alulról fölfelé építették, de semmit nem mutattak abból mi történt a legalsó szinten közel öt és fél hektáros épület belsejében. Az előző ismertetésből vélhetőleg kiderült, hogy *az építmény szerkezeti logikáját követve, belülről a középpontból indulva kellett az építési folyamatot szervezni, építési anyaggal, munkaeszközzel és munkaerővel ellátni.* A feladat nagyságát és összetett voltát az mutatja, hogy a piramis 200 kőrétegének megfelelően 200 munkaszintet kellett kialakítani, egyre magasabbra hágva, miközben az első réteg 44 521 m² -es alapterülete a 19. rétegben 484 m²-re zsugorodott. A kőtömbigény pedig az alsó szinti ~320 000 darabról, fönt ~9 000 darabra csökkent.

Az építkezés munkaerő- és időigényét becsléssel lehetett meghatározni, Hérodotosz azon időadatából kiindulva, hogy az építkezés előkészítése 10 évig, maga az építkezés 20 évig tartott. Ez utóbbi adatból azt lehetett kiszámítani, hogy naponta ~350 darab egy m³-es, 2,6 tonna súlyú, a kőbányában előre kifaragott, és az építkezés színhelyére leszállított kőtömböt kellett a piramisba beépíteni. Ha a megvalósításhoz szükséges tevékenységeket építésszervezési módszer szerint külön-külön csoportosítjuk és a munka elvégzéséhez szükséges időtartamigényeket megállapítjuk az derül ki, hogy az építkezés ütemtervének kritikus szakaszát és kritikus útját az előre gyártott kőtömbök anyagának kifejtése és megfaragása a bányában, valamint a kész elemeknek az építés színhelyére szállítása jelentette. Ez egy kőfejtő egy napi mészkőfejtő és -faragó átlagos teljesítményéből adódik, ami 0,02 m³/fő/nap, azaz megközelítőleg 50 kg/fő/nap. Napi 350 darab = 300 m³ mészkőtömböt tehát 17 500 kőmunkás tud kitermelni, 2500 felügyelő, írnok és segéderő közreműködésével. Ez 20 000 főt jelent. Az éves termelés 350x357 nap=125 000 darabra rúg, ami

20 év alatt éppen 2 500 000 kőtömböt tesz ki. A Khufu-piramis belső falvázrendszerének kőanyagát a Kairó melletti Mokkatam-hegy bányáiból, a finom szemcsés palástburkolat anyagát a Nílus túlsó partján lévő Tura kőtörőiből fejtették. A kőmunkás osztagok szálláshelyei a bányák közelében lehettek.

W. F. Petrie brit régész a XX. század első negyedében a Khephrén-piramistól nyugatra egy település maradványaira bukkant, amelynek házaiiban olyan szakmunkások szállásai lehettek, akik állandóan az építkezésen dolgoztak. Ezek feladata lehetett, hogy a kőbányában előre gyártott kőtömbökből felépítsék a piramist. Egy ilyen 4 000 főre szolgáló szálláshelyen 3 500 szakmunkás mellé 500 írnokot, felügyelőt és segéd személyzetet oszthattak be. A piramisépítéshez a szakmunkásokat 50 fős osztagokba – zaukba – szervezték, úgy, hogy mindegyikben legyen kőszállító, emelőgépező és elhelyező szakmunkás. Egy 50 fős zau 12 óra alatt óvatos becslés szerint 5 darab kőtömböt volt képes elhelyezni. Így a napi 350 darab kőtömböt $70 \times 50 = 3\,500$ szakmunkás rakhatta helyére.

A fenti logisztika szerint Hérodotosz 100 000 fős kényszermunkás hada erősen eltúlzott.

A 2,5 millió kőtömb beépítésére napi 350 darabbal számolva 3 500 szakmunkás számára 7142 nap szükséges, ami évi 357 munkanappal számolva éppen 20 évet tesz ki

A piramisépítés elhatározása a fáraó részéről, a helykijelölés, a műszaki tervezés és a kivitelezés logisztikai szervezése bizonyára szigorú államtitok volt évezredekken keresztül. A munkástelepek önálló, zárt, elkülönített lakónegyedek voltak, ahol a hatóság szigorú ellenőrzés alatt tarthatta a kézműveseket, művészeket és tisztviselőket, akik ismerhették a piramisok, sírkamrák rejtett műhelytitkait. Emiatt a megvalósítás folyamatáról – sem az uralkodói parancsról, amely az építést elrendelte, sem a mű megtervezéséről, majd az évtizedeken át tartó építkezésről – nem maradt fenn papiruszra rótt vagy kőbe vésett okirat. „Csak” maguk a kész művek állnak ott mintegy negyvenöt évszázada, tele titokkal és ingerkedő kihívással minden építész és mérnök felé: „Vagy te olyan legény, mint ...?”...(mint mondjuk a gyémántpalotát építő Molnár Ferkó! A magyar népmesék hőse)

Táblázat – A gizai Nagypiramis építési ütemterve

	Építési tevékenység	Építési időtartam években					
		5	10	15	20	25	30
I	Előkészítés: kikötőépítés, felvonulás, bányanyitás, útkőfejtés, útépítés			4000 fő 4000 fő			
II	Kötőmőgyártás: kőfejtés, kötőmőfaragás, központi mag, lépcsős mag, burkoló kötőmők, járatok kamrák, gránittömők						4000 fő 4000 fő 4000 fő 4000 fő
III	Felépítés: központi mag, lépcsős mag, járatok, kamrák, palást burkolás, piramidion		4000 fő				

Kellő bizonyíték híján minden rekonstrukciós elmélet csak hipotézis és fikció!

Még a látszatát is el akarom kerülni annak, hogy feltevéseimben csalhatatlan vagyok. Írásom indítéka az volt, hogy pótoljam azt a hiányt, ami nézetem szerint a műegyetemi oktatásból kimaradt, mert a curriculum inkább a kor kihívásaival szembeni helyállásra készített fel, mint a múltban való merengésre. Ezért azonban sem az Alma Mater, sem tudós professzoraimat nem bírálom. Sőt! Írásom éppen azt bizonyítja, hogy a XX. század közepén (1947-1951 között) folytatott építészmérnöki tanulmányaim alapján vállalkozhattam arra, hogy megkíséreljem felvázolni a gyakorlatilag dokumentálatlan piramisépítés egész folyamatát az egyiptomi Óbirodalom kozmikus és szakrális gondolkodását, anyag- és technológiai ismereteit mai építészmérnöki észjárással ötvözve, mintha csak én kaptam volna a titkos parancsot a piramis megépítésére a fáraó építészeként. Munkahipotézisem „a körülményekből logikailag levezethető közvetett bizonyíték” (circumstantial evidence) elve volt. Olyan műszaki megoldásokat választottam, amelyeket az adott korban Egyiptomban ismertek és alkalmaztak. Így például a mérleg elvén alapul a gémeskút is meg a piramisdaru is. A mérleg az egyiptomiak hitvilágában az alvilági igazságosztást jelképezte. A Halottak Könyve szerint a Kettős Igazság Csarnokának legfontosabb igazságművelési eszköze a mérleg volt. Ott kellett nyilvános tagadó gyónással beszámolnia a holt-léleknek Ozirisz és a negyvenkét bíró előtt életéről, hogy utána megmérettessenek a mérleg egyik serpenyőjébe helyezett szíve – a tettei –, míg a másik ser-

penyőben odavetett struccotoll volt, és jaj volt, ha a serpenyők egyensúlya megbomlott.

Merem remélni, hogy jó szándékom és tiszta lelkiismeretem sikerrel kiállta volna megmérettetésemet Ozirisz alvilági birodalmában!

-
- [1] Bakos, építészetben gúla alakú óriási kőépítmény; matematikában: gúla; ásványtanban: gúla alakú kristály. 653. p.
- [2] Baráth, 38-39. p.
- [3] Le Corbusier, in SH Atlas 19. p.
- [4] Rawlison, in Illig 28. p.
- [5] Illig, 31-32. p.
- [6] Borchardt: Die Pyramiden, ihre Entstehung und Entwicklung, 1911. Berlin
- [7] Illig, 219., 229., és 231. p.
- [8] Kákosy, 28. p.
- [9] Hankó: Tűzlabdák az égből... in Magyar Demokrata, 2004-02-12
- [10] Schedel, in Öntőde 1964/7 és in Ósi Gyökér, 2003/1, Badiny Jós Ferenc
- [11] Kákosy, 87. p.
- [12] Borchardt, Die Entstehung der Pyramide ... bei Mejdum nachgewiesen. Berlin. 1928.
- [13] Kákosy, 89. p.

HIVATKOZÁSOK

- [1] BAKOS Ferenc (1973)
Idegen szavak és kifejezések szótára.
Akadémiai Kiadó, Budapest.
- [2] BARÁTH Tibor (1989)
Tájékoztató az újabb magyar őstörténeti kutatásokról.
Turul Kiadó, Veszprém.
- [3] MÜLLER, W.-VOGEL, G. (2003)
SH Atlas – Építőművészet, Springer Verlag, Budapest.

SZAKRÁLIS GEOMETRIA

[4], [5], [7] ILLIG, H.-LÖHNER, F. (2003)
A Kheopsz piramis. Allprint Kiadó, Budapest.

[6], [12]

BORCHARDT, L. (1911-1928)

Die Pyramide, ihre Entstehung und Entwicklung.
Berlin. 1911.

Die Entstehung der Pyramide an der Geschichte der
Pyramide bei Mejdum nachgewiesen. Berlin. 1928.

In: ZAMAROVSKY, V. (1981): A felsőleges piramisok.
Madách Kiadó, Pozsony. (342. p.)

[8], [11], [13] KÁKOSY László (2002)

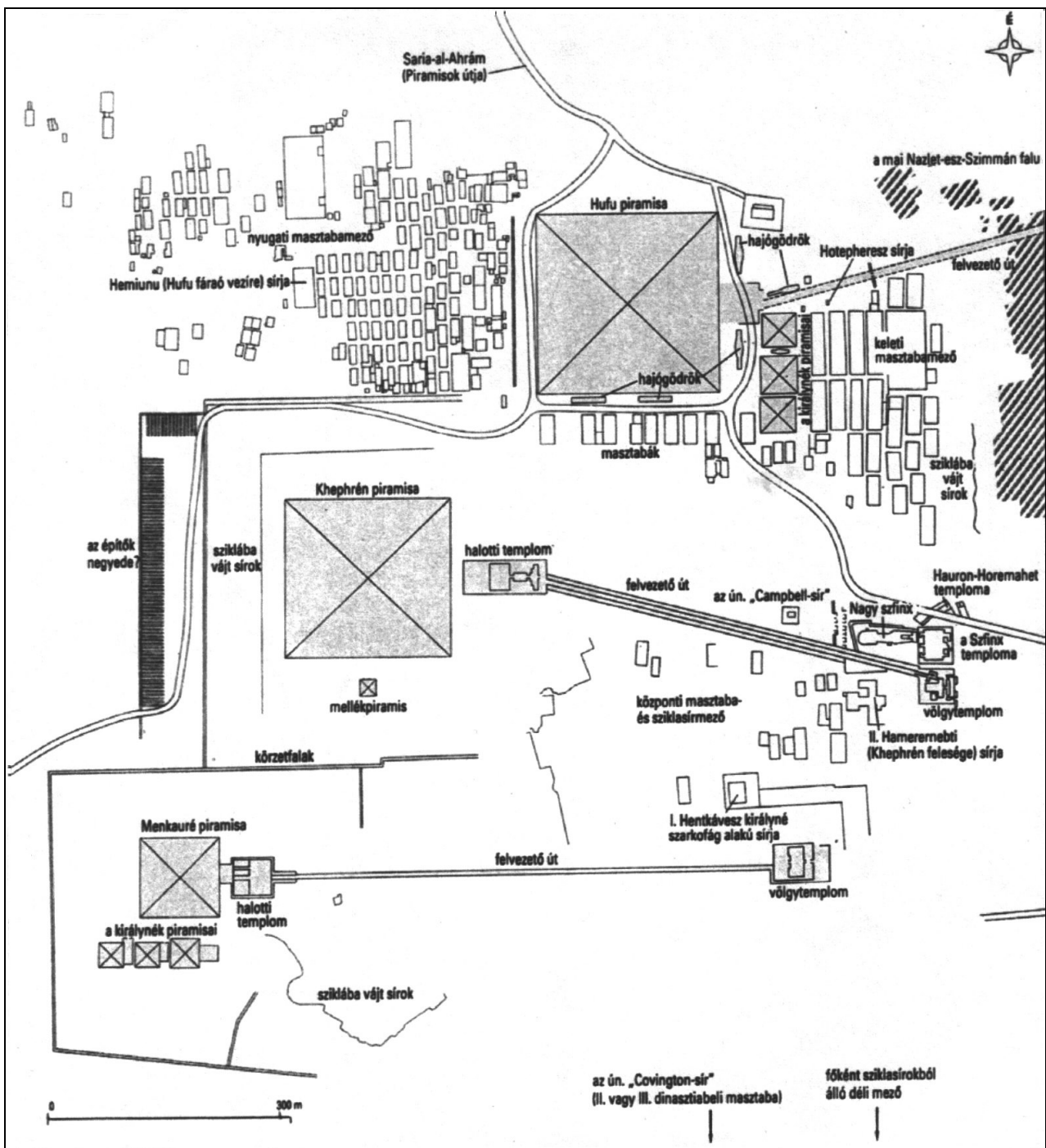
Az Ókori Egyiptom története és kultúrája.
Osiris Kiadó, Budapest.

[9] HANKÓ Ildikó (2004)

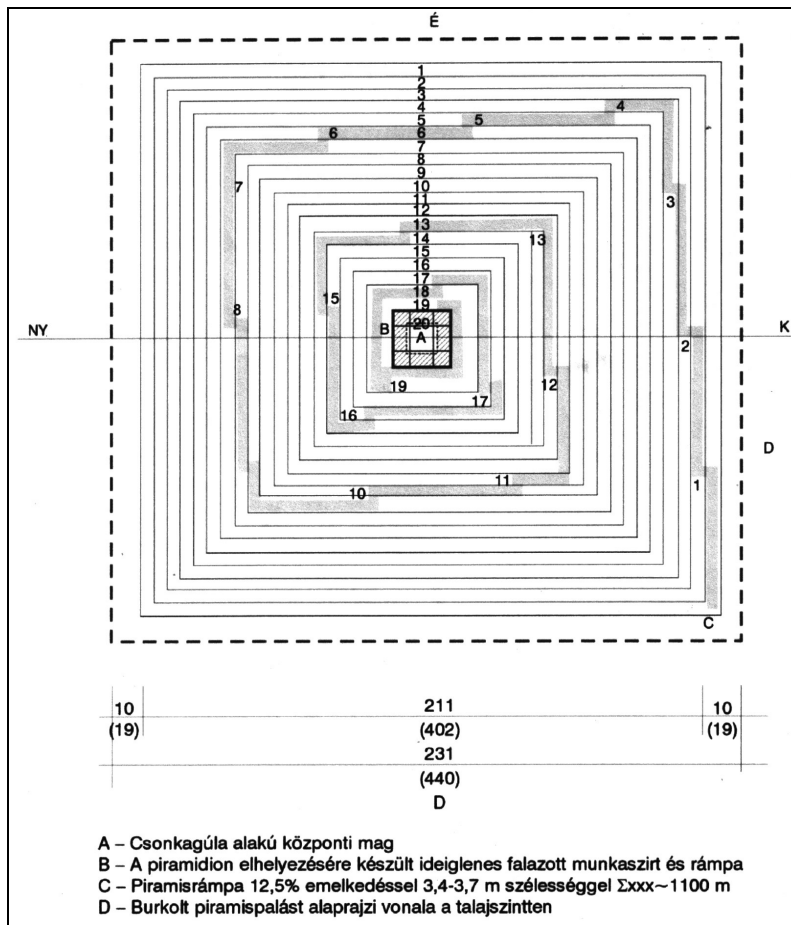
Tűzlabdák az égből, üstökösök és meteoritok – élet és halál
urai. In: Magyar Demokrata, 2004. február 12.

[10] SCHEDEL Andor (1964-2003)

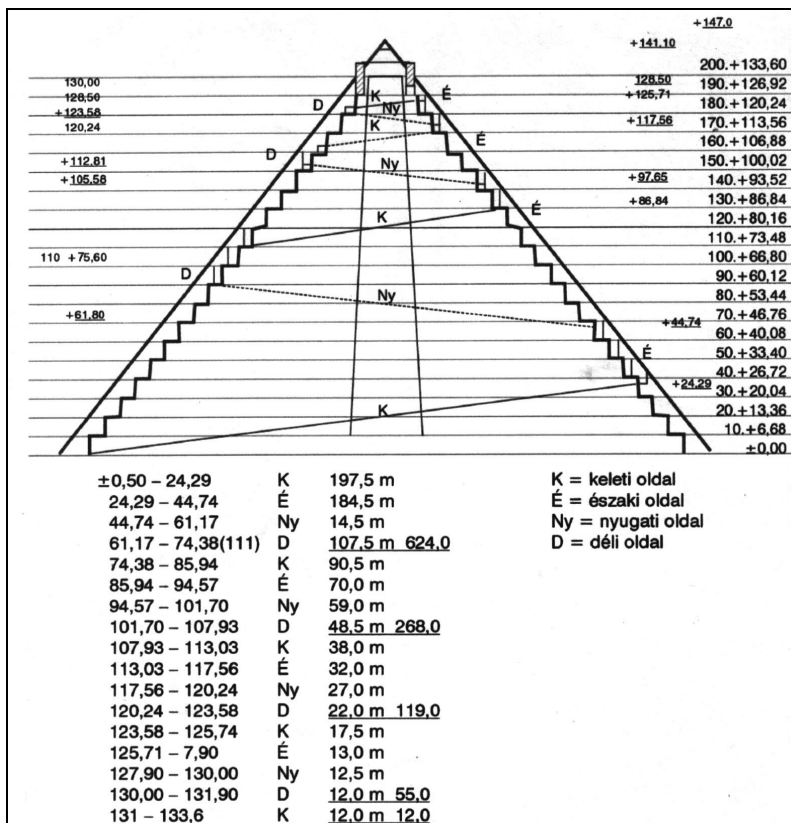
A kohászat és fémművesség ősi szókincse. In: Öntöde,
1964/7, (első közlés). In: Ősi Gyökér, 2003/1, (másod-
közlés Prof. Dr. Badiny Jós Ferenc kísérszövegével).

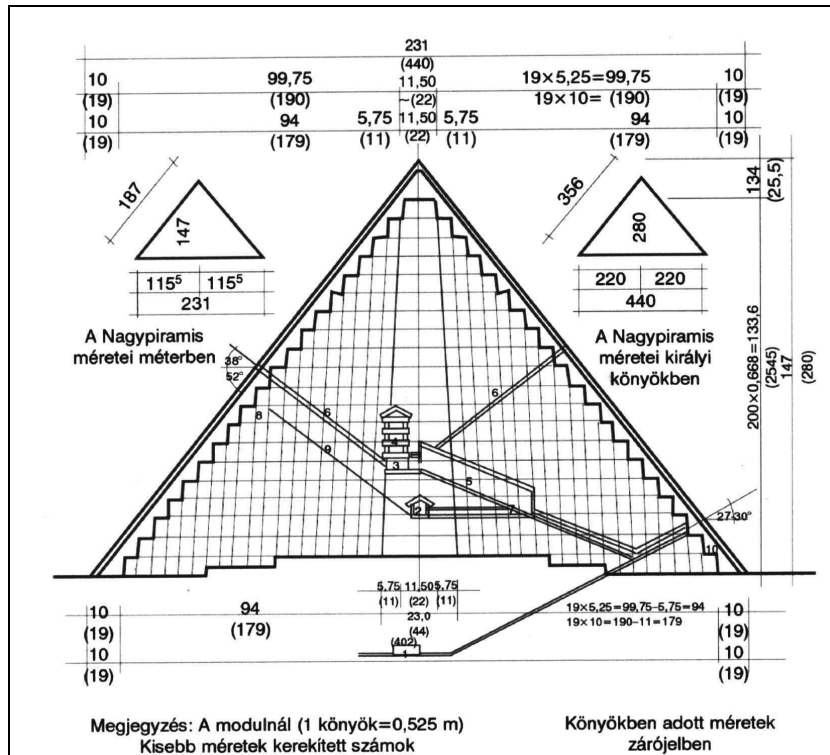
I. ábra a gizai piramisok helyszínrajza

2. ábra A Nagypiramis alaprajza piramisrámpával

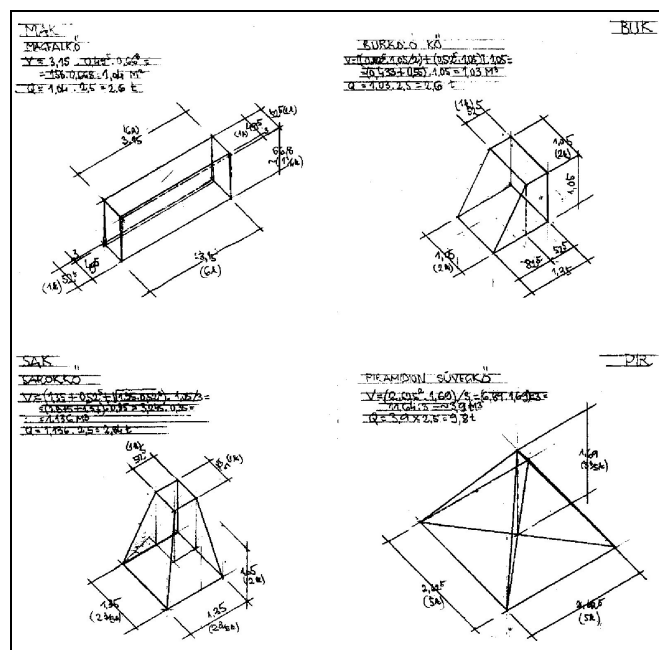

3. ábra A piramisrámpa nyomvonal metszetben

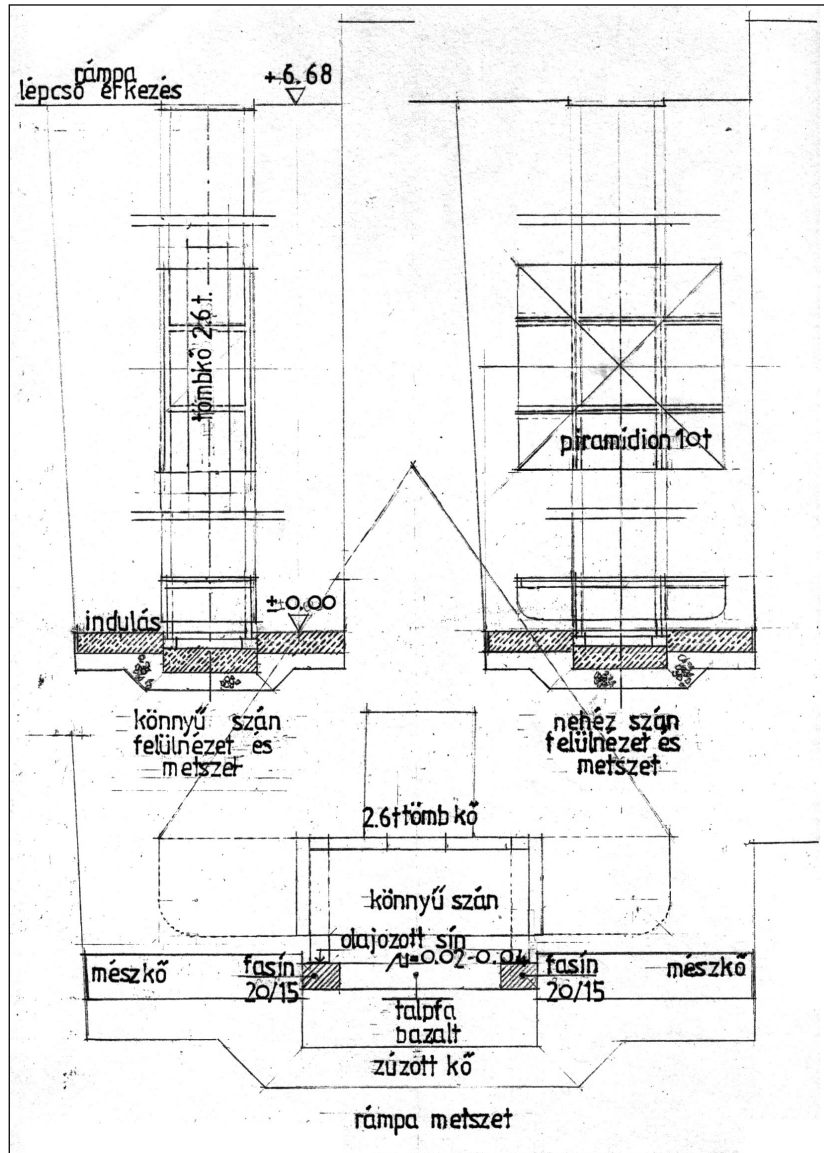

- 1 - Eredeti sírkamra
- 2 - A királynő kamrája
- 3 - Sírkamra
- 4 - Teherhárító szerkezet
- 5 - Nagy Galéria
- 6 - Szellőző járat
- 7 - Gránit zárótömbök
- 8 - Titkos kamra
- 9 - 20x20 cm méretű 60m hosszú robottal végigkutatott járat
- 10 - Lépcsőméret: 0,525x0,668 m (1 könyökx1 ¼ könyök). Fal dőlés 100 m-en 5 m

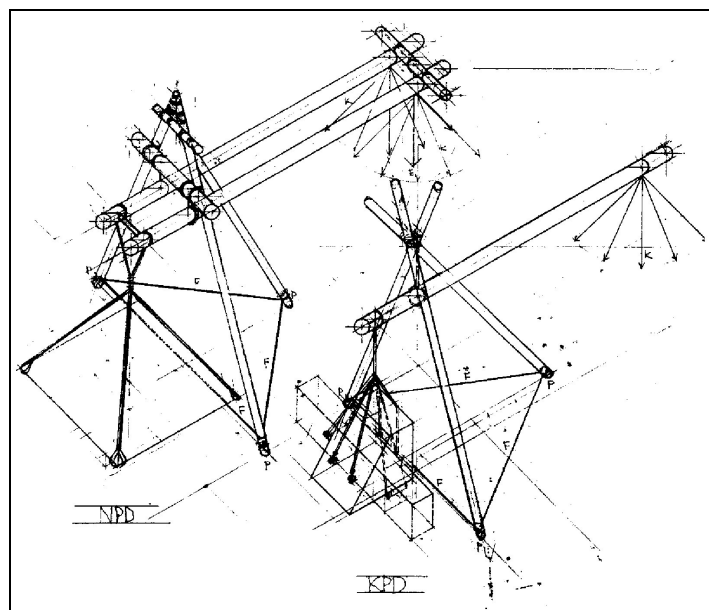
4. ábra A Nagypiramis méretrendje (méretkoordinációja) piramiskönyökben és méterben

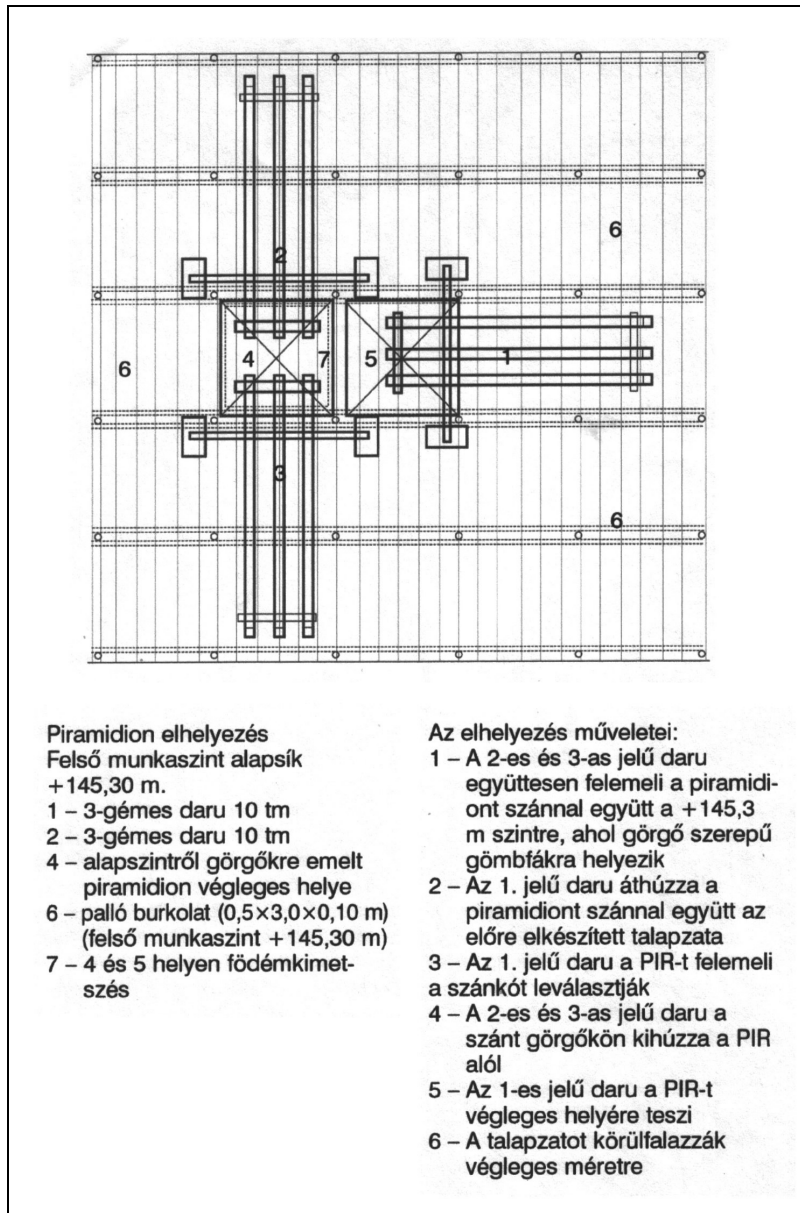
5. ábra Méretkoordinált előregyártott köelemek

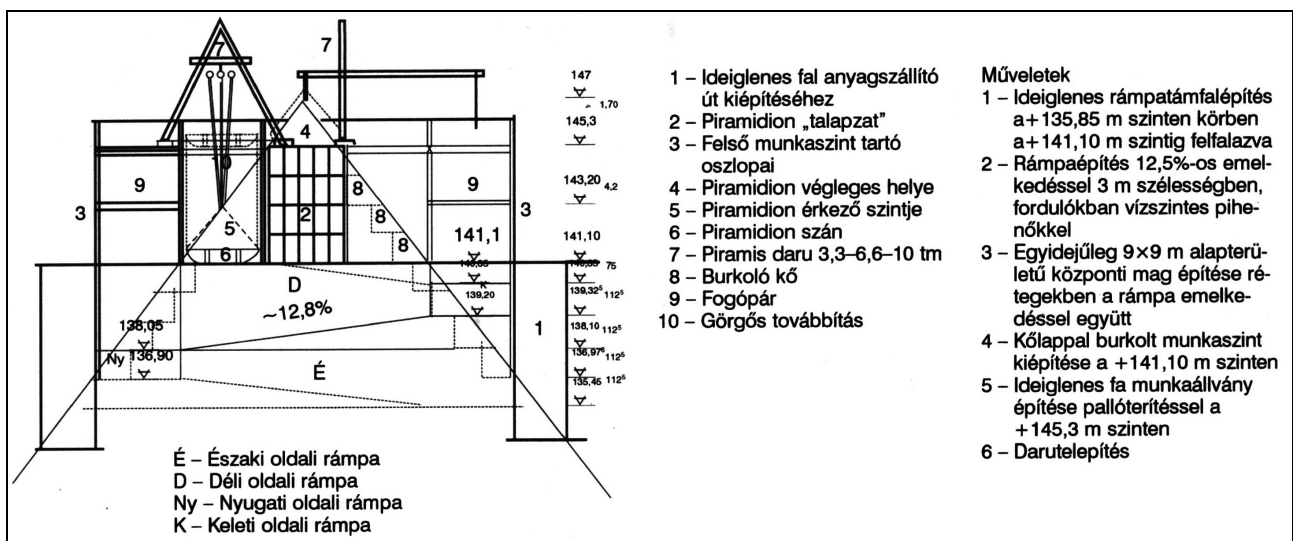
6. ábra Rámpa és szán

7. ábra Kis és nagy piramisdóm

8. ábra Felső munkaszint

9. ábra Műveleti sorrend

A PIRAMIS szóról

Kiss István DLA tanulmányában foglalkozott a p i r a m i s szó jelentésével és többek (Bakos, Budge A.W., Baráth Tibor) véleményét elfogadva p e r e m e s fogalomban rögzítette jelentését.

A visszalépegető lépcsőfokok okot szolgáltatnak a peremes formához, mert a piramis építmény egymás felé illesztett lépcsőzetes rendje sok peremsort eredményezett. A sok perem egymáson mégis a lépcső képzetével azonosul. Lépcső segítségével a magosságba hat fel a lélek ez az ima, a révülés útja. A lépcső, lajtorja, hágcsó a táltos lelki felemelkedésének elfogadott formavilága. Ezt az Égig érő fa típusú mesékben a kis kondás fokonként a bugyli bicskájával teremti elő, másutt a f o k o s á v a l segíti a magosba törő mesehős.

Ez az attitűd fejezi ki a fokos igazi jelentés-tartalmát: fokokat képez a felső világba vezető úton. A fokos tehát ősi használatában szakrális eszközt illusztrál, mert a fokain át jut a lélek a mennybe.

A fokos (az egyiptomiaknál a bja) nyitotta meg az isten (Ozirisz) száját júniusban, ez a mozzanat indította el a Nílus nyári áradását.

Mindezt azért említettük meg, hogy a piramisok lépcsőzetes szerkezete alapján a peremes jel-

legen elgondolkozzunk.

Másik kérdés a magánhangzók meghatározó szerepe. Bizonyos magánhangzók válthatják egymást a csoportjukon belül pl. gyimilcs ~ gyümölcs, paradisum ~ paradicsom, bel ~ bél, stb. Nehezen talállok példát az i ~ e váltakozásra. Keresni kell a példákat, amely megerősítheti a piramis szó peremessel való helyettesítését.

A régi mezopotámiai nyelvben él a PIR gyök, ami fényt, napot jelent. A magyar nyelvben a pirakat, pir, piros szavunkban ma is fellelhető formában a Tatárlaki korongon, formában a Természetistennő c. reliefen (TUR-ÁN... 242. old.) L 393 sz. szócikkében találkoztunk a PIR gyökkel.

Kiss István tanulmányának lényeges eleme a K h u f u F é n y h e g y e c. fejezet. Maga mutat rá a piramis szakrális funkciójára, a fény országának megközelítésére, amelynél a lépcsőzetesség eszköz és a felfelé haladás képzetének elindítója, de a lényeg a f é n y megközelítése.

Ezért gondoljuk, hogy a PIR az alapgyök, amely nehezen cserélhető fel a p e r , p e r e , p e r e m gyökkel.

A piramis elnevezés tehát feltevésünk szerint a F é n y h e g y alternatívája, s a sok ezer éves, régi turáni gyök a PIR-BIR továbbélése az egyetemes emberi nyelvhasználatban.

(Szerk)

Gizai piramisok (Internet)

PINTYE MIHÁLY

Anonymus végzetes névcseréje

Kik voltak a besenyők?

Korszakindító lépést tehetett volna tudományosságunkban Györffy György (1939) Besenyők és magyarok c. tanulmányával, ha rendet rak a vonatkozó magyar, arab és bizánci források zűrzavarában. Még az sem került megállapításra, hogy Bizáncban nem tudnak a magyar honfoglalás tényéről. A székelyekkel azonosítható korai avarokat és Árpád népét több forrás egy népnek írja le, többnyire türk gyűjtőnév alatt, mert az avarok bolgár türk uralom alatt érték meg a honfoglalók bejövételét.

Konstantin bizánci császár szerint a türkök (magyarok) területe a Tisza - Körös - Maros vidékén van. Róna-Tas András (1996) hitetlenkedik, hogy a Tiszántúlra korlátozza a honfoglalás utáni országot *. Nem figyelt fel arra, hogy a székely - avar terület van itt behatárolva. Felettük északra a besenyők laknak, akik délen a horvátokkal is határosak, nyugaton a frankokkal. Konstantin egyértelműen a honfoglalás utáni határokat írja le a besenyőkhöz kötve azokat. Megadja több káta nevű besenyő vár nevét, amik a jelzett északi térségben a két besenyő központ, Borsod és Fejér vonalán húzódnak. A császár szövege (DAI) más fejezetében azt állítja, hogy ötvenöt évvel ezelőtt az úzok kiűzték a besenyőket a Volga - Ural környéki (Baskíria) szállásukról. Ezután leírja a besenyők török nevű- nyelvű, lószínek szerinti hadrendjét, törzsneveknek beállítva azokat. Valójában az ötvenöt évvel korábbi háború nem érinthette a besenyőket, mert kétszáz évvel korábban már nyugatabbra, Etelközbe költöztek. A császár a 6-7. sz. fordulóján lezajlott oguz-besenyő háborút helyezte 893-ba, amikor a Baskíriának nevet adó bes-gur (öt-törzs) baskír gyűjtőnevű szövetség kun és karakalpag önelnevezésű törzseit űzték el az arab szamanidák. Erdélyi István (1986) és Róna-Tas András (1996) álláspontja más bizánci és arab beszámoló, valamint orosz régészeti adatok (Halikova) nyomán alakult ki, hogy a besenyők 830-ban már a kazárok nyugati szomszédjaként említődnek. Hozzájuk menekültek, mert a kazárok nem fogadták be a besgur kunokat, akik a to-

vábbiakban besenyő és kun néven szerepelnek bizánci és magyar forrásokban. A kutatás nem állapította meg a kronológiai űrt a besgur kunok és az évszázadokkal később megjelenő kipszák kunok között.

Sem Konstantin, sem a történészek nem különböztették meg egymástól, hanem mindenütt összemosták a Moldva - Alduna térségbe húzódtott álbesenyő kunokat és a tiszántúli türkök felett északra lakó valódi besenyőket. Regino apát, Konstantin császár és a magyar hagyomány fenntartotta egy állítólagos besenyő támadás emlékét, ami kiűzte a magyarokat előző szállásukról. Még nem tisztázott jelek arra utalnak, hogy a két magyar anyanyelvű törzs a kettős királyságon belül hatalmi összetűzésbe keveredett és a besenyők elűzték a székelyeket. Ennek időpontja 550 körül lehetett, amikor a varchoniták megjelennek egy állítólagos vereség után a Kubán folyó térségében az onogurok mellett. Akkoriban említi Menandrosz a bolgárokkal együtt a szklk⁺ népét. A besenyő támadás emléke más szálon is kapcsolódhat véletlenszerűen. Az elmagyarosodott bolgárok hagyománya is megőrizhette, hogy őket a besenyők űzték be a Kárpát-medencébe. Az 550 körüli szétválás katonailag gyengítette a besenyőket, mert az összehangoltan támadó oguz türk - perzsa - indiai haderő kiűzte őket Belső-Ázsiából. Egy leszakadt besenyő törzset később az Aral-tó környéki oguzok mellett emlegetnek arab források. A megvert besenyők felhúzódtak Baskíriába. Itt újabb rész szakad le helyben maradvá (ujgur adat), mert a főerők átkelnek a Volgán és kazár szövetségben elfoglalták az onogur bolgár államot.

A területen létrejön Kazária, ahonnan három év múlva elvonulnak a besenyők Etelközbe. Innen tovább űzik az onogurokat és a helyükre telepednek 670 körül.

Időközben a Kubánt érintő varchoniták két bolgár és egy zabander (szabír) törzset felvéve a Kárpát-medencébe mennek és létrehozzák a korai avar birodalmat. Ide érkeznek a besenyők által elűzött onogurok (későavar). A bolgárság jelentős szláv

erőket felvéve hatalmi harcba bonyolódik az avarokkal, mint tudott a forrásokból. Csak a frankok beavatkozása dönti el az avarok sorsát, akik a továbbiakban az új hatalmi tényező bolgár türk neve alatt szerepelnek. Közéjük, nevük alá sorolják be Bizáncban Árpád honfoglaló népét, mit sem tudva a hatalomváltásról. Konstantin kun törzsnevei alapján mondta ki a nyelvészet a besenyők török nyelvűségét. Mindezt megelőzhetne volna a régészet, de csak Rásonyi László (1981) tett egy megjegyzést más összefüggésben, hogy az álbesenyő kunok sírjaiban nincs veretes öv. A valódi besenyők szinte kötelezően eltemették azt. A besenyők török voltát régészeti alapon ki lehet zárni.

Ibn Ruszta 930 körül írta: A besenyők országa és a bolgárok közé tartozó szklk országa között van az első magyar határ. A szöveg korábbi adatot másol és bizonyítja a besenyők és székelyek legáltalább egyike magyarnak nevezte magát.

A magyar krónikák tudnak kisebb besenyő csoportok beköltözéséről az Árpád-korban, de ezek nem magyarázhatják azt a tudatos, nagyszabású besenyő hadműveletet a honfoglalás idején, ami a Csallóköz - Prmzsl- Gyulafehérvár- Somogy pontok érintésével bekeríti a történeti Magyarország területét. Pontosan fedve a magyar nyelvhatárt. Mindenütt kikerülnek az avar (székely) telepkeket, mégis színmagyar elnevezés tölti ki az országot (László Gyula). A besenyő hatalmi központok azonosak a magyar uralkodó és a hercegi dukátusok központjaival. Minden körülmény mutatja a besenyők általi népi- katonai megszállását az országnak. László Gyula tudta mit beszél, amikor hangoztatta: a besenyő és magyar régészeti anyagot nem tudjuk egymástól elkülöníteni.

A rómaiak hun törzsnek mondják a besenyőket, arabok szerint a másik nevük hungar** (Jaqt). Ezt a nevet Bizáncban elhallás miatt kangar formában rögzítették. Róna-Tas professzor rámutatott a török gor-gur népnévképző voltára, ezért érthetetlen, miért maradt el a kategorikus megkülönböztetés a besenyők hun-gar és a törökök on (tíz) onogur neve között. Krónikáink megírása idején már senki nem tudta, hogy az Árpád-ház totemállata (bese, kese: fehér sólyom) után a magyarok viselték a besenyő ragadványnevet, ami átszármazott a kunokra. Anonymus végzetes névcserét csinált, mert forrásában az ősgestában leírt besenyő nevet honfoglalóinknak kunra javította. A

meg sem említett magyar nevet odaírta, akikhez csatlakoztatta segédnépként a kunokat. Az eset megtörténtét bizonyítja, hogy megadja Árpád népének hungar nevét, pedig az évszázadok óta kizárólag a besenyők másik nevéként jelenik meg eurázsiai írott forrásokban.

Évtizedes vizsgálódás tapasztalata juttatott a felismerésre, hogy a besenyők és székelyek eltérő temetkezési szokása az egyedülállóan kozmikus gyökerű magyar kettős királyság királyainak származtatásából ered. Egyik király (Tarján) a Naptól származtatta magát, ezért néprészével (besenyő) együtt K-NY, azaz fejjel kelet felé temette el halottait. A sírba tették lovuk lenyúzott bőrét a benne hagyott vagy leválasztott koponyával. A másik király (Gyula) a Holdtól származtatta magát, ezért néprészével (székely) a Holdjárásának megfelelő kultikus NY-K irányba, egész lóval temetkeztek. Társadalmi rangjukat a melléjük tett nyilak számával jelezték. A két magyar törzs egymáshoz képest tükörkép-szerűen temetkezett. Mintázták a kelő-nyugvó Nap-Hold, világosság-sötétség, halál-újjaszületés misztériumát. (A Holdat Ny-K a Napot K-Ny tükörképének tartották).

Sarkel építése idején a besenyők korlátlan urai a Don-Dnyeper vidékének, írják Bizáncban. A magyarok már nem lakhattak tőlük keletre. Ezért a Levedi-féle leírást újra kell vizsgálni. Moravcsik és Györffy észrevették, hogy a korábbi írók adatait is közlik Bizáncban, de nem utalják vissza kronológiailag, ezért ellentmondók egyes szövegrészek. Arab tudósítások is egykorú és korábbi adatokat tartalmaznak visszautalás nélkül. Ellentmondásaikat feloldja Al Bakri és a Hudud el-alam, mert az egyidőben három helyen lokalizált besenyőket szomszédaikhoz kötve nevezik meg: kazár besenyő, Aral környéki oguzok mellett türk besenyő, valamint a baskírok melletti besenyők. A kazár-magyar együttélés korának interpolációja a kazár kettős királyság leírása. Vallásuk tiltja ember (király) isteni tiszteletét, ezért király és hadvezér minőségről lehet csak szó, aminek semmi köze a kozmikus gyökerű magyar kettős királysághoz, mert az egyedülálló a steppe világában.

* Konstantin és Anonymus egyformán a Tiszántúlon lokalizálja a székelyeket.

** Harmatta János hívta fel a figyelmet a szogd h-hangzó hiányára. Ez magyarázhatja a hungar-kangar változást.

+ Székelyek (szerk.)

FELHASZNÁLT IRODALOM

- Moravesik Gyula: A magyar történet bizánci forrásai 1934
 Kristó Gyula szerk.: A honfoglalás korának írott forrásai 1986
 László Gyula: Magyarra lett keleti népek 1985
 B. Konstantin: A birodalom kormányzásáról f. Moravesik 1950
 Hóman Bálint: Őstörténetünk keleti forrásai 1908
 Pauler–Szilágyi: A magyar honfoglalás kútfői 1900
 Erdélyi István: A magyar honfoglalás és előzményei 1986
 Györffy György: Besenyők és Magyarok 1939
 Róna-Tas András: A honfoglaló magyar nép 1996
 László Gyula: Őseinkről 1990
 Györffy György: A magyarság keleti elemei 1990
 Anonymus: Gesta Hungarorum f. Szabó K. 1975
 Képes Krónika: f. Geréb L. 1971
 Rásonyi László: Hidak a Dunán 1981
 Czeglédy Károly: Heftaliták, hunok, avarok, Magyar Nyelv 1954
 Pintye Mihály: A besenyő kérdés, Ősi Gyökér 2004 febr.
 Kovács-Veszprémy: A honfoglaláskor írott forrásai 1996
 Czeglédy Károly: Magyar őstörténeti tanulmányok 1985
 Róna-Tas A. szerk.: Források a korai magyar történelem ismeretéhez 2001

PINTYE MIHÁLY

A besenyő-kérdés tematikájához

Györffy Baskíriából származtatta a türk Ala-jontlu (tarka lovú) népet, akiket európai megjelenésük után Konstantin császár besenyőnek nevez. Törzsneveiket lószínek szerint adja meg. Megnevezi előző hazájuk folyóit, melyek Baskíriára utalnak. Zenga Toru bírálja Györffit, mert ő a Jeniszej* alsó folyásánál képzei el a tarka lovúak területét, azokon túl az ötezer harcost kiállító besenyő törzset. A nyugati szomszéd kazárok (7. sz.) még a 8. sz. közepén is a Volga keleti oldalán szerepelteti a felettük lakó volgai bolgárokkal együtt. Nem vesz tudomást a bizánci és arab (Dzsaháni) forrásokról, melyek egybehangzóan a Volga nyugati

oldalán lokalizálják a kazárokat (8. sz.). A húsz-ezer harcossal kivonuló besenyő királyt a kazárok nyugati** szomszédjának mondják. Ezekről Györffy és Toru nem vesz tudomást, hanem a baskíriai besenyő törzset vándoroltatják majdan Etelközbe, mint a magyar honfoglalás előidézőit. Konstantin kronológiája és földrajzi meghatározása igazolja, hogy a tarka lovú türkök a 893. évi szamanida támadás miatt menekültek át Kazáriába.

A kazárok elűzték őket Etelköz irányába. A kazár győzelmet és a baskíriai besenyők vereségét írja le a császár a DAI 38. fejezetében. A kunok keleti szomszédja a baskíriai besenyő törzs régészeti jelenléte megszűnt ezidőtájt. Vélhetően a tarka lovú kunokkal tartottak Jula törzsnév alatt, innen lehet a kunok besenyő megnevezése. Róna-Tas profesz-szor szerint a kunoknak nem volt Jula törzse. Ezt a törzset arab források később a Donon innen, az alánok mellett szerepeltetik. A szamanidák által szétszórt tarka lovúak egyik törzset arab forrás említi az Aral-tó környéki oguzok között, egy két-ezer fős besenyő csoporttal együtt. Ez a tarka lovú kun törzs jelenik meg később kipcsák néven.

Kristó Gyula Györffyvel azonos nézeteket vallott. Mindketten felismerték Anonymus kun vezérnévsorának Böngér nevében a besenyőt. Felfigyeltek arra, hogy nem oda telepítette a maga kunjait, ahol a kunok valóságban megtelepedtek. Kortárs krónikás ekkorát nem tévedhet. Eljárását csak azal magyarázhatjuk, hogy Árpád népének az őskrónikában álló besenyő nevét kunra javította. Ezek telephelyeit ott adja meg, ahol a régészet és településföldrajz valódi besenyőket rögzít. Fodor István 8. sz. elején a Dontól nyugatra lokalizálja a magyarokat, egyidejűleg Baskíriában maradt magyarokat azonosít. Azt nem hozza szóba, hogy mindkét magyar csoport helyén besenyőket szerepeltetnek bizánci és arab források. Erdélyi István orosz régészek véleményét fogalmazza meg a Volgától nyugatra előkerült magyar temetkezések ügyében: azok nem besenyő sírok, mert hiányzik a kurgán. Itthoni besenyő sírok többségéről is hiányzik. Egyedül Szíhalom faluról jegyezték fel: régen Színhalom volt a neve, mert ott a besenyők szent (szín) halmai vannak.

Anonymus kun vezérnévsorának nomád rangsor szerinti főhelyén a besenyő név áll, ami vezérszerepet bizonyít. Egyben magyarázhatja a kunok

besenyő megnevezését. Arab forrás állítja, hogy a baskírok törökül beszélnek, de az nem hasonlít a besenyők nyelvéhez (Czeglédy Károly nyomán).

* Zenga Toru megjelöli a kínai forrást, de nem azt és a szakirodalmat követi, hanem a magyar dilettáns történész-kedőkkel megegyezően besenyőket azonosít tévesen ujjur helyett, akiknek tíz törzse két ötös (bes) alcsoportra oszlott.

** A kangarok Volgától nyugatra tartózkodását bizonyító szír forrást azzal semlegesíti Czeglédy és Györfy, hogy a kangart és besenyőt külön népnek tartják, akik később egyesültek.

FELHASZNÁLT IRODALOM

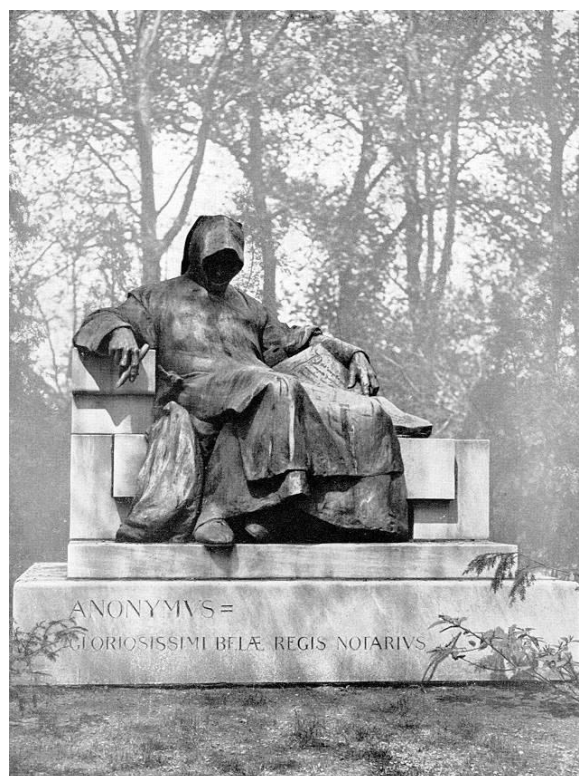
- Györfy György: Besenyők és magyarok 1990. 2 k.
Krónikáink és a magyar őstörténet 1993
Anonymus 1988
- Zimonyi István: A Dzsajháni hagyomány in,
Kovács-Veszprémy 1996
- Zenga Toru: A Tung-tien híradásai in,
Kovács-Veszprémy: A honfoglaláskor
írott forrásai 1996
Besenyők a 8. században 1992 Századok
- Róna-Tas András: A magyar őstörténet háttérének bizánci
forrásai in, Kovács-Veszprémy 1996
- Erdélyi István: Az ősmagyarorszag régészeti emlékei in, Ma-
gyar őstörténeti tanulmányok szerk. Bart-
ha, Czeglédy, Róna-Tas 1977
- Fodor István: Bolgár - török jövevényszavaink és a ré-
gészet in, Magyar őstörténeti tanulmá-
nyok 1977
- Benkő Lóránd: Anonymus kunjairól in, Kelet és
Nyugat között, szerk. Koszta László
1995

The fatal misnomer of Anonymus Who were the Pechenegs?

Summary

On the basis of written source, the author maintains, the symbolic ancestor animal of the Hungarian ruling dynasty was the white falcon (turul) which was represented on their flags. The other Hungarian name of the animal is kese (vulture); its Turkish version is bese. By the reason of the latter one, the sobriquet of the Hungarians was besenyő. This nation, in the 7th century, crossing westward the River Volga, settled in an area, called Etelköz. In 895, they

went towards from here, and captured the territory of the contemporary Hungary. One of the tribe of the Pechenegs stayed in the East, in the territory of the contemporary Baskiria. Coman tribes were subjected to their domination. The Pecheng-Coman tribes were chased westward by Arabic Salmanids, in 893. The Pechenegs settled down at the West of the River Don, and the Comans - also known as Pechenegs - went to the territory of the contemporary Moldavia. The Medieval Hungarian chroniclers did not know that their ancestors were the same as those who occurred as Pechenegs in the lost early Hungarian Chronicle. During its existence Anonymus abridged from it into his still existing Chronicle, but he transcribed Pecheng to the ethnic name, Coman. In it, the conquerors were called Hungarians, and Comans were connected to them as strangers. The research identified incorrectly the Comans as Kabars. The latter were joined to the Pechengs as auxiliary nation.

ANONYMUS
Ligeti Miklós bronzszobra Budapesten
a Városligetben (Internet)

HAJDU KATALIN

A Filiszteusok története

(összefoglalás)

1. A Filiszteusok kora

A Filiszteus terület Palesztina néven a Kr. e. V. században Hérodotosznál jelenik meg először, (Palaisztiné) mely az Ószövetségi profétáknál az Ígéret Földjével azonos. (*Gen. 12. 6-9*) A Palesztina a héber Pöleset szó görögös formája, de emlegetik Filiszteának is. Ókorban Jeruzsálemtől délnyugatra fekvő terület volt a Földközi-tenger partján. A zsidóság területfoglalása előtt Kánaán volt a megnevezése, a Babiloni szövegekben Kinahhu volt, melynek jelentése piros bíbor, azaz a tengerből halászott bíbor csiga. – *Kánaán tehát azt jelenti „Bíbor ország ugyanazt, mint a görög Fönícia neve.* –

Az egyiptomi feliratok Charu vagy Retenu néven emlegetik e területet. Régebbi babiloni feliratokban Amurru néven is szerepel ez a terület. – részeként a mintegy ezer éven át fennálló birodalomnak –

A történeti-régészeti források alapján is azt mondhatjuk róluk, hogy feltehetően a Kr.e. II. évezred második felének nagy, vegyes etnikumú népvándorlási hulláma sodorta a filiszteusokat az Égei világból (*Kis-Ázsia, és a Görög szigetvilág*) Palesztina területére. A vándorlás okaként valószínűsíthető a térséget sújtó éhínség, amit még az egyiptomi gabonasegély-szállítmányok sem tudtak enyhíteni. Szárazföldön szekereken, részben a tengerpart mentén hajókon indultak el új hazát keresni. Ezek az ún. "tengeri népek" felégettek, elpusztítottak mindent, ami az útjukba került, az egész Közel-Keletet megbolydították. Nomád népek tömeges bevándorlása indult ekkor, a régi városállamok pedig e nagy változás folyamatában vagy rommá lettek, vagy falaik között népesség- és kultúra-váltás bontakozott ki. Ekkor bukkannak fel először a források szerint a vaseszközöket használó (*és alighanem indoeurópai nyelvet beszélő*) filiszteusok Egyiptom határán, északról pedig

Anatóliában a Hettita birodalom széthullásával párhuzamosan hurrita és nyugati sémi törzscsoportok áramlanak a régióba.

Ugaritról délre egymás után vastag hamu réteg borítja a településeket, mellette kapkodva kiürített épületek jelzik a pusztításokat. III Ramszesz szövegei ezt megerősítik, mely szerint a tengeri népek elpusztították a Hettita Birodalmat, Karkemist, Ciprust és az amoriták földjét. (*Ugaritban levelek íródtak közvetlenül a város felgyújtása előtt – a levél szerint az összes hajó nyugatra tartott, hogy a hettiták segítségére siessen, illetve arról a kárról számol be, amit a néhány ellenséges hajó okozott.*)

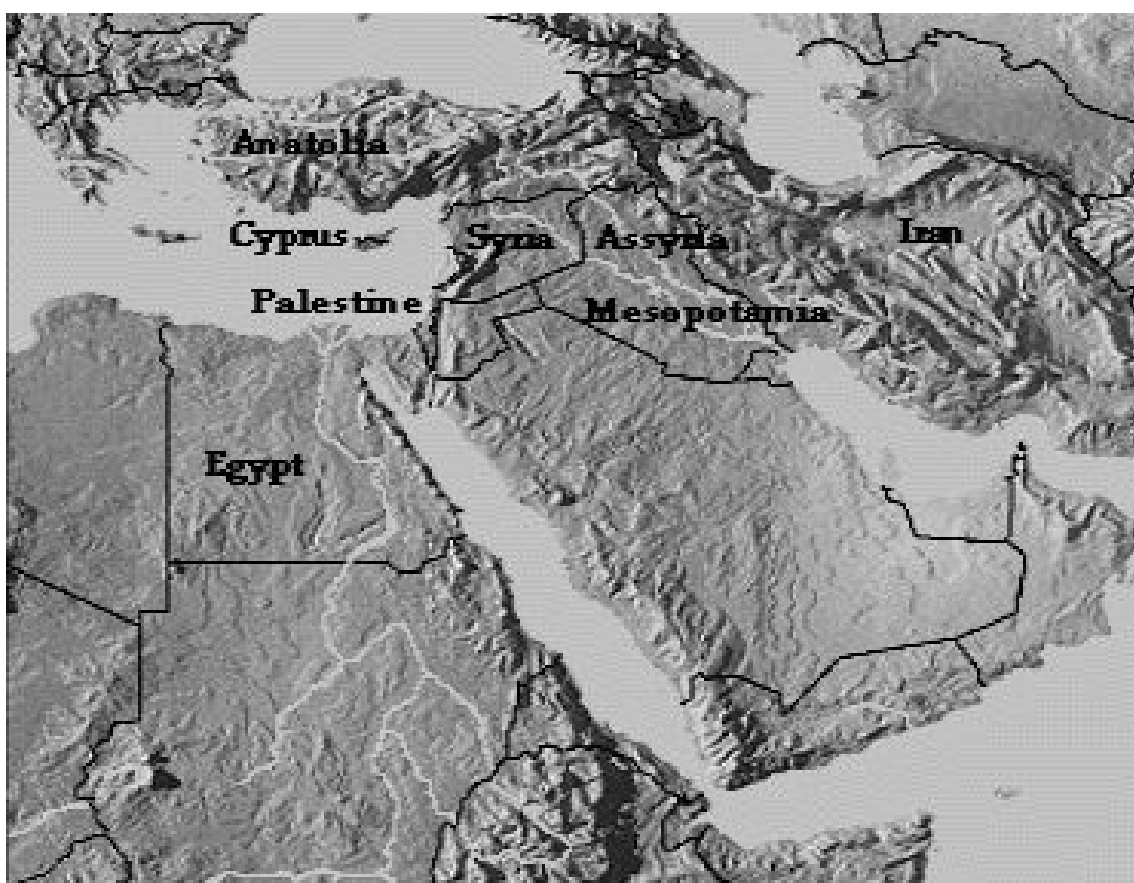
Ezek a gyökeres változást hozó új folyamatok a Kr. e. XIII. században átalakulást hoztak a szíriai és kánaáni térségben is. Szíria – palesztinai térség Kr. e. II. évezredben belép az írott történelembe, – *lakóit források kanaánitáknak neveznek* –valamint ekkor bukkannak fel azok a vándorló nomádok is a térségben, akik leszármazottai között a leendő Izrael őseit kereshetjük. A népesség ekkor és az ezután következő századokban olyan városállamokban élt, amelyek a Kr. e. II. évezred közepe és vége között igen erős egyiptomi hatásnak voltak kitéve. Ebben a korban bukkannak fel az első Kánaánra vonatkozó írásos tudósítások is a mezopotámiai és az egyiptomi feliratokban és levéltári anyagban, olyan nevezetes forrás csoportokban, mint a "Mári levelek", az újasszír királyfeliratok és kalendáriumok vagy az "Amarna-levelek".

A Bibliai elbeszélés oldaláról tekintve ez az időszak az egyiptomi fogság, a pusztai vándorlás és a honfoglalás ideje, azt pedig régészeti eszközökkel világosan bizonyítani is lehet. A Bibliából tudjuk, hogy Palesztina lakossága Ábrahám idejében emoreusokból állt (*I. Móz. 15:16*) és khitteusok (hettiták) is éltek Dél-Palesztinában (*I. Móz. 15:20; 23:3*).

Számos agyagfigurát találtak Egyiptomban, melyek idegen országok kegyetlenül megköztözött fog-

lyait ábrázolták, varázsigéket írtak rájuk, amelyek Egyiptom ellenségeit átkozzák, akiket meg is neveznek lakhelyeikkel együtt. Ezek az agyagszobrok a Kr.e. XVIII. századból származnak, és nagyon hasonló szövegek egész sora került elő a Kr.e. XIX. századból, tehát az un. „pátriárkális” korból. Ezek Palesztina és Szíria városainak és törzseinek uralkodói közül kb. száznak a nevét tartalmazzák. A nevek közül sokat tudunk azonosítani. Ezek bizonyítják, hogy Palesztina és Szíria

uralkodói a pátriárkák idejében emoreusok voltak. Érdekes megjegyezni, hogy három olyan király neve jutott tudomásunkra Biblián kívüli forrásokból, akik Jeruzsálemben uralkodtak a zsidók honfoglalása előtt. Kettő közülük emoreus nevet viselt (*Yaqar-`Aamu és Sasa`-`Anu*) egynek pedig khitteus neve volt (*Puti-Hepa*). Ez figyelemre méltóan egyezik Ezékiel kétszeres állításával (*Ezék. 16:3 és 45*). Ezt mondja Jeruzsálemről: ...”atyád az Emoreus és anyád Hitteus asszony.”..

Az Ókori helyszín

2. Filiszteusok

A bírák korától kezdődően mintegy 300 éven át a zsidó törzsek legveszélyesebb ellenfelei a filiszteus népek voltak. A Szentírás közel 245 helyen tesz említést a filiszteusokról, az első említésük az 1. Móz. 10, 14: ...”*Pathruszimot és Kaszluhkimot a honnan a Filiszteusok származtak és Kafthorimot...*” *Ám. 9:7* szerint Káftorból, vagyis Krétáról származtak: „*Nem én hoztam e ki Izraelt Egyiptom földjéről és a filiszteusokat Káftorból?*

teszi fel a kérdést Ámos próféta, majd Jeremiás próféta és számunkra mintegy megerősítésként a következőket mondja: „*Mert az Úr elrontja Filiszteát Káftor szigetének maradékát...*” (*Jer. 47.4*)

A héber írók a filiszteusokat nem egyszer Kréthinek hívják és idegen, vándor, kivándorolt jelzőkkel illetik. Legtöbbet az egyiptomi forrásokból és a Biblia alapján tudunk róluk. A Biblia szinte egyedüli történeti forrásként (egyelőre) Sámuel, Saul és Dávid korából rengeteg összecsapásról számol be a zsidó törzsek és a filiszteus seregek között.

NÉPEK, SORSOK

Az Ószövetség ókori görög fordítása a Hebdomékonta azaz a Septuaginta általában Ἀλλοφύλος (allofýlosz)allopýloinak = idegen, más nemzet, más törzsbelinek fordítja a filiszteus népvét. Ésaías pedig hellénésznek vagyis görögnek fordítja a filiszteusokat.

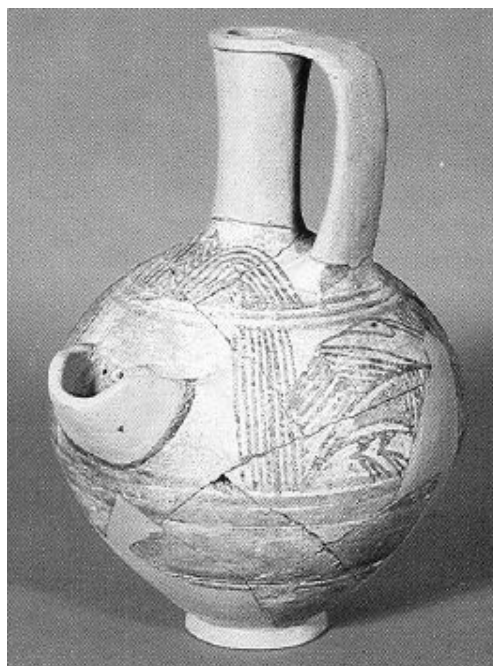
Érdekességként megjegyezném, hogy a görög epikus „hazatérési mondák” nagy része keletre vándorolt hősookról beszél. (például Askelon város alapítása, amit jóval a történetileg igazolt filiszteus letelepedés előtt alapítottak)

Homérosz Iliásza is említést tesz róluk, 10. énekében a trójaiak kiküldött kéme Dolón, beszél el Odüsszeusznak a következőket „*part mellett károk s nyilas painok alusznak és a lelekszek a kaukonok meg a hős pelaszgok...*” Az Ókori Görögország lakóit pelasgoknak nevezték, s több helyen, mint a filiszteusokról emlékeznek meg. Homérosz az Iliászban a trójai oldalon álló harcosok vasfegyvereiről is beszél, az egyiptomi rajzok, amelyek filiszteusokat ábrázolnak ismét csak azt mondhatjuk el, nagyon emlékeztetnek Homérosz leírásaira jellegzetességük: a tollbokrétás sisak, kezükben kerek pajzs, rövid kard és dárda.

A Bibliában filiszteusnak említett pelesztek is, akiket ez egyiptomi ábrázolások furcsa, tollbokréta-szerű sisakkal jelenítettek meg. Öt nagy városuk – *amelyeket a Biblia is megemlíti* – Askelon, Asdód, Gáza a tengerparton és Ekrón, Gát a szárazföld belsejében létesült. A filiszteusok gazdag leletanyaga, fejlett civilizációja élesen elválnak a szomszédos zsidó települések anyagi kultúrájától. Égei, kánaáni, egyiptomi hatásra utaló kerámia, jellegzetes filiszteus motívumokkal – például madáralak –, bronz és vasfegyverek, ékszerek, jellegzetes házak, a kánaánita vallás speciális helyi változatára utaló templomok, kultusztárgyak.

A kerámiatípusaik a görög krétai műkéné és etruszk stílussal rokon a finom díszítettség és formavilág jellemző. Ilyen kerámiákat találtak Gerár, Debír, Bét-Semes városokban Jezréel síkságon, Megiddóban, a hegyvidéken, Micpában. Egy másik fajta tárgy, amelyre a filiszteusok lakta területen bukkantak a régészek egy agyagkoporsó arcot és kezét formázó relieffel. Az arc fölötti vízszintes szalagból függőleges vonalak indulnak ki. Ez a tengeri népek oly jellegzetes fejfedőjére emlékeztet. Transzjordániából és Egyiptomból elkerült da-

rabok az egyiptomi helyőrség tengeri népekből álló osztagának emlékei lehetnek. Ezek az agyagkoporsók nagy hasonlatosságot mutatnak az egyiptomi szarkofágokkal.

Filiszteus váza

Előkelő filiszteus

Fogoly filiszteusok

Egy rendkívül érdekes írott forrás, az ún. Harris-papirusz beszámol arról, hogy a fogoly filiszteusokat az egyiptomiak zsoldosként alkalmazták és nehéz katonai feladatokkal határerődökbe, telepítették Kánaán délnyugati részének városaiba. Fő feladatuk a tengerparton végighúzódó észak-déli irányú forgalmas karavánút ellenőrzése volt.

A Kánaánban élő filiszteus törzsek hamarosan függetlenedtek a válsággal küzdő Egyiptomtól és saját hatáskörükben kezdtek területeik növelésébe. Erről a harcokról szól Sámuel könyve – többek között. –

III. Ramszesz fáraó (Kr.e. 1198-1166 – Újbirodalom, XX. dinasztia) idején sikerült megfékezni az előrenyomulásukat. Az egyiptomi uralkodó Théba melletti, Medinet – Habuban álló sírtemploma falán kőbe vésette a tengeri népek felett aratott győzelmének történetét.

Medinet Habu templom
előtérben a filiszteus ábrázolásokkal

A „betolakodókat” előbb a Nílus-deltában egy szárazföldi csatában állították meg, majd Kr. e. 1185 körül egy tengeri ütközetben hajóikat is megsemmisítették. A fogságba esett harcosok és családok többféle törzshöz tartoztak, köztük voltak a filiszteusok is.

Az egyiptomi fáraó Merneptah (Kr. e. 1234-1224) küzdött meg velük uralkodásának 5. évében hadi szempontból – bár a győzelem kétségtelenül nagy volt, – a csata nem döntötte el a két nép közötti küzdelmet véglegesen. Egyiptom csak rövid időre tudta megállítani az ellenséget és kiűzni az egyiptomi területekről.

Erről az ütközetről szól Merneptah fáraó Győzelmi emlékműve az (un. „Izrael stélé” 1887-ben Petrie fedezte fel) annak ellenére, hogy nem a szó szoros értelmében vett történeti szöveg, hiszen nem más mint a fáraó tetteinek dicsőítése. A szövegíró nem is szigorú időrendben, azaz krónikaszerűen sorolja fel az eseményeket, hanem tetszés szerint sorolja és csoportosítja a szövegeket, fő cél a hangulatkeltés és a fáraó dicsőítése. Nagy részét a líbiai háború foglalja el a stélé szövegének, a hadjáratok elmesélése helyett csak egy-egy epizód érzékelteti az egyiptomi lakosok rettegését a „barbár” líbiaiak és szövetségeseiktől.

Merneptah Győzelmi Sztélé
„Izrael” stélé

„...Kánaán gonoszul ki
 Askalont elhurcolták,
 Gezert megtagadták,
 Jenoamot nem létezővé tették
 Izrael el van pusztítva nincsen termése...
 ...Merneptah, aki élettel van megajándékozva
 mint Ré,
 mindennap.
 Leverte mindazokat akik *vándoroltak*...”
 (azaz a nomád törzseket: philisteus.)

Amarnai „levelek”

Másik forrás az un. Az amarnai levelek – a „levelekre” Tell-el-Amarnában (Egyiptom) találták – IV. Amenhotep fáraó (ur. Kr. e. 1364-1347) Aton napisten tiszteletére nevét Ehnatonra (‘Aton fénye’) változtatta és székhelyét Thébából áthelyezte egy új városba, amelynek az Ahet-Aton, ‘Aton fénynyárban úszó hegye’ nevet adta. Halála után feledésbe merült az új vallás és maga a fáraó is. – 1887-ben, palotája romjai közt beduinok bukkantak rá. Valóságban ezek a levelek agyagtáblákra íródtak, és két fáraó levéltárát tartalmazzák. Előkerült 349 olyan levél, amelyet az elő-ázsiai (babiloni, asszír, hettita stb.) kirok, a szír és palesztinai városállamok uralkodói írtak a fáraóknak, továbbá a két fáraó 9 levélmásolata, amelyeket Babilónia és Ar(s)zava királynak, ill. kánaáni és szíriai vazallusaiknak írt. – E levelek fontos források Elő-Ázsia, különösen Kánaán Kr. e. XV-

XIV. sz. történetére vonatkozóan: Kánaán számos városállamra tagolódott, ezek uralkodói magukat királyoknak nevezték, és állandóan viszálykodtak. Szerepel a levelekben Akkó, Askelon, Bejrut, Büblosz, Gézer, Lachis, Megiddó, Szidon, Tírusz, és Jeruzsálem királya, s feltűnő, hogy a palesztinai „királyoknak” csaknem a fele nem szemita nevű.

A bibliai¹ források megemlékik Dágon főistent a filiszteusok isteneként, aki „az országok és hegyek felett szélben és viharban” uralkodó Dagan-Dagon istennek a megfelelője, aki Babilóniában és Asszíriában a Kr. előtti III. évezredben szerepel, a Kr. előtti 1500 táján pedig Palesztina területén is megtalálható. A filiszteusok valószínűleg az itt lakó un. Kánaáni-amorita népektől veszik át Dagon. Neve talán a héber Dagan gabonanövekedés szóra vezethető vissza.

Hal istenségre is visszavezetik a héber dag = hal szó nyomán. Legfontosabb és legnagyobb szentélye Gázában található meg.

Ugaritban² kapcsolatba hozzák termékenység istennel, (Balu istenség atyjának tartották) mert nevének jelentése után ítélve kezdetben talán a földművelés és a halászat pártfogoltja volt, amit az is alátámaszt, hogy egy föníciai pecsétgyűrűn megtalálták kalász emblémával ábrázolva. Eusebius szerint Dagon Uranosz az Ég, és Gaiának a földnek gyermeke. Bét Seán városában Dagon kultusza Astarta kultuszával állott kapcsolatban. Gázai Marna és az Askaloni hal istenek valamint Derkéto Oanes női megfelelője Atargis, a szírek, a filiszteusok hal istennője neve ismert számunkra.

Félig haltestű akkád Dagon isten asszír dombormű

¹ Bibliai Kislexikon Kossuth Kiadó 1984 im. 48.

² Mitológiai Enciklopédia I. im. 496

Dágon: a „gabona istene”, akit Palesztinában már az izraeliták megjelenése előtt is tiszteltek. Az Ószövetségben a filiszteusok isteneként szerepel.

Kánaánita Baál istenség

Rendkívüli jelentőségű az a tény, hogy a filiszteusok hozták magukkal Palesztinába a vasszerszámoknak, a vaskészítésnek és kovácsolásának a mesterségét. (a sémi nép tőlük tanulta ezt meg) ez biztosította Izrael törzsei feletti katonai fölényüket. Harci szekereiken, amelyek a kutatások szerint 2 harcos helyett – ahogy a hettitáknál – 3 dárdával felfegyverkezett harcos állt, félelmetes ellenségei lehetettek az akkor harcászatilag ugyancsak a törzsfjlődés kezdeti fokán lévő zsidóknak.

(I. Sámuel. 13:19-20)

19: „és kovácsot egész Izrael földjén nem lehetett találni, mert a Filiszteusok azt mondták: ne csinálhassanak a zsidók szablyát vagy dárdát
20: és egész Izraelnek a Filiszteusokhoz kellett lemenni, hogy megélesítse kik-ki a maga kapóját szántóvasát fejszóját vagy sarlóját.”

(I. Sámuel. 21.9)

21: ”Filiszteus Góliátnak a kardja ... Nincs ahhoz hasonló...”

Filiszteusok földje Izrael tengerparti területét foglalja magában a legjelentősebb városai: Gát³. (Tell es Safi) Filiszteus városok egyike je-

lentősége az Ószövetségi időkben nőtt meg, amikor a filiszteusok elrabolták a frigyládát és ebbe a városba vitték.

Góliát a hatalmas filiszteus is innen származik, más nagy erejű filiszteussal együtt. A város több ízben állt Júda uralma alatt, végül a VIII. században az Asszírok kezébe került. A pontos helyét ma nem ismerjük.

Ekrón: a filiszteus öt városának egyik Júda törzsének jutott a hódítás korai időszakában de a tengerparti síkságon élő filiszteus néppel szemben tehetetlenek voltak. Ekron istene Belzebub volt, akitől Ahazja Izrael királya is tanácsot kért, amikor elfordult a saját Istenüktől.

Askelon: Ősi tengerparti város Jaffa és Gáza között a filiszteusok egyik legjobban megerősített városának számított. Askelon asszír, babiloni, tiruszi uralom alá került.

Nagy Herodes a források szerint Askelonban született. 604-ben lerombolták a várost, a vezető réteget elhurolták.

Asdod: Filiszteusok várerődjének egyike. A filiszteusok által elrabolt frigyláda ennek a városnak Dágon istenének állított templomába került. Ésaiás próféta idejében Uzzija Júda király elfoglalta a várost. Újszövetségi időkben Atotosz néven Heródes építette újjá.

Gáza: filiszteus síkságon lévő város az Ószövetség korában. Jozsué foglalta el Gázát, de később a filiszteusoké lett. Sámson Gáza börtönében halt meg, amikor Dágon templomát ledöntötte. Gáza szerepet játszott az Egyiptom felé irányuló kereskedelemben. Ezékiás Júda királya, asszír seregek majd az egyiptomi fáraó foglalta el. Az újszövetségi időkben a város történetében egy egyiptomi főtisztviselő játszott szerepet. (Ap. Csel. 8.26) A Gázai Marneoin Marna temploma a Kr. sz. IV. században az akkori világ 2. legnagyobb erőssége volt.

³ Bibliai történelmi Atlasz nyomán
Omega kiadó Debrecen 1989.

Rózsás János

MAGYAROK AZ OROSZ BIRODALOM FOGSÁGÁBAN
1849-1956

A magyar múlt történelmével foglalkozó tanulmányaink, olvasmányaink során jól az emlékezetünkbe vésődött, hogy a magyarságnak a több ezer évre visszavezethető, a távoli múlt ködén át felsejűlő történelmi emlékezete a megmaradásunkért vívott szakadatlan küzdelmek, életrahálra vívott harcok krónikáját idézi.

A Kárpát-medencében 896-ban megtelepedett honfoglaló, vagy több évszázados vándorlások után ide, az ősi jussába visszatérő, erőteljes fejlődésnek indult államalkotó magyarság számára az első komoly megrázkódtatás, a megsemmisülés veszedelme a tatárjárás volt. A tatárok – voltaképpen mongolok – mint minden győztes hódító, nem elégedtek meg azzal, hogy a számukra ellenséges magyar seregeket véráldozat árán harc képtelenné tegyék, hanem az élve elfogott harcosokat, de a beözönlő mongol horda elől erdőkben, lápos nádasokban rejtőzködő lakosság köréből is sokakat, korra és nemre való tekintet nélkül rab-szíjra fűztek, és magukkal hurcolták kelet felé.

A tatárjárás után a következő nagy megpróbáltatást és hatalmas vérvesztést a török hadjáratok, majd a török hódoltság másfél évszázada jelentette a magyarság számára. Ezrével hurcoltak el a megszállt területekről, valamint gyakran ismétlődő portyázásaik során más vidékekről is a magyarokat a török birodalom akkoriban roppant nagy kiterjedésű keleti hódoltságának messzi tájaira. Ugyancsak a történelem lapjairól tudjuk, hogy előszeretettel hurcoltak el kiskorú fiúkat, akiket aztán megfosztva a nemzethez fűződő tudattól, janicsárokká, félelmetes katonákká neveltek.

*

Időben most néhány évszázadot átlépve, a jelen munkámban nem a XIX. és XX. században zajlott, elvesztett háborúk, háborús konfliktusok vagy külső erővel levert forradalmaink kitörésének okaival, majd katonai és politikai következményeivel szándékozom foglalkozni. Ezúttal igyekszem egy rövid elemző munkát összeállítani

a sajnálatosan mindig megismétlődő utókövetkezményekről: az orosz birodalomba elhurcolt vagy ott visszatartott magyar katonai és polgári foglyok sorsáról összefoglalóan tudósítani. A fogolyszédések során keletre deportált magyar katonák és civil személyekről akarok szólni, akikről a manipulált történelemírás oly szemérmesen hallgat, pedig az ismétlődően elszenvedett vérvesztés felülmúlja mind a tatárjárás, mind a török hódoltság idején rajtunk ejtett sebeket. Honfitársaink hosszú sorokban meneteltek kelet felé, deres falú tehervagon szerelvényekben görnyedeztek – útban a hadifogságba, az erőn felüli kényszermunkára a végtelen orosz sztyeppékre, szibériai őserdőkhöz, a birodalom sivatagos tájaira vagy a messze északjegy tundraira.

*

A második évezred közepe táján a mongol kánok több évszázados uralmát magáról lerázó orosz fejedelemségek egyesült erejéből kialakult, központosított cári hatalom, a sorozatos távol-keleti hódításokkal területileg egyre jobban kiterjedt, majd Nagy Péter cár államszervező tevékenysége folytán megerősödött, – nagyhatalommá vált orosz birodalom közelsége egyre jobban befolyásolta a velünk történt eseményeket, főként a tizenkilencedik század közepétől kezdődően.

Számunkra, mint távoli vihar morajlása, egyre nyomasztóbb sejtelmeket ébresztett a túlfűtött nacionalizmusból táplálkozó pánszláv eszme térnyerésének a híre. Az összes környező szláv népek egyesítésének ábrándját dédelgető, a nyugattal szembeni felsőbbrendűségének bizonyítására törekvő (egyúttal kisebbségi komplexussal küszködő) Szentpétervár a diplomáciai cselszövések hálóját szőve, a szláv kisebbségeket bujtogatva egyre féltékenyebben sandított Európa felé. A pravoszláv kereszténység az egyedüli üdvözítő dogmáihoz való görcsös ragaszkodásában, például a katolikus pápaságot ősellenségnek, ördögtől valónak tekintette, de a nyugaton elterjedt protestantizmus is ellenszenves volt a szemében.

A szláv népek közé beékelődött, sajátos kultúrájú magyarság különösen zavaró tényezőzt jelentettek a pánszláv gondolkodók vágyálmaik megvalósításában. (A kaukázusi rokon népeink folyamatos, szinte leverhetetlen lázongása az orosz gyarmatosítókkal szemben. A VIII. és XIX. században, csak növelte a keleti gyökereink miatti ellenszenvet.) A magyarsággal szembeni lappangó, gyanakvóan ellenséges oroszországi, orthodox értelmiségi közhangulatban kapóra jött, hogy a fiatal Ferenc József osztrák császár, könyörgőre fogta a dolgot I. Miklósnál, minden oroszok cárijánál, hogy küldjön felmentő hadsereget a rebellis, lázadó magyarok megzabolázására. Így aztán 1849 júniusában 198.440 fős orosz hadsereg özönlött be a Kárpátokon át Magyarországra, Paszkjevics tábornok főparancsnokságával. Több irányból törtek be az országba, egyéb hadfelszerelés mellett 568 ágyút is vontatva magukkal. A dicsőséges magyar szabadságharc két tűz közé kerülve pár hónap alatt elbukott a csatamezőkön.

Szibéria a magyar köztudatba, az 1848/1849-es szabadságharc leverését követő megtorlások során vonult be, amikor magyarokat először hurcoltak nagyobb létszámmal orosz fogságba. A népi emlékezet, azóta ismeri a fogalmakat: nagy és végtelen orosz sztyeppe, az ólombányák mélye, a kibírhatatlan hideg, a kancsukás-lándzsás, magas kucsmájú kozákok irgalmatlan kegyetlenkedése a messziről odahajszolt jogfosztottakkal szemben, akiket örökre elnyelt a ködbevesző nagy távolság. Így aztán nem kétséges, ha valaki az orosz kényszermunkatáborokról hall vagy olvas, szinte azonnal Szibériára gondol. Úgy villan fel emlékezetében, mint olyan távoli és fenyegetően zord hely, ahol a vesztes forradalmak, háborúk után a magyarság, túl a háborús vérveszteségen, – a győztesek bosszújának kiszolgáltatva, – lerója veresége adóját rabszolgasorsra kárhoztatott emberáldozatban.

Görgei Arthur tábornok a magyar fősereggel 1849. augusztus 13-án, Világosnál tette le a fegyvert az orosz hadsereg parancsnoka, Rüdiger lovassági tábornok előtt. Az orosz vezér átvette Görgeitől a tisztek kívánságának jegyzékét. Az egyik pontja visszaemlékezésem szempontjából rendkívül figyelemre méltó: „... a cár engedélyezze, hogy a jelentkező magyar tisztek ugyanazon ranggal orosz szolgálatba léphessenek.” Ezt a

kérelmet Rüdiger tábornak kedvezően fogadta, és maga is ajánlotta, hogy aki akar, lépjen az orosz cár zsoldjába. Azt nem tudni, erről hallgatnak a történelemkönyvek, hogy volt-e, aki elfogadta azt a lehetőséget, de ezek szerint kelet felé is nyitva állt az út, önként vagy egyébként.

A következő napok során további csapat-egységek tették le az oroszok előtt a fegyvert, akiket aztán átadtak az osztrákoknak. Emellett azonban egyes történelmi források kész tényként tárgyalják azt, hogy az orosz hadsereg elhurcolt magával magyar hadifoglyokat, főként tiszteket, amikor 1849 októberében fokozatosan kivonta csapatait a leigázott országból. A kor krónikásai mérsékelt becsléssel körülbelül 1800 főre teszik az elhurcoltak létszámát, akik közül soha senki nem tért haza szülőföldjére. Ismerve a cári rendszer módszereit, a szibériai száműzetés több évszázados gyakorlatát, ez több mint hihető. Hiszen mind az 1830-31-es, mind az 1848-as lengyel felkelés után megsokasodtak a szibériai száműzöttek, a hazájukból kényszermunkára hurcolt lengyel hazafiakkal.

Óhatatlanul meg kell említenem a Petőfi Sándorral kapcsolatos legendákat, régészeti kutatásokat, a barguzini exhumálás visszhangját. A szabadságharc után évtizedeken keresztül terjedt a biztosra vett hiedelem, és a nemzet egyetlen reménye volt, hogy a segesvári tömegsír helyett Petőfi mégis csak él, valahol Szibériában. Újra csak felmerül a kérdés: miként kerülhetett volna Petőfi, illetve más katona a szabadságharc elvesztése után orosz hadifogságba? Hiszen több forrás egybehangzóan állítja: „Augusztus végén a cári csapatok átadták a fogságba került honvédeket és tiszteket az osztrákoknak, akiknél rögtön megindult a felelősségre vonás.” Valamiért ebben az ügyben – a még belátható időn belül – nem volt puhatolódzás, történészi kísérlet a valóság feltárására. 1945 után pedig az óvatosság diktálta, hogy ne feszegessünk ilyen kényes kérdést az orosz birodalom múltjával kapcsolatban, még ha az a cári önkényuralom idejére vonatkozna is, a kérdés végleges tisztázására.

Ebben a kérdésben – mint laikus és mindentől távol álló személy – természetesen nem foglalkozhatok sem igenlő, sem tagadó állást. Moszkvából egy orosz barátomtól ugyan megkaptam az 1989. június 23-i exhumálási jegyzőkönyv orosz nyelvű

másolatát, mely kétségkívül állítja, hogy Petőfi földi maradványai kerültek elő Barguzinban. Elküldték nekem Vaszilj Pagira ukrán történész 1998-ban megjelent könyvét, mely a „Titokzatos Petőfi” címet viseli (ukránul: Zagadkovij Petrovics), és a szerző 233 oldalon keresztül tárgyalja a feltárás részleteit és megállapításait abban a meggyőződésben, hogy Petőfi Sándor sírját tárták fel a tudósok és régészek, teljes meggyőződéssel ír a kutatások pozitív eredményéről. Azt azonban tanúként állíthatom, hogy magam is találkoztam szovjet kényszermunkatáborokban az 1849-es honvédek utódaival, akik tudták az 1849-től eredeztethető magyar származásukat és a családnevük Turóczi, Kovács és Kerekes volt.

*

És most átlépek a huszadik századba. Az első világháború hadifogoly áldozatainak sorsát villantom fel nagyobb vonalakban, hogy mielőbb napjainkig érjek.

1916. június 4-én kezdődött a híres Bruszilov-offenzíva, egy átfogó orosz támadás az osztrák-magyar frontszakasz ellen. Az első tíz napban az oroszok több mint kétszáz ezer hadifoglyot ejtettek. Ekkor indult el a fogoly magyar bakák tömeges gyalogmenete Oroszország belseje felé. Aztán a Kijev melletti Darnyica gyűjtő- és elosztótáborától egészen Szibéria legtávolabbi pontjáig, Vlagyivosztokig szállították őket. A visszaemlékezések, dokumentumok szerint többnyire az Urálon túli területekre vitték a hadifoglyokat. Oroszország, a saját biztonságát szem előtt tartva, igyekezett a nem szláv anyanyelvűeket a birodalom minél távolabbi területein szétszórni. A legnagyobb gyűjtőtábor neve – Krasnojarszk – sokak számára ismeretes, – Omszk, Tomszk, Tobolszk, Novoszibirszk és Nyercsinszk mellett. Sok magyar hadifogoly robotolt a Kaukázus vidékén is.

Hogy hány magyar katona esett orosz fogságba 1914-1917 között, a szakirodalom ebben még manapság is csak becslésekre hagyatkozik. A német és osztrák hadseregből fogságba esett kétmillió létszámból kiindulva hozzávetőlegesen 500-600 ezerre becsülik közülük a magyar anyanyelvűeket.

A hadifogság kiszakadást jelentett a korábbi társadalmi és földrajzi környezetből, teljes kiszolgáltatottságot, a más nyelvet beszélő, sajátos hagyományokhoz igazodó ellenfél országában. A ma-

gyarországinál jóval zordabb éghajlathoz való alkalmazkodás is megpróbáltatást jelentett. A tábori lét, – az elszigeteltség, a bezártság, a céltalan tétlenség, a háború befejeződését, a hazatérési lehetőséget kísérő teljes bizonytalanság, az irdatlan nagy távolság tudata – nehezen elviselhető és idegtépő volt a foglyok számára. Az idő előre haladtával aztán az orosz hadigazdaság mind gyakrabban vette igénybe a hadifoglyok munkáját utak, vasutak építésére, bányá- és ipari munkára, sőt kikerültek paraszti gazdaságokba, mezőgazdasági munkára. A nemzetközi egyezményeknek megfelelően, kezdetben a tisztek kiváltságokat élveztek a hadifogolytáborokban.

Oroszországban, 1917. februárjában kitört polgári forradalom, majd az októberi bolsevista puccs a hadifogolytáborokban is változásokat hozott. Lazult a táborok katonai ellenőrzése, és ez felébresztette a hazajutás reményét is. Kisebbségekben megindultak az illegális hazatérők nyugat felé, a lángban álló, forrongó birodalom távoli tájairól. Többségük vállalkozása kudarcba fulladt, a polgárháború megakadályozta a kalandos hazatérési kísérletet. A táborokban rekedt, magukra hagyott hadifoglyok, tisztek és közkatona, kénytelenek voltak önellátásra berendezkedni, és valami kenyérkereset után nézni a környező lakosság körében.

Aztán Lenin és a többi bolsevik vezér felismerte, hogy bomlasztó propagandájuk fogékony talajra talál az egyszerű származású, jelszavakkal manipulálható és gyökértelen hadifoglyok körében. A cseh, német, osztrák és magyar hadifoglyok természetes és potenciális szövetségesnek számítottak a polgárháborúban. Ennek következtében közel száz ezer (tehát szinte minden ötödik) magyar hadifogoly hajlandó volt fegyvert fogva harcolni a Vörös Hadsereg soraiban, főként Távol-Keleten, de Turkesztánban és Ukrajnában is, – őket nevezték internacionalistáknak.

(Köztudott, hogy a későbbi években a hatalomra került Sztálin hogyan számolt le az internacionalistákkal. A diktátor nem csak a lenini gárdát nem szívelhette, a régi harcostársait, de a polgárháború vöröskatonáit is veszélyforrásnak tekintette, hatalmának megőrzése szempontjából. Főként a külföldi származásúaktól tartott. Jól tudta, hogy azok mintha valami másért küzdöttek volna a polgárháború harcterein, mint amit a

Sztálin által szocializmusnak nevezett diktatúra megvalósított az állambiztonsági szervek által félelemben tartott Szovjet-Oroszország népei számára, a harmincas évek elején. Így aztán a külföldi – köztük a magyar származású – kommunisták sem kerülhették el az osztályharcnak nevezett folyamatos tisztogatások letartóztatási hullámait. A sors kegyetlen iróniája: ők hamarabb álltak szemben a kivégző osztagokkal, vagy korábban megismerkedtek a szovjet kényszermunkatáborok világával, mint a második világháború ugyanoda sodródott áldozatai.)

Az első világháborús hadifoglyok tömeges és szervezett hazatérésére aztán a polgárháború befejeződése után, 1921-1922-ben kerülhetett sor. Természetesen sok hadifogoly-temető maradt utánuk valahol Oroszországban, melyeknek a nyomát sem lehetne ma már megtalálni. A hazaérkezetteket az 1919-es véres magyarországi kommün utáni években a bolsevizmus mételyétől rettegő magyar hatóságok alapos politikai szűrőn keresztül vizsgálták: nem hozzák-e haza a felforgató eszméket? Hosszas kihallgatások után hagyhatták el a hazai internálótáborokat, és bizonyára még sokáig megfigyelés alatt tartották az 5-7 évi keserves fogság után hazakeveredett volt frontharcosokat.

*

A második világháború folyamán megint csak megindult a magyar hadifoglyok áradata kelet felé, ekkor már a kommunizmust építő Szovjetunióba. 1941-től csak mérsékelt létszámmal estek magyar katonák szovjet fogságba, de az 1943. januári doni szovjet áttörés és előrenyomulás során, a téli hónapokban, majd pedig a háború utolsó évében, Magyarország szovjet megszállása idején, 1944-1945-ben százezrek osztályrésze lett a keserű számkivetettség, a végsőkéig felajzott háborús propaganda ellenséges légkörében. Bármilyen hihetetlennek tűnik, a hadifoglyok utolsó, több tízezres tömegét már a háború befejeződése, 1945. május kilencedike után szedték össze az erre specializálódott szovjet katonai egységek a volt frontkatonák, valamint a civil lakosság közül, az utcákon történő, razziaszerű összeterelések során, személyválogatás nélkül férfiakat és nőket, sőt kiskorúakat is. (Palásthy Rezső, Fehér könyv, 1950.)

A magyar nemzet hadifoglyokban elszenve-

dett második világháborús vesztesége a témával foglalkozó történezeink (Für Lajos, Stark Tamás, Kormos Mihály) szerint megközelítőleg elérte a 650 ezer főt. Ezzel szemben a szovjet történészek, hadtörténészek (Vitalij Fomin, Vaszilij Galickij) 513.767 főt szerepeltetnek tanulmányaikban, akik közül 54.753 fő halt meg lágerekben, és hazatért 459.014 volt hadifogoly. A két számadat közötti körülbelüli különbség 136 ezer személyi veszteség. Ennyire tehető azoknak a száma, akik a fogságba esés, a 60-70 ezer fős gyűjtőtáborokban kitört tífuszjárvány, a kegyetlen bánásmód, éhínség és fagyhalál következtében hullottak ki a sorból, – még mielőtt valaki megkérdezte volna a nevüket, személy szerint számba vehették volna őket az egyre özönlő fogolyáradatban, a mohó fogolyszedés iszonyú körülményeinek áldozatul esve, 1945. telén és tavaszán.

Itt jegyzem meg, hogy a szovjet hadtörténészek csökkenő létszámmal összeállított hadifoglyotáblázata szerint a felsorolt huszonhárom nemzetiség között a fájdalmas harmadik helyet foglaljuk el. Elismert fogolylétszám a németeket illetően 2.389.560 fő, japán 639,635 fő, magyar 513,767 fő, utánunk következő románok már csak 187.370 fővel zárkoznak fel. Az összes regisztrált hadifogolylétszám 4.171.032 fő, melynek a magyarok a 12,32 százalékát teszik ki. Tragikus és fájdalmas, – és miként az első világháború után, – ezúttal is minden mértéken felül érvényesült az engesztelhetetlen bosszú és ellenszenv a Kárpátok koszorúta országnak a magyar nemzetiségű, nem szláv származású állampolgáraival szemben.

A háború után Sztálin és Rákosi között megállapodás született, hogy a nemzetközi szerződések, a fegyverszüneti megállapodás ellenére sem adják haza Szovjetunióból a magyar hadifoglyokat, hanem jogosult Sztálin visszatartani őket „jóvátelteli kényszermunkásként”. A kilencvenes évek elején derült ki az akkori hivatalos megítélés: a magyar hadifoglyok 1945. augusztus elsejétől már nem hadifoglyok, hanem „személyi szabadságtól politikai okból megfosztott személyek” voltak. Így a Lágerek Főhatósága, vagyis a GULAG rendelkezése alá tartoztak.

Meg kell említeni, hogy 1946-1947-ben időnként engedtek haza egy-egy fogolyszállítványt. Részben a teljesen legyengülteket selejtezték ki, vagy éppenséggel propagandisztikus fogás-

ként, rendszerint a parlamenti választások előtt, amikor „Rákosi elvtárs meghallgatta az édesanyák és feleségek könyörgését”, és közbenjárt Sztálin elvtársnál. A nagyobb létszámú, tömeges hazatérés 1948-1949-ben történt, de a legutolsó visszatartottak csak 1951 decemberében térhettek haza Magyarországra.

A hadifoglyokat nem lehetett a végtelenségig visszatartani jóvátételi kényszermunkára, és mint említettem 1948-1949-ben sorra felszámolták a fogolytáborokat. És ekkor kellett szembenézni egy újabb kegyetlen leszámolással, a rabszedés kései jelenségével. Az utolsó években fokozódott, a korábban is alkalmazott gyakorlat, hogy a hadifoglyok közül sorozatosan tartóztattak le ezreket „az utolsó időkben kiderült” korábbi háborús bűnök vádjával.

A hadifoglyokat a szovjet állambiztonsági szervek rendszeresen kihallgatták, fürkészték a múltjuk iránt, és információkat gyűjtöttek az érintettekről és rajtuk keresztül bajtársaikról. Ezen tájékoztatások, feltételezések alapján, ha csak egy némi kis indok merült fel valakivel szemben – a koncepciók perек forgatókönyve szerint – összefabrikáltak egy vádiratot, és háborús bűnösként sorra elítélték a perbefogott foglyokat. Az ítélet minden egyes esetben 25 évi, javító munkatáborban letöltendő szabadságvesztésről szólt. És az csak „természetes”, hogy a büntetés letöltésének kezdő időpontja nem a hadifogságba esés, hanem a táborban történt letartóztatás napjától számított. (Például egy, a doni harcokban, 1943-ban fogságba esett tisztnél vagy katonánál csak 1948-ban „derült ki”, hogy háborús bűnös volt!). Sztálin halála után 1955. novemberében térhetett haza, amikor nagylelkű amnesztiával a szovjet szervek abból a 25 évből 18 évet elengedtek, – azonban 1943 és 1955 között közel tizenhárom évet töltött a gyanú árnyékában, majd hamis váddal terhelten, a szögesdrótkerítések között!)

*

A második világháború után Oroszországba, vagyis már a Szovjetunióba kényszermunkára való deportálás újabb formái valósultak meg, melyeknek addig nem volt hagyománya, hanem a bolsevista rabszolgatartó hatalom önkénye a legyőzöttek felett. Ugyanis a hadifoglyokon kívül a „jóvátételi kényszermunkára” történt kényszerto-

borzás másik módszere az úgynevezett „kicsi munka” vagy már közismert orosz szavakkal kifejezve, – a „malenkij robot”. 1944. december 22. és 1945. március 31. között Magyarországról közel 120.000 sváb származású, vagy németes hangzású családi nevet viselő 18 és 50 év közötti férfit, 18 és 35 év közötti nőt hurcoltak el az ukrajnai Don medence szénbányáiba.

Miért a „kis munka” vagyis „malenkij robot” az elnevezése ennek a deportálásnak? A szovjet állambiztonsági szervek az érintett községekben, városokban névsorokat állítottak össze a német nemzetiségű, adott korhatáron belüli lakosokról. Amikor az érintetteket összeszedték, azt mondták, hogy némi meleg ruhát és háromnapos ételmeleg magukhoz, mert csupán pár napra viszik el őket valahová a közelbe, közmunkára: havat szórni, utat javítani, hidat helyreállítani, kukoricát törni a szomszédos járásban. Ilyen hazugsággal hittegették őket, és aztán rémülten tapasztalták, hogy a legközelebbi vasútállomáson minden személyválogatás nélkül tehervagonokba tuszkolták fel őket. Több napi gyötrelmes utazás után a doni szénmedence valamelyik állomásán rakták ki az éghajlati viszonyokhoz mérten gyéren öltözött, a hidegtől és éhségtől elgyötört, lelkileg összetört nőket és férfiakat.

Az így elhurcoltakat nem ítélték el, de nem minősültek hadifoglyoknak sem, hanem ugyancsak „jóvátételi kényszermunkásoknak”. És ugyancsak a Lágerek Főhatósága, a GULAG tartotta őket nyilván, mint felhasználható munkaerőt, magyarán kiszolgáltató rabszolgákat. A nyomorúságos bányászvárosokban gyéren őrzött, de a helyi lakosságtól elkülönített lakóbarakkokból álló telepeken laktak, sivár életkörülmények között, létfontosságú tisztálkodási, öltözködési és háztartási eszközök nélkülözve, minimális bútorzattal. A szénbányákban középkori munkakörülmények uralkodtak, a halálos és egész életre kiható balesetek napirenden voltak. A gyér fizetésük csak arra volt elegendő, hogy az éhhaláltól valahogyan megmeneküljenek. Így érthető, hogy aratott közöttük a halál, és az elhurcoltaknak csak valamivel több, mint a fele tért haza, három vagy öt esztendő múltán. Meg kell említeni, hogy közülük is emeltek ki egyeseket, hogy hazug peres eljárások során elítéltként tűnjenek el örökre a GULAG börtönlágereiben.

És most essék szó a második világháború végén háborús bűnösként, fasisztaként ártatlanul halálra vagy hosszú évekre tartó kényszermunkára ítélt magyar állampolgárokról. Ahogy 1944. őszén az első megszálló szovjet katona magyar földre lépett, a nyomában ott volt a front első vonala mögött tevékenykedő katonai-politikai elhárítás, az úgy nevezett SZMERS különítménye. Megkezdte a polgári és katonai személyek, minden rendű és rangú, életkorban különböző férfiak és nők összefogdosását. Minden katonai egységnek megvolt a maga nyomozószerve, katonai bírósága, a fogva tartás rendszere a folyamatos ítélezések lebonyolítására. Különböző hamis vádak alapján koncepciós pereket rendeztek, összeesküvő csoportokat kitalálva, mint kémeket, terroristákat, diverzánsokat, szovjetellenes agitációban részes elemeket golyó általi halálra vagy 10-től 25 évig terjedő szibériai kényszermunkára ítélték, mindjárt a frontvonalak mögött.

A perbe fogottak nem értették a kihallgatók nyelvét, de ez nem gátolta a vizsgálóbírákat abban, hogy végzetes vádiratokat fogalmazzanak meg az áldozatok terhére. Az, hogy kit ítélték golyó általi halálra, ki kapott 20-25 évet vagy éppenséggel alig tízet, attól függött, hogy kinek mit írtak a kihallgatási jegyzőkönyvébe, mit találtak ki ellene a csekély fantáziával megszerkesztett bírósági forgatókönyvben. A közel százezer perbe fogott magyar közül legalább a tíz százalékát elretentés és megfélemlítés céljából golyó általi halálra ítélték, és vagy haladéktalanul kivégezték, vagy a kényszermunkára deportáltakkal együtt kiszállították a Szovjetunióba, és Odessza, Kisinyev, Kijev, Charkov, Dnyepropetrovszk börtönpincéjének párnázott ajtaja mögött lőtték tarkón.

A szovjet katonai törvényszékek által elítélt magyarok legnagyobb hányadát a katonai előképzésben részesült, leventekorú fiatalok tették ki, a 15 éves kortól a 20 éves korig. A világháború vége felé, amikor 1944. októberében a hitleri német katonai erők támogatásával Szálasi nyilasvezér magához ragadta a hatalmat a frontoktól szabdalt országban, katonai szolgálatra mozgósította a fiataltságot a még német kézben lévő Budapesten és a dunántúli megyékben. Egy részüket Ausztriába és Németországba szállították kiképzésre és esetenként frontszolgálatra. A fiatalok másik részéből sebtében különböző alakulatokat állítottak össze,

ugyancsak kiképzésre és majdani bevetésre a harcoló egységeknél. Voltak olyan alakulatok, melyeket azonnal bevetettek a fronton, gyengén fel-fegyverkezve, és a saját polgári ruhájukban. A fiatal leventék aztán különböző sorsfordulók révén kerültek szovjet kézre, akiket a katonai elhárítás nagy igyekezettel fogdosott össze, mint rabszolga utánpótlást. Közülük ki a fronton esett fogságba, ki a háború végén a szétszéledt csapatoktól igyekezett hazafelé és szovjet őrjáratba botlott, kit pedig névsor alapján a szülői házban tartóztattak le, mint szovjet hadseregbe nézve veszélyes elemet. A vádiratokban aztán kémkedés, terror és diverzió szerepelt a leggyakrabban, ami ellen nem volt védekezés, már a nyelvi akadályok miatt sem.

Az ítélet kihirdetése után az életre ítélt rabokat útnak indították hosszú, szélfúttá tehervagon szerelvényekbe zsúfolva a Szovjetunióba. Ott aztán köztörvényes banditák közé lökve a börtöncellákban, várták a további, szenvedésekkel fenyegető sorsukat. Néhány hétig tartott az egészségügyi karantén, összeálltak a névsorok, majd a birodalom minden tájaira deportálták a szükséges munkaerőt, a gyorsan elhullottak pótlására. A GULAG – a Lágerek Főhatósága – fennhatósága alá tartozó, szovjet állampolgárokkal benépesített munkatáborok valamelyikében vegyültek el hazánk fiai, leányai, a sorsüldözöttek szürke tömegében. Az elítéltek a büntetésidejük végtelennek tűnő éveit nem egy helyen töltötték, hanem időnként átcsoportosították a munkaerőt, a népgazdasági terveknek megfelelően, sok esetben őrzés biztonsági okokból. Lényeg az, hogy a rab örök bizonytalanságban legyen, ne ismerhesse ki a körülményeket, és ne törhesse a fejét szökésen.

A rabokra a kedvezőtlen éghajlati viszonyok között nehéz testi munka várt: szén- és ércbányák, fakitermelés, út- és vasútépítés, tőzegkitermelés, a legjobb esetben építkezési vagy mezőgazdasági munka. A súlyos betegeket, rokkantakat és öreg munkaképteleneket kivéve mindenkire kötelező volt a napi 12 órai munkavégzés, az erőteljes munkásoktól is komoly erőfeszítést igénylő magas munkanorma megkövetelésével. A silány élelmezés miatt az éhhalál mezsgyéjén tántorgó, csontig lesóványodott rabokban csupán a kis adag fekete kenyér tartotta a lelket ideig-óráig. Az éghajlati körülményekhez képest hiányos ruházat miatt további gyötrelmekkel sújtott elítéltek nem tudtak

eredményes munkát végezni, hiszen mínusz 42 főkig volt kötelező dolgozni a szabad ég alatt, viharos hóesésben. A nyár csak egy-két hónapig tartott, de az sem sok enyhülést hozott, a mocsarokból felszálló milliányi csípős szúnyograjok vagy a sivatagos tájon a hőségtől izzó köves talaj által kisugárzott pokoli hőség és vízhiány miatt. A brigádvezetők, munkahajcsárok ilyen feltételek között préselték ki az utolsó életerőt a nyomorult emberekből.

A külföldi állampolgárok, köztük a magyarok számára külön hátrány volt az, hogy a nyelv, a helyi szokások és a börtönök farkastörvényeinek ismerete nélkül zuhantunk a soknemzetiségű büntetőtáborok poklába, a velünk szemben ellenséges rabok tömegébe.

Mivel az őrzőink ideológiai neveltetésüknél, kiképzésüknél fogva meg voltak arról győződve, hogy tömeggyilkos és veszedelmes fasisztákat őriznek és dolgoztatnak, annak megfelelően kegyetlenek voltak a rabokkal szemben. Az emberek megalázása, a munkában való hajszolása – az ő fogalmaik, meggyőződésük szerint hazafias tettek számított. A szőkevények kutyákkal való széttépetése vagy agyonlövése, – kitüntetéssel járt.

A világháború alatt és közvetlenül utána, egészen az ötvenes évek elejéig a munkatáborokban nagy volt a halandóság. Az ötvenes éveket már csak a legszívósabbak és a szerencsésebbek érték meg, beletörődve a változatlanul sivár, megalázó és kiszolgáltatott sorsukba. És beletörődve abba, hogy a büntetés letöltése után soha haza nem térhetnek, hanem mint volt politikai bűnösök, a társadalomból végképpen kiűzve, örökös száműzetés vár rajuk valahol Távól-Keleten kijelölt, ritkán lakott elvadult tájakon.

A háborús bűnösként elítélt magyaroknak alig négy-öt százaléka élte túl a kényszermunkatáborok 8-10 évig tartó kemény megpróbáltatásait. Sztálin 1953. márciusában bekövetkezett halála utáni amnesztia nyitotta meg előttük a szabadulás útját, és térhettek, szállingózhattak haza hírmondónak több hullámban, főként 1953 és 1955 között Magyarországra. A kényszermunkatáborokban elpusztult milliók, köztük sok ezernyi magyar számára sajnos már helyrehozhatatlan tömeggyilkosság volt az a tény, hogy a politikai elítéltek ártatlanul, koncepciós perek hazug vádiratai következtében lettek a rabszolgatartó biro-

dalom áldozatai.

*

Az 1849-es elhurcolások emléke elhalványult, a történelmi valóságot bizonyító iratok a levéltárak dohos pincéiben foszladoznak, vagy semmisültek meg. Az első világháborút követően örökre eltűnt hadifoglyok sorsa és emléke már lassan a távoli múltba vész, nagyobb részt már kopott a családok emlékezetéből is. Azonban a második világháború következtében elveszetteknek – több mint hatvan év múltán – még mindig vannak élő hozzátartozói, akik fájó szívvel tartják számon a családi legendáriumban a hiányzó apát vagy testvért. A magyar nemzet fronton elszenvedett vérvesztése mellett még mindig égő sebet jelent a családtagok szívében az elhurcolásuk, kivégzésük vagy nyomtalan, felkutathatatlan eltűnésük.

*

Végül feltétlenül kell beszélni azokról az eltűnt személyekről, akiket a szovjet tankokkal letiport 1956-os magyar forradalom és szabadságharc után hurcoltak el a Szovjetunióba. A deportálás tényét sűrű homály fedi, a megtörténtek bizonyítása, az eltűntek felkutatása áthághatatlan akadályokba ütközik.

1956 végén az a hír járta, hogy a szabadságharc végleges letörésére és megtorlására – főleg Nagy-Budapestről – hetvenezer személyt, túlnyomó részben fiatalokat, – szedtek össze és hurcoltak el a szovjet állambiztonsági szervek.

Nos ebből valóban megemlíthető, hogy az utcái razziák során szedtek össze és hurcoltak el embereket Magyarországról, de nemzetközi nyomásra az ungvári börtönből visszaengedték őket. Az érintettek vallomása szerint ez körülbelül ezer személyt jelentett. Hogy aztán rajtuk kívül – a szovjetrendszer módszereinek megfelelően – valóban loptak-e ki az országból rajtuk kívül még több ezer embert vagy sem, – ez mind a mai napig tisztázatlan, bizonyítatlan.

Ennek a közvéleményt évtizedekig izgató ténynek a kiderítésére 1996-ban megalakult a DEPORT'56 – vagyis az 1956-os Deportálások Tényfeltáró Bizottsága – Dr. Szerdahelyi Szabolcs elnökletével. A köréje csoportosult munkatársakkal együtt széles kutatómunkával próbálja kideríteni az igazságot. Leküzdhetetlen akadályok tornyosultak törekvéseik elé. Annyi biztos: se az

orosz, se az ukrán, sem pedig a kazah hatóságok nem hajlandók semmiféle segítséget nyújtani, vagy érdemleges nyilatkozatban elismerni vagy tagadni a feltételezett elhurcolások valóságát. A magam részéről csak annyit mondhatok, hogy a volt magyar rabsorsok felkutatása során találkoztam Ungvárról visszatért elhurcoltakkal, de soha nem bukkantam olyan családra, akik hozzátartozójuk 1956-os elvesztéséről nyilatkoztak volna. Természetesen az a tény, hogy a Gulag lexikonom összeállítása során nem találkoztam az 1956-os deportálás nyomaival, ez nem bizonyít se pro, se kontra semmit.

*

Mindenesetre Oroszország mind a mai napig (mint volt évszázadokon keresztül) a sötét és borzalmas titkok országa, mely a saját állampolgá-

raival is leszámolt mind a cári világban, mind pedig a bolsevizmus korlátlan uralmának évtizedeiben. A kegyetlenül megvalósított terroruralmával a szakadatlanul végrehajtott kivégzések során, az életre ítéleteket nyomtalanul eltüntetve a zord és lakatlan vidékeken, – mint a számára a gyanakvás és hatalomféltés légkörében veszedelmesnek ítélt, vagy annak vélt elemeket, – tragikus sorsra kárhajtotta.

A bizánci kapcsolatból származó intrikák világát idéző, a mongol uralom hagyományaként tovább élő keleti cselszövés gyökereiből táplálkozó, rendőrállami módszereket alkalmazó orosz birodalom halálos szorításában az elmúlt másfélszáz év alatt a hazánk fiaiból, leányaiból elhurcolt áldozatok közül több százezrek veszttek oda, nyomtalanul.

Zsiros Sándor

A FRONT ALATT*

DIÓSGYŐRIEK

A front alatt címmel 10 évvel ezelőtt megjelentett könyvecskének az eseménynek 60. évfordulójára elkészülő második, bővített kiadásába, 2004-ben beletettem az időközben kezembe került zsolcai lakosok visszaemlékezéseit, dokumentumok fontosabb részeit. Így Fodor Andor, Oláh Károly, Dobos András bővebb emlékei, Juhász Ottó néhány fontos közlése került bele a 2004-es kötetbe.

Az első kiadás megjelenése után sok bírálat – mondhatnám úgy is, több támadás ért a miskolci MOKÁN – komitéról írtak miatt.

A korabeli dokumentumok alapján az első kiadásban is a MOKÁN-nal kapcsolatban az volt a leírt véleményem, hogy információkkal segítették ugyan a Vörös Hadsereget, valamint röplapokkal, falfeliratokkal „küzdöttek a fasizmus ellen” 1944.

novemberében, de fegyveres ellenállásra, harcra nem került sor.

Ellenben egyre több jel, emlékezés utalt arra, hogy bizony a magát MOKÁN – komiténak nevező csoport, nem volt más, mint „muszkavezető.” (MOKÁN = Magyarországi Kommunisták Antináci Komitéja)

Ezt a véleményt alátámasztandó közlök itt két diósgyőri család hagyatékából előkerült „igazolást”. A diósgyőri Wágner és Borsodi (Pléh) családoknak vannak zsolcai rokonai, az ő révükön jutottam az alább bemutatandó perdöntő dokumentumokhoz.

E két család tagjait (férfiakat és nőket) a harcok elültével 1945. január első napjaiban több száz ártatlan civil diósgyőrirel együtt a MOKÁN-komité tagjai szedték össze, és adták át az oroszoknak, akik aztán a Szovjetunióba deportálták ezeket a szerencsétlen embereket. A GULÁGRA hurcolták. Ugyanoda kerültek, ahová a zsolcai „civil hadifoglyok” is. Együtt raboskodtak a Donyeck-medence Dombász-kerület táborában,

*Zsiros Sándor: *A front alatt*. Örökségünk Felsőzsolca Alapítvány K. 2006 165-185. old.

Részlet a diósgyőri elhurcoltakról

bányáiban.

A vonaton hallottam először a Wágner családról.

1995 nyarán négyen ültünk a vonatfülkében, alkalmi ismerősök, de az utazás idejét megrövidítő beszélgetésben hamar kiderült, hogy négyünk élete valamilyen formában Diósgyőrhöz is kötődik. A társalgás témája hát adva volt: Diósgyőr. Nem a nagy gyárváros, a "magyar ipar fellegvára", hanem a község, merthogy község volt, igaz, nagyközség még a második világháború idején is. Miskolctól teljesen független, önálló – tudjuk meg a két idős nyugdíjastól. Ők még Diósgyőr nagyközségben születtek, s a MÁVAG-ban is dolgoztak.

Feledésbe merült nevek, helyek, emberek kerülnek szóba, a Glósz-kitérő, Jézus Szíve-megálló, tatárdombi téglaszínek, ahová a zsidókat begyűjtötték. Azután meg a második világháború éveit, a szőnyegbombázás, deportálásokat, MOKAN, az elhurcoltak, Czebeczauer, Breitenbachék, Siegel, a hentes, Feldman doktor...

Elmélázva kutatok emlékezetemben, hol is volt a Glósz-kitérő, merre a régi diósgyőri mozi? Ki volt Feldman doktor?

A két idős emberből meg buzognak az emlékek, sorjáznak a nevek: Drimusz, Kunst Ernő, Zorgerék, Wágnerék... Mi lett velük? – vetette közbe egyik útitársunk.

– Összeszedte őket is a MOKAN. Wágner Pistát, Lajost, Lajos feleségét Nagy Irént, Wágner Ellát meg a bátyját, Rezsőt, nem is Rezső, Laci volt ő. Mind elhurcolták Oroszországba.

Ekkor ocsúdtam fel. Hogy van ez? Ki hurcolt el és kiket? A MOKAN?

Nem értem, s mondom is, én ilyeneket tanultam, s tanítottam, hogy 1944-ben 20.000 munkás felkelt Diósgyőrből, meg fegyveres ellenállás, a MOKAN harca a fasiszták ellen?

Ugyan, ugyan tanár úr. A Vasgyárban összesen nem dolgozott 1944-ben a bejárókkal együtt 15-20.000 ember.

– MOKAN?

Szervezkedett az is, röplapokat szórtak, jelszavakat írtak a falakra, de hogy harcoltak volna?

– No, de a Szinva-híd felrobbantását megakadályozták – értetlenkedtem.

– Ja, a miskolci Szinva-hidat? – kérdez vissza a társalgás "szóvivője", és mondja is már: azt meg vitéz Rezeda úr mentette meg, mert a nagy, eme-

letes háza, s a mozi ott állt a híd közelében. Hogy ő is Mokános lett volna?

Húzogattam a vállam, s közben az járt eszemben, igaza lehet a történészeknek a szemtanúk "farkasvakságáról", miszerint a nagy idők tanúi, cselekvő részesei nem látják, mi történik körülöttük, nem tudják, mi történik valójában.

– Az viszont igaz – folytatja a kisöreg –, hogy alig egy hónappal a front elvonulása után a MOKAN szedett itt össze Diósgyőrből és Perecesen négy-öt száz embert, férfit, nőt vegyesen, átadták az oroszoknak, azok meg kivitték őket Szibériába, a bányákba.

– Nőket is elhurcoltak? A MOKÁN? – hitetlenkedtem.

– Lányokat, asszonyokat, terhes nőket, mindenkit, akit elértek.

– De miért szedték őket össze? Mit csináltak, mi volt a bűnük? Fasiszták lettek volna, akik ellen harcolni kellett?

– Ugyan, kérem! Az egyik kezemen meg tudnám számolni, hány nyilas, "fasiszta", a másikon meg azt, hogy hány „kommunista” élt itt 1944-ben Diósgyőrből, a községből.

Hogy német származásúak lettek volna?

Ez sem igaz, mert Hoffman, Konzwald, Kluger, Wágner mellett ott volt az elhurcoltak között Harmat Sándor, Katona Feri, Béres István a feleségével. Kovács Eszter és Piroška, hogy csak azokat mondjam, akik hirtelen eszembe jutnak. Akiket elvittek, mind munkás emberek voltak, valamenynyen jó magyarok.

Közben beállt a vonat az állomásra, nekem le kellett szállnom.

– Azt tessék megmondani – kértem útitársamat –, mi lett velük?

– Évek múlva sokan hazakerültek, sokan ott pusztultak, de hogy kik? Nem tudom. Nem tartotta senki számon. Talán keresse Chlumetzky Ferit, úgy hallottam, ők gyűjtögetik a neveket, kik voltak ott, kik haltak meg.

Egy évvel előbb, amikor ezen az utazáson először hallottam a sok száz diósgyőri elhurcoltról, tamáskodtam. A háború leple alatt sok barbárságot elkövettek mindkét oldalon, de miért nem tudunk semmit erről az ügyről? Soha senki meg sem említette, még csak nem is utaltak rá egyetlen ter-

melési vagy állami ünnepen Diósgyőrben.

Wagner Dezső naplója

A kedves Ella néni, Árvay Zoltánné segít a napló rövid jegyzeteinek értelmezésében, kiegészítésében. A sárguló, töredezett lapokat drága kincs-ként, kegyelettel őrizi a testvér. „Veszélyes” iratok ezek.

Bajt hoztak volna szerzőjére, ha megtalálják nála a titokban rótt sorokat, éppen ezért visszafogottan, csak szűken, az eseményeket közli, a gyötrelmeket, a kínokat inkább versben írta ki magából – mondja Ella néni. Így könnyebb volt. Petőfit kedvelte diákként is, az ő hangját hallani ki Laci verseiből.

Dugdosta, rejtegette a papírokat. Haza is sok veszély közepette került. Ruhám alatt, a testemen hoztam, „loptam” haza. Kedves nekem minden sora, betűje – vallja Ella néni. A bátyjával együtt, a családi házból éjjel körül rángatták ki az ágyból a MOKAN emberei. Csak annyit mondtak, jöjjenek azonnal velünk.

Íme, Laci feljegyzése erről:

„Diósgyőr. 1945. január 24. szerda. Negyed egy van. Az ablakon zörgetnek.

Rendőrség! Kinyitni az ajtót! Álomittasan feltápászkodom, és ajtót nyitok. Öt MOKAN-rendőr lépett be. Wagner Dezsőt és Ellát keressük... Azonnal felöltözni – szólt a parancs. – Miért? Hova? Tettük fel a kérdést ijedten.”

– Nem mondták meg hova visznek – egészíti ki Ella néni. A diósgyőri moziba hajtottak, most a strand épülete áll a helyén. Lehetünk ott vagy négyszázan, vagy talán többen is. Itt voltunk még a következő nap, majd átkísértek a miskolci rendőrkapitányság hatalmas épületébe. Egy hétig tartottak ott fogva. Már az első éjjel, a mozi épületében megmondták, hogy Oroszországba visznek

bennünket dolgozni.

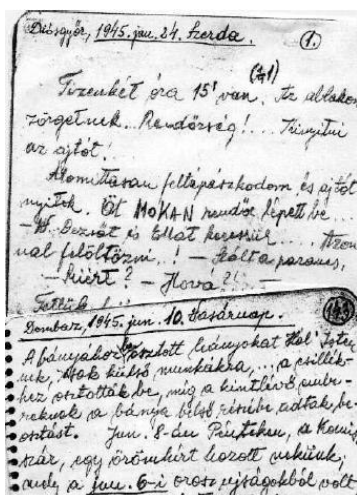
Innen ki nem mehetünk, de üzenhetünk, és a hozzátartozók hozhatnak be élelmet, ruhát. Hoztak is a rokonok, szegény édesanyám sírva, zokogva jött, hozott élelmet, keresztanyám, Berényi néni, Drescsák bácsiék. Hoztak, amit tudtak. Szalonnát, kenyeret, meleg ruhát. Ez volt a szerencsénk, mert ha nem kapjuk meg ezeket, akkor már az úton megfagyunk, vagy éhen halunk. Nem is tudom, hány napig, hány hétig utaztunk a hideg marhavagonokba zsúfolva. Enni nem adtak, legalábbis én nem emlékszem... a hazait ettük... még vizet is csak ritkán adtak be.

Lapozgatom Laci naplóját. Heteken át szörnyű körülmények között, marhavagonokba zsúfolva szállították őket. Február 17-én értek ki a Donyec-medencébe, a lágerba. Három hétig jóformán csak a rohamosan fogyatkozó hazaiból éltek. Február 14-én még az úton írja Laci: „Meglátogattam a beteg húgomat. Ebédre 1-2 korty hideg vizet sikerült kölcsönkérnem, mert az én fél liter vízzel derékig lemosakodtam.”

– Igen, emlékezik Ella néni – a nők másik vagonban voltak. Én már az úton nagyon beteg lettem. Szörnyen megviselt az út. Elszakadtunk édesanyánktól, otthonról, a hazánktól. A községháza pincéjébe bujdosolva megmenekültem az orosz katonáktól, most meg 19 évesen rabként visznek, azt sem tudjuk hova, mi lesz velünk, és miért? Idegösszeroppanást kaptam. A lágerben sem tudtam enni, képtelen voltam. Undorodtam a zsírta-lan káposztalevesnek mondott létől, a faggyúval leöntött uborka-zöldparadicsomlevestől. Lefogytam, legyengültem, később ezért nem jártam le a bányába dolgozni. Meg akartam halni. Gondolni való, hogy a többiek, a bátyám is, akik nehéz fizikai munkát végeztek, hogy szenvedtek az éhségtől is.

– Végül is miért vitték el Önöket? Megmondták? – faggatom Ella nénit.

– Nem tudom. Soha senki nem indokolta azt sem, hogy miért minket szedtek össze Diósgyőrből. Amikor hazajöttem, tudtam meg, állítólag azért, mert németes nevünk van. Ezt közli „igazolásában” a helyi kommunista párt 1946. június 4-én. Aligha ez volt a válogatás szempontja, hiszen sok tipikusan magyar meg szláv nevéekkel vittek ki együtt. Hogy mi végre? Hát dolgozni, rabszolgamunkára.

Naplótöredékek

Wagner Laci istenhívő, keresztény lélek, hőtiszta, művelt fiatalember volt, aki eladdig a légynek sem ártott, magyarságát a lágerban is büszkén vállalta. Kétségbeesve tiltakozik az ellen, hogy ő szász vagy sváb lenne. Egy összeírás alkalmával írja: „*mi még nyomorúságunkban is magyarok vagyunk és maradunk.*”

Jellemző, hogy a halálba vivő útjuk során naplójában közel 50 magyar és erdélyi-magyar helységet említ meg, ahol áthaladnak, vagy megmegállnak. A helységnevekhez magas történelmi és földrajzi ismereteit bizonyító jegyzeteket fűz. Nincs itt arra mód, hogy felsoroljuk azoknak a magyar és erdélyi-magyar helységeknek a nevét, melyeket megnevez, de álljon itt egy naplótöredék a fentiek bizonyosságára és a két világháború közötti Magyarország iskoláinak dicséretére:

Medgyes 1945. február 5. hétfő. Fél 12 órára futott be a vonatunk Medgyes /Mediás/ állomásra. Repülőtérről és gyárteleppel rendelkezik, meg arról nevezetes, hogy Péter Gyuszi vagonársunk idevaló születésű.....Holdvilág majd Dámos állomást érintettük 2 órakor. Kies fekvésű fenyvesek között fekszik Segesvár, Petőfi Sándor halálzásának helye. Héjjasfalvára (Vinatori) 4 órakor értünk.

Brassó, 1945. február 6...Kedd.....

Hajnali fél 3 volt, amikor a szép történelmi emléké és nagykiterjedésű Brassó városának állomásán kikötöttünk. Lelkünk megtelt szelíd csodálattal, az utolsó nagy magyar város iránti szeretettel. Sokáig állt a szerelvényünk az állomáson, és a színmagyar lakosaival többször szóba elegyedhettünk. Megtudtuk, hogy Erdélyből a szászokat hurcolták el hadimunkára.....Háromnegyed 12-kor Hétfalú mellett vitt el utunk, ami hét templomáról nevezetes. Negyed 2 volt, amikor Felsőtömör, a Magyar Szent Korona utolsó falvát érintettük.

Könny fátyolozta el szemeinket, és fájdalommal intettünk búcsút a piros háztetőknek, a kicsiny, szabályos utcácskáknak és a visszaintegető magyar testvéreinknek. Alig mentünk negyed órát, mikor a Kárpátok égbenyúló lábainál bementünk a Tömösi hágó első alagútjába....A bezárt ablakok mögül... vagy másfélezer magyar ajkán felhangzott a Himnuszunk, az Isten, áldd meg a magyart!.. majd a Hazádnak rendületlenül... A 2. számú alagútban a Hiszekegy... Bár marta a vonat

füstje a szemünket, torkunkat, de büszke szívvel és érces hangon zengtük a magyar imánkat a Mindenható felé. Tőle remélve egyedül meghallgatást.

Egyszer, egy nyugodtabb, szebb, gazdagabb világban, ahol erre is lenne pénz, jó lenne kiadni szűz-tiszta Wagner Laci egész naplóját, verseit emlékeztetőül a tamáskodó késő utódoknak. Arra nézve bizonyosságul, hogy oly korban élt, éltünk e földön

*„mikor az ember úgy elaljasult,
hogy önként, kéjjel ölt, nemcsak parancsra,
S míg balhitekben hitt s tajtékzott téveteg,
befonták életét vad kényszerképzetek.*

(Radnóti Miklós)

Lapozgatom Laci naplóját, szemelgetem, mit ír sorsukról.

Dombász: Március 5-én, hétfőn:

Ebédre 4 deciliter uborkalevet adtak. Nálunk az uborkát csak más étel mellé esszük, itt pedig egy ebédet akarnak letudni vele....Délelőtt már annyira szédelegtem az éhségtől, hogy munka közben majdnem felestem a lapáttal. Különbön így van ezzel mindenki.

Ezt írja Laci március 6-án versben:

*Kínoz az éhség, de nem
panaszodom!
Pedig az éhség már tépi
a gyomrom.
Ha látnád szenvedésünk,
óh drága jó Anyám
Meghasadna szíved a bánattól
talán.
Ha tudnám, hogy a testem
fölordja a vasat,
nagy-nagy kínomban meg is
rágnám azt.
De mivel nem vagyok égő
vaskohó,
Azért a kilincs itt
megmaradandó.
Ha valaha innét hazamehetek,
Sírva csókolnám a száraz
Kenyeret
Mely idegenben
A legdrágább kincs,
Otthon a kalács oly jóízű nincs!*

„1945. március 8. csütörtök.

Este 9-kor sorakozó volt, és nyolcszoros átszámlálás után végre elindultunk a barakkokból a föld alá. Kétrét görnyedve mentünk, csepegő víztócsákon keresztül kb. 3-400 méterre a föld alatt a jobb oldali folyosónak a végére. Lajossal én négy bárisnya mellett dolgoztam, mégpedig a lerobbantott rétegeket raktuk be a csillékbe. Négy nő fejt, mi ketten 12 csillét pakolunk meg. Rendes étkezés mellett ez nem lenne olyan nagy teljesítmény, de így letörve bizony csak bicsakló térdekkel és reszkető izmokkal rakodtunk meg. Reggelre már a kimerültség látszott a társaságon... Nagyon hiányos a bánya fölszerelése. Kevés a csille, ami van, az is rossz. Nincs levezetve rendesen a bányavíz. A szerszám silány és kevés is. De ami a legnagyobb baj, hogy mikor másnap 10 óra után hazaérünk, "itthon" csak csalódásban volt részünk. A kenyéradagnak csak a felét szándékoztak ideadni, de ez sem volt több 35 dekánál. Napi háromszori étkezést ígértek, de csak kétszer kapunk, s ez sem valami tápláló. Este fél 9 van, most készülődünk a vacsora kiosztásához. Háromnegyed tízkor kaptuk meg a kenyeret.

.....

1945. március 10. szombat

Ma egymás után jöttek a csillék a rakodóhelyre. A teljesítmény 5 embertől 17 csille szén. A csillék befogadó képessége 7,5 mázsa. Ma az egész bánya területén nagy volt a „túltermelés”; úgy, hogy Tamás úr, Veiling úr és még egy ember összeesett a kimerültségtől. Tamás urat – haza kellett szállítani, Veiling urat meg az úton is támogatni kellett. Kimerültség a gyenge étkezés miatt mindenütt mutatkozik.

1945. március 13. kedd. Hazaérkezvén reggel a bányából azzal fogadtak, hogy csak úgy kapunk kenyeret, ha lefizetünk 10 rubelt. Így lassan visszaszedik azt a kevés pénzt, amit adtak.... Bent a bányában ma majd összeestünk az éhségtől és a kimerültségtől. Híg, üres lé volt, amit ma kaptunk. Néhány zöldparadicsom és egy kanálnyi daraféle volt benne.”

.....

1945. április 25. kedd.

Még ráz a hideg, és szörnyen gyengének érzem magam. Az orvosnál vagyok, hogy egy kis orosz teát és aszpirint kérjek, hogy valahogy egészségemet helyreállítsam, amikor egy fehér

lepedővel letakart hordágyat visznek el mellettünk... A szél kissé fellibenti az egyik csücskét a lepelnek és... Úr Isten!... Adj nyugodalmat neki.... Szegény Binder Feri bácsi viaszszárga halotti arca tekintett felénk. Oh, Uram, bocsásd meg bűneit! Halk imát mondottunk felette és fájó szívvel gondolunk árván maradt szeretett családjára.

Ma vitték kórházba a Stencel Béla bácsit...”

A több mint 47 oldalnyi feljegyzés, a „napló” túlnyomó része a nyomorúságos körülményekről, rabszolgák sorsához hasonló életükről szól visszafogottan, „tárgyilagosan”.

A lelki kínokat, az otthon, az édesanya, a szabadság utáni olthatatlan vágyat versekben írja ki magából. Nem a versek művészi formája, hanem az a pátosz őszintesége, az a csillapíthatatlan vágy az otthon, a haza, az édesanya után rendíti meg az olvasót.

*Fecskék...fecskék, tavasz hírnökei,
Ti vagytok a rabok és árvák reményei.
Felrepülve a magasba, hegyen völgyön át,
Megláthatjátok a drága szent hazát.*

II

*Óh, hogy irigyeltek is akkor titeket,
Mikor hasítjátok a kéklő egeket
A szívem feldobog, a lelkem megremeg,
Istenem csak egyszer „szabad” lehessenek.*

III

*Úgy repülnék s úsznék a nagy boldogságtól
Elszakadnék, el, ettől a világtól...
Szállnék és lebegnék, ég és föld között,
Amerre a szeretet és boldogság költözött.*

Természetesen legtöbbit édesanyja és elhalt apja után jajong:

Íme néhány részlet:

*Két szeméből sűrűn hull a harmat,
Édes anyám, fájó szíve hasgat.
Nem nyugszik ő egyetlen éjszakát...
Átvirassza minden nap hajnalát.*

...

*... egyet mondhatok biztatót,
Amit Te is érzel óh, jó anyám,
Hogy egyes egyedül csak az Isten az,
Kiben hihetünk igazán.*

A sok nyomorúságot, szenvedést, éhezést, pusztulást olvasva eltűnődik az ember, kinek használt mindez 1945-ben?

A „bimbózó” szovjet- magyar örök barátság-
nak?

Nem lett volna jobb mindkét nép számára, ha nem
visznek ki 600 000 magyart, katonát és civilt fo-
golyként a Szovjetunióba? Maradtak volna itthon,
s a hazai üzemekben, gyárakban, a Vasgyárban
teljesíthették volna, akárha a megemelt jóvátételi
terheket is – nem pusztult volna el a munkatábo-
rok poklában 250 000 magyar.

De jut eszembe Molotov 1943. júniusában tett
nyilatkozata: „...a felelősséget nemcsak a magyar
kormánynak kell viselnie, hanem nagyobb vagy
kisebb mértékben a magyar népnek is.”

Ezt szenvedték meg a diósgyőriek is.

– Mi lett a Wágner családdal? Mikor lett vége a
megpróbáltatásoknak? – kérdezem végezetül Ella
nénitől.

– Én „szerencsés” voltam, mert betegségem,
gyengeségem miatt fizikai munkára alkalmatlan
lettem. A terhesen elhurcolt anyáknak 5 gyermeke
született a mi lágerünkben. Raál Icával együtt rá-
juk vigyáztunk, a gyermekeket gondoztuk, amíg a
szüleik a bányában dolgoztak. Amikor 1946. janu-
árjában a kisgyermekes anyákat hazaengedték,
velük jöhettek én is.

Együtt jöttem Raálékkal, Rajczinéval, aki
kislányát, Hoffernéval, aki kisfiát hozta. Évek
múlva jött haza István bátyánk, Wágner Lajos fe-
leségével, tőlük tudtuk meg, hogy kedves test-
vérem, Laci ott halt meg. Ők temették el. Oda-
veszett unokabátyánk, Wágner István is.

Fáj, hogyne fájna, még az emlékezés is. Ször-
nyű, tragikus idők. Amikor hazajöttem, gyűlöltem
mindenkit, aki okozója volt megpróbáltatásunk-
nak, de ahogy múlt az idő, megcsendesült bennem
a fájdalom. Nem haragszom senkire, a MOKAN
embereire sem.

Megbánták már ők is, a Jó Isten is megbocsátja
vétküket.*

Csak a napokban, a harmadik kiadás előtt került
ismét a kezembe az az irat, melyben a Magyar
Kommunista Párt diósgyőri szervezete pecséttel és
a párttitkár aláírásával igazolja, hogy a névsorban
feltüntetett szerencsétlen nők és férfiak nagyrészt
baloldaliak lettek volna, sem civil, sem fegyveres
jobboldali alakulatnak tagjai nem voltak.

* Megjelent az ÉM 1996. jan. 3-i számában

Alább betűszerinti hú formában
ide melléklek az iratot:

I g a z o l v á n y . -

Melynek értelmében a Magyar Kommu-
nista Párt Diósgyőr-i Szervezete igazoljuk,
hogy az alant felsorolt Diósgyőr-i lakosok
legjobb tudomásunk szerint sem fasiszta
vagy más jobboldali mozgalomnak, fegyveres
alakulatnak, egyesületnek tagjai nem vol-
tak, nagyrészt baloldali politikai párt-
állást tanúsítottak, és kizárólag német
hangzású nevük miatt kerültek 1945. január
hó 23.-án hadifogságba, illetve munkatá-
borba.

Az alant felsorolt diósgyőri lako-
sok hazahozatalát mi is helyeseljük, és
melyre tisztelettel kérjük az illetéke-
seket.

Breitenbach János	1902
Breitenach Olga	1926
Veiling László	1924
.sitner Etelka	1925
Péter Gyula	1926
Vágner István	1908
Lerch Miklós	1924
Lerch Béla	1922
Kunst Ernő	1904
Müllner József	1926
Siegel Ferenc	1927
Kláben Lajos	1921
Stencel László	1915
Lerch József	1910
Lang László	1907
Fux Miklós	1907
Harmat Sándor	1904
Stuller Ilona	1919
Stuller Ilona	1922
if. Tamás János	1919
Konczvald András	1914
Schön Ferenc	1915
KlingFerenc	1922
Vágner Lajos	1920
Nagy Irén	1924
Márk Imre	1904
Zeitl József	1911
Régenbógen Rezső	1906
Fleis József	1903
Holec József	1907
Schlencz Károly	1899
Vünc Vince	1901
Jäger Imre	1909
Lerch Rudolf	1914
Vágner Dezső	1925
Nemes Gergely	1920
Konczvald Sándor	1905
Kulik Aladár	1921
Stark István	1922
Stark Gyula	1926
Hart László	1911
Lux Arthur	1915
Haffner Gyula	1909
Kuth István	1912
Neubauer László	1918
Mitterpach Antal	1916
Mitterpach Miklós	1920
Tokár Tivadar	1916
Haizer Sándor	1911

Fekete István	1914	Hütter Rezső	1906
Drimus Lipót	1916	Maurer István	1918
Feck Konrádl	901	Drösler Béla	1902
Sorger Ferenc	1925	Vásárhelyi László	1921
Sorger Antal	1927	Polner Zoltán	1916
Hrubec Valéria	1918	Stromf László	1905
Kajoros László	1896	ifj. Stromf László	1927
Sorger István	1924	Fischer László	1909
Sorger János	1926	Bruck Károly	1903
Brach József	1906	Vünc Dezső	1924
Eichinger István	1904	Schvandtner Isván	1900
Lech Ferenc	1901	Hölc Dezső	1907
if. Lerch Ferenc	1927	Schler István	1926
Schulc Mihály	1915	Schlencz Rezső	1904
Friedel István	911	Bende József	1902
Göldrich István	1924	Kreitz Gusztáv	1926
Kálna József	1911	Perger Rezső	1911
Róth István	1908	Schmied Lajos	1902
Schneider István	1904	Klein Irén	1922
Lerch János	1919	Lóhn Kálmán	1901
Lerch Mihály	1924	Hörich József	1923
Stos Károly	1903	Hörich Tibor	1925
Varga Béla	1915	Stuller Imre	1902
Mitterpach Zoltán	1914	Küffner Károly	1903
ifj. Volf István	1916	Gyöngyösi András	1911
Schmieg Ferenc	1924	Véber Vilmos	1922
Schind József	1924	Véber Aranka	1916
Mitterpach Emil	1909	Greisinger Zoltán	1903
Polényi József	1906	Fidler László	1928
Kláben Gyula	1912	Drescig Dezső	1908
Vinkler Róbert	1905	Drescig Jenő	1911
Vinkler Ödön	1906	Gédl Antal	1906
Vinkler Ferenc	1908	Gédl József	1900
Schmotzer János	1923	Grolmusz István	1909
Shmotzer József	1924	Grolmusz Ágoston	1906
Baroch József	1909	Gédl Albert	1903
Schvarczbacher V	1905	Grolmusz Imre	1901
Breitfeld Béla	1911	Grolmusz János	1913
Breitfeld Jenő	1914	Hollbusz Ilona	1923
Schön István	1897	Hütter Ferenc	1913
Sorger Ernő	1923	Krámer István	1903
Gimesi Antal	1906	Kugler Gyula	1910
Filler Gyula	1924	Lorkó Béla	1909
Jukhos József	1910	Pechó János	1926
Hámori Frigyes	1899	Rubi Ágoston	1909
Katona Ferenc	1920	Pachinger László	1926
Fildner Ernő	1913	Páska Sándor	1912
Schleichardt Jakab	1909	Simkocics József	1913
Kovács Eszter	1921	Billai János	192
Kovács Piroska	1926		
Bauer Ferenc	1903		
Maier János	1913	Diósgyőr, 1936. június hó 4.-én.	
Maier László	1921	Diósgyőr község	
Schneider Andor	1924	Magyar Kommunista Párt	
Rasch János	1921		
Klugler Ferenc	1904	diósgyőri Szervezete	
Kitterpach Sára	1919	Jegyző.-	
Schiringer Antal	1913	titkár	
Kláben Rezső	1926		
Kláben Dezső	1926		
Schramkó Jenő	1916		
Lánczi Henrik	1916		
Müllner József	1902		
Demkó Kálmán	1920		
Star Béla	1910		
Lechner Gábor	1904		
Gráner János	1898		
Graner Róbert	1924	Amrich Júlia	25 éves
Ráhl János	1917	Binder Ferenc	44 ”
Ráhl Jánosné	1920	Czebeczauer Kálmán	37 ”
Ráhl Ilona	1924		

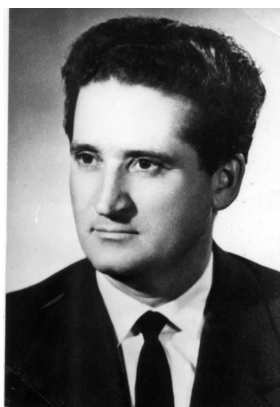
Az eddig feltárt, összegyűjtött adatokból Chlumetzky Ferentől kaptam meg azoknak a civilként elhurcolt diósgyőrieknek a nevét, kik a GULÁGON haltak meg:

Amrich Júlia	25 éves
Binder Ferenc	44 ”
Czebeczauer Kálmán	37 ”

Fleisz József	45 éves
Frigyik Imréné	24 ”
Fritz Károly	36 ”
Gégl Albert	43 ”
Gégl József	44 ”
Gégl Nándor	24 ”
Greisiger Zoltán	42 ”
Gressner József	?
Grolmusz Ágoston	39 ”

Borsodi / Pléh / Gyuláról

Keresni, kutatni kezdtem az emlékeket, dokumentumokat. Így került a kezembe zsolcai rokonai révén a nemrég elhalt észak-magyarországi ismert, jeles újságíró-rádiós, a diósgyőri Borsodi Gyula (eredeti családi neve Pléh) ki nem adott verseinek

gyűjteménye, melyben meglepetten fedeztem fel két költeményt, melyeket Borsodi Gyula felnőtt korában írt. Bennük a MOKÁN-fiúk tetteiről szól, joggal átkozván őket.

Hiszen ezek a „muszkavezető” fegyveresek vitték el, szedték össze Borsodi Gyulát is, 1945. január 17-én, aki akkor még nem volt 20 éves sem. A több száz diósgyőri elfogott ártatlan embert, (akik között sok nő, több terhes asszony is volt) előbb a diósgyőri régi moziban tartották bezárva, majd a megyei rendőrkapitányság épületébe hajtották át őket. Ezen a helyen gyűjtötték össze Ózdról, Putnokról, Sajószentpéterről, Edelényből, Rudabányáról, Diósgyőrből és Miskolcra, elhurcoltakat is, de voltak itt egykori szlovákiai területről is: Abafalváról, Lénárdfalváról, Tornaaljáról és Csízből is előállítottak. A rabtartók megengedték, sőt ösztönöztek is arra, hogy az elhurcoltak hozzátartozói, szülők, családtagok, rokonok hozzanak be az épületbe tartós élelmiszert (szalonnát, kenyeret), ruhaneműt. Természetesen a családtagokat, rokonokat nem, csak a csomagokat engedték be az épületekbe. Ezek az utólag behozott élelmiszerek mentették meg őket az úton az éhhaláltól.

Borsodi Gyula két keserű verse a rabszolgasorsról

*A „Paradicsom” megcsúfolása**

*Elhurcolásunk évfordulóján
1990. január 17-én*

*Van két nevem: kik elhurcoltak,
Azoknak neve lelkembe vésvé.
„Miképpen mi is megbocsátunk”
ám nekik mégse!*

*Gyuricza Lajos, Arder János
Diágyerekként vitt el.*

*Verje meg őket mindhalálig
A gonoszokat megverő Isten!
Mert az ilyenek nincs bocsánat,
Mondjon bár ezer Miatyánkot,
De ezer annyi kín gyötörje
Mindabból, ami miránk várt ott.
MOKÁNOK voltak:*

nevük legyen átok.

Torkom elfullad

*Nem tudom hogyan került el
Engem eddig a halál.*

*Elhurcoltak a MOKÁN fiúk,
Borzalmas álom ma már.*

*Élelem nem volt, s lám
elvonták egyszer*

E semmi étket,

*Mert vackom fölé fölszegeltem
Egy sajátkezű Sztalin képet.*

*(Ki hitte volna, egyszer őt is
eléri majd a végzet?)*

Torkom elfullad,

Nem tud átkot,

Adj Uram még több

Igazságot!

Néhány nap után a közeli a Gömöri pályaudvaron vagonírozták be őket, rácsos ablakú vagonokban, mint az állatokat.

Családi hagyomány szerint Borsodi Gyula három hozzá hasonló korú fiatal, diáktársával (Harmat Sándorral, Siegel Ferencsel, Lukács Elemérrel) összefogva, egymást támogatva viselték el a 17 napig tartó szörnyű utazást, és a Wágner Dezső

* A propaganda a Szovjetuniót a bibliai Paradicsomként emlegette (Szerk.)

naplójában is leírt kegyetlen bányamunkát, a Dombasz környéki bányákban.

Borsodi Gyula a Dombasz-völgyi Sahta-Vorosi-lovka település szénbányájába került. Itt ismerte meg a lágerban majdani feleségét Pusztai Margitot, akit Szerencsről hurcoltak el.

Borsodi Gyula munkásságával foglakozó Deb-nár Gyula újságíró-szerkesztő kéziratából ismerem Margit asszony erre az időszakra vonatkozó visszaemlékezését, s most a szerző engedélyével használhatom itt fel a kéziratban leírtakat. Arra a kérdésre, hogy leendő férjével ismerték-e egymást előbb, a fogság előtt? – élénken válaszolja: nem, nem. Nem tudtak egymásról. Az úton sem, mert Gyulát Diósgyőrben szedték össze, Margit néni meg Szerencsről indították el a GULÁGOK-ra.

Néhány hónap után ott kint ismertük meg egymást. Én a konyhán dolgoztam – beszéli el Margit néni. Sovány kinézetű férfi volt, sajnáltam, és az ételosztásnál mindig igyekeztem az edénynek az aljáról összeszedni egy kis sűrűt, hogy egy kicsikét az állapota javuljon, de nem sokat segíthettem rajta.

Ismertük egymást, de sohasem gondoltuk, hogy ebből valaha is valami lesz. No, de úgy történt, hogy ő sokat beszélt a szüleiéről, mondta mikor elindultunk hazafelé, hogy milyen aranyos anyukája, édesapja van. Azt is említette, hogy majd ő elvesz feleségül. Mondtam is, hagyjuk ezeket, hol van az még.

De egyszer mégis csak hazakerültünk. Ő rögtön visszament a középiskolába, hogy pontosan mondjam, a kereskedelmiben érettségizett. Az iskolával jöttek látogatni Szerencsen a Csokoládé Gyárat. Én a címet valamikor megadtam neki... És tessék elgondolni: megkeresett engem... Amikor anyukám meglátta, halálra ijedt tőle. Azt mondta: Te neked mindig olyan szép udvarlóiid voltak, hát honnan szedted ezt a szerencsétlen, sovány embert? Jaj, mondtam, anyukám majd jobban lesz Ő...

Egy félév múlva menyasszonya lettem. Nagy boldogság volt. Össze is házasodtunk.

Nem beszéltünk még a kezdetekről, az elhurcolásról, erről is szóljunk röviden.

Este volt – kezdi a visszaemlékezést Margit néni: apukám bejött és azt mondta: kelj fel kislányom, mert itt vannak érted az oroszok. És akkor a falu-

ba bevittek, az iskolába, ott akkor már voltak vagy húszan. Két nap múlva hajtottak be minket Szerencsre. Gyalogosan, rendőrök katonák két oldalt kísérték. Az ablakokban zokogtak a szülők. Két nap után jött a vagon, és vittek minket tovább. Na, úgy tessék elgondolni, édesapám minden nap jött hozzám. Az volt az utolsó búcsúszó, mert ő hozott nekem enni. Beszélgettünk egy pillanatot, de már vittek is vagonírozni – és akkor odajött egy kis orosz tiszt, apukámba belerúgott, apu hanyatt esett – ez volt a búcsúnk...

Ezt az életben soha sem fogom elfelejteni!

*

Homolya Lászlóné Pásztor Piroska az „INTERNIROVA LAGERBŐL”

Homolya Lászlóné Pásztor Piroska évtizedeken át volt a sajlóadi iskola neves-jeles igazgatója, akit határozottságáért, következetességéért, egyenes beszédéért és emberségéért tiszteltek, becsültek a szülők és a kollégái. Azt hihetné az ember, a szigor és emberség nem fér össze. Homolya Lászlóné Pásztor Piroska élete, működése annak igazolása, hogy e két fogalom édestestvér, feltételezik egymást.

17 éves gimnazista 1944

Csak annyit tudtunk Homolya Piroska magánéletéből, hogy szinte gyermekként – alig múlt 17 éves, amikor 1945-ben elhurcolták a szovjetek. Megjárta a GULÁG-okat, mire hazajött, édesanyja elméje elborult, nem ismerte meg leányát.

Minderről soha nem beszéltünk vele. Talán azért, mert neki is fájdalmas volt szólni erről az időről, talán azért, mert egy fél évszázadon át „nem illett” ezekről a dolgokról, a „felszabadító” szovjetek embertelen galádságairól említést sem

tenni.

Az 1990-es évek elején felcsillant a remény, hogy olyan idők jönnek, amikor feltárhatók lesznek az elmúlt évtizedek bűnei. Szembenézünk velük, hogy végleg lezárhassuk a múltat.

Egymás után jelentek meg olyan tanulmányok, könyvek, amelyek nyíltan beszéltek erről a nemzeti nagy tragédiáról, melyhez mérhető talán csak Mohácsnál érte a magyarságot.

Ezek közül elsőként a feltáró, hatalmas adathalmazt tartalmazó két kötetet, a nagyszerű, a kiváló Szebeni Iлона által 1991-ben, 92-ben, 93-ban megjelentett *Merre van magyar hazám?* és a *Haza fogunk menni* címűt kell mindenekelőtt kiemelni. Szebeni Iлона – akit tizenéves középiskolás korában menekítettek ki a rabszolgamenetből bátor és tisztességes emberek – írja:

„Küldetésemnek tekintetem, hogy megörökítsem az annyiszor megtiport, leigázott magyar nép történetének ezt a fájdalmasan szomorú, sötét fejezetét, a XX. Század Európa egyik legnagyobb szégyenét.”

Ezekben a kötetekben Homolya Lászlóné 30 oldalas megrázó erejű, őszinte, hiteles vallomása részleteiben tárja fel az iszonyatot, azt a testi és lelki rombolást, amit a szovjetek kiváltottak a megfontoltan, előre eltervezetten megszervezett rabszolgaszerző akcióikkal.

Rémlik nekem, hogy ezek okai és céljaik között nemcsak a sokszázvezres rabszolga had előteremtése volt, hanem a háttérben méltatlan bosszú és túszedés is szerepelt.

Aztán, ahogy haladtunk előre időben a „rendszer-váltás” folyamatában, úgy csökkent reményünk, hogy valaha is tisztázódik a magyar 7-800.000 ezres rabszolgasereg körülményeinek, az elhurcolás módszereinek, kiváltó okainak, céljainak kiderítése. Vajon valaha is megtudjuk, hány magyar embert, keresztényt és zsidót hurcoltak el a szovjetek Magyarországról?

Látni való volt, hogy a politikai vezetésnek, amely a múlt rendszer utódjának, örökösének vallotta magát, nincs ínyére a múlt ilyen irányú feltárása. Elmaradtak az oknyomozó, az eseményeket boncolgató, elemző munkák.

És ekkor jött létre 2002-ben a reményt keltő Terror Háza Múzeum, ahol első látogatásunk alkalmával szembetalálkoztunk ott a képernyőkön Homolya Lászlóné Pásztor Piroska alakjával és

nagy figyelmet kiváltó gondolattal. Homolya Piroska nyugdíjas igazgató újra sorompóba állt.

Egy évvel ezelőtt egy emlékülésen hallottam ismét magával ragadó, izzó hangú felszólalását.

A sorstársak nevében köszönte meg a gondoskodást mindazoknak, akik foglalkozni akarnak ezzel a szomorú időszakkal, mindenekelőtt az ott jelenlévő amerikai Várdy professzor házaspárnak köszönte, hogy mertek hozzányúlni a nálunk, Magyarországon mindeddig még igen erős tabu témához, ahhoz, melyet valamely fortélyos félelem miatt történészeink 60 év után sem mernek feldolgozni, hogy tiszta képet kapjunk e szégyenteljes múltrol.

„Mennyi él még abból a tömegeből, akiket, mint engem is, 17 évesen, érettségi előtt – az itt mellett lévő sorstársamat 19 évesen – vittek el rabszolgaságba idegen, ellenséges országba. Nem akarom itt most megidézni a rabszolgamunka gyötrelmeit, de nem tudom feledni azt az iszonyatot, amit átélünk távol szüleinktől, édes hazánktól vágyva haza. Óh, hányszor énekeltük sírva az ismert dalt *’Szép vagy, gyönyörű vagy Magyarország...’* És amikor évek múlva hazajöhettünk – már aki túl élte a rettenetet, én túléltem –, s itthon apám halálhíre fogadott, aki nem bírta elviselni egyetlen gyermeke elrablását, édesanyám elméje elborult, soha többet nem ismert meg, csak azt hajtogatta az ő lánya Szibériában van...

A mi gyerekeink miért nem tudhatnak minderről?

Megtanítjuk az ókori történelmet, az egyiptomi rabszolgaságot, de a közelmúltrol, amelyben apáink, nagyapáink éltek, sorsukrol, azokról miért nem szabad írni, beszélni? Miért nem lehet a múltat bevallani, tisztázni? – tette fel a kérdést jogos indúlattal a nyugdíjas iskolaigazgató-nő.

Ez ösztönzött arra, hogy kezemben a mikrofonnal további részletekre kérdezzek, és tudjak meg Homolya Piroskától elhurcolásáról, „fogságba ejtéséről”.

Miért is szedték össze, a származása, neve

Az első bálós 1944-ben

miatt? – tudakoltam.

Senki nem tudja, – szólt a válasz, hiszen édesapámnak, édesanyámnak is tősgyökeres magyar neve volt. Egy szem gyerek voltam. Szüleim sok éven át Amerikában dolgozva tettek szert kis vagyonukra, így lettek Ónodról nézve tehetős emberek. Közmegbecsülésnek örvendtek. 1945. januárjában egyik este ott volt nálunk apám barátja a jegyző és jelezte, hogy valami készül, de nem tudta, mi. Ajánlotta, hogy, ha gond lesz, én azonnal menjek el hozzá a község házára, majd beülök hozzá „hivatalnoknak”, de erre nem kerülhetett sor, mert másnap kora reggel beállított hozzánk egy fegyveres orosz meg egy helyi policáj, a falu kondása, és azt mondták, azonnal velük kell mennem, s vittek. Bizony nem volt mód arra, hogy elszaladjak a község házára. Bevittek a malmosék házába, ahol rácsok voltak az ablakokon. Már odahoztak több ónodi lakost is.

Miután megtudták, félóra múlva odarohant apám is, jött édesanyám is. Őrjöngtek fájdalomunk-

1945-ben a láger konyháján

ban, egyetlen gyermekük, jövőbeli támaszuk tizenéves leánya, ártatlanul fogságban van. Amikor édesanyám meglátott a rácsos ablak mögött összeesett, elájult, örökre elhomályosult elméje. A rácsokon keresztül kinyújtottam a kezem, és a szegény édesapám őszülő fejével ráborult, végigcsókolta és sírt. Apámnak sem volt többé nyugta, velünk jött, utánunk vagy előttünk járt. Kért, könyörgött, ígért, mindhiába. Elvittek előbb Tiszalúra cukorrépát szedni – mondták. Persze hazugság volt, majd gyalog derékig érő hóban fegyveresek hajtottak el a 20 kilométerre levő Szerencsre, ott vagoníroztak be. Édesapám Segesvárig követett, ott ismét közelebb akart jönni a vagonunkhoz, az oroszok elkapták, nagyon megverték. Eltörték a kezét, beszakadt a feje is. Segesvá-

ron került kórházba. S csak három hónap múlva került haza.

De ő egy percig nem nyugodott, állami és pártvezetőkhez, egyházi vezetőkhez, köztársasági elnökhöz írt beadványokat, leveleket kérve, könyörögve, hozzák, hozassák haza a kislányát. Egyre betegbben, egyre kétségbeesettebben, reményvesztetten írta nekem is a leveleket, amelyeket én nem kaptam meg. Végül is nagybetegen megélt még, hogy hazajöttem, aztán rövid időn belül meghalt. Az én fogságommal tönkre ment az ő életük is.

– Végül is miért vittek el? Neved miatt? Mivel indokolták? kérdeztem én naivul.

– Semmivel. Magyarak voltunk, a nevem is. Nem jelentett ez semmit. Bőcsről is elvitték a fél falut, ilyen nevűek, mint Péter, Fehér Czibor, Bodnár Gyükér, de elvitték Kalmár tiszteletest, a református papot is Bőcsről, de elvitték Ónodról Molnár József nevű bírót, indok nélkül. Ők ketten egy Krupla nevű férfival megszöktek és Voronyezsből életveszélyes, kalandos körülmények között kerültek haza.

Homolya Piroskából ömlött a szó, a hároméves rabszolgaság gyötrelmeiről. A bányamunkáról, a konyhás munkáról, képzetlen felcserként végzett tevékenységéről.

Ennek részleteit, majd máshol írjuk le. Megtalálható különben Szebeni Ilona könyvében is.

Utószóként mondta el Homolya Lászlóné, hogy nem él benne sem bosszúvágy, sem gyűlölet.

– Az emberek nagy többsége nem is tehetett ezekről a dolgokról. Találkoztam sok rendes emberrel kint is, a rabságom idején, itthon is voltak kegyetlenek, ott is. Talán egyszer majd tartanak bűnbánatot, ha tartanak.

Parancsnokságból: NKVD-s tisztt, Motya orvosnő és a parancsnok: Arnold Sztatnov

Apám halála után – kívánsága szerint – folytattam tanulmányaimat. Tanultam, munka és tanulás. És

hallgattam, és hallgattam...

Én az elmúlt évtizedekben soha senkitől semmi-féle részvétet, elismerést, megbecsülést, kártérítést a szenvedésért nem kaptam, nem kártalanítottak.

Szeretnék még egyszer találkozni sorstársainkkal, azokkal, akikkel együtt esküdtünk a máramarosi kis fenyőkre, és azzal az orvosnővel is, aki annyiszor bizonyította emberségét Jaketerina Fjedorovna Vaszilcsenkóval, aki annyiszor bizonyította emberségét. Biztosan él még valahol, férjével Arnold Szatnovval, és akkor született kislányával Luszácskával, Ludmillával. Szívesen elbeszélgetnék Motyával is, a helyettes doktornővel, aki felejthetetlen együttérzéssel készítette elő csoportunkat a szabadulásra. Nagyon szeretném, ha visszaemlékezéseink megmaradnának – mementóul – az utókornak: „soha, soha, soha többé háborút” (36)

Mondta ezt Homolya Lászlóné Pásztor Piroška a NOVO EKONOMICSESKOE, KRASZNO-ARMESZK RAJON, DOMBASZT OBLASZT 1029 sz. táborából, ahol olyan megalázóan hirdette a tábla:

„INTERNIROVA LAGER”

FORRÁSOK

- 1./ Zsiros Sándor: Felsőzsolca története c. könyve. 1993. Felsőzsolca.
- 2./ Országos Levéltár P. 620. Rat. 88. t. 20 cs.
- 3./ Közli Árva E.- Pozsonyi: Deportáltak. Balmazújváros, 1989. 13. l.
- 4./ A magyar forradalmi munkásmozgalom tört. 3. k. 10. lap, Kossuth 1970.
- 5./ Gosztanyi Péter: A magyar honvédség a második világháborúban. Budapest, Európa 1992. 355. l.
- 6./ Megyei Levéltár (V-142 k. 66. k. Felsőzsolcai iratok. 111/1945.
- 7./ Gosztanyi Péter: A magyar honvédség a második világháborúban. Bp., Európa 1992./184. illetve 228. l.
- 8./ Magyarország felszabadítása. Kossuth Kiadó, 172. l.
- 9./ I. m. 176. l. Zsimcsenkó-jelentés
- 10./ I. m. 186. l.
- 11./ B-A-Z. megye legújabb kori adattára. Miskolc, 1970. 172. l.
- 12./ Árva E.-Pozsonyi J: Deportáltak. Balmazújváros, 1989. 13. l.
- 13./ Zsiros Sándor: Felsőzsolca története. 1994.
- 14./ Fekete Mihály: Ellenállók az Avas alján. Kossuth, 1974. 140. l.
- 15./ Borus József: Felszabadító hadműveletek Borsodban. Borsodi Szemle 1964. 6. sz. 1-7 l.

- 16./ B-A-Z. megye legújabb kori adattára. Miskolc, 1970. 172-173. l.
- 17./ Fekete Mihály: Ellenállók az Avas alján. Kossuth, 1974. 155. l.
- 18./ Bárczy János: Zuhanóugrás. Magvető, Budapest, 1981. 552. l.
- 19./ Stark Tamás: Hadifoglyok békében. Mozgó Világ, 1989. 10. sz. 98. l.
- 20./ Soltész József: Borsodiak összeszedése málenkij robotra. Szülőföldünk, B.-A.-Z. megye Helytörténeti Bizottság 18. szám 65-67. l.
- 21./ Stark Tamás: Hadifoglyok békében. Mozgó Világ, 1989. 10. sz. 99.l.
- 22./ Horváth Csaba: Magyarország 1944-től napjainkig. ÉK. Pécs 1993. 4.
- 23./ Fazekas György: Miskolc - Nyizsnyij - Tagil – Miskolc. Magvető, Budapest 1979. 176-177. l.
- 24./ Stark Tamás: Hadifoglyok békében. Mozgó világ, 1989. 10. sz. 105. l.
- 25./ Gosztanyi Péter: A magyar honvédség a második világháborúban. 285. l.
- 26./ Soltész József: Borsodiak összeszedése málenkij robotra. Szülőföldünk, B.-A.-Z. megye Helytörténeti Biz. kiadványa, 18. szám 65-66. l.
- 28./ B-A-Z. megyei Levéltár, V-142. 56. K. 2067/1945.
- 29./ B-A-Z. megyei Levéltár, V-142. 56. K. 281/1945.
- 30./ B-A-Z. megyei Levéltár, V-142. 56. K. Felsőzsolca iratok 165/1945.
- 31./ Stark Tamás: i. m. 106. l.
- 32./ Közli Gosztanyi Péter i. m. 290- 291 l.
- 33./ József Attila: Thomas Mann üdvözlése 1937.
- 34./ Árva E.- Pozsonyi J.: Deportáltak 16. l.
- 35./ Für Lajos: Mennyi a sok sírkereszt? Magyarország embervesztesége. Püski, Budapest, 1989. Lásd még: Gosztanyi Péter i.m. 286-261. l.
- 36./ Szebeni Ilona: Merre van a magyar hazám? Kényszermunkán a Szovjetunióban 1944 1949. Széphalom Könyvműhely Kiadó, 1992.

Egy a több ezer szovjet GULAG közül
(Internet)

Kecskés András

SZOLFA a MAGYAR ZENE ÉLETFÁJA

Az Út /Dó, Re, Mi, Fa, Szó Lá / Szi/Ti
mély jelentése a magyar nyelv ill. a gondolat világában.

A sumer, a káld, a thrák stb. (keleti) hangszeres tabulaturákból ismert hangnevek, és ezzel a zenei írás-olvasás ill. az elmélet kibontakozása az egyiptomi majd a perzsa befolyást magába ölelő és összegző görögökön keresztül áramlott az európai zenekultúrába.

A távol-keleti: koreai, kínai, japán, tibeti, ind – szanszkrit hangjegyrögzítés fejlődése – más felé, más hangjelek, hangcsoportok elfogadásával – külön utat tört magának.* Ritoók Zsigmond: Források az ókori görög zeneesztétika történetéhez. Bp., 1982. 5.-10.

A görögök ábécéjükét /alfa kai omega = kezdet és vég/ dallamrögzítésre is használták. Évszázadok múltán Európában ez a hangjelölés kiment a divatból, az utolsó a Kr.u. IV. századból való. Ambróziusz püspök az V. században összegyűjtötte a keresztény énekeket. Mindezek Európaszerte már úgy terjedtek, hogy emlékeztetőül jeleket használtak. A kis vesszőkből s pontokból álló jelek, a neumák használói még mindig a muzsikusi emlékezetére hagyatkoztak. A pontosabb lejegyzés igényének folyamánya lett egy olyan hangrögzítési módszer, mely az ismeretlent is azonnal olvashatóvá, énekelhetővé tette. Ez a „prima vista” / első olvasatra, azaz a lapról való éneklés illetve muzsikálás kezdeteit jelentette.

Az ősi etruszk környezetben működő arezzoi Guidó / 1000-1050 k./ a kottaolvasási és egységesítési gondok megoldására, könnyítésképpen – a görög zene hatos hangsorainak vívmányait szem előtt tartva – a kéz ujjait hívta segítségül az énekesek számára, hogy könnyebben megérthessék a középkorban használt hangok tiszta éneklését. A GUIDÓ név a magyar GajDoló, a GajDos /furu-lyás/, a középkori „kajabál”-t /énekel/ jelentő szavunkkal rokonítható, mely a Schlägli-féle szójegyzékben megtalálható /1405 k./. E szó összefüggésbe hozható az énekes papok, táltosok lelki és társadalmi „vezető” szerepével. /vö. olasz „guido” = vezeték / Guido a saját vonalrendszerében 1033-ban leírt felelgetős egyházi énekeit / antifónáit magának XIX. János pápának ajánlotta s

küldte el, melyeket azóta is nagy becsben tartanak Rómában. Gajdos / Guido, éneklő papunk használja először az F-t jelölő piros vonalat, melyet az Ismeretlen ének szabályozásáról / a Regulae de ignoto cantu c. művében magyaráz meg. A piros-hoz csatlakoztatott még egy sárga vonalat, mellyel az „F” ötödfokát, a „quint”-jét, a c hangot jelölte. A köztük levő ún. száraz vagy üres vonal az „A” helyét jelölte, s ezzel kezdődött a hanglétrás, azaz a diatonikus kottaírás, mely a szájról-szájra történő hagyományozás módját változásra ösztökélte.

Mindkét vonal az általunk is igen fontosnak, meghatározónak ítélt vezető félhangfokot emelte ki. Később szellemi leleményből és a könnyebb tanulás végett egy Szent Jánoshoz könyörgő, torokbántalmaktól óvó-ráolvasó, illetve a szájjal tett bűnök-től megtisztító VIII. századi himnusz kezdőbetűibe rejtekezett a szolmizációs hangsor.

Nyugaton ma is SzolFa /olasz/ – nálunk SzolFéZS a neve francia mintára. Az énektanulást könnyítő hanglétrás módszer nevei:

Ut que ant la . xis re . so . na . re fi . bris
mi . ra ges . to . rum fa . mu . ti tu . o . rum
sol . ve pol . lu . ti la . bi . i re . a . tum
san . cte Jo . an . nes .

Magyarul: Hogy szolgálid laza hangszálakkal tudják zengeni tetteid csodáit, oldozd fel bűnös / vagy szennytől, fertőzött torkunk? szerző / ajkunk vétkét, ó, Szent János! (Zeke Szilárd fordítása)

Mindebből kiolvasható, hogy a muzsikát, Isten adományát – a szentséghez hasonlóan – csak bűntelen, azaz szeplőtelen ajakkal szabad énekelni, ezért az ének meglehet, nem a torokbántalomról szól.

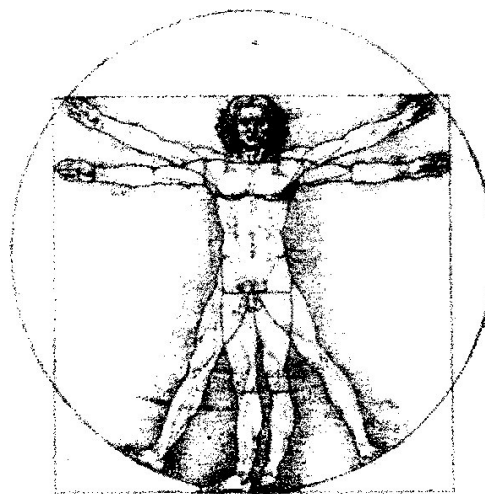
A Paulus Diaconus készítette János-himnusz sorainak első szótagját vették alapul a VIII. századból, melyet szinte a mai napig tanítanak az

egyházi énekeseknek. Úgy véljük, hogy Magyarországon a nagy újítás után szinte azonnal bevezették a káptalani iskoláink énekoltatózásában a XI. század második felében*. Dr. A. Wöhler. *Geschichte der alten und mittelalterlichen Musik.* Leipzig und Berlin. 1914. 99.

A magyarul értőknek nyomban feltűnik: az olasz SoL / Fa amely a SólY/om és a Fa szavunkat őrzi a XI. századból. Nem véletlen, hogy a palóc vidékeken – tréfásan a SoL keretmássalhangzós fordítottjaként – LiZ/i néninek becézik a NaP/ot: SL – LZ; így NaP – vagy FényFa jelentése van számunkra. Érdekes a LéZ/er szóra felfigyelnünk, mely egy erőteljesebb sugárzást jelent, még akkor is, ha az csupán egy modern szóösszetétel. Nomen est omen. Nincs véletlen. A FéNY- és a HaNG/rezgés, mindkettő az élet szerves tartozéka, ezért helytálló a ZeNe-éLeTFa elnevezésünk. Különben egy ZeLeFa nevű magyar falut a Czuczor-Fogarassy-féle szótár 1864-ben még számon tart. Itt kell elmondanunk, hogy a ZeNG igénk a távoli mongol nyelvben a vidámsággal, az ünnepléssel áll rokonságban: CeNGGe-Kü. Ide tartozik még a CiNeG/élés a csángó népnyelvből, mely hegedülést ill. muzsikálást jelent. A Re/Z/gés szavunk gyöke leginkább a fényt kibocsátó egyiptomi NaP/névvel s így a LéZeR/rel / angol mozaikszó/ tart szoros kapcsolatot. Ne felejtsük, hogy az első fényvisszaverő fémtükrök RéZ / ből, majd a vörösréz és az ón ötvözetéből: bronzból voltak.

Ezen belül figyelemre méltó a FéNY és a FeNYŐ hasonlósága. A FéNY ősi kapcsolódása a fényárban úszó karácsonyfához, a FeNYŐ/höz azonnal látható és hallható. Lehet, hogy a fenyő és a kerecsenreptetés karácsonyi jelképek eredőit pl. nem Némethonban a XIX. században kell kutatnunk, hanem még korábban a magyar hagyományban, hiszen számos ősi / archaikus népszokásunk régies dallama a karácsonyi ünnepkörben gyökeredzik. Az Ószövetségben az akác, a cédrus, a tölgy, stb. mellett még a FeNYő szerepel a szentnek tartott fák között. Az Újszövetség János 18.12. szent fiának említi a fenyővel rokon tuját.* DR. Herbert Haag: *Bibliai lexikon.* Bp., 1989. Nem lenne meglepő, ha a karácsonyfa, az öröklét, az örökzöld jelképe, a FéNYFa /FíN rég./ vagy FéNY/L/óFa azaz a FeNYőFa használatának kezdetét – belátható időn belül – ezredévek hagyományaként jeleznék népélet bűváraink.* Bárczi Géza: *Magyar Szófejtő Tár.* Bp., 1941. és Czuczor-Fogarassy: *A magyar nyelv szótára.* Pest. 1864.

Megvizsgálva a szótagok lehetséges jelentését, a megfelelő sorrendbe rakva, egy életfa ágai és azok összefüggései elevednek meg előttünk. Minthogy a földi zene az emberhez köthető, leginkább Leonardo da Vinci emberábrázolása és egy hétágú életfa segítségével jelenítjük meg. Hasonló összefüggés lehet még a sámánvallás égbe hatoló hétfokú létrájával, vagy a mohamedán vallás 7. mennyországával.

Leonardo da Vinci emberábrázolása
„A mindenséggel mérd magad!” (József Attila)

Miért? – kérdezzük. A két szarvas állat „rendezői jobbról”, az ember szemszögéből nézve maga az ATYAISTEN a baloldali, míg a FIÚISTEN annak jobbán ül. Ők tartják, szinte táplálják a világfát, mely maga a SZENTLÉLEK /Helyesen: Szentszellem!/. Emlékeztetőül felhozzuk, hogy a szarv /Vö. Mózes dicsfényt jelentő szarvaival, egyesek szerint egy téves fordítás eredménye/ a túlvilági kapcsolattartást jelzi, a SzaR/V/, a SzaRu (a bőség-szarú, melyből a javak erednek), a SzáR, a SZÁL – SoL /latin/ = NaP, SuRDU /sumér/ = napsólyom-jelkép (a SólYom is SzÁLL) jelentéssel bír. Nem véletlen, hogy a pálos atyák címerében mindez ismét felfedezhető, de az életfát ott már „királyi” minőségű állatok, oroszánok támasztják,* (ld. Az égisz érfő fa című népmesénk sokaktól idézett példáját.). A kétszer két szarV, a Világ Világossága /vö. bőség-szarú /, mely fényvel és az aTyától az aGY-tól jövő értemmel táplálja a világot jelentő fát.*

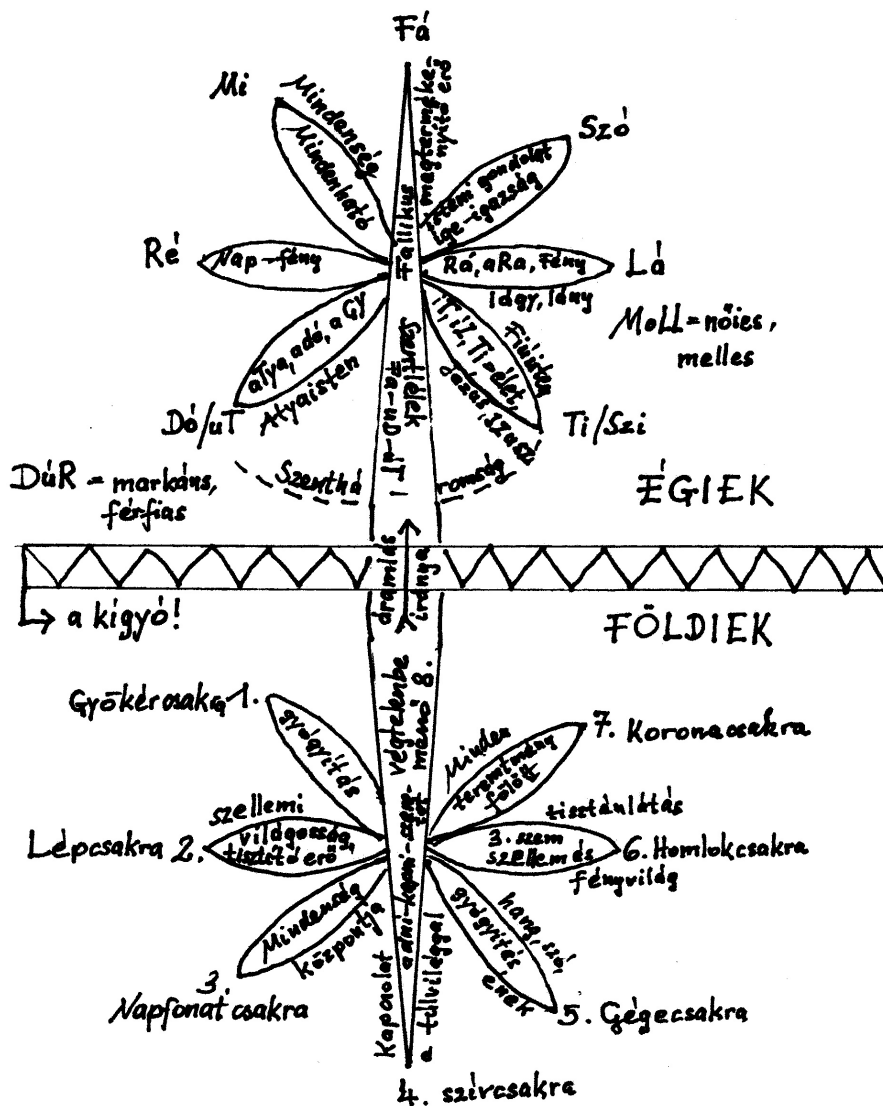
Az élet fája feltűnő méretű porzóval, és bakkecskékkal.

Elefántesont a folyamközi Nimrudból. Kr.e. 9-8. sz.

Érdemes még a képnél időznünk. A kecskék: az aTYA- és a Fiúisten a gyökerekkel szoros összeköttetésben az életfát támasztják, majd az alsó

gyökérágon keresztül, szájon át étellel táplálják. A két szarvas lény, a négy ág és a fa négyes porzója fedi a mi életfánk ágainak és éltető tagjainak 7-es számát, melyhez még a 8-as számmal jelölt fatörzs is tartozik. Külön szerencse, hogy ezen a három-ezer éves, bronzkori csontkarcon az életfa gyökérzete is látható, mely a földbe „Gyök/eredzik” s melyre a tápláló – támogatók két-két lábbal támaszkodnak. Ez a megrendítően szép jelenet az Ég és a Föld egymásra utaltságára utal. Gyök szá-vunk összefügg a GyaK ősszavunkkal, mely nyomást, megtermékenyítést jelent. Ilyenképpen a Fa/TörZS, mint örök FaLL/ikkus erő nem csak a felső irányba, a porzó része által, hanem az alsó, a földirányba is bizonyítja életerejét.

A zene életfája magyarul avagy a Végtelen Fény és Muzsika Fája
SOLFA

Dó/uT = az **aDó aTy/a**, tovább gondolva: **aGY**, **eGY**, a **FeJ**, a **FŐ/Fa**, kemény, határozott, férfi minőségű dó-kezdetű **DúR** hangnemünk indító hangja.

Re = fény, rezgés, remegés, pergés, az egyiptomi **NaP/isten** azonos a **Ré/Rá** (Ámon) istennel. Jelentős üdvtörténeti állomás.

Mi = a **MINDENSÉG**, a **MINDENHATÓSÁG** fel-és elismerése az énből kiinduló közösségtudattal, a **Mi-** tudattal és az istengyermekségét, az isteni származását felismerő „lelkes anyag”-gal, az emberrel függ össze.

Fa = törzs, a porzója által Teremtő és az ágai által Termő erő/ a hímnősség **ISTENI** tulajdonság! Számos uráli nyelvben: **Pa**. Már a nevében **FaLL/ikus**. A **Fa** legtetején van a **PoR/zó**, mely a **PoLL/eneket**, a teremtő **POR/t** szórja. Így maga a Szentlélek, aki lebegett, **SzeLLem** – **SzeLLőként** a vizek **Felett**. Ő az **aTYa**, az **eGY**, az **aGY**, az **iGe** kit a **Lá/ny**, a **Lá/GY**, **MoLL/ MeLL/es** a méhébe fogadott. Elgondolkoztató még a **Mária** és **Mare**, a tenger képi és hangzó azonossága, s talán nem véletlen, hiszen a **X-i** fényfi földre születését segítő ismét a Szentlélek lép fel cselekvőn. Lényegében azonos az **uT/tal**. Fontosságát igazolja, hogy a kiforrott gregoriánkották piros vonallal jelzik a „**Fa**” helyét, s ezzel az irányt **m/uT/atja**, mint vezér, az **uT/tal** azonosulva, annak szerepét betöltve.

Szó = szó, **iGe**, **iGe/n**, **eGY**, cselekvő gondolat, a fény az anyaggal egyesült üzenete, vagy az anyag szellemi szintje ill. minősége, eredetileg: **ISTEN** szava. Az emberi **Szó**, az anyag és a lélek egymásrautaltságán alapul.

La = **MINDENT LÁTÓ** egyiptomi (**NaP/isten-ség**) **Samas** (**SzeMeS**), **La** = „**Rá**” üdvtörténeti **ISTEN/ség** a régi Egyiptomban vagy „**Ré**” a magas magánhangzós párja, így maga is fény. Benne felfedezhető a lágyabb rezgés, a **LaLÁ/zós** lét, a puha, a **Lá/nyos**, a **Lá/gy**, a női minőségű **MOLL/vö**. olasz: **MoGLie** [molje] = feleség/. Ugyanez magyarul **MeLL/es**, azaz a női minőségű hangnemünk alapja is. Ne feledjük, hogy az **aRa** szavunk /feleség/ mindenképpen nőnemű. Visszatérve **Ra** napistenség kitért szárnyú, vadászsólymos jelképére, a magyar reneszánsz idején még használt **Rá/Ró** sólymunk jut az eszünkbe. A **Rá/Ró** fordítottjában / inverzében, a nap járásából eredő óra szavunk is benne foglaltatik: **óRa/R**. Ez

utóbbi feltalálását és az órák, percek beosztását ugyancsak sumér eleinknek köszönhetjük. Első óráink a Nap fénye járatta; **RáóRák** azaz napórák voltak. Nem hagyható figyelmen kívül a **HéLi/os**, az ógörög napnév és a magyar **HéJa** összefüggése. Ugyanígy a latin **Sol** = nap **Sóly/om** szavunk rokonságát, mely eredendően a sumér **SuR/du** = sólyom szóból származik. Gyermekünk még éneklük napvárások alkalmával: **Sárdó** (= **NaP**) **jöjj el!** **Hozz MeL/eget!**

Számos indogermán nyelv „tej” szava: **MiL/ch**, **MiL/k**, **MoL/oko** stb. Ezen belül az angol **MiL/k** = tej jelentésen kívül a főnevet (éltető gondolati erőt) és a **FeJ/ni** igét is jelenti, mely szorosabb kapcsolatot feltételez az anyaság és az **aTYa/istenség** között. **Vö**. Magyar Szentháromság = Család. Mint majd látjuk, mindez a magyar vallási hagyományokban világosan megjelenik.

Az olasz **La/TTe** (= tej) ettől kissé elüt, mely szó inkább a **LáNYos** formához igazodik, de ez a **LéNY/egen** nem változtat.

Szi / Ti A 1574-től a **dúr** hangnemű művek **vezér/dux** hangját, a világosabb megkülönböztethetőséget szem előtt tartva – a régi **Szi**-nek **Ti** nevet adtak. Ez utóbbi névadás szintén nem véletlen, hiszen a magyar ősnyelvi rendszerben szervesen kapcsolódik és illeszkedik a zenei életfánkba. Mindez a tény nem befolyásolta az imént taglaltakat.* A magyar zene története. I-III. Bp.1965.

Az eredeti, a középkori „**Szi**” alak, a szívvel hozható kapcsolatba, mely biológiai testünk fenntartója. Megállásával megszűnik a földi élet. A **SziV / iSSZ/a**, **SziV/ja**, azaz pumpálja a vért. A 7. hang vezérel minket vissza a 8-hoz, – fekvő helyzetben – a Végtelenhez, az **aTYa/ISTEN/hez**, az **úT-hoz**, az **eGY-aGY-hoz**, a zenei világfa törzs/**Fő/jéhez**, **Fe/jéhez**. A teremtés után az **aTYa** ismét csak a **Fiún** keresztül érhető el. Ezt mutatja zenei világfánk is. Valóban, elgondolkodtató **Ti/tok**, olyan, mint az élet, melyet valaha is megérthettünk, megérthettünk. N.B. Elérni egy másik utat, csak valamely másik **úT/on** lehet! Ezért az **úT/hoz**, az **Atyaistenhez** vezető másik út: **Jézus**. Még **Ti** szolmizációs hangunk fordítottja / inverze **Jézus** „mennyei **iT/élő bíró**”-sága felé mutat. Ebben megerősít minket a sumér **TiL₃** = él, a **Ti** és a **TiL** = tökéletes jelentése. A halandók számára követendő isteni tulajdonság s vezéri minőség. Ókori latin-etruszk nyelven a vezér = **DuX**.* **La-**

bat: Sumer-akkád-francia szótár. Párizs 1948. 69. és 73.

Hogy a tökéletes élethez így az istenszüléshez is elmaradhatatlan a nő, az aNYa (aNYa/g) mutatja a sumer Ti₃ ill. a Di₃ szavak jelentése oldalboroda, mely a nő világra jöttének ismert bibliai történetét támasztja alá.

De a Ti = élet nem jöhetett volna Lá nélkül világra, a Világ Világosságaként, hiszen ő a Lá, a Lányanya, a SzűZ, az életet adó Boldogasszonyunk. A Lá ugyanis a zene életfa ágainak sorrendjében megelőzi a Ti hangot. Ezzel teljes a magyar mitológia Szentháromsága; az Atya, a Fiú (bennük a Szentlélek ereje) és az Anya. Minthogy Mária a Szentlélek édes fele, azaz a végtelen felesége lett, maga is isteni részt hordozójává vált és annak szülője: Isten anyja lett. Különben a TűZ és a SzűZ szavunk mássalhangzói szinte azonosak, s ez nem véletlen miszerint mindkettő mágikus, változtató erővel bír: az egyik elemészt a másik új életet fakaszt magából. Így teljes a „Szent Család”. Az íZ – rész jelentéssel – és a népnyelvi SzíZ, illetve az irodalmi SzűZ szavunk nyelvi hasonlósága szembeötlő. A Szü/letendő új/Szü/lött ui. a SzüLő/nek az íZe azaz a r/éSZe, méhének gyümölcse, mely íZ/es íZ. Már az Ómagyar-Mária-siralom / – a planctus fordítója is élt e kifejezésekkel 1250 körül. Így SzíZ / Mária az utóbbi értelemben termő Fa /Fű/, melyben a Szentlélek fogant s így a Szentszellem benne testesült s fejlődött ki, s lett testének része, hiszen a szeplőtelen fogantatáskor Boldogasszonyunkat s méhét teljességgel eltöltötte.

A szeplőtelen fogantatás üdvtörténeti jelentősége igen nagy.

Isten az emberiség felé irányuló útkeresésének egyes állomásait, hiedelmeit nem nézte le, hanem Mindenhatóságával a már eleve szeplőtelen Boldogasszonyunk és a Jézus legteljesebb szülő-gyermek kapcsolatában meg is valósította. Emlékeztetőül: Ze/us és Ozírisz születésének mondájában is szűzi születés van, mely egyben ezen előkelő istenségek személyének, hírének emelője. A nem mindennapiság, a rendkívüliséget hangsúlyozva. Röviden: nem úgy születtek, mint egy „átlag” ember.

Mind az S-SZ, mind a Z valamely légmozgásnak, légmozgatásnak, lélegzésnek, hangadásnak, lebegésnek fontos hangzója: Sebes, SZél, SZellő,

SZáll, Zendül, Zúg stb. Mindezek a szentlélek földi megjelenésével a LeBeGéssel, a LeVeGő mozgásával együtt járó hangzók nyelvünkben. Pl: Móz. I. Ter. 1. 2. Isten lelke lebeg vala a vizek felett (Teremtésnél), Apcsel. 2. 2. Sebesen Zúgó SZélnek nagy Zendülése (Pünkösdkor). A zenei élet fája / napfája, a SoLFa is – csakúgy, mint a többi ősi ábrázolás – hét ágra bomlik. Mondjuk is sokszor nyáridőben: „Hét ágra süt a nap.” Vajon ki lehetett az, aki először megpillantotta és számba vette?

Az ÉGI tartományhoz köthető hétágú zenei világfa ábrája legtöbbször An-A-lóg a FÖLD/ben levő energiaforrásokkal, a csakrákkal. A zenei világhán a tibeti ind-buddhista tanok és a keresztény hit egyes tételeinek rokonsága látható, mutatva a különböző utakon haladó emberiség lelki boldogulásának, istenkeresésének egybeeső dolgait.

A csakrákkal külön nem foglalkozunk, hiszen azokról számos helyen olvashatunk a rájuk vonatkozó szakirodalmakban. A zenei Nap- vagy Csillag- Fa alépítménye, gyökérzete a Föld-MaG/hoz igyekvő s az onnét új erőt adó energiacsatornák /csakrák a következők:

1. Gyökércsakra = gyógyító hatalom és szexuális energia = uT/Dó Egyesek a vörös színt vélik hozzátartozónak.
2. Lépcsakra = a szellemi világosság = kiválasztás-tisztítódás. A napsugarak fertőtlenítő /tisztító/ hatása közismert, ez a "Re" ehhez a narancssárga illik.
3. Napfonatcsakra / plexus solaris / = öntudat – a többi én / ego felismeréseként a Mi és a MIN-DENSÉG léttudata = Mi – Színe a sárga ill. arany. A magyar király is fejedelmi többesben beszél, hiszen a többiek választották. Mikor /ki/nyilatkozott, a nevükben is szól /vö. az 1222. évi aranybulla szövegével.
4. Szív-Vázcsakra = /főgyökér = szeretet, életöröm energiát adni-kapni = kapcsolat a túlvilággal. A hagyományok szerint két szín tartozik hozzá: a zöld és a rózsaszín.
5. GéGecsakra = hangforrás, kifejezési készség = alkotó energia = HANG = GYÓGYÍ/tó képesség = Szó = ÉNEK. Perzsa eredetű szó: mondani. Vö. Éneket mondok... énekmondók stb. A hozzátartozó szín: a sötét vagy világoskék. Az igaz szó tiszta levegője.
6. A homlokcsakra = harmadik szem = szellem –

ill. a fényvilággal összekötő = Rá vagy Lá. A hozzá köthető szín indigókék.

7. Koponya- vagy fejtetőcsakra ill. korona, vezérel minket s összeköt a végtelenbe vivő, a felső, kozmikus erővel /energiával (prána), hogy megvalósulhasson az isteni osztulajdonsággal / entitással való egyesülésünk, melynek egyik feltétele a csillagbirodalmi / kozmikus tudatunk. Innen származtatható a magyarok koronázási szertartásának lényege: „Amint a Mennyben, úgy a Földön is.” Ezért szent / szakrális királyok a magyar Szent Koronával megerősített és megáldott uralkodóink, ezért a sumér papok /mágusok bíbor/ vagy ibolva-lila öltözete és magas rangú, római, éneklő papjaink, /éneklő/ CaN/onokjaink lila illetve hercegprímásnál a bíbor / nem piros /!/ fejfedője. Ez erősíti e fontos központi befogadó nyílásnál, a fejtetőt, a „fontanellá”-t. A fejtető ezen érzékeny része a túlvilággal való kapcsolatteremtésben fontos szerepet játszik. Pl. a pappá szentelés kézzrátételénél. A gyógyászatban is fontos szerepe van a „kezelés”-nek, ui. táltosaink, papjaink az emberi nem lélek és a test egységére hagyatkozva / apellálva kézzrátétellel is gyógyítottak: „ép testben ép lélek” – tudták már a régi görögök is.* Kiss Dénes: Az Ősegy titka és hatalma. Bp., 1955. 41.

A zenei életfánk szemben levő, egymáshoz szorosan kapcsolódó/ szinoptikus ágai:

I. uT/Dó - Szó	= Isten-iGe
II. Re/Ra - Lá/Rá	= NaP-FéNY
III. Mi- Ti	= Mindenható - Üdvözítő
IV. Fa- uT	= Szentlélek - Atyaisten

Vegyük sorjában az egymással szemben elhelyezkedő szinte iker ágakat:

Az aTYa és az iGe vonatkozását nem kell magyaráznunk, csak úgy a Ré/Rá illetve a Lá ágak kapcsolódását. A fennmaradó Mi és a Ti /Zi ill. íZ / íSZ = köztes lét, az órajárás /idő/ irányában mindkettő átvezető a Szentlélekhez és az aTy/ához vezető úton. Mi vagyunk a Mindenség íZe / része, Üdvözítőnkben „íZes örömem”-ben.* Vö. az Ómagyar Mária-siralom: „ ízes örömemtül”

Itt pihenünk meg egy kicsit s vegyük elejétől végig a JéZuS/sal kapcsolatos szófejtésünk eredményeit, mely még nagyobb távlatokat nyit meg előttünk a szolmizációs nevek eredetét illetően...

JÉZUS NEVE a hatos ill. a hetes rendeltetésű (perzsa-) görög-európai latin hangsorban.

A perzsa nyelvből a görögbe, majd ezen keresztül a etruszk-latinba öröklődött át az a nyelvi jelenség, hogy számos főnév „-uSZ”-ra végződik, mely nem más nyelvi fejlemény, minthogy az „a” „névelőből” a szót követő ún. ragasztott „névutó” lett. Így pl. a magyarban közismert JéZuS két részre bontható: JéZ/uS.

Görög IéSZ/us, majd a Latin IeS/us olvasata JéSZ/usz. Szlávba pl. az iSz/usz alak ment tovább (!). Nem csupán a JeSS/e óhéber családi név jut eSZ/ünkbe, Tu/Da/tunkba, melynek „törzsökéből” /a Biblia szerint Mária révén JéZuS származik. Tudjuk, hogy a Jehosuah /röv.=Jésua/ is igen elterjedt zsidó név Krisztus korában, mégsem csupán ez a megoldás lehet az egyedüli üdvözítő. Többen állítják, hogy minél régebbi valamely szavunk, annak kettős vagy többes jelentése szinte bizonyítja annak óságát. Vizsgáljuk meg, hogy miként ad a ma is élő magyar ősnyelv biztos fogódzót JéZ/us nevének jelentéséhez.

Írják, hogy az „a” névelő a görögben, később a latinban, mint névutó lett a nyelv kialakulása folyamán: „uS /oSZ, éSZ stb./, melyet ha elhagyunk, JéZuS névelőjétől ill. névutójától megfosztott névéhez, az IéSZ szóhoz pl. a következő fogalmak kapcsolódhatnak:

IéSZ = íSZ = SZi /vezérlő (DuX harci vezér, legtöbbször herceg) hangnevünk = iZ/isz = éSZ = aGY = aTY/a = őS/TeN = eGY = iGe = iG/az és a mindent eldöntő áSZ.* Dr. Aczél József: Ősgörög eredetünk és a kun-szkíta nyelv. Veszprém. 1924.

Mint láttuk: Jézus az éSZ, egy az aTY/ával az aGY/gyal: „Én és az aTYa eGY/ek vagyunk” – mondja Jézus és az ATYával eGY/lényegű – rögzíti a keresztény Hiszekegy / Credo. A téli napéjegyenlőség két istenikre közül az egyik íZ/isz, (Ozír/isz/ társa) mely része = íZe a világmindenségnek. A Fény diadalát hozta nap, mint nap az egyiptomiak s az egész emberiség számára. A kereszténység európai majd világünnepe is a FéNY uralmát ünnepli a sötétség felett, a decemberi NaP-/éJ/ egyenlőségre emlékezve, mely ki/uT/at, világosságot mutat a téli napfordulók reménytelenségéből, a sötétségből.* Kiss Dénes: Az Ősegy titka és hatalma. Bp., 1995.

A katolikusok karácsony táján a templomokban

ma is zengik: „ÚT, iG/azság, éLeT, hittel vallunk Téged Istenünknek Üdvözítőnk. Feltehetően mindannyian észrevesszük az ÚT és az üD/v szavak józan észbeli / logikai kapcsolódását, hiszen Isten úT/ja az egyedüli üD/vözítő. A keleti hagyományok szintén ez irányba mutatnak.

Arab-perzsa-török szóhasználatban a lant szavunk eredete Fa= l' uD ! (Al) Farabi, török (Nem arab!) szülők gyermekeként már a Kr. u. VIII. században leírja az őslant hangolását és a hangok helyét, mely egyben legelső betű – tabulatúrája minden fogólappal ellátott, húros hangszernek. Az uD, a napkeleten élő, napkultúrájú népek kedvelt hangszere volt már Kr. e.-i évezredekben. Nem véletlen, hogy a kis perzsa uD vagy lant szakasztott mása a Kárpát-medencében máig használt magyar lantnak, a koboznak. Mindebből következik, hogy a 7 zenélő szféráról szóló ókori hagyomány, a doboló, éneklő sámán hétlépcsős lajtorjája nem nevetséges mese, hanem a valóság; az imént tárgyaltuk.

Az iker ágak egymást átkötő és egymáson átfutó átlói az emberi test és a Mindenség / a kozmosz összefüggéseit jelzi, / vö. Leonardo da Vinci: Emberi test már előbb közölt említett rajzolatát / és a sumer istenjel nyolcágú – a végtelenben örökké forgó dolgaink istent jelentő csillagát /*/. A fekvő 8-ast az ember már évezredek óta a egyisteni végtelenség jelképeként tudja.

A 8. hang ismét a Dó/uT, mely egyenlő a végtelennel, hiszen: úT, iGaZSáG, éLeT. Érdeemes megállni egy pillanatra az iGe és az iGa az eGY-aGY és az aTYa szavak rokonságánál. Tudjuk, hogy egy eszme, mely gondolatok szüleménye – megtartása, betartása bizonyos fokig megkötöz, a szabadságunk elveszi. De rendet teremtve bensőnkben már édessé válik az iGe iGá/ja. Álljon erre példaként egy szent Benedekről szóló dicsőhimnusz a középkort idéző régies / archaikus dalmával. * „Krisztusnak édes iGá/ját te adtad barbár Nyugatnak.” – éneklük a bencés rendházakban és kollégiumokban.

Érdeemes pár pillanatot szentelni és megvizsgálni azt a tényt, hogy a nyelvcsaládunk rokonsági fokában kissé távol eső evenki sámándob fogó keresztfája, azaz a dob keresztvasa az „uT”, és közepben a lyuk a „föld (ez esetben a világmindenség) köldöke” nevet viselte. Témánkhoz vágó jelentős evenki szó még a „TuRu”, mely ugyancsak az

egész világmindenséget jelentette, ma „TaLaJ”, anyag, föld értelmekkel. * Bartók-Kodály-Kerényi: A Magyar Népzene Tára. I. Gyermekjátékok. Bp., 1951.

Gyermekdalaink Talalaj, Talalaj Tök Lőrinc kezdetű éneke csak még jobban aláhúzza az imént mondottakat. TaLaLaj = TaLaJ szavunk a föld/isten/anyát rejti, a Tök a Tök/életességnek régi jelképét / szimbólumát. Máskülönb a TaLaL/aj igen közel áll alakilag az Árpád-ház szent totemállatának, a „TuRuL” nevéhez. Mindezek újfent megerősítik tapasztalatainkat arról, hogy szolmi-zációs hangneveink a világmindenséget kutató tannal, a kozmogóniával szoros kapcsolatban vannak. Tovább boncolgatva a szót a TuRu-ban benne foglaltatik a Tu/uT és a Ra=Ré, tehát a föld és a nap, mely ősidőkben valóban a világmindenséget jelentette egy számunkra már jelentésében kissé kopott őstudásunk maradványaként.

Feltűnik, hogy a zenei világfánk bal oldala egyben az ember számát, azaz a test-lélek valóság 5 félhangos bizonyosságát adja: **Dó** Di **Re** Ri **Mi** míg a jobboldal a szellemi, azaz a 7 félhang isteni megnyilatkozása: **Fa** Fi **Szó** Szi **La** Li **Ti**, mely félhangok együtt a 12-es számot adják ki. Az év 12 hava, a napi 2x12-es órabeosztás, a 12 aPoS-ToL vagy PaSToR, a népmeséink 12-esei mind a világmindenség összefüggését erősítik bennünk. Zenei életfánk három biztos ponton áll, melyet elmozdítani nem lehet. E három biztos kapaszkodó: az aTYa, Fiú és a Szentlélek /= t/ s az égben velük együtt trónoló Boldogasszonyunk.

Külön jelentőséggel bírhat a Szó - Lá - Dó - Re - Mi ötfokú / pentaton hanglétránk, mely ugyancsak az embert jelképező 5-ös /4 végtag+fej a törzsön/ szám birtokosa. Az ázsiai perzsa-arab részen ennek az ellenkezője zajlik már ezredéve s napjainkban: a parány-hallás világát megteremtve a félhangoknál kisebb hangközökre osztódott hangsorokkal élnek. A dastagh, makám, szúra stb. hangsorokból a keleti zene elméletileg 200-at, a gyakorlatban „csupán”, 40-et használ. Végül, mindkét nagy ázsiai zenei vonulat rögzült alapokra / fundamentumokra épül, de a szabad rögtönzésnek tűnő előadások mögött számtalan begyakorlott zenei szabály és fortély van. Erről vall az arab-perzsa előadóművészi hagyomány mindennapi frissessége, de ezt mutatja az egyes magyar és a magyarral rokon népdalok oly kirívóan magas

változatainak / variánsainak száma. Az MTA Zenetudományi Intézetének Népzene Osztályán tartott és számon tartott 204.000 magyar népdalt !/!. Nem szabad elfelejteni, hogy az imént taglalt 7 alap- vagy törzshang az ázsiai zenében is kimutatható, de az egyes hangok még negyed, harmad osztásában eltér a mára ezredévek alatt kialakult és elfogadott európai gyakorlattól. A zenei hang fizikai alapléte az oktáv, a quart és a quint különben is mindenek előtt / apriori világtörvényként jelen van a kezdetek kezdete óta. Mindezt azért közöljük, mert más zenetudományos elképzelés, az ötfokúság kialakulását nem a 7 törzshang fizikai meglétével hozta összefüggésbe.* Szomjas Schiffert György: A finnugor zene vitája. Bp., 1976. és Lükő Gábor: Zenei anyanyelvünk. I. Bp., 2002. 413.

A magyar ZeNe szót és az általánosságban vett ZeN/ét vizsgálva megállapítható, hogy hatásában olyan, mint a ZeN: megmagyarázhatatlan. A szó harmóniát jelent az emberiség keleten élő nagyobb hányadánál. A ZeN/e szavunk is, melynek legrégebb, XV. századi alakja a ZeNe/bona és a ZeNG/és, velük köt össze.* Bárczi Géza: Magyar szófejtő szótár. Bp., 1941.

Jó muzsikát hallgatva „ISTEN lelke lebeg”, azaz ReZeG a levegőben, melyet anyagból épült érzékszervünkkel felfogunk s érzelemmé, lélekké, harmóniává alakítjuk át. Mindezt az adottságot ISTENNEK, TEREMTŐNEK köszönhetjük. Minden „Jó zene” már a Nagy Könyvben megtalálható. Megállítja a földi időt. A „jó zene” hallgatásakor a végtelen ISTENI térben / dimenzióban érzékelhetjük a végtelen MINDENSÉG egy-egy parányi szelétét.

FORRÁSOK / BIBLIOGRÁFIA

- Ritoók Zsigmond: Források az ókori görög zeneesztétika történetéhez. Bp., 1982.5-10.
 Schlägli-féle szójegyzék /1405 k.
 Dr. A. Wöhler: Geschichte der alten und mittelalterlichen Musik. Leipzig und Berlin 1914. 99.
 René Labat: 465.
 Dr. Aczél József: Ósgörög eredetünk és a kun-szkíta nyelv. Veszprém. 1924.
 Penny McLean: Kapcsolat a védőszellemeddel. Bp., 1995. 90-91.
 Kiss Dénes: Az Ósegy titka és hatalma. Bp., 1995.
 SZ. n. Beszélgessünk. H. n. 2003. 11 .36-81.
 Pl. Szomjas Schiffert György: A finnugor zene vitája. Bp., 1976.

- Lükő Gábor: Zenei anyanyelvünk. I. Bp., 2002. 413.
 Sangeet Duchane: A DA VINCI-KÓDON TÚL. Győr. 2007.171.
 DR. Herbert Haag: Bibliai lexikon. Bp., 1989.
 Bárczi Géza: Magyar szófejtő szótár. Bp., 1941.

Kecskés Együttesről

L. Kecskés András a Miskolci Bölcsész Egyesület Nagy Lajos Király Magánegyetemének rézigenei tanáraként számos szakcikkkel / Ősi gyökér, Turul, Arany Tarsoly stb./ és érdekesítő előadás után / Gyöngyösi Őstörténeti Találkozó, Magyar Vár - Pomáz, Pécs, Tata-Hun tábor / stb. ajánlja műsorait.

Állandó témája a magyarság történeti idők kezdetétől való muzsikájának és hangtörténetének a mai napig eltűnt kincsei, szem előtt tartva öskutatásunk legújabb eredményeit. L. Kecskés András kutatásainak eredményeként átíródik a magyar zene története. Ebből az izgalmas kutatási folyamatból kapunk ízelítőt. Az előadások folyamán közel 30 hangszert szólaltatnak meg: bika, 1000 éves tekerő, zergekürt, nádidorombok, zúgattyúk, avar táltos-síp, táltos-dobok, különleges éneklési módok, koboz, ud, húros tambur, tilinkó, psalterium, kelta hárfa, töröksíp vagy őstárogató, def, davul, kemancs, rebab, fidel stb.

A Kecskés Együttes száz magyar témájú zenetörténeti sorozatából a zenei őstörténetünk iránt érdeklődő nagyközönség számára a következőket ajánljuk:

1. **Magyar mitológia és a zene**
2. **Hangszereink sumer, egyiptomi, pelazg/palóc/ neve, azok használata**
3. **Attila- és Árpád-korának zenei hagyománya**
4. **Ősi zenénk kutatásának legújabb eredményei**

Az előadások fele zeneszóval telik, melyek után a hallgatóság a Kecskés Együttes 20 CD-jéből válogathat. Az előadások összevonhatók.

Elérhetőségeik:

Pro Musica Antiqua Hungarica Egyesület –
 KECSKÉS EGYÜTTES

2000 Szentendre, Igtovity utca 2.

Tel/fax: 26/310-429 kézi-beszélő: 20/ 591-11-61
 pastykriszta@freemail.hu

www.kecskesegyuttes.tar.hu

KONCERTEK CÍMEI

Ókori zene, ókori hangszerekkel *
 Ókori zene-Magyar zene
 Magyar mythologia a zenében
 Himnuszunk születése
 Szent István és Szent Imre a zenében
 Magyar gregoriánnumok
 A LOVAGKIRÁLY*
 Kálty Márk: A magyarok története /1350-ig/
 Magyar hősök és szentek
 Trubadúrok Imre király udvarában **
 Kobzosok és énekmondók **
 Carmina Burana et Hungarica
 Ozorai Pipo és Hunyadi J. udvarának zenéje
 Mátyás király és a zene
 A Dunakanyar történeti muzsikája
 Magyar históriások, vándorzenészek
 Magyar népzene és zenetörténet
 Jeles napok
 Tinódi Lantos Sebestyén emlékest
 Bakfark és kortársai lantmuzsikája
 Bornemissza Péter emlékkoncert
 Gyarmati Balassa Bálint énekelt versei.L-II . *
 Erdélyi reneszánsz*
 Rimay János énekelt versei
 Psalmus Hungaricus - Protestáns énekek
 /Csomasz Tóth Kálmán emlékére/
 Skarica, Decsi, Tolnai Fabricius, Pécsi
 és más prédikátorok énekelt versei
 Ünnepi zsoltárok, ünnepi táncok
 Közép-Európa lantmuzsikája *
 Ária ad mensam - Asztali zene
 Régi török zene Európában *
 Ázsia és a magyarság zenerokonsága
 Monteverdi a Dunakanyarban
 Az UNGARESCA nyomában
 Istenes, harcos, szerelmes őseink
 Magyar - lengyel zenetestvériség
 Szigetvár, Zrínyiék és a muzsika
 Az Esterházy-kéziratok dalai és táncai
 Gyöngyösi, Benitzky és a zene
 Pázmány, Nyéki Vörös és mások énekei
 Károni János: Cationale Catholicum
 /Domokos Pál Péter emlékére/
 Győr barokk muzsikája
 /Bárdos Kornél emlékére/
 Thököly Imre és Zrínyi Ilona a zenében*
 A kuruc küzdelmek zeneköltészete **
 Savoyai Jenő herceg élete és a muzsika
 A XVIII. sz. énekelt és táncolt verbunkosai
 Csokonai és a kollégiumok zenéje
 Vác és környékének muzsikája
 Dömösi Bozók Mihály istenes énekei *

Pálóczi Horváth Ádám ötödfélszáz énekei
 Lavotta - Csermák - Bihari emlékkoncert
 Petőfi énekelt versei
 A magyar szabadságharc dalai és táncai TM
 Noszlopy Gáspár nemzetőr őrnagy emlékére *
 Arany János a tamburás
 Az aradi vértanúk zenés emlékezete
 Madách Imre és a muzsika
 Musica antiqua Nogradiensis
 A Dunántúl történelmi zenéje
 Őseink buzgósága /12 koncert(sorozat)/
 Volkman Róbert emlékest
 Magyar karácsony */előkészületben!/
 Mária-énekek *
 Német karácsony
 Magyar-horvát zenetörténelem *
 A szentendrei dalmátok zenei hagyatéka *
 Magyar - szlovák zenei kapcsolatok
 A Felvidék zenéje
 Bor, bor, bor - Boros zenei est *
 Csángó népzene/Kobza Vajk kobzossal/ *
 A XIX. század zenei gyöngyszemei
 Magyar farsangi zene
 Mesterségek dalai-táncai
 /vásári tréfák: füvesasszony, csodadoktor stb.
 Dr. Kecskés Mónika (orgona) és (csembaló), *
 Kecskés Péter (hárfa), Kobza K. Vajk (koboz)
 és L. Kecskés András (lant) koncertjei.

A magyar és a közép-európai vonatkozású koncerteken kívül
 közel félszáz külföldi régi hangszeres esténk közül lehet
 válogatni.

A *-al jelölt koncertek hanghordozón megjelentek

Művészeti vezető: L. KECSKÉS ANDKÁS
 Számlát kérünk és adunk.
 A koncertekhez táncosok és előadóművészek
 és
 haditornászok kapcsolódhatnak

Szervezés: 2000 Szentendre, Ignatovity u. 2.
 Zsebtelefon: 309/51-26-94 * 20/556-46-67
 20/591-11-61 vagy Tel/fax: 26/310-429
 Bernáth Tivadar titkár
 E- mail: pastikriszta@freemail.hu

(Szerk.)

Trianon utáni dalok

Süpek Ottóné gyűjtése

Arad felől kerekedik
Nagy fekete felleg
Őszi szélben, lombhullásban
Síró hangok kelnek
Feketébe öltözködik
A kárpátok orma
Tizenhárom hősnek, mintha
Gyászemléke volna

Turul madár sebes szárnyon
Által repült az országon
Megpillantott minden árnyat
Fülébe sírt minden bánat.
Pozsony felett sóhajtások
Késmárk felett könnyhullások
Erdély-ország közepébe
Síró-rívó búsulások.
Turul madár szállj
Sehol meg se állj!
Vidd el a mi üzenetünk
Lesz még magyar nyár.
Lesz még kikelet
Kolozsvár felett
Ha elpusztult határinkról
A rablósereg.

Ma szomorú mesét mesélek néked
Figyelj hát rám bohó kicsiny fiam
Ne hallgassuk a gyászdalát a szélnek
Mely korhadtt törzsű fák között suhan.
Csak vedd elő a régi földrajz könyvet
És lapozd fel szegény magyar hazánk
A négy folyóba hullanak a könnyek
Piros hajnal, fehér álm, zöld remény
Zöld remény
Koldus, magyar temetőből jöttem én,
Jöttem én
Sírkövek közt zúg a sok szív
Mint egy sötét gyásztó
Lesz-e még a Kárpátokon
Három színű zászló?
Nem marad-e könnyes álmunk
Tarkaszárnyú költemény?
Piros hajnal, fehér álm, zöld remény
Zöld remény.

Szittyá vitézek, a harc riadalma
Ne rettegessen benneteket
A magyarok hatalmas Istene hadakozik
S ügyetekben Ő vezérel benneteket.
Párducos ősei s hőseitek tüze
Lobbantsa fel lelketeket.
Honotokért, az ősi jussotokért
Ne sajnáljátok ontani hazafi véreteket
Míg magyar kebel lehel
Benne szív dobog
Élni fogsz szép hazánk,
Míg a föld forog.
Rajta, ifjú nemzedék
Itt az alkalom
Munka, harc, erő jutalma
Siker, hatalom.
Szép országom védlek
Úgy szeretlek, úgy imádlak
Téged!
Drága hazám
Örömet neked adom
Utolsó csepp vérem

Rákóczi induló

Magyarok istene rontsd a labanc hadát
Közeleg az óra, csatariadóra
Hogy a magyar akarata, csatavasa, diadala
Mentse meg e szomorú hazát
Hős Rákóczi népe, kurucok előre!
Diadal veletek – ellenes feletek letiportátok,
Verje gonoszokat átok!
Újul a vész,
A hazát im elárulák.
Jön a rombolók új árja!
Hej, hova lettek a hős daliák?
S a vezérek – mily sors várja?
S a szegény nép,
Sok ezerjét,
S a komor szívű hadurak fejét?
Bujdosnak szertesét.
Lobogónk magasan, ragyogón,
Ez a büszke nemzet újra talpon áll #
S jeligénk ez a szent imaszó
Éljen szabadon a magyar
Vagy sújtsa a halál!
Mert a magyarok Istenére esküt
Esküvel teszünk.
Hogy kard élére, míg igaz magyar él,
Rabok többé soha, soha nem leszünk,
Nem leszünk!

Apponyi Albert

MAGYARORSZÁG VILÁGPOLITIKAI HELYZETE TRIANON UTÁN

zt a problémát kétféleképp lehet fel-fogni. Lehet ugyanis arra szorítko-zni, hogy a trianoni Magyarország nehézségeit és lehetőségeit kutas-suk; lehet azonban általánosságban a magyarság létfeltételei szerint újjáépített Magyarország szempont-jából keresni a külpolitikai irányelveit. A követ-kezőkben mind a két föltevés látószögéből iparko-dom a kérdést megvilágítani.

Hogy a trianoni Magyarország helyzete a „le-hetetlen” szóval jellemezhető, azt alig szükséges bizonyítanom. Mégis jó ennek a lehetetlenségnek alkotó elemeit szemügyre venni, minthogy az egyelőre még valóság és minthogy csak a *létező* valóságból indulhatunk ki a *kívánatos valóság* megszerzésére. A létező valóságnak lehetetlensé-geit pedig a következő mozzanatokra vezetem vissza: a megvédhető határok teljes hiánya, ami még akkor is érezhető volna, ha keresztülvitetnék az egyenletes általános lefegyverzés; a gazdasági egyoldalúság súlyosbítása, mely rendkívül csekély belföldi piacot nyújt főterményeinknek és a kivitel esélyeitől teszi függővé megélhetésünket, mely ki-vitel elé gátakat emel az általánosan uralkodó el-zárkózási politika; ezeken a gátakon pedig köny-nyebben tör – vagy szivárog át az olcsóbban ter-melő tengerentúli gazdaság; természetes folyam-rendszerünk megbontása, amely folyóinknak a for-rásukhoz közelebb eső részét kivétel nélkül kive-szi ellenőrzésünk alól és így észszerű ármentesítő és öntözésre vízgyűjtő szabályozásukat lehetetlen-né teszi; ellenséges indulatú, vagy legalább gya-nakodó szomszédok közé szoríttatásunk, amelyek mindegyike tőlünk elszakított területet bír és őriz, olyan lakossággal, amelynek közel fele magyar és

német, tehát kelletlen új alattvaló; ebből pedig magyar 3.3 millió, melynek nemcsak közjogi elvesztése, de kulturái elnyomatása is állandó saj-gó fájdalmat tart fenn szíveinkben és ennek meg-felelő aggodalmat a szomszéd államok lelküle-tében, úgyhogy bizalomteljes viszony ki van zárva, nem mert ilyent nem *akarunk*, hanem mert *lé-lektani* lehetetlenség, hogy keletkezzék. Ennyi gondolom elég egy külpolitikai helyzet jellem-zésére, mely szinte megoldhatatlan problémák elé állítja nemzetünket; de a kép még kiegészítésre szorul. Mert akadhat, aki azt mondja, hogy ezeket a kétségtelenül súlyos hatalmi viszonyokat bizo-nyos pontig ellensúlyozzák a nemzetközi jogura-lom és méltányosság biztosítására megalkotott intézmények: a nemzetek szövetsége, a nemzet-közi bíraskodás új szervezete, a kisebbségi szerző-dések, amelyek az optimisták szerint csökkentik a pusztá hatalmi tényezők döntő jelentőségét, sőt a határokat is. Erre mi csak azt válaszolhatjuk, hogy ezek az intézmények ugyan megvannak, de az egy nemzetközi bíróság kivételével, amelyhez azonban a legritkább esetben lehet eljutni, ma még olyan részrehajlással működnek, mely inkább súlyosbít-ja, mintsem enyhíti a helyzetet, mert függöny mö-gé rejti az önkényt és a hatalmaskodást. A bíróság elé, mely kifogástalanul működik, mint mondám, alig lehet eljutni, a kölcsönös beleegyezés föltéte-le miatt, amelyhez igénybevétele köttetett; a poli-tikai szervek pedig, amelyek békéltető, kiegyen-lítő tevékenységre volnának utalva, de amelyek-ben volt ellenségeink dominálnak, természetsze-rűleg nem tudnak kibontakozni elfogultságukból, mihelyt valamely kérdés volt szövetségeseik és volt ellenfeleink közt intézendő el. Ebből folyólag mondott teljesen csütörtököt a nemzeti kisebbsé-geknek a népszövetségi tanácsra ruházott jogvé-delme; ehhez hasonló hatalmi szempontok uralma hátráltatja a békeszerződésekben megígért általá-nos lefegyverzésnek még megindítását is; ez a szellem iparkodik a békeszerződésekben megál-lapított, de a béke eszméjével ellentétben álló nemzetközi jogi különbségeket állam és állam, nemzet és nemzet közt fentartani és kihegyezni; ebből fakad a mai döntő tényezőknek az a cse-lekvési iránya, mely, amikor tőlünk a békeszer-ződés összes anyagi és erkölcsi tehertételeinek az utolsó betűig való teljesítését követeli, mindig mó-dot talál arra, hogy gyakorlatilag ne érvényesül-

hessen, hanem inkább akármilyen módon megkerül- tessék, elmagyaráztassék, elszabotáltassék e szer- ződéseknek az a kevés pontja, amely számunkra némi enyhítést tartalmaz.

Ez a helyzet szinte kétségbeejtőnek látszik és az is volna, ha nem kellene azt mégis csupán át- menetinek tekinteni és ha az átmeneti időre vo- natkozólag nem mutatkoznának az enyhülésnek némely jelei. A nemzetek szövetségénél kezd el- lenállásra találni az egyoldalúságnak az a dikta- tójára, amelyet a nagyhatalmak győztes csoportja annak keretében gyakorol; Olasz- és Németország gyakran támogatott azokban a controverziákban, amelyeket ott folytatnunk kellett és mihelyt ilyen hátvéd mutatkozik, nekibátorodnak a kisebb álla- mok is. Anglia sohasem érezte magát annyira összenőttnék a kis entente-tal, mint Franciaor- szág, csak az optánsügyben bonyolódott be kül- ügyminisztere egy szerencsétlenül megfogalmazott álláspontba, amelyből nehezen tud kibonyolódni. De magát Franciaországot is kell hogy gondolko- zóba ejtsék a bomlásnak azok a tünetei, amelyek a kis entente államokban mutatkoznak és amelyek- kel szemben súlyos sebekből vérző, megcsonkított és óriási nehézségekkel küzdő hazánk mégis csak bizalmat gerjesztőbb képet mutat. Reviziós aka- ratunk támogatását Franciaországtól még sokáig nem várhatjuk, sőt megértését sem; a dolog ter- mézetében rejlik és a kontinentális helyzetből foly az a jelenség, hogy a francia közérület ra- gaszkodik a legmakacsabbul a párisi békeszerző- dések érinthetlenségének babonájához. De az első stációhoz, a békeszerződések keretein belül szenvedett sérelmek orvoslásához, nincs kizárva, hogy okos politikával megnyerjük Franciaország támogatását, ami már nagy haladást fog jelenteni. Azért óriási hiba azt az Olaszországgal szeren- csésen létrejött barátságos viszonyt, amely kirán- tott minket az izoláltságból, akkép értelmezni, mintha az antagonizmust jelentene Franciaor- szággal; meg vagyok győződve, hogy elsősorban az olaszok tiltakoznának az ilyen beállítás ellen, a mi érdekeinket pedig súlyosan veszélyeztetné.

A biztató jelenségek felsorolásának végére hagytam, de távolról sem tekintem utolsóknak, sőt első helyre tenném, először az olasz barátságot, amely kiemelt minket az izoláltságból, azután a művelt nemzetek közérületében megindulófélben levő azt az átalakulást, amelynek érdeme Lord

Rothermere akcióját illeti meg. Kellőleg ápolva és támogatva olyan magyar belpolitika által, mely közéletünkben kiküszöböli a nyugati eszmékörnek visszatetsző jelenségeket, ez a megmozdulás ha- talmi tényezővé válhat, amely a hatalmak politiká- ját is befolyásolja. De erről a fáról ma még nem lehet gyümölcsöt szedni, vagy csak fanyar ízűt; annak még érlelődnie kell, mert a készülő új esz- meáramlatnak még rengeteg ellenáramlattal kell megküzdenie, míg győztesen bontakozhat ki a hatalmi realitások országában.

De vessünk egy pillantást abba a jövőbe, amelyben hinnünk kell és hihetünk is, mert ez a hit egyezik az emberiség szerves fejlődési vonalá- nak irányával, – t. i. abba a jövőbe, midőn hazánk visszanyerte azt az egészséget: *egész-létet*, amelyt végleges állapotnak ismerhetünk el mi és ismerhet el a világ. Akkor is nehéz probléma lesz külpolitikai elhelyezkedésünk, számunk csekély voltánál, fajbeli izoláltságunknál és kedvezőtlen geográfiai elhelyezkedésünknel fogva.

Kis nemzeteknek helyzete mindig pekárius, függetlenségük csak jogi fikció, melynek ellent- mond a valóság: a hatalmi viszonyokból eredő tényleges függés. Évszázados tapasztalás mutatja, hogy a szerződésekben rejlő biztosítékok is fel- mondják a szolgálatot, ha valamely nagyobb hata- lom érdekei vagy ambíciói félretolásukat köve- telik. Hogy ez másképp lesz-e ezentúl? Némileg talán igen, egészen nem. Mindenesetre annak a teljes nemzetközi joguralomnak megvalósulása, mely a gyengéknek éppoly biztosságot nyújt, mint a hatalmasoknak, még igen hosszú időt fog igé- nyelni, melynek lefolyása alatt nemzetek pusztul- hatnak el – megengedem szabálytalanul, de tény- leg. A kis nemzeteknek ezt a pekárius helyzetét két körülmény enyhítheti: hatalmas fajrokonok természetszerű támogatása és olyan geográfiai el- helyezés, amely nem tartalmaz ingert megtámadá- sukra, vagy azt módfölött megnehezíti. Példa az előbbire Szerbia, mely a cári Oroszországra tá- maszkodva, vakmerő hatalmi politikát folytatha- tott; az utóbbira a Skandináv államok és a Svájc. Hazánk, természetes határai közt is, a kisebb nemzetek közé fog tartozni; a fajmagyarság külpo- litikailag használható részének száma 11-12 mil- liónnál többet nem tesz ki. Rokon faj, amelyet ér- zelmi kapcsolatok kötnének velünk össze, sehol sincs; a turáni megmozdulás és szolidaritás a leg-

jobb esetben egy távol jövőnek álma; egyedül állunk és nemcsak egyedül, de útjában is hatalmas fajok fajpolitikájának. Geográfiai elhelyezkedésünk pedig olyan, hogy egyenesen útvonalába esünk a nagy népmozgalmaknak, a nemzetek háborús és békés közlekedésének; csatamezője vagyunk a várható összeütközéseknek, még pedig olyan területen, mely természeti kincseinél fogva kívánatos és stratégiai bázisként fontos. Nehéz egy állandóan veszélyeztetett nemzetközi helyzetnek megkapóbb iskolapéldáját találni, mint amilyent hazánk nyújtani fog még akkor is, ha természetes létföltételeit minden irányban visszanyerte. Ennek az állandó külveszélynek érzete bírta őseinket arra hogy, az Árpádház és az Anjoudinasztia kihalása után, majdnem állandóan olyan királyokat választottak, akik más országok fölött is uralkodtak és hogy 1723-ban a kölcsönös védelmi viszonyt egy ilyen, nálunk is, másutt is uralkodó dinasztia többi országaival intézményesen biztosítsa. „Contra vim etiam externam” – külveszély elleni védekezés – volt a trónöröklési rend akkori megállapításának egyik indoka; „ad evitandos internos notus” – a szabadkirályválasztással összekötött belmozgalomnak elkerülése, volt a másik, amely ma is fennáll és amattól független. Ezeknek a külföldi összeköttetéseknek kétségtelenül voltak hátrányai; az a király, aki más országok fölött is uralkodott, nem szentelhette magát oly kizárólagosan Magyarországra érdekeinek, mint ahogyan tehette volna, mint kizárólag magyar uralkodó; mikor pedig intézményes kapcsolattá vált az idegen országokkal való védelmi összeköttetés, akkor nem egyszer veszélybe vitte az ország függetlenségét. Ez az utóbbi veszély azonban mindinkább csökkent; amazoknál a hátrányoknál pedig őseink jobban értékelték a külső biztosságnak fokozását, amely csakugyan eléretett. Ma azonban a biztosításnak ez a módja külső és belső okokból tekintetbe nem jöhet és így a nemzetnek meg kell majd találni annak a módját, hogy az említett kedvezőtlen körülmények közt is megtalálja a biztosságát és megőrizze a valódi, nem csupán jogi függetlenségét.

Ez nehéz feladat lesz, mert ama körülmények egyikén sem áll módunkban változtatni. Mi nem kereshetünk más geográfiai elhelyezkedést, mi nem szaporíthatjuk hamarosan népességünk létszámát és nem is teremthetünk magunknak fajro-

konokat. Mi csak azt tehetjük, hogy ezt a területünket erőteljes, virágzó étellel telítjük, hogy a számot minőséggel és szoros összetartással pótoljuk: azaz, hogy mindenkép megóvjuk a nemzet fizikai és erkölcsi integritását, testileg edzett, lelkiileg egészséges, vallásos, kemény nemzeteket neveljünk, olyan közös nemzeti ideálok tettekészt kultuszában, melyek az emberiség nagy eszményeivel összhangban állanak; tehát olyan nemzetet alakuljunk, mely nem fenyeget senkit, melybe azonban belekötni sem jó, de nincs is jogos indok. Ami pedig a természetes szövetségesnek, a rokonfajnak hiányát illeti, azt csak a nyugoti kultúrközösségbe értékes tényezőként való beilleszkedéssel pótolhatjuk, szellemi testvériséget téve a fajtestvériség helyébe.

Minden, amit itt elsoroltam, tulajdonképp nem a kül-, hanem a belpolitikába tartozik, de nélkülözhetetlen alapját alkotja minden elgondolható külpolitikának. Belső gyengeségekben szenvedő, tette képtelen, szellemi világában jelentéktelen, törekvéseiben antipatikus kis nemzetnek sajkája valóban a világpolitika hullámzásainak és áramlatainak játékszere, az erősebb vágyainak és célkitűzéseinek predesztinált áldozata s a legjobb esetben mint valamely nagyhatalom vazallusa tengetheti azt az életet, amelyet „függetlenségnek” csúfolnak. De ugyanez a számarányú nemzet, ha testileg, lelkiileg erős és egyszersmind összes életnyilvánulásaiban értékes és rokonszenves, alaposan remélheti, hogy mindig barátokat fog találni és ezzel egy bizonyos hatalmi állásra szert tenni. Külpolitikánk leendő céljait ma kijelölni lehetetlen; de egy önálló külpolitika lehetőségének föltételei iránt tisztába kell jönnünk és a föltételek megvalósítására a lehetőség szerint már Csonka-Magyarország kereteiben is kell törekednünk, mert azok kellékei annak a közvetlen célkitűzésnek is, amely iránt kétség nem lehet és amely nem egyéb, mint természetes létföltételeink viszszerenyése.

Külpolitikai törekvéseink minden stádiumában nem lehet eléggé hangsúlyozni a nyugoti kultúrközösség ápolását, mely egyedüli elgondolható ellensúlyozója fajbéli izoláltságunknak, éppúgy, mint nemzetünk bekapcsolása az emberiség organikus fejlődési folyamatába. A nemzetközi politikában, igaz, a multban és még a mi korunkban is, közvetlenebbül érvényesültek a pillanatnyi ha-

talmi konjunktúrák, mint ezek az organikus erők. De az utóbbiak befolyása emelkedőben van, ami szoros összefüggésben áll a demokratikus fejlődéssel, a tömeg-erők lélektanának döntő szerepével az események irányításában. Sohasem volt helyes azok figyelmen kívül hagyása, még nagy nemzetek politikájában sem; az utolsó világháborút is végelemzésben ezek az imponderabiliák döntötték el a központi hatalmak ellen, mert a művelt nemzeteknél velük szemben sikeresen előidézték lelki antagonizmus tette csak lehetővé azt a félelmes hatalmi csoportulást, melynek ők áldozatul estek. De kis nemzetek részéről, amelyek a konjunktúrák kialakulásában többnyire csak passzív szerepet játszanak és a mi korunkban, midőn magának a konjunktúrának kialakulására is gyakori döntő befolyással bírnak a nemzetek fejlődésének organikus törvényei – amit melleleg mondván, csak üdvözölni lehet – ennek a tényezőnek elhanyagolása egyenesen megfoghatatlan hiba, mentséget nem engedő felületesség volna.

Ezek a fejtegetések azonban csak azt jelentik, hogy izoláltságunk fokozásának veszélye nélkül nem helyezkedhetünk belső berendezkedésünkkel szembe ellentétbe azokkal az eszmékkel, amelyeket ma már az egész művelt nyugat a civilizált nép- és állami élet követelményeiként ismer, mert nem tehetjük kétségessé kultúrhumánusunkat, valamint azt, hogy az emberi jogok élvezete tekintetében haladást jelent a magyar államhoz tartozás. De nem jelenthetik azt, hogy saját problémáink megoldásában idegen direktívákat fogadjunk el, akár hatalmi szónak, akár jóindulatú alkotmányjogi dilettantizmus alakjában jelenjenek meg. Saját hagyományaink ösvényén kell járnunk, a színvonalat tartva a művelt nyugattal, az evolúció törvényei szerint, amire nézve történelmünk legdicsőbb példája az 1848. évi nagy átalakulás, melyet a kiváltságos osztály maga kezdeményezett, maga hajtott végre, jutalmul elnyervén befolyásának fentartását, holott mindenütt, ahol a szükséges reformokat a vezető osztályok ellenére vitték keresztül, ezeket el is söpörte a mozgalom. Ez oly egyszerű tétel és tapasztalás, hogy szinte érthetetlen volna, ha mi, akiket csak egy nemzedék választ el ama dicső reform-nemzedéktől, nem tudnánk belőle okulni és hasonlóképpen cselekedni. *Ma* ez még kezünkben van, *holnap* talán már nem lesz.

A fájában elszigetelt, földrajzilag állandóan

veszélyeztetett magyar nemzet külpolitikája csak egy olyan összefoglaló általános politika alapján épülhet fel, amely gondosan mérlegeli minden tettének és minden mulasztásának külső hatását is.

Ravas László református püspök A MAGYAR NÉP LELKE

amely nép lelkéről hű képet adni nem könnyű dolog. Meg kell küzdeni azzal a kísértéssel, hogy történetbölcséleti fejtegetések megzavarjanak és téves útra vezetnek. Nem is lehet ezt a feladatot másképpen megoldani, csak úgy, ha megfigyeljük, hogy egy népnek a lelke miképpen reagál bizonyos állandó hatásokra. A léleknek az a különös természete van, hogy a hozzáütődő hangokra, természete állandó vonásai szerint, mindig azonos feleletet ad. Hallgassuk meg a magyar nép lelkét, miképpen válaszol a hozzá csapódó állandó hangokra, amelyekben az élet beszél hozzája?

Figyeljük meg, miképpen felel a magyar lélek a *harangszóra*. Különösen szereti a magyar a harangszót, a földnek és az égnek ezt az egyszerű, édes muzsikáját. A háború folyamán a harangok elköltöztek a tornyokból és ágyúkat öntött belőlük a hadvezetőség. Minden háborús romlás között a harangok hiányát pótolta leghamarabb a magyar nép. Ma már minden toronyban a régi hangon és a régi számban beszél az örökkévalóság nyelve. A harangszó hallatára a magyar ember arcán különös ünnepesség ömlik el. Felöltözik tiszta ruhájába és csendes méltósággal indul a templom felé. Istentisztelet alatt méltósággal és őszinte áhítattal viselkedik. Nem hajlandó vallásos rajongásokra, de nem fogadja be a hitetlenséget és a tagadást

sem. Szomorú, nehéz életén keresztül annyiszor érezte magát Isten közelében és ma is minden nap az Ő kezéből veszi el kenyerét. Nem képes tehát megtagadni azt, akit annyiszor megtapasztalt. Bűnbánata férfias, komor, de nem tüntető. Kultusza derült, tele van kiengesztelődéssel, nyugalommal és békével. Szimbólumokhoz nem tapad hozzá a lelke, keresi azt, ami örökkévaló és lelki. Egyetemesség, világos látás, erkölcsi egyensúly jellemzi vallásosságát. A férfiak arca templomozás alatt értelmesebbé, az asszonyoké szebbé válik. Megifjúl és felüdül a lelke és új erővel indul neki a munkának. Születés és halál, veszteség és fájdalom múló dolgokká válnak előtte, s egész lényén kiütözik, hogy élő összeköttetésben áll a legfontosabb dolgok és legdrágább javak láthatatlan és titokzatos ősalapjával, Istennel. Sem extázis, sem közömbösség iránt nem hajlandó: a hívő magyar, kemény, tiszta nézésű, nyugodt és komoly arc, amilyenekké bátor és igaz emberek haláluk órájában válnak.

A magyar léleknek új vonása tűnik fel e színképelemzésből, ha *trombita hang* zendül meg a légben. Midőn a magyar e földre ért, századokig volt szakadatlanul harcoló katonanép. A férfira nézve az élet egyet jelentett a harccal. E földön ezer éven át szüntelenül viaskodott és mindig nála sokkal erősebb ellenféllel. Szinte átöröklés a magyarban a katonai szellem. Rendesen megújul és felfrissül, mikor harctérre kerül. Az elmúlt háború legnagyobb, de örökre ismeretlennek maradó hőstetteit öreg magyarok, sok gyermekű családapák és nagyapák vitték véghez ... Nem azért ilyen a magyar, mert szeret verekedni, vagy pedig vérszomjas volna, hanem azért, mert nem fél a haláltól. Lehet, hogy ez a nép nem tanult meg élni, de meghalni senki sem tud olyan bölcsen, bátran, lakodalmas vídamsággal és keleti liturgiával, mint a magyar. Ez a nép szeret pörölni, önállószkodni, mégis mikor kiütözik belőle az őskatona, szemrebbenés nélkül engedelmeskedik és mosolyogva áldozza fel magát.

Nem ismeri addig senki a magyart, amíg nem látta, hogy miképpen felel a lelke a *muzsikaszóra*. Van különös magyar zene, amelyben a vídamság könnyes és a fájdalom mosolyog. Más a ritmusa, az alkata, mint minden más zenének a világon. Nem is az a fontos benne, ami hallható e muzsikából, hanem, amit atavisztikusan e muzsikára

érez a magyar. Hallgatag, zárkózott nép, érzéseiről nem szeret beszélni és kedélyének nincs meg sem a forró buzogása, sem a meleg mélysége. De a zene aranykulcsa kinyitja a bezárt szívet. Eltitkolt, századokig tartó, soha ki nem beszélt mély érzések támadnak fel benne. Zenéje számára teremtett egy különös fajtát, közötté elszórt, rejtelmes népet, a cigányt. A cigány valami elszakadt és elfajzott hindu sarjadék lehet. Megbízhatatlan, fecsegő, könnyelmű, ezer hibával megvert, de egy olyan fajta, amelyik instrumentummá vált. Ők hordozzák szét a magyar érzések különös borát, mint a régi mesékben a törpék a királyok italát. Egy kortytól megmámorosodik a magyar, szomorúságába csodálatos megértés, lázadásába kiengesztelődés vegyül, furcsa hilaritásában felülemelkedik az egész világon és könnyein át mosolyogva néz. Néha ereje szétfeszíti, duhajságba csap át, de duhajsága egy magát széttépő titánnak keserű vídamsága. Táncra perdül, minden mozdulata erő és méltóság, fékezett tűz és sugárzó báj, de se vad nem lesz, se állat. Szomorú, játszó hős csupán, ki az Olympus ormán tékozolja örökségét úgy, hogy abból csak neki van kára, de ez a kár valami bús gyönyörűséget okoz neki.

A sírva vigadó magyarnak párja a *pacsirtaszóra figyelő magyar*. A pacsirta a búzaföldek madara, a szántóvető magyarnak dalos pajtása. Ezer éve a földből él a magyar. A földet minden más népnél jobban szereti, mert szerelmese, anyja, barátja, ihletője és kollektív, óriás műtárgya. Lelkét betöltik a természet változásainak nagy jelenései. Eső, hó, szárazság, hervadás és zsendülés saját életének állandó és remegő élményei. Az igazi magyar a föld túrása közben átszellemül. Trubadúrrá, hőssé és liturgussá válik. Élete is valahogy összefonódott a földdel. Tavasztól ősziig annyit dolgozik, mint a felébredt és csodákat teremtő természet. Naponta pár órát alszik, azt is ébren. Egyébként titokzatos erőcentrum, amelyből kalászkok, barackvirágok, szőlővenyigék nőnek. Télen álmodozó, pihenő, várakozó életet él, mint a természet. Fél éve nappal, fél éve éjszaka. És annyi napja van, ahány esztendeje. A pacsirta a magyar búzaföldek költészete.

Különös a magyar lélek akkor, ha *parancsszót* hall. Ekkor kiütözik belőle az örök rebellis, a sok ezerezstendős magyar „csakazértis”. Nincs benne társadalmi kohézió, nem olyan, mint az erdő fája,

amely elveszíti egyéniségét, csak hogy megmaradjon a nagy kollektív egység, az erdő. Hanem olyan, mint a hegytetők magányos fája, amely egyedül áll az életpyramis csúcsán és maga körül minden más életet felszív. Sohasem tudott egészen egységes lenni. Bár rendkívül erős közös érzések uralma alatt állt, mégis igazán csak az egyéniség kategóriájában él. A magyarban az egyedek az érdekesek, szépek és fejlettek és nem a nagy közösség.

Utolsó kép, amidőn a magyar a *demagógiára* figyel. Naív, lelkesülő, hiszékeny nép, amely komolyan veszi a jelszavakat. Éppen ezért nagy gyermek volt és az is marad. Korbáccsal bánni vele nem lehet, de ezerszer félrevezették már azok,

akik elég lelkiismeretlenek voltak ígéretekkel állatni tiszta, bizakodó lelkét. Politikailag könnyen prédájául esik kalandoroknak, kivált ha azok rosszabbik énjének valamelyik vonására építenek. Ennek a példája volt az elmúlt világháború is, s ebből a gyökérből származott a magyar tévedések és bukások sorozata.

Ma új világ van. Él, hallgat és vár a magyar. Legnagyobb kérdése, s vele együtt Európának fontos kérdése az, hogy mire hallgat és mit felel a magyar? Mi azt reméljük, és azon munkálkodunk, hogy egy halk, tiszta hangot értsen és erre feleljen, a *lelkiismerete* szavát. A lelkiismerete szavára felelő magyar: ez az új Magyarország.

Krizsai Mónika

Boldog Ilona, Árpádházi Szent Margit nevelője

„Lenge lány, a kő sző/Holdvilág mosolya”
– Kosztolányi –

„Lenge lány, aki sző” –, ahogyan Kosztolányi Dezső írja Ilona¹ című versében – *begina*. Akár a mi Ilonánk, Magyar Ilona (1200?-1270?) vagy még szebben Magyarhoni Boldog Ilona is lehetne, aki először *begina*, majd domonkos rendi apáca, a veszprémi Szent Katalin kolostor priorája volt.

Életével a *beginák* tanulmányozása közben találkoztam. Magyar *beginákat* nem jegyez a történelmünk. Szentjeink legendáiból azonban következtethetünk létükre.²

Ilona származásáról semmit sem tudunk. *Beginaságáról* még kevesebbet, de sejteni lehet, hogy a domonkosoknak³ nem véletlenül jutott eszükbe Veszprém⁴, amikor Győr után, másodikként itt alapítottak kolostort.

Melyik évben, nem tudjuk, még a tatárjárás előtt, IV. Béla királyunk fiának születése előtt történt, hogy Szent Katalin éjszakáján, amikor Ilona a templomban imádkozott, megnyílt a templom teteje, „égi fény űzte el a sötétséget”. Olyan hatalmas fény, hogy még a városban is látták.

Négy fényes ruházatú férfi ereszkedett le hozzá. A szemtanút elkápráztatta a fény, nem látta, mi történik körülötte, csak a visszatért sötétség után hallotta, hogy Ilona a nevéen szólítgatja.

Más alkalommal két férfi jelent meg előtte: egyik fehér ruhában, a másik vörös köpenyben.

Szent István éjszakáján lánggra gyulladt egy gyertya, anélkül, hogy hozzáérték volna. A kérdésre, hogy mit jelent ez, azt válaszolta: „Imádkozzatok nagyon, hogy adjon a Király Úrnak az Úr fiút!”.

Hamarosan a tatárok híre elérte Veszprémet is. A félelemből feltett kérdésre, hogy mi fog történni, azt válaszolta: „Én nem fogom meglátni jöttemet, de te meg fogod látni.”

Azért nem látta meg, mert a tatárjárás hírére a domonkosok a királyi családdal együtt menekültek az országból. Illetve nem menekültek, kísérték, mert lelki vigaszt kívántak nyújtani a száműzetésben élő családnak.

Klissza várában, 1242 végén, vagy 1243 elején az ország pusztulásán túl a királyi család vesztességét súlyosbította, hogy kis hercegnő, Mária és Katalin szinte egy időben haltak meg. Remény-

sugárként megszületett Margit, aki arra a sorsra teremődött, hogy szentté válva imádkozzon az Úrhoz országáért, népéért, családjáért.

Bölcsőjénél jelen voltak a domonkos apácák, így Ilona is. Mint Csipkerózsika meséjében a Tündérkeresztanyák.

Három év múlva, Veszprémben találkozunk majd újra Ilonával. Ekkor került a veszprémi Szent Katalin kolostorba Margit. Dajkája a Zich tartományban található Sirmiumba (Száva-szentdemeter?) való Olimpiadesz asszony, aki leányával érkezett Veszprémbe, és a királyné távozásának negyednapján beöltözött a domonkos apácák ruhájába. Ő lesz majd az, aki Margit egész életét végigkíséri és a Nyulak-szigeti kolostor priorisszája lesz. Betűvetésre, olvasásra, a tudományokra Katalin nővér tanítja Margitot, lelki nevelője Ilona lett.

Hét évig tanította Margitot. Hét évig, mint a táltosokat. Rendkívüli képességénél fogva, ahogy másokét, úgy látta Margit jövőjét is. Elfogadta a kislány furcsaságait, melyek szerint nem úgy élt, mint a korabeli kislányok: játékokkal, babákkal. Válaszolt mindenféle kérdésére, amelyet a többiek azzal hárítottak el, hogy még kicsi hozzá. Komolyan vette, társaként kezelte. Mert a társ nem a biológiai kortól függ, hanem a lélek korától. Ők lelki társak voltak. Magával vitte mindenhová, megmutatott neki mindent, amit abban a kolostori világban látni lehetett. Szeretetével ölelte, teljes figyelmét neki szentelte, derűjével melengette.

A lenge lány, aki szőtt – mint a beginák – mosolyával, csodáival ismert volt a Király előtt is. Isteni adományként megkapta a stigmákat mindkét kezén, lábán és a mellén. Időközönként ezekből a sebekből hosszú aranyszál és liliom nőtt ki. Ilona kétségbeesetten imádkozott az Úrjézushoz és a Szűz Máriához, hogy ne történjen meg ez vele. Legalábbis ne akkor, amikor mások is látják. Ezen imái nem találtak meghallgatásra, egy alkalommal két csodálatos liliom nőtt a gyomorszájánál akkor, amikor a Király is látta. A legenda írója úgy fogalmaz, *kiérdemelte* világiakkal együtt, hogy láthassa. (A liliom lesz majd az attribútuma Szent Margitnak.)

Csodálatos dolgait igyekezett titokban tartani, mármint azt, amit lehetett. Ki tudja, mennyi minden történt vele, amire nem volt szemtanú és nem került feljegyzésre!

Több ízben megtörtént, hogy a nővérek sötétben imádkoztak, és gyertyák gyulladtak meg az oltáron, ami már azért is rendkívüli, mert előtte nem voltak ott, ráadásul ezek a gyertyák úgy égtek, hogy nem akartak elfogyjni.

Veteményezés közben száraz gallyakkal jelölte meg a magok helyét, és ezek a száraz ágak kiszöldültek, kihajtottak. Ilona mindegyiket kitépte tövestül.

Imádkozás közben gyakran esett révületbe. Önkívületi állapotában az érkereszt, amely az oltáron állt, egyszer csak a jobb kezébe került. A nővérek és a jelen levő prédikáló testvérek sehogyan sem tudták kivenni kezéből. A kereszt másnap magától visszatért a helyére.

A sebeket rendszeresen el akarta tüntetni kezéről, amelyet a domonkos barátok segítségképpen (?) bárdal akartak levágni.

Egy idő után már körmenetek szerveződtek, hogy lássák Ilona csodáit, de ő minden alkalommal kérte: „*Uram ne legyen ez, ne legye ez!*”

Imái közben a szentekkel beszélgetet, akik elhozták neki életének lapjait. Hogy ebben mi állt, nem tudjuk, mert nem osztotta meg a kíváncsisággal.

Döglött gödölyét felélesztett, de egy klerikust nem gyógyított meg betegségéből, mert látta, bűnt követett el egy szűz megbecstelenítésével. Érte az örök tisztítóűzért imádkozott.

1270. szomorú év volt Magyarországon. Meghalt IV. Béla, Boldog Özséb, januárba Margit, Ilona novemberben. Margit 28 éves volt, Ilona 70. Túlélte kis tanítványát, akivel együtt a Boldogok közé került.

A Boldogok a Tündérek. Akik holdvilágos éjszakákon eljönnek, és a *tisztásokon* táncot járnak, mulatnak. Néha még az arra érdemes földi halandókat is vendégül látják lakomaikon. *Boldog* Ilona *Tündér* Ilona, akinek „holdvilág mosolya”.

Ismerjük meséinkből. Aztán volt egy (vagy több?) rövid időszak a magyarság életében, amikor a Földön járt, itt élt Veszprémben, hogy aztán ismét visszatérjen a Tündérek Útjára, amelyet nevezhetünk a Hadak útjának is. Innét fog visszatérni ismét, magával hozva Tündérseregét, amikor érdemesek leszünk rá.

Addig is, ha bodzabokrot látunk, gondoljunk arra, hogy abban Tündérek laknak. Gyerekkoromban, az én falumban, (Gárdonyi falujában) még

majd' minden udvarban nőtt a bodza. No, nem a virágoskertben, meg a veteményesben, hanem az udvar végén, kert sarkában, a szomszéd mezején. Megvédett a kíváncsiskodó szomszédok pillantása elől, árnyékot és élelmet adott a háziállatoknak. Most, a kertépítések időszakában irtjuk, mintha gaz volna. Nem is sejtjük, hogy így irtjuk ki Tündéreinket a Boldogságunkkal együtt.

Ilonának halála előtti éjszakáján a hozzá gyűlt nővérek körében hirtelen felnyíltak lelki szemei, és meglátta lelki vigasztalóját, Jézust, amint hozzá jött, hogy őt, akin Ilona örökösen csüngött, mint jelenlevőt megismerje. Amikor Jézus eltávozott, könnyekkel és könnyörgésekkel kísérte.

A csodák folytatódtak halála után is: közbenjárására meggyógyultak a bénák, szélütöttek, a meggömbültek kiegyenesedtek, eltávoztak a gonosz szellemek, kegyvesztettet visszafogadott a király.

17 évvel halála után egy nővér azt állította, hogy a föld, a szentsége iránti tiszteletből nem érinti a testét. Hogy erről meggyőződjenek, elhatározták, felnyitják a sírját. Így is történt. Balzsamos illataradat öntötte el a kolostort, sőt, még a környékét is. Meggyőződhetek róla: a föld férfikéz könyöknyi távolságra felemelkedett testétől. Az egyik pap beledugta két ujját egy kis lyukon, pont az egyik sebébe. Amikor kihúzta, kellemes illatú, bőven csorgó olaj csillogott rajta. Ezután megpróbálták testéből kis darabokat tépni a nővérek. A letépek helye friss vértől piroslott.

A domonkosok nem ápolták kellő figyelemmel emlékét. A csodák pedig történtek folyamatosan. Száz évvel halála után, Sziénai Szent Katalin (1347-1380) nyomán kezdtek el vele ismét foglalkozni, összegyűjteni a róla szóló jegyzőkönyveket. Sziénai Szent Katalin sem volt apáca a szó igazi értelmében, a domonkos harmadrendi nővérekhez tartozott. Amikor nyilvánvalóvá vált, hogy tanítását mind többen követik, tanácsait kérik, gyógyít és megjelentek rajta is a stigmák a domonkosok mellé rendelték először Della Fonte Tamást, majd Rajmundot, aki haláláig vele maradt. Ekkor már a domonkos rend büszkélkedni szeretett volna rendkívüli képességű apácaival. Ennyit változott a világ.

Ilona nem az apácák életét választotta magának. Ha az szeretett volna lenni, egyszerű dolga lett volna. Veszprémvölgyben⁵ már Szent István

korából ismerjük a görög rítusú apácák alapítólevelét, amely Könyves Kálmán korából másolatban maradt ránk. A hagyomány szerint itt készült a koronázó palást is, amely Gizella királyné keze nyomát is magán viseli.

Azt is tudjuk, hogy azok mellett a nők mellett, akik rendkívüli képességekkel rendelkeztek, megjelentek a domonkos barátok, úgymond, lelki vigaszt nyújtani.

Így történhetett ez Veszprémben is.

Dr. Gyárfás Ágnes a Vizek Könyve II. A földi vizek népe könyvének 87. oldalán közöl egy képet Huszka József gyűjtéséből, a Boldogasszony szent ligetéről. *„Ezek a ligetek folyóvíz partján álltak, kápolna templomaik kicsinyített zikkurátok. A szószerk egy lépcsős kőállvány, amelyen... egy asszony prédikál, egy másik pedig egy fiatal lány fejére teszi a kezét áldó mozdulattal.”* – írja Gyárfás Ágnes.

A kép ha nem is kísértetiesen, de hasonlít a Séd völgyére, a folyóvíz melletti ligetre. A kolostorrom maga sok figyelmet nem érdemel, (bocsánat a másképp gondolóktól!) de szanaszét kövek hevernek. Ki tudja, talán azoknak a régi kőállványoknak utódai, ahonnét Ilona Margit fejére tette kezét, áldón, védőn, miközben beavatta a Teremtés Rendjébe egy finom érintéssel, mosolyogva, mielőtt elindult a Nyulak-szigetére...

*„Lenge lány
akj szó
holdvilág
mosolya:
ezt mondja
a neved
Ilona,
Ilona.
.....
Arra, hol
feltűn és
eltűn a
fény hona,
fény felé,
éj felé,
Ilona,
Ilona.”*

JEGYZETEK

^{1.} Kosztolányi Ilonája Harmatos Ilona színésznő, a költő felesége, akit Dide néven is ismerünk. Viharos, szenvedélyes, se veled, se nélküled kapcsolatukról árulkodik egy mondat a költő egyik levelének végéről: „Barátod, testvéred, fiad: Désirée”.

^{2.} Szent Margit legendája, amely a Boldogasszony-sziget premontrai szetra közösség létéről számol be. Ezekről a nővérekről azonban már megállapítottuk, hogy egy elromlott világ kényszerítette helyzet miatt voltak kénytelenek ezt az életformát választani, és azt is, feltehetőleg nem magyar származásúak voltak. Lsd. Ősi Gyökér 2007/1. sz. Beginák. p. 37-43.

^{3.} A rend alapítója, Dominicus Guzman (1170 táján Ókasztília: Caleruega – 1221. aug. 6 Bologna), amikor püspökével, Diego-val Franciaországban a katarokat és a valdenseket térítette, a prouille-i (Languedoc) házból, – amelyet a püspök bocsátott rendelkezésükre – 1206-ban megalapította az első domonkos rendi kolostort. A kolostor az eretnekségből megtért nők számára nyújtott „menedéket”. Az elsőt követte a többi, 1215/17-ben Toulouse-ban a bűnbánó nők számára, 1220-ban Madridban a tökéletességre törekvő nők számára. Ezek mellett Domonkos felkeresett több létező női kolostort és vállalta az ott élő nők lelki gondozását. A prédikátorok igyekeztek a vallásos nőmozgalmat az egyház irányába terelni. (A domonkos apácák klauzúrák (klauzúra: a kolostornak a külvilágtól elzárt, csak külön engedéllyel látogatható része), kontemplatív (szemlélődő, elmélkedő, elmélyedő) rend. Céljuk, a szemlélődő élet áldozataival segíteni a prédikáló szerzeteseket.)

^{4.} A magyar rendtartományukat Magyarországi Pál, a bolognai egyetem tanára, Domonkos barátja 1221-ben alapította meg Győrben, majd Veszprémben. (Rövid idő múlva Esztergomban (1225), Pécsen (1238), majd Budán.) Az ország összes fontosabb városában, ahol élénk gazdasági élet folyt. A domonkosok ugyanis nem magányosságot kedvelő, rejtőzködő szerzetesek, hanem erőteljesen építenek a mobilitásra. Szegénységet fogadva, mezítláb járnak az országot és prédikálnak. Az eretnekek megtérítése elsődleges feladatuk. Ezzel a céllal kellett Pálnak is Magyarországra jönni, de a hozzáfűzött reményeket nem sikerült beváltania. Egy szembetegségéből táltos segítségével sikerült meggyógyulnia. Ezután fennen hirdette, hogy nem vétkezik az, aki a Napot imádja. Elképzelhető, hogy ez mennyire nem volt összeegyeztethető a domonkosok eretnekek elleni küzdelmeivel, annál inkább a magyar lelkiséggel. Pál II. András királyunk barátja, az Aranybulla megalkotásában jogi tudományokkal

rendelkező, de a magyar szellemiséget, lelkiséget értő, érző professzor volt. Utóda már teuton (német) származású generális lett.

Veszprémben tehát már a kezdeti időkben megjelentek a prédikátor szerzetesek. Hevenesi Gábor szerint 1222-ben építették a Szent Katalin klostrot. 1240-ben kap majd adományokat Bertalan veszprémi püspöktől.

^{5.} Veszprémvölgyben jelenleg ásatások folynak. Kívülről látható az a templom – több lakattal lezárva –, amelyet a jezsuiták építettek, a kerítésen belül az ásatási terület. Falmaradványok, gaz, rendtelenség. Feltehetőleg, állagmegóvás néven rábízták a természetre, vegye vissza a magáét.

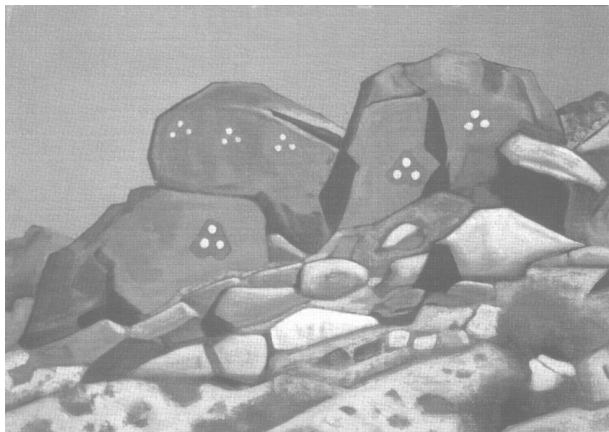
BIBLIOGRÁFIA

- Árpád-kori legendák és intelmek. Szentek a magyar középkorból. I. összeáll. és szerk.: Érszegy Géza. Bp., Osiris, 1999.
- Gyárfás Ágnes: Vizek könyve II. A földi vizek népe. Miskolc, MBE, 2007.
- Kosztolányi Dezső összes versei. Bp., Osiris 2005.
- Mezey László: Deákosság és Európa. Bp., Akadémiai K. 1979.
- Puskely Mária: Keresztény szerzetesség. Történelmi kalauz I-II. Bp., Bencés Kiadó, 1995.
- Szentek élete. 5. bőv. átdolg. kiad. Bp., Szent István Társulat, 2001.

Boldog Ilona (Internet)

Tibold Makk Szabina
Árnyék útja

... és elindult akkor, hogy megkeresse árnyékát. De bizony bármily hosszán, s messzire gyalogolt, árnyékával csak nem kereszteződött útja.

Fáradt volt már nagyon, szomjas és éhes, de csak az Éj legsötétebb hajlatában kuporodott le szenderegni. Úgy gondolta, ilyenkor már legkisebb esélye sincsen árnyékával találkoznia.

A hajnalok és alkonyok mágikus homályában álmok-utakon bolyongott, árnyéka után kutatott még az álmok világában is; de ott sem volt szerencséje. Árnyékát nem tudta megtalálni sehol, hogy azzal szembenézhesen, s magához ragadhassa gyötrő tűnődéseiben.

Napközben megállás nélkül mendegélt, s csak akkor lassult le, amikor vadgyümölcsöket, gyökereket, gombákat szedegetett magához étékül. Nem volt iránya, nem volt semmi más vágya, mint hogy megtalálja árnyékát, és egy picit elbeszélgessen vele. Érezte, hogy árnyékában minden kérdésére választ találna, ha végre, még ha csak egy tűnő pillanatra is, megérinthetné.

Egy késő délután, hatalmas, kopott, sávokban vörslő sivatagi sziklák körében Alkonyat magához ölelte.

A nap éppen a horizont alá csúszott, bár vörösnarancs fénye még ott izzott ég föld találkozásában, lángba borítván az egyébként is vörösen izzó köveket.

Ő belélegezte a Természet varázsos látványát és átadta magát csodájának. Az ős-kövek között meglepően otthon érezte magát. Azok ontották maguk-

ból a Nap melegét hívogatón, nyugtatón, valamilyen megmagyarázhatatlanul mélységes szeretettel. Az óriási lángvörös kövek önmaguk nyugalalmát méltóságteljesen sugározván, ott őt maguk közé fogadták, mint egy hosszú útról hazaérkezett, rég nem látott, de mindig nagyon várt kedves családtagot.

„Pár pillanat”, gondolta, „s mindent beborít az alkony homályos fátyla. Ennek a varázsnak vége”, szomorodott el, „s újra itt van az üres álmodások ideje.”

Körülnézett egy kényelmes fészek után éjszakára. Azonnal szemébe is ötlött egy nagy lapos kő, mely hívogatón mutatta mély, eső-mosta öblét. Elindult feléje, gondolván, hogy a Nap utolsó sugarai is végleg eltűnnek majd, mire eléri a teknős mélyedését. Kis időbe bele is telt mire odaért kiszemelt kövéhez, hiszen a sivatagban minden közelebbnek tűnik a valóságnál. „Vagy talán a saját valóságunk lassít le minket mindenhol és mindenben?”

Tűnődött, olyan fajta kérdés volt ez, amelyet árnyékának szánt feltenni, ha valaha is megtalálja. De amikor végre felkapaszkodott a meleg kőre, kényelmesen elhelyezkedvén sima bölcsőjében, meglepetten észlelte, hogy a napnyugta fényei egyáltalán nem tűntek el, hanem még mindig bevilágítják a sivatagot, de most már a vörös kövek mélyebb, magenta színben lüktetnek körülötte.

Kényelmesen bekuporodván kőfészkébe, csendben várt az alkony fényétvesztett varázsfüggönypillanatára.

Várt hangtalanul, mozdulatlanul, belélegezván e gyönyörű látványt, melynek most csodával határos módon ő is egy apró, szinte észrevétlen részecskéjévé vált.

A Föld titokzatos emlékeibe feledkezett, melyek a kövekből suttogtak feléje a varázsigák mágikus erejével, míg szemei előtt folytatódott a színfalak mögül sugárzó Nap révületbe ejtő szín-kavalkádja. A titokzatos fény játéka mélyebb és sötétebb színeket varázsolt a suttogó kövekre, a magenta borvörössé vált, s a közelgő alkony homálya viola és indigó fátylakat terített köréjük.

Már mindent felejtett, a fények, színek, szavak

nélküli suttogás világával egyesült. Árnyéka fontosságát, kérdéseinek halmaza lényegüket vesztették, hiszen itt, ebben az élő csodában minden kérdés magában hordozta válaszát. Szükségét nem érezte semminek, mert eggyé vált az élő csodával, mely most őt meglepetésszerűen magába fogadta. Úgy érintette meg a kő melege, mint az Ős-Anya ölelő karjai. Talán csecsemőként érezhetett így utoljára, az Édesanyja biztonságában. Nem emlékezett rá, talán már nem volt lényeges. Amit érzett, az mindent magába ölelt, úgy az Édesanyját is, mint ezt a világot, amelyben most mágikusan felszabadult összes ráneheződő súlyától.

A hatalmas űs-kövek leemelték szívéből a valóság illúzióját, míg a Nap búcsúzó sugarainak színárnyalataiban végre megpillantotta saját végtelen élet-álmát. Elindult benne, eggyé vált vele. Érezte, amint a sivatag vonzza a horizont felé, átlebeg színeken, árnyakon, köveken, bokrokon, egy alig érezhető szellő langyos lehelletével. Átélt mindent, s mindennel azonosul, míg valahol érzékei perifériáján, a kő-anya óvja, öleli, meleg biztonsággal.

Lám itt is van, meg ott is. S az, aki most a sivataggal eggyé váltan játszadozik, éppen úgy a kövön alvó valósága is.

Látni akarta magát a kő ölében, amint tudat nélkül álmodik. Egy hussanással felette is termett, és szemben találta magát az álmodóval.

Az álmodó üres volt. Várt nyugodtan, érdekte-

lenül, árnyéka volt csak annak a boldog felszabadultságnak, aki őt most láthatatlanul vizsgálta. Meghatott döbbenettel szemlélte Árnyékát. Megtalálta akkor, amikor nem is kereste. Felismerte végre: „hiszen Én vagyok, aki a Fény útján áll!” Úgy érezte, haragudnia kellene Árnyékára, hogy így beszűkítette látásmódját, de nem tudott. Helyette gyengéd szeretet érzés fogadta hatalmába, s az a gondolat jelent meg előtte, hogy Árnyéka az Édesanyja alkotása és ajándéka, melynek ablak-szemei egy csodálatos világba nyílnak, hogy ott formába öntvén meghatározzák őt.

Árnyéka 'ablakait', melyek e világba tekintenek, eddig valahogy függönyök takarták el, s most azok szétlebbenhettek a fényekbe öltözött vörös kövek Végtelenről szóló tanúsága előtt.

„Ahol a tudatom, ott a valóságom” ismerte fel, s önkéntelenül lehunyódtak szemei. Ekkor érezte, hogy könnyek csordulnak le az arcán, s a kőfészek melegében szinte egyidejűleg felnyílnak Árnyék-szemei.

Így ismerkedett meg kettősségével, s létében először felismerte szabadságát is. „Ahol a tudatom, ott a valóságom” suttogta maga elé a sivatagnak. A kövek nyugodt bölcsességgel fogadták fölismérése titkát.

„A kövek ismerik a szabadságot, mivel emlékeznek a kezdetek végtelenségére, s a Végtelen Kezdetre is” – s most velük együtt ő is emlékezett...

NAGY BOGLÁRKA

Néhány gondolat a Kőműves Kelemenné c. népballadához

A falba épített asszony

A ballada régi műfaj. Hagyományai az ókorba nyúlnak vissza. Elnevezése középkori eredetű. A magyar nép „történetes ének”, „történet”, „hosszú ének”-ként, esetleg „régie ének”, „öreg ének”-ként is ismeri. A műfaj sajátosságai közé tartozik a konfliktus kiélezett ábrázolása, a történet tömör előadása, a szereplők tipizált megjelenése, a balladai homály alkalmazása. Tartalom szerint több csoportba lehet osztani őket: mágikus-mitikus, szerelmi, családi katasztrófáról szóló, vallásos tar-

talmú, gyilkosság balladák. Jelentősek még a betyárballadák is. Ezek létező személyeket tipizálva, az eseményeket módosítva beszélnek el a betyárok cselekedeteit, élettörténeteit. Előadásukhoz a dallam szervesen hozzátartozik. A szöveget többféle dallammal el lehet énekelni, de a dallamot is többféle szöveggel használják. Előadásmódjuk változatos. Énekelhette szólista, de akár csoport is.

A Kőműves Kelemenné balladája olyan hiedelemre épít, ami a kereszténység előtti pogány kultúrával függ össze. Ez egy régi stílusú ballada.

Az újra, s újra leomló Déva várfalának építését csak egy személy feláldozásával lehet befejezni. A kiválasztott, az építőáldozat. Szerzte a világban megtalálhatóak az ilyen áldozatok nyomai a szöveges, beszélt kultúrában. A régészek is alátámasztják a falakban talált csontokkal, tárgyakkal. Magyarországon nem volt hagyománya az emberáldozatnak, de rítusaink voltak: ezek azon alapultak, hogy „az új ház áldozatot követel”. Három cselekmény típussal próbálták meg kivédeni a bajt: első éjszaka olyan embernek kellett benn aludnia, aki már érett volt a halálra. Lehetett idős ember, halálos beteg, sokszor háziállat. Második lehetőség, amikor állatot ölnek, a harmadik, ha be is falazzák. Erdélyben néha belemérik az árnyékot a falba. Az arra haladó árnyékát kákával kimérik, s azt építik a falba. A befalazást a mai napig használják, de már átalakított formában. Ez az alapkövetétel. Az áldozat szokása átalakult, ma már inkább „emléket hagynak az utókorra”.

Az áldozat lehetett a balladánk szerint bárki: gyermek, szűz, asszony, szellem, testrésze. A cselekmény várak, kolostorok, templom, híd építésekor is előfordulhatott.

E ballada rokon a balkáni népeknél is megtalálható hasonló témakörűekkel. Ehhez a témához más folklór motívumok is kapcsolódnak. A témára jellemző, hogy mindig a főmester feleségét érinti a sors, változás csak a feláldozás módjában van: megégetik, vagy élve befalazzák.

Ez a téma mostani világunkban is aktuális: ez az elpusztított termékenység drámája. Itt is a megjelennek a „kőművesek” akik feldúlják a családod, az építés, termelés kitűzése miatt. Ezek között az emberek között nemcsak az anya és gyermek áldozat, hanem a férj is. Déva várát úgy is lehet értelmezni, mint devla, ami ördögöt jelent. Itt még

az anya az elsődleges, s az utána haló gyermek, a másodlagos áldozat.

Napjainkban ez megfordult. A gyermekáldást nem vállaló anyák már csak termelésfokozók, az anyagi javak előállításához. Mire erre rájönnek, már késő. Termékenységüket, erejüket veszítve csak kiüresedett, hasznavehetetlen tárgyak az élet tengerében, akikkel már nem foglalkozik a munkaképes társadalom. Sokan elhiszik a karrier fényes csillogását, a „szingli” lét könnyűségét, s csak későn, depressziósan veszik észre rossz döntésüket. Sajnos ilyenkor már késő, nincs visszaút, mint Kőműves Kelemennének, aki az intő jel ellenére is vesztébe ment. Utólag, a falba építve már csak ő is egyet tehetett:

*„Szüve meghasada s a föld is alatta,
S az ő kicsi fia oda beléhulla.”*

Ki az áldozó és ki az áldozat?

A kőműves, a falazó, a nyugati kultúrát építő patriarchális társadalmi szemléletű férfiak csapata dönt feleségük sorsa felett. Bármelyikük hitvese áldozattá válhatott volna, a sors Kőműves Kelemennét jelölte ki, a székely nagyasszonyt. Az anyajogú társadalom összeomlik, a női princípium letörésének az istenanya trónusa ledöntésének folyamata zajlik. Ezt teszi szinte látványossá, ezt dramatizálja a ballada.

FORRÁSOK

ballada.lap.hu
mek.oszk.hu
online.arcanum.hu
magazin.ujember.katolikus.hu
szekelyfoldert.info
Néprajzi lexikon. Szerk. Ortutay Gyula. Bp.

Déva vára (Internet)

PÁL fia ATTILA*

Tiszta víz, fehér kenyér (folytatás)

Valaki figyel

Reggel ugyan nem egy rózsaszínű, de egy sokkal szebb világ fogadta ébredésüket. Közös reggeljük az évek óta megszokottá vált néhány cigarettából és kávéból állt. Az első kávé elfogyasztásáig a beszélgetés tabu volt, ezek az ébredés percei. Gubbasztottak a saját foteljükben, nem szóltak, és nem is néztek egymásra. A második kávé már a napi teendők megtervezésével telt.

– Szerintem menjünk fel még ma a lakásodba, hozzunk el mindent, tegyük rendbe, és hirdessük meg albérletre.

– Remek gondolat, nekem is ez járt a fejemben. Sajnos elég sok lesz a holmim, amiket az évek során összegyűjtöttem, de majd szelektálok. Van egy ismerősöm, aki épp kiadó lakást keresett, fel is hívom.

– Jól van, mielőbb csapjunk a lovak közé, mert még itt is sok a teendő.

A volt kolléga szívesen átvette a lakást, mivel társakat is vitt magával, a bérleti díj szűkösen fedezte Attila és Anita megélhetését. A rengeteg holmi alatt nyögött a Szamara, az utánfutó pedig már ereje megfeszítését követelte tőle. Egyelőre mindent bepakoltak az üres szobába, a berendezkedés még ráér. Fontosabb a dobozokba zárt világ megismerése. Gondosan, minden részletre kiterjedően berendezték a labort a padláson.

Attila észrevett egy kis zöld autót felettük a hegyoldalon, olyan pozícióban, hogy az autóból figyelhető legyen a ház és az udvar is. Erről észébe jutott a GPS. A lelkesedésben, hogy végre felnyitják a dobozokat, teljesen megfeledkezett ellenségeikről. Nem jelzett semmit a műszer, így megnyugodva ült le a foteljába. Átvillant a fején, hogy ideje lenne a figyelő műszerekkel kiépíteni valamiféle biztonsági rendszert. A lány közben a másik szobában a lakásából elhozott holmiban kotorászott. Attila nekilátott, és az utca felé moz-

gásérzékelős kamerákat helyezett el, majd a másik irányba a hegy felé is felszerelt néhányat. A kamerákat a laborban összeszerelt, a lány lakásáról elhozott számítógépre kötötte, majd a GPS-t is hozzákötötte a rendszerhez, aztán egy szirénát kötött hozzá. Most már nyugodt volt, tudta, hogy a számítógép jelezni fog, ha valaki közeledik. A sziréna halk üzemmódra volt állítva. Eszébe jutott a kis zöld autó. Mintha látta volna már valahol. Igen! Amikor a lány lakásából pakoltak látta az autót a parkolóban, és az autópályán is tisztas távolból követte őket. Ki lehet ez? Közben besötétedett, de Attila ki akarta próbálni a kamera rendszert. Az utcán a közvilágítás fényében minden látható volt, de a hegy felé nem lehetett csak fekete képet behozni.

Megtalálta az éjszakai üzemmód kapcsolót, és a digitális technika csodáját pillantotta meg. Fekete fehérben, de szinte nappali látási viszonyokat engedve látta maga előtt a hegyoldalt. Az autót kereste, amit hamar meg is talált. Ráközelített, és várt, hogy az automatikus fókusz kiélessítse a képet. Majdnem leugrott a székről meglepetésében, mikor megjelent a képernyőn egy férfi, aki vele szemben bámult távcsövével.

– Anita! Gyere gyorsan!

– Mi történt?

– Idenézz! Felismered? Tudod ki ez?

– Hol készítetted ezt a képet? Nyomoztál utánam? Mit akar ez jelenteni?

Apró sikítás hagyta el Anita ajkát, mikor a férfi képen levette szeme elől a távcsövet. Értetlenül bámult a képernyőre, ahogy a férfi cigarettára gyújtott, majd egy fém flaskából ivott.

– Ez az ember a lakásodtól idáig követett bennünket, és nem sokkal ezelőtt észrevettem, hogy figyel minket. Ezért kameráztam be a házat, és ezért építettem fel a biztonsági rendszert. Most pedig Te jössz! Ki ez, és mit akar tőlünk.

– Hogy mit akar azt nem tudom, de azt igen, hogy Ő volt a szeretőm. Ő fenyeget és zaklat amióta kiadtam az útját. Hol van most?

– Arra, a hegyoldalban. Olyan helyen vert tanyát, ahonnan belátja a házat és az udvart. Mit tegyünk vele?

– Nem veszélyes ránk nézve. Ha hagyjuk, megunja és elmegy haza. Ha idegesít, akkor beszélek vele, és elküldöm haza Én.

– Majd inkább beszélek vele Én. Nem szeretném, ha újra kapcsolatba kerülne vele. Engedd, hadd oldjam meg Én a helyzetet. Ha bemutatkozom, hogy rám cserélted le Őt, akkor észhez fog térni, és rájön neki semmi esélye.

– Hát önbizalomban nem szenvedsz hiányt. Viszont mégsem akarom, hogy Te beszélj vele, úgy gondolom ezt nekem kell megoldanom. Ha valaki le tudja zárni a dolgot, akkor az Én vagyok. Én kavartam meg a dolgokat, nekem kell rendbe hoznom őket, és ebben nem akarok vitázni.

Ekkor váratlan dolog történt! A kisautó ajtaja kinyílt, láthatatlan kezek, láthatatlan ember nyitotta ki, kirántotta a szerencsétlent az ülésből, és húzni kezdte a földön. Megálltak néhány lépésre az autótól, és a figyelő védekezőn maga elé tartotta a kezét. Sötét foltok haladtak el a teste előtt, és a test rángatózott. A kisautó világítás nélkül elindult, a férfi pedig mozdulatlanul feküdt továbbra is a földön. A katonától elkobozott mobiltelefon üzenetet jelzett.

„Ilyen primitív módszerekkel nem védekezhetek ellenünk. Az őrszemet ennél sokkal jobban el kell rejteni.”

Az üzenet feladója az Ítélobíró volt. Döbbenet bámulták a készüléket, majd egymást, szó nem jött ki a torkukon. Rohantak az udvarra, majd lámpákkal a kezükben fel a hegyre. A férfi eszméletlenül feküdt a földön, több helyen is vérzett, ruhája pedig rongyokban lógott meggyötört testén. Magukkal vitték a fürdőszobába, ahol eszméletére térítették, majd ellátták a sebeit, végül ruhát adtak neki. Kábán ült a földön, arcát kötések, és véraláfutások csúfították.

– Kilépek az életetekből örökre. Ha az autóm nem adjátok vissza, legalább annyi pénzt adjátok,

hogy vonattal haza tudjak menni. Majd teszek otthon feljelentést, hogy ellopták az autóm, de csak akkor, ha már begyógyultak a sebeim.

– Jó kis leckét kaptál! Most már nem megy vonat Budapestre, ezért reggelig itt meghúzhatod magad a fürdőben. Hajnalban leviszlek az állomásra, veszek jegyet neked, és felteszlek a vonatra. Ha még egyszer zaklatni mered a menyasszonyomat, akkor ennél sokkal többet kapsz.

Ezzel otthagyták a megtört embert a fürdőszobában. Miután leültek, szótlánul nézték egymást percek át, kifejezéstelen tekintettel vizslatták egymást, nem mertek semmiféle megnyilvánulást küldeni a másik felé. Attila sajnálta a szerencsétlent, de volt benne egy kis „magának kereste a bajt” vélemény is. Anita elégtételt érzett, hogy a fenyegetésért, és zaklatásért megkapta a büntetést volt szeretője. Sajnálta is, mert nem érdemelt ennyit, elegendő lett volna neki egy kisebb pofon, és egy kis megaláztatás. A hosszú percek után sem mertek a témával foglalkozni, lefeküdtek.

Hajnalban Attila mielőtt lement volna az állomásra, kamerái segítségével körülmélt, és a háztól nem messze meglátta a kis zöld járgányt. Kiosont, nehogy bárki is felébredjen a házban, majd átvizsgálta az autót. Kulcs benne, a pórul járt csábító tárcája a kesztyűtartóban, bankkártyái, pénze a tárcában. Akkor minden rendben, gondolta, és visszament, de a kisautóval együtt. Felkeltette foglyát, majd a kapu előtt átadta autója kulcsait és elbocsátotta.

Kávét készített, és az ágyba szolgálta fel kedvesének. Anita riadtan ébredt, pontosan úgy viselkedett, mint akit rajtakaptak valamin.

– Levitted az állomásra?

– Nem. Itt hagyták a kocsiját a ház előtt, mindent benne hagytak, így kocsival ment haza.

– Köszönöm. Az úrinőknek kijáró kiszolgálást pedig külön köszönöm.

A dobozba zárt tudás

A reggel pontosan úgy telt, mintha csicsergő gerlepár, néha összebújva, néha messzebb táncolva szerelmi táncukat járnák. Idillikus környezet, re-

mek társaság, egymásra figyelés, lelkek és aurák összefonódása. Sokáig élvezték a teljes szabadságot, az üldöztetésektől, és kötelességektől mentes csodaszép világképet. Aztán ennek is vége kellett, hogy szakadjon, mert a kötelesség, ha nem is a rendőrség felé, de a hazájuk felé erőteljesen hívta.

– Az időnk kevés, és egyre fogy. A saját maguk által kiépített figyelőrendszeren ki-bejárnak a fekete katonák. A könyveknek mielőbb biztonságba kell jutniuk.

– Máris nekiláthatunk az első könyvnek. Az Én javaslatom az, hogy egyszerre egy könyvet hozunk magunkkal földanya öléből.

– Ezt Én is így gondoltam. Sajnos a tegnap esti sebkötző-betegápoló elfoglaltság miatt nem tudtam neked meglepetést szerezni azzal, amit a szomszéd szobában előkotortam, de ígérem, ha nyugodt esténk lesz, ma meglepetésben lesz részed!

– Előre is izgulok, de nem akarom elrontani a meglepetés lehengető mivoltát. Lefutok az első könyvért, addig kapd össze magad, odafent találkozunk.

Az első dobozból óvatosan kiemelt könyv szinte ragyogott a föld alatti fényben. Hófehér bőrből készült fedőlapja, és hófehér volt minden oldala. Fedőlapján arany veret díszelgett, lapjait arany csat fogta össze. A veret életfát ábrázolt, kiemelve legfelső hetedik ágát, melynek közepén palota állott. Gyönyörű volt az egész, és csodálatos az érzés, hogy őseink tudását foghatta a kezében. A régi gondolatot, mely a könyvekkel szembeni ellenérzéseit kiváltotta, most elhessegette magától. A „halott emberek halott gondolatai” nem volt helytálló, helyére az „örökéletű lelkek örökérvényű gondolatai” furakodott szellemébe. Olyan erősen, hogy szeretettel, és tisztelettel fogta a könyvet. Kikapcsolta arany csatját, amely kezét ábrázolt, ami a fedőlapot szorította, ujjjaival szinte belemart a hófehér bárányszőrbe. Az első oldal arannyal festett hófehér bárányszőr volt, rovással írt felirata elriasztotta az illetéktelen olvasót.

„Tündér tó

*Ha nem vagy táltos csukd vissza zárját,
és add egy táltosnak”*

A felirat körül aranyfestéssel indás díszítés futott,

a négy sarokban a végtelen csomó. A figyelmeztetés megtette hatását, Attila kezében megremegett a könyv. Első gondolata az volt, hogy nem nyithatom ki, hiszen nem vagyok táltos. A második, hogy azért kaptam kezeim közé, hogy kinyissam, és digitális másolatot készítek róla. Ha nem nyitom ki, nem tudom lemásolni, ha pedig nem másolom le, akkor nem végzem el a feladatomat, és akkor akár vissza is adhatom a könyveket, és akár át is adhatom a házat az Ítélobírónak, hogy elpusztíthassa. Nem! Ezt nem tehetem! Ki kell nyitnom, olvasnom kell, le kell másolnom, és meg kell őriznem. Át kell adnom annak, akinek szüksége van rá! Kinyitotta a második kapcsolatot. Két kezét formázott a csat, bezárva összekulcsolt, összefont ujjú, kinyitva, kitárt, szinte ölelő, hívogató kezeket. Mielőtt beleolvasott volna becsukta gondosan, majd a padlásra ment, hogy megkezdje a másolást. Mielőtt bármit tett volna, ellenőrizte a kamerás rendszert, nem akart meglepetéseket. Nem tapasztalt semmi furcsát, semmi rendelleneset, hát nekilátott a munkának. Sorban fényképeket készített a fedőlapról, a kapcsolokról, majd a lapokról is. Mikor végzett, a számítógépen ellenőrizte a képeket, majd amikor elégedett volt az eredménnyel visszazárta a kapcsolokat, és levitte a föld alá a csodálatos könyvet. Visszatért a padlásra, nyomtatott, majd összefűzte, és az immár papírból készült könyvet olvasni kezdte. Nem értette a figyelmeztetést a könyv első lapján. Hiszen ez egy mesekönyv! A jól ismert népmeséket olvasta tündérekkel, királyokkal, sárkányokkal és banyákkal együtt. Kicsit más volt, mint amiket eddig olvasott, de a mesék lényegét már ismerte.

Villámcsapásként érte a felismerés: meséinkben kódolva benne van az őstudás. Benne van minden, amit tudnunk kell a világ működéséről. A királyok története a táltosok története, a kiskondás, a juhászlegény mind-mind átesik a beavatáson, megjárja a maga útját, a végén pedig megkapja jutalmát. Minden történet más és más, nem egy egyszerű séma szerint történik a beavatás. Nem lehet az emberekre sablonokat húzni, nem lehet csoportokra osztani az embereket. Sokfélék vagyunk, sokféle személyiséggel, sokféle lélekkel, sokféle szellemmel megáldva. Milyen csodálatos, hogy kézzelfoghatóan benne van a hagyományainkban a tudás, amit keresünk, kutatunk, de oly kevesen

értjük, oly kevesen olvassuk a meséket nyitott lélekkel. A befogadás volt Szent István intelmei között a legfontosabb, és ez volt az, amit már elfeledtünk. Száz éve még hittünk, és befogadtunk. A XX. század agymosása azonban elvett tőlünk mindent, ami hagyományainkhoz kötött minket. Ködbe süppedt lelkünk, ezért a Magyarok lelke a közös lélek, egyre gyengül, és csak bolyong az agymosottak labirintusában. Ez a közös lélek a Magyarok Istene. Ereje már fogytán van, hát tenünk kell érte, és teszünk is! Ezért tesszük a dolgunkat, és ezért küzdünk.

Megérkezett Anita. Fekete kibontott haja úgy lobogott, mint valami gyönyörű uszály, keretbe foglalva fehér bőrét. Gyakran mondta, hogy, „úgy nézek ki mint egy múmia a fehér bőrömmel és a fekete hajammal. Pedig ha előveszünk néhány meséből egy-egy nőideált, akkor pont ilyennek festik le a szép nőt. Persze a királylányoknak szinte mindig aranyszőke a hajuk, de a királylány keze a mesékben általában a jutalom része. A fele királysággal együtt jár. De miért a fele királyságról beszélnek a mesék? Mert nálunk mindig kettős fejedelemség volt, mindig volt szakrális és világi vezetőnk. Mindig volt lelki vezetőnk, aki kapcsolatban állt a Magyarok Istenével, és mindig volt, aki vezetett minket, gazdasági ügyekben döntött, vagy hadainkat vezette a csatamezőkön. Az egyiknek karizmája van, a másiknak a tanulható készségei vannak meg.

Fel kellett ocsúdnia a gondolataiból, pedig neheze ére esett kizökkenni a szellemi világból, és a lány lenyűgöző látványa csak tovább fényesítette az amúgy is csillogó ötleteket...

– Benarkóztál? Úgy nézel ki, mint aki éppen be van löve.

– Dehogya. Egyszerűen szárnyaltak a gondolataim, és mikor már egészem messze jártam, megjelentél Te. Pontosan úgy néztél ki, mint a tündérlány, aki a kristálytisza hegyi tó habjai közül kel ki, hogy Artúr királynak átadja az Excaliburt. Csodálatom és ámulatom kölcsönzött nekem kábítószeres külsőt.

– Köszönöm. Ez most nagyon jól esett, és egyben bocsáss meg a gyanúsítgatásért. Dolgozunk?

– Ismered a rovást?

– Nem igazán. Nem készségszinten, puskáznom kell az ábécéből, és másolnom kell, hogy utána a latin betűs változatot olvashassam. Így tudom értelmezni a rovásszövegeket összefüggéseiben is. Sajnos csak ilyen bonyolultan megy a dolog.

– Jó akkor hozzunk fel egy könyvet.

– Nem hoztál még fel semmit?

– De igen, eggyel már végeztem. Lemásoltam, és ki is olvastam. A könyv a tündérekről szól és a figyelmeztetés szerint csak a beavatottak olvashatják el. Rovással írták, és ezért értem a válaszodat. Nem neked készült a könyv, bár előtted van, bár mikor elolvashatod, ha akarod. Lemegyek, és hozom a következőt.

A következő könyv egy latinul írt munka volt. Bőrkötésben, papír oldalakkal, a borítón arannyal festett fészület, más dísz vagy felirat nem volt rajta. A gerincen apró arany festéssel ez állott:

*„Utazási napló
Az Úr 1260. esztendejében „*

Ez meg mi a csoda, és mit keres itt? Nem értette az egészet, főleg mivel latin tudása kissé hiányos volt. Sőt csoda, hogy ennyit is megértett. Minden esetre a vaskos kötetet magával vitte a laborba, és bízott Anita latin tudásában.

– Imhol egy kötet, ami a Te asztalod. Latinul íródott, és mindenféle díszítés nélkül.

– Én igaz, hogy tanultam latinul, de csak nagyon alapfokon, orvosi latint, és azt is már nagyon régen. Azért megnézem, hátha megérték belőle valamit.

Ezzel átvette a könyvet, belelapozott, közben a fejét csóválta. Ehhez csak nagyon keveset konyított.

– Talán kellene keresni valakit, aki el tudná olvasni, és hiteles fordítást tudna róla készíteni.

– Hallottam a veszprémi kolostorban egy Mária nevű nővéréről, aki latint tanít. A másolattal felkereshetjük őt. Talán tud segíteni, bár nem tudom mennyire jó ötlet ezzel a kötet felkeresni. A másolatot mindenesetre készítsük el.

A másolat elkészült, Attila a súlyos munkával a kezében visszament a föld alá. Ahogy elhúzta a kőlapot, mintha valami villanást látott volna. Le-

mászott, és a könyvet elhelyezte a másik lemásolt könyv mellé. Ekkor ismét villanást látott, de ezt már abból a teremből, ahol a szarkofág állt. Az el-sőről azt gondolta, hogy csak a szeme káprázik, de most már tudta, hogy valami, vagy valaki van ide-lent. Torkában dobogó szívvel lépett a terembe.

Egy emberi fej méretű fénylabda keringett a szar-kofág körül. Attila lábai remegni kezdtek, torka kiszáradt, a világ lassan hullámozott körülötte. Megszólalni nem bírta, csak gondolatban tette fel kérdéseit, de a fénygömb mintha értette volna mi-ről beszél. Mit akarsz tőlem? A fénygömb megállt a szarkofág mellett, majd lassan neki ütődött. Attila gépiesen félretolta a tetőt, mire a gömb bele-ugrott a szarkofágba, és annak teljes hosszában ide-oda járt. Azt akarod, hogy belefeküdjek? A fénygömb megállt a szarkofág középvonalaiban, és lassan fel-le mozgott, mintha bólogatna. Attila be-lefeküdt, mire a fénygömb szertefoszlott. Ahogy magára húzta a fedelet, megkezdődött utazása.

– *Boldog Lőrinc vagyok, a Pálosok első rendfő-nöke. Én hoztam létre a Pálos könyvtárat Bu-daszentlőrincen, és Én voltam az, aki az utazási naplót a püspöki könyvtárból megszereztem. A könyv egy püspöki írnok munkája, aki minden dísz nélkül feljegyzéseket készített Pál veszprémi püspök 1260-1263 közötti utazásáról. Az utazás célja az volt, hogy a Veszprémi Egyházmegye te-rületén belül látogassa meg a Pálos monostorokat, és vagyonukkal, építményeikkel együtt a baráto-kat vegye számba. A lajstrom nem egy szórakoz-tató olvasmány, de az írnok feljegyezte az utazás körülményeit, így megtalálhatod az első építmé-nyeinket. Fontos, hogy a buzgó püspök nem csak a saját területét járta be, hanem az akkori Magyar-ország teljes területét. Ha térképre viszed az uta-zását, majd felkeresed a monostorok maradványa-it, olyan ősi titkot láthatsz, amit a mai ember nem tud elhinni, ha csak úgy mondják neki. Csodá-latos mesékben találkozhatasz ilyenekkel, de a tu-dósok ezeket mind-mind cáfolják. Mária nővérrel ne dolgoztass, Ő a dogmatikus római katolikus egyház teljes elkötelezettje. Küldök neked egy megfelelő testvért, aki majd segít neked megta-nulni a holt nyelvet, és ha végzel a könyvekkel, akkor meg fogja mondani a következő lépést. A Magyarok Istene vigyázza lépteidet testvérem.*

– *Köszönöm neked a segítséget.*

Ezzel utazása véget ért, kiszállt a szarkofágból, és felsétált Anitahoz. A lány ezalatt kinyomtatta, és éppen összefűzte a kötetet. Felnézett éppen elké-szült munkájából, csodálkozva Attilára tekintett, majd eget rengető sóhaj kíséretében megszólalt.

– Már értem az előbbi tündérlányozást. Ahogy fel-jöttél, pont olyannak tűntél, mint a mesebeli ki-rályfi, aki éppen az égis éró fa legfelső ágára má-szik fel. Most már biztos, hogy teljesen szerelmes vagyok beléd. Csak azt sajnálom, hogy Én nem a királylány vagyok, akit csókokkal felébresztesz, aztán megmentesz. Azért a kezemet még megnyer-heted.

– Megcsókollak, de nincs kitől megmentenem, legalábbis egyelőre. Könyvet nem hoztam ma-gammal, úgy gondolom mára eleget dolgoztunk, ideje a pihenésre koncentrálni.

– Rendben, főzök valami vacsorát, és aztán jön a meglepetés!

– Addig törődöm kicsit a berendezéssel.

Az őrző

A lomtárként működő szobában Attila pillanatok alatt összeállított egy szekrényoszt, így már a lány-ra várt a zsákokból és dobozokból a kipakolás. A vacsora utáni meglepetés fergeteges siker volt. A lány falatnyi fehérneműben csábította el kedvesét. Csodálatos éjszaka volt, reggel rózsaszínben látták a világot. Sétálgattak az udvaron, a kellemesen hűvös novemberi délelőtt a nap még nagyon me-legített. Sütkéreztek, tervezgettek, élvezték a nap simogatását. Léptek zaja, finom nyikorgás hallat-szott be az utcáról, de nem láttak senkit. Mintha a rózsaszín báránnyelűket hirtelen nagy haragú szél taszította volna arrébb, és szürke pamacsokat tolt volna a helyükre. Az utóbbi időben megtanultak minden neszre ösztönösen reagálni, és azonnal védekező állásba vonulni. A kerítés sövényéhez osontak, és résein keresztül az utcát kémlelték.

Egy fiatal lány sétált, új bakancsának bőre még nyikorgott. Barna nadrágot, barna könnyű kabátot, kalapot viselt. Fiatal lány volt, talán még harminc éves sem, hátán zöld hátizsák, kezében faragott nyelvű, mives bronz fókó. Lassan haladt, nem is

sétált inkább csak ballagott. Nem tűnt fáradtnak, vagy elcsigázottnak, sokkal inkább érdeklődőnek, aki minden kavicsot megnéz. A ház előtt megállt, megnézte az ablak spalettáin a tulipános faragást, kicsit megtapogatta, aztán elismerően lebiggyesztette száját. Attila úgy érezte feltétlenül meg kell szólítania, elindult a kapu felé. Anita elkapta a csuklóját, a fejével nemet intett. A fiú szélesen elmosolyodott, – bízzál bennem – súgta a lánynak, szelíden kihúzta kezét a lány kezéből, és a kapuhoz ment. Maga sem értette, miért kell beszélnie a turista lánnyal, de olyan nagy erő húzta a kapu felé, hogy nem volt képes ellenállni neki.

– Adjon Isten jó napot! Segíthetek valamiben?

Össze sem rezzent a lány, ajkait a biggyesztésből mosolyra húzta, ahogy a kapu irányába fordult.

– Adjon Isten Gazduram! Szép a háza, szép a vidék, így élvezem a friss levegőt, és sétálok. Segítségre köszönöm nincs szükségem, de kedves érdeklődése a város zaja után megnyitotta előttem a jó emberek csodálatos világát.

– Jöjjön hát be, igyon velünk egy pohár bort.

Anita sem maradhatott már rejtve, időszerűnek látta, elhagyni a sövény fedezékét. Attila kinyitotta közben a kaput, félreállva invitálta a lányt az udvarba. Anita elé sietett, a kezét nyújtotta, de közben gyanakvással vizsgálta a jövevényt, és vőlegényét is.

– Szia! A nevem Anita.

– Szia! Klára vagyok. Örülök, hogy van egy lány is Gazduram mellett, mert így biztosan jobban eltársaloghatunk.

– Szia! Engem Attilának hívnak, és sajnos messze vagyok attól, hogy a gazduram titlust elérjem. Olyan kedvesen vizsgálgattad az ablakot, hogy meg kellett hívnom téged egy pohár szürkebarátra.

Anita villámsebessen a szobába nyargalt, és falatnyi fehérműjét egy fiók mélyére süllyesztette. Mire beléptek, már minden a helyén volt, az asztalra tálca került három pohárral és egy palackkal a hátán. Klára levette hátizsákját, kalapját, és kabátját. A meglepetéstől hátraléptek a háziak. A kalap alól derékgig érő szőke hajzuhatag hullott a

lány hátára, a kabát alatt pedig egy szürke pólót viselt, mellén hófehér pálos címerrel. Meglepetésükben nem tudták levenni szemüket a lány melőléről, aki ettől teljesen zavarba jött. Néhány másodperc volt csak, de ez éppen elég volt ahhoz, hogy zavart nevetgélésbe kezdjenek. Leültek, majd Attila megtörte a kínos nevetgélést.

– Bocsáss meg, de a pólódon a címer akkora meglepetés volt, hogy nehezen térek magamhoz.

A lány akkorát sóhajtott, hogy majd belehasadt a plafon. Szinte hallani lehetett, amint óriási szikla gördül végig a padlón, ami ez idáig a lelkét nyomta. Mivel erdei túrára készült, a lehető legkényelmesebben öltözködött, ami lengének is tűnhet, mivel a pólón és a kabáton kívül semmit sem viselt felsőtestén. Hatalmasat kacagott, majd megszólalt a még fel-feltörő nevetéshullámok között.

– Bocsássatok meg! Először is attól rémültem meg, hogy valami nincs velem rendben, vagy észrevettétek, hogy nincs rajtam melltartó. Ettől meg-rémültem, és nem tudtam, hogy mit csináljak hirtelen. Másodszor annyira kedvelem a természetet, hogy legszívesebben meztelenül mászkálnék az erdőben, hogy az erdő körülöleljen és simogasson. Harmadszor pedig, ritka, hogy valaki ismerje és megbámulja ezt a címet. Nagyon szeretem a rendet, mert valami tisztát és ősit képviselnek, valami oly megfoghatatlant mint a táltosok. Sajnos nem léphetek a soraikba, mert nő vagyok, és tiszteletben tartom Boldog Özséb alapszabályát, mely szerint csak férfiak léphetnek a Magyar Pálos Rendbe.

– Aranyos vagy. Nem szoktam lányokat megbámulni, ha valaki mutogatja magát, azt sem. Nem szoktam megjegyzéseket tenni mások öltözetére csak akkor, ha az nagyon tetszik. A renchez én is közel állok, ezért csodálkoztam el a címeren. Hol lehet ilyet beszerezni?

– Én a Pálos Konferencián kaptam, mivel részt vettem a megszervezésében. Kicsit közelebb állok a dolgokhoz, mint gondolnád, mert a nagymamám az őrző. Erről viszont nem szívesen beszélek, mert félek attól, hogy titkaink napvilágot látnak, és akkor a rossz fog győzni.

Attila felállt, egy szó nélkül kézen fogta a lányt, és magával húzta a frissen berendezett, de még min-

dig dobozokkal, zsákokkal teli szobába. Elengedte a lány kezét, és felnyitotta a lejáratot. A lány mosolygott, és bólintott. Visszament a másik szobába a hátizsákjáért, majd lement a lejáraton. Attila és Anita követte. Mintha otthon lenne, a lány nem nézett se jobbra, se balra, elhaladt a szarkofágot rejtő barlang előtt, majd sorban a többi két irányba nyíló kisebb-nagyobb barlang előtt, végül megállt a hetedik, vagyis az utolsó helyiségben.

A helyiség nagyon érdekes volt, teljesen kör alakú, közepén egy tizenkét ágú csillag volt, mely mintha a padló sziklájában más színű kőből lett volna. Pontosan olyan volt, mint a természetes rajzolat, amit egyszerűen sem eltüntetni, sem megváltoztatni nem lehet. A csillag közepén egymással szemben két kőoroszlán ágaskodott, mancsukkal mintha tartani akartak volna valamit. A lány ismét mosolygott és bólogatott, de még most sem szólt semmit. Körben a falba vésett három lyukra nézett, majd ismét bólintott. Végül oldalra fordult, és a bejárati nyílás falába vésett jeleket vizsgálta meg. A hátizsákjából jegyzetfüzetet és tollat vett elő, valamit felírt, majd szembefordult vendéglátóival.

– Vigyetek haza! Mint látjátok, a helyiség berendezése hiányos, nálam viszont meg van minden, ami ide kell. Ha elvisztek, és visszahoztok, berendezem nektek működőképesen a helyet.

– Rendben van, bár nem tudom miről beszélsz, de út közben majd elmondod ami rám tartozik.

Útnak indultak a Bakonyba, de a lány útközben csak arról beszélt merre menjenek. Megérkeztek, egy barátságos, ős öreg erdőbe. A fák suttogtak, szinte izgatott volt a hangjuk, lábuk előtt hárman gyalogosan indultak egy vízmosás felé. Ahogy haladtak, úgy szűkült, és mélyült a hasadék, mintha a végén csak egy nagyon keskeny, nagyon mély kürtővé válna. Lábuk alatt vidáman csörgedezett egy kis patak. Jéghideg hegyi patak, kristálytisza vízzel, mégsem érezték a fájdalmat, vagy kellemetlen érzést, ahogy átáztatta cipőjüket, zoknijukat. A lány ment elől, és amikor elérkezett a hasadék végéhez megállt, majd megfordult.

– Ami most történik, azt mindenki ismerheti a rendből, de senki nem beszélhet róla rajtam kívül. Most már én vagyok az őrző, aki a kincseket vi-

gyázza. A történelem során nagyon sokan haltak meg közülünk, akik megőrizték a titkot. Ha Ti árulóvá váltok, akkor a több ezer éves harc értelmetlenné válik, és veszítünk.

A kincstár

Ezzel hátat fordított nekik, és az előtte tornyosuló négy méter magas, ék alakú, szűkülő bejáratra emelte kezét. Kimondta a kérését, majd kezeit széttárta, hirtelen előrelökte. Megremegett a föld a lábuk alatt, és az ék lassan kitarult. A falat finoman simogató patak hirtelen erőre kapott, és mint zuhany mosta tisztára a lelküket. A nyakukba ömlő vizet úgy fogadták, mintha számítottak volna rá, nem lepődtek meg, és nem érezték hidegnek simogatását. Azt érezték, hogy megtisztultak, és felszabadultak. Könnyűvé váltak, olyanná, aki tud szárnyalni, aki képes felmászni a táltos létra legmagasabb fokára.

A három méter széles nyílásból vakító fény áradt, de félhomályhoz szokott szemük nem hunyorgott, nem fájt és nem káprázott. Elindultak befelé. A falak kétoldalt erőt sugározva magasodtak fölējük. Ahogy elhaladtak közöttük, bezárult a kapu, a fény megmaradt, a levegő oly üde és friss volt, hogy túlszárnyalta a kinti világ erdei, tüdőt gyönyörködtető illatát. Két oldalt sötét fülke, előttük folyosó, a folyosóról oldalirányban ajtók nyíltak. A két fülkéből oroszlánok léptek elő. Igazi hús-vér oroszlánok! Mégsem rémültek meg, szívüket megtöltötte a jóság, és a tisztaság. Klarához léptek, megnyalták a kezét, aztán morogva a két ismeretlenhez fordultak. Megszaglászta a kezüket, majd megnyalták. Visszamentek a fülkéjükbe, a próbán megfelelték a jövevények. A széles folyosón Klára indult előre, a többiek követték, de hirtelen megtorpant, sarkon fordult és rájuk mosolygott.

– A Ti birodalmatokat megismerhettem. Most megismerhetitek az enyémet, ha érdekel benneteket.

– Persze, hogy érdekel! Mi ez a hely egyáltalán? Mi van a szobákban? Mit keresnek itt ezek az oroszlánok?

– Csak sorjában. A hely a kincstár, ahova a Pálosok évszázados szent ereklyéit, tárgyait helyezték el. Én vagyok az őrző, aki ismer itt mindent, mindennek a történetét. Én vigyázok a rendre, és arra,

hogy innen csak az kerülhessen ki, ami megjár annak aki ki akarja vinni. Az oroszlánok eredetileg kilencen voltak, akik közül már csak hárman maradtak. Kettő őrizte Remete Szent Pál testét, őket megölték a bizánci kincskeresők, akik elrabolták az ereklyét, és kiállítási tárgyként mutogatták a bizánci Megcsodált Mária kolostorban. Kettőt, akik a kaput őrizték, Esztergomban öltek meg. Esztergom neve az Istár Gám szóból, vagyis az Istenő kapuja kifejezésből ered. Emlékükre állították az Esztergomi Oroszlánok szobrát. Kettő őrizte a szent helyet a Pilist, Őket is megölték. A rómaiak végeztek velük akkor, amikor meg akarták akadályozni, hogy a föld szívéhez jussanak. Emléküket egy nagyszerű ember nagyszerű építménye a Lánchíd őrzi. Akiket itt láthattok, őrzik a szent ereklyéket, és kincseket. Életük végtelen, az Isten kegyelméből, aki kettős, és mégis egy. Nő és férfi egyben. Ez a bajok legnagyobb okozója itt a földön. Nincs egyensúly, mert néhány évezredig a Nő volt az Isten képére teremtett lény, néhány évezrede pedig a férfi próbál ebben a szerepben tetszelegni. Egyik sem jó, mert nem jobb egyik a másikkal, ha mindkettő átesett a megfelelő beavatáson, lelki fejlődésen, akkor egyenlők, csak más a feladatuk. Most pedig bemutatom a termekben rejtőző tárgyak közül azokat, melyeket megismerhettek.

Ezzel sarkon fordult, és elindult a folyosón. A folyosó nagyon hosszú volt, szinte végtelennek tűnt, de néhány perces séta után mégiscsak megálltak a végén. Pillanatnyi szünet után Klára belépett a hatalmas kapun, vastag és erős tölgyből készült. A terem elképzelhetetlenül nagy volt, nappali világosságnál is világosabb fényel. Óriási kristály talapatokon szarkofágok, mint ravatalok álltak a teremben. A falakon és a mennyezeten megszámlálhatatlan kereszt, kőből, fából és különböző fémekből. Arany, ezüst, bronz és kovácsoltvas, és a legnemesebb fából, de egy darabból kifaragott kereszték. Keresztek és nem feszületek, egyszerűek és díszesek, pontosan úgy mintha valamely gonosz erőt akartak volna távol tartani.

– Az ereklyéink. Elsőként Remete Szent Pál teste, mely a hivatalos források szerint elégett Trencsén várának ostromakor. Valójában a szerzetesek 1527-ben a vörös márvány szarkofágot egy másik testtel szállították a várba. Tudtak előre minden-

ről, és az Oszmánok üldöztetése miatt kapóra jött a tűzvész. Ha a történelmet vizsgálod megláthatod, hogy az Oszmán nem azonos a türk törökkel, és alapvetően a török néppel. Ahogy korábban mondtam, miután szentté avatta Róma Pált, az európai uralkodók, többek között a pápa, a bizánci császár és a német-római császár is, kisebb-nagyobb rablóbandát küldött az ereklye megszerzésére. A sír felkutatása során a bizánci császár csapatai győzedelmeskedtek, akik megölték a sírt őrző oroszlánokat, majd az ereklyét hazavitték Bizáncba, ahol kiállították. Egy velencei gazdag kereskedő megvásárolta a császártól az ereklyét, és hazavitte Velencébe, ahol templomot is építtetett neki. A pápa tudomást szerzett erről, és arról is, hogy a test teljesen romlatlan, ezért levágatta a fejét, és a német-római császárnak ajándékozta, aki azt Csehországba, Karlstein várába a kincstárba vitte. Nagy Lajos királyunk, aki a Pálosok szerint Boldog Lajos legyőzhetetlen fejedelem, bevette Velencét, és a testet sarcként elhozta, majd a rendnek adományozta. A fej nélküli test már Velencében egy vörös márvány szarkofágba került, ebben hozták haza a barátok Itáliából. II. Lajos királyunk, aki Cseh király is volt, adóként 1526-ban a fejet kérte. Egy csoda folytán meg is szerezte azt, és a Pálosoknak adta. Egy különleges szertartás során a budaszentlőrinci kolostorban a fejet a helyére illesztették, és összeforrasztották a testtel. A teljesen ép ereklyét továbbra is lezárt szarkofágban zarándokhelyként megtartották, de idő már nem volt arra, hogy a király reményeit beváltsa. Az Oszmán azonnal támadott, és egy kisebb csapattal három héttel Mohács után földdel tette egyenlővé a budaszentlőrinci kolostort. A korabeli krónikák szerint az ereklyét Elefántra vitték egy megerősített kolostorba, de ez nem igaz. Ide hozták azonnal, még mielőtt Budaszentlőrinc elesett volna. Sok más olyan tárgyat, elsősorban könyveket hoztak magukkal a barátok, amelyek nem kerülhettek a gonosz kezére. A kolostorban maradt testvérek, az életüket áldozták, szörnyű kínhalált szenvedtek, de a titkot megőrizték. Valaki mégis elárulta őket, és a biztonsági csel bevette a gonosz kommandó. Elefánton hosszas ádáz küzdelem után lerombolták a kolostort, és halálra kínozták a barátokat, de a titok rejtve maradt. A második csel nem vált be, mert az Oszmánok nem szereztek tudomást a szarkofág Magyarország leg-

északibb várába, Trencsénbe szállításáról. Amit nem tett meg a gonosz, azt megtette a tudatlan, buta Osztrák. A várat hat védő és kilenc barát védte, ellenük egy százötven fős, tüzérsgel támogatott Osztrák sereg ostromolt. Nem voltak képesek elfoglalni a várat, kétheti kemény küzdelem során, ezért egyszerűen gyújtóbombákkal felgyújtották, és a várat porig égették. A legenda véget ért, az ereklye megsemmisült. Az Oszmán mégis itt maradt százötven évig. De miért maradt? A válasz egyszerű: a másik két ereklye nyomára akartak bukkanni. Ittlétük alatt, a náci gestapóhoz hasonló szervezetet működtettek, akik a barátokat kínozták halálra, de a rejtekhely nyomára sem leltek. Annyit tudtak, hogy a Balaton felvidéken kell keresgélniük, ezért aztán sok monda maradt fenn a környékbeli kolostorokról, de a barátok némák maradtak. A másik két ereklye történetéről már kevesebb mesélnivaló van, mivel szerencsére nem került nyilvánosságra megtalálásuk. A második test Jézus Urunké. Testét miután leemelték a keresztről, és nyugalomra helyezték, egy kereskedő eladta a rómaiaknak. Titokban szállították Rómába, de miután a kereskedő eladta, álmodást látott, és megtért. Rablószereget bérelt, és mielőtt hajóra rakhatták volna, megtámadta a karavánt, mindenkit megölt, és az ereklyét biztonságban elrejtette. Azért nem szólnak erről a történelemkönyvek, mert a becsvágyó centurió aki megvásárolta, senkinek nem beszélt az üzletről, császára előtt egy maga akarta learatni a dicsőséget. A kereskedő megöletett minden rómat, a bérenceknek pedig nem árulta el, hogy mi van aládában. Az ereklye rejtekhelyét a sírba vitte magával. A harmadik test Szűz Mária ereklyéje. Ő a keresztényüldözések elől menekülve lelta halálát, sírja titkos volt, senki nem tudott róla semmit. Jézus és Mária ereklyéjének hazahozatala már nem oly kalandos és szövevényes történet, mint Remete Szent Pálé. A XIII. sz. elején már megerősödtek a Magyar remeték. Nehéz sorsuk Szent István király idején kezdődött, aki „tűzzel-vassal” irtani rendelte az ősi szkíta keresztény hit képviselőit. Sokan szenvedtek mártírhalált, mígnem a táltosok az erdőkbe menekültek. Megmentőjük Szent Gellért püspök, aki Itáliából érkezett hazánkba, így nem volt gyanús Istvánnak. Ő volt, aki az erdőben lakó szürke ruhát viselő remetéket katolikusnak mondta, ezzel megmentve őket az üldözésektől. Szent Gel-

lért is táltos volt, de a többi táltos megmentése érdekében felvette a római katolikus kereszténységet. Ez nem jelenti azt, hogy hitét és társait megtagadta, csupán elkezdett egy folyamatot, ami két évszázad alatt teljesedett ki. A korábbiakban nem volt a táltosoknak mitől félni, hiszen Vajk apja Géza fejedelem még azt mondta, hogy:

„... elég gazdag vagyok ahhoz, hogy két istennek áldozzak...”

Fia, aki Németországban nevelkedett már nem volt ilyen elnéző a „pogányokkal” szemben. Ha tudta volna, hogy a római katolikus vallás egy egyszerű téves tanítás, amit a gazdag emberek hatalomvágya zsinatról zsinatra a saját érdekeik szerint alakított, nem rendeli el a táltosok kiirtását. A XIII. század aztán meghozta a várakozás és a szenvedés gyümölcsét. Endre, akit tévesen II. Andrásnak is neveznek, a pápa felhívására kereszties hadjáratba indult. Mielőtt elindulhatott volna, ez a hely, már létezett, sőt a történetírással ellentétben már sok Pálos kolostor működött, bár ekkor még nem létezett a rend, és nem voltak ezek igazi kolostorok. Egyszerűen a megfelelő szent helyeken kolostorokat emeltek, amelyekbe beköltöztek a táltosok. Már erősek voltak, legalábbis azt hitték, hogy elég erősek. Elküldtek hát az ereklyéért a szentföldre. Sajnos tervüket megneszelte a gonosz, bár nem tudta mi is történik, csak azt érezte, hogy valamiféle erősödés érzékelhető a jó oldalon. Kémeik felfedezték a Szentföldön utazgató kis csapatot, és követték őket. Jézus ereklyéjével nem mertek nekivágni a sivatagnak támadástól tartva, ezért a pápa álmodást látott, és Endrét felkérte egy kereszties hadjáratra. A magyar csapatot magyar barátok fogadták a kikötőben, és csatlakoztak a sereghez. Így magukkal vihették Jézus ereklyéjét, hiszen megfelelő fegyveres támogatással nyugodtan utazgathattak ellenséges területen. Senki nem mert szembeszállni a magyar sereggel, mindenki behódolt nekik, az uralkodók lányukat ajánlották a királynak feleségnek. Harcnélkül, amerre járt mindenki behódolt Endrének. Ha belegondoltok, hogy Jézus sugárzó ereklyéjét hordozták magukkal, már nem is olyan nagy csoda, hogy ez történt. Útközben csatlakozott a sereghez még néhány szerzetes egy hatalmas ládával, amelyben Szűz Mária testét hordozták. A hazaút nem úgy sikerült, ahogy szeretnék volna, hiszen ha

látjátok, a három magasabb talapzat közül egy üresen áll. Ide került volna a harmadik ereklye, mely Éli teste. A Szentháromság, Atya - Fiú - Anya így lett volna teljes. A harmadik csapatot útközben elfogták, és kínvallatásnak vetették alá, de titkukat nem árulták el. Sajnos a Kárpát-medencében eközben hatalmas baj történt, ami majdnem végleges pusztulásba sodorta az országot és a táltosokat is. Míg Endre távol volt, zsidó családok mérgezték meg a nádor elméjét, aki rájuk bízta az államkasszát. Ügyesen ürítették ki a kincstárat, és töltötték meg saját zsebüket. Nemesi címűk nem volt, de hatalmas birtokokra tettek szert, így házassággal szereztek nemesi címeket. Ekkor a pápa egyszerűen kiátkozta a magyarokat, és a királyt is az egyházból. A hazaérkező Endre a hírektől összeomlott, a sikeres hadjárat után nem élvezhette az otthon melegét, egy anyagilag összeomlott, gyenge királyságba tért vissza. A pápai szék korábbi még VIII. századi rendelete alapján szerzetesrendet nem volt szabad alapítani, Burgundi Bertalan pécsi püspök azonban semmilyen rendbe nem tartozó kolostornak adott helyet és birtokot a saját mecseki birtokából. A pápa ennek hallatára új püspököt küldött Rómából Pécsre, egyben engedtlensége miatt kiközösítette Bertalant, majd száműzte Santiago de Compostellába. A király ettől iszonyú haragra gerjedt, és parancsot adott, hogy Bertalant hívják vissza. A parancs második része azonban oly borzalmas, hogy nem is szívesen beszélek róla: az új püspök nem léphet Magyar földre. Annak rendje és módja szerint Bertalan visszatér, a helyére szánt püspök még Itália földjén rablók áldozata lesz. A pápa egy bíborost küld, hogy a helyzetet oldják meg tárgyalásos módon. Mire a bíboros ideér, már az elosztogatott birtokok visszazállnak a királyra, és a kincstár sem üres. A zsidók viszont házasság révén már a nemesi családokba jutottak. Erre talál megoldást a bíboros, akit nem fogad a kiközösített király, Béla és Imre hercegekkel törvényt hoznak, melyben a beházasodott zsidókat száműzetés terhe mellett kikeresztelkedésre kötelezték, és a zsidó szokások megtartását birtokvesztéssel fenyegették. Újabb, zsidó kereszténnyel kötött házasságot nem engedélyeztek. A törvény sikeresen megoldotta a belső helyzetet, de ekkor megjelent a „kutyafejű” tatár, hogy ami nem sikerült a Szentföldön azt bevégezze hazánkban. A zúrzavaros helyzetben az

ereklyéket nem merték a barátok ide hozni, azokat az ürögi, vagy más néven patacsi kolostorban őrizték. A tatár kivonulása után sikerült ide, a biztonságos helyre hozni, és szarkofágokban elhelyezni a testeket. A falakon és a mennyezeten elhelyezett keresztetek mindegyike egy-egy testvér emlékére került oda, akik mártírhalált haltak a rend és az ereklyék védelme érdekében. Az utóbbi időben került ide néhány kereszt, olyan társainkért, akiket ti is ismertetek. Ez nem véletlen, ugyanis a lehetőség itt van előttünk, hogy a harmadik magas talapzatra is felkerüljön az ereklye. Ezek a talapzatok maguktól nőnek ki földanya testéből, mindig akkor, ha eljön az ideje annak, hogy egy ereklyét ráhelyezzünk. Pontosabban nem akkor nő ki, hanem akkor, ha van még olyan ereklye, amit ide kell szállítanunk. Nem tudom, hogy mi lesz akkor, ha mind megtelik, de valami történni fog, ebben biztos vagyok. Most pedig lássuk, mit rejtenek a többi termek.

Ezzel sarkon fordult és kilépett az ajtón, majd miután vendégei is kiléptek becsukta. Attila és Anita közben nem nagyon tudott magára figyelni, hiszen az előadás minden szavát itták. Csodálatos emberek csodálatos története, önfeláldozó férfiak és nők keresztjei a falakon, akik nem rettentek meg a kínoktól és a haláltól sem ebben a harcban.

Testükben változások mentek végbe, melyeket csak most érzékelték. A fogaikból eltűnt a tömés, a kihúzott fogak visszánőttek. Egészségük nem hagyott kivetnivalót maga után, bár ebből csak azt érzékelték, hogy mérhetetlen energiájuk van. Kétfő súlyos faajtó előtt elhaladtak, a harmadikat Klára kinyitotta. Beléptek, de majdnem kiestek az ajtón meglepetésükben. Egy hatalmas könyvtárban voltak, ahol végeláthatatlan polcokon sorakoztak a tekercesek, és a könyvek. Klára egy hosszú polcra mutatott, amin több ezer tekerces feküdt:

– Az alexandriai könyvtár fontosabb iratai. – egy másik polcra mutatott – A budaszentlőrinci könyvtár oklevelei – aztán sorban mutatott a polcokra, és mindről megmondta, honnan valók a művek. – A budaszentlőrinci könyvtár könyvei. Mátyás király elveszett kódexei. A templomosok könyvtára. Ez az üres pole itt Attila könyvtára,

amit Pannonhalmáról és a Vatikánból fog feltölteni. Ez az Attila pedig nem más, mint Te vagy kedves barátom.

– De... de hát nálam tizede sincs annak, ami ide elfér. Hogyan és miből fogom megtölteni ezt a rengeteg helyet?

– Amivel végzel azt ide hozod, vagy nekem adod, és én majd ide hozom, és ha végeztél az öledbe hullott könyvekkel, akkor továbbiakat kell beszerezned. Most menjünk eggyel tovább.

Ezzel kitessékelte őket a folyosóra, majd néhány ajtó után megállt. A bejáratra mutatott, szigorúan. Attila és Anita a csodák után szomorúan bandukoltak a kapu felé, ahol kilépett eléjük a két oroszán. Szaglászás után megálltak előttük. Nem mehetnek ki, a kapuban kell megvárniuk a lányt. Hátuk mögül halk puffanás jelezte, hogy ajtó csukódott, majd alig érzékelhető léptek zaja közeledett, aztán néhány lépésre a hátuk mögött megállt.

– Forduljatok felém! Ide bármikor beléphettek, bármikor itt lehettek, de soha nem beszélhettek a helyről. A felnyitást csak beavatottak képesek megtenni, így ha eláruljátok a módját, akkor sem tud ide senki bejönni, csak ha beavatott. Soha nem léphettek más helyiségbe, csak azokba, amelyekben voltatok már. Nincs egyetlen ajtón sem zár, de az oroszánok tudják a dolgukat. Most pedig a szabályok ismeretében tegyetek fogadalmat!

– Fogadom, hogy a kincstárról soha senkinek nem beszélek, és hogy ha egyedül lépek e helyre nem fogok olyan terembe bemenni, vagy benézni, amelyet az őrző előzőleg nem mutatott meg.

– Fogadom, hogy a kincstár titkát megőrzöm, és nem lépek olyan terembe, amely engem nem illet.

– Köszönöm. Fogjátok ezeket!

Közvetlen kapcsolat

Ezzel egy nagyobbacska és három kisebb bőrszékot nyújtott át nekik, Amint átvették a zsákokat, az oroszánok mordultak, és orrukkal megbökdösték őket. Megfordultak, a két oroszán szaglászott, aztán visszahúzódott mindegyik a maga fülkéjébe, és ekkor a kapu ismét kinyílt.

A szabadba lépve megcirógatta őket a nap, de csak egy pillanatra, aztán lebukott a horizont mö-

gött. A patak vize lassan folydogált mellettük a falon, már nem kaptak zuhanyt, és a lábuk alatt is apadt annyit a víz, hogy nem ázott át a zoknijuk. Hátrafordulva látták, ahogy bezárul mögöttük a kapu, de Klára már nem volt velük. Odabent maradt, és ettől hirtelen elveszettnek érezték magukat. A sötétben, mintha valaki fogná a lábukat botlás nélkül, biztos léptekkel jutottak vissza az autójukhoz. Szó nem hangzott el közöttük, a zsákokba pedig nem mertek belenézni. Óvatosan a hátsó ülésre tették őket, nem tudták, hogy mit rejtenek, nem tudták, hogy törékenyek-e. Az autó simán vette az erdei utat, szinte boldogan vitte utasait, mígnem a badacsonyi ház keskeny utcájához értek. Amint befordultak, jeges rémület vett erőt rajtuk, az utcában egy fekete BMW állt, a kapunál pedig egy fekete öltönyös férfi nyújtogatta a nyakát. A BMW motorja járt, ez látszott a füstölgő kipufogóból, Attila mégsem volt elég gyors, a fényszórókat észrevette a férfi, és feléjük kapta a fejét. Lassan gurultak a férfi felé, szívük a torkukban dobogott.

– Ha odaértünk, én kiugrok, és feltartóztatom, te addig menekülj, helyezd biztonságba a zsákokat.

– Nem! Megnézzük mit akar, és ha kell együtt menekülünk.

– Rendben.

Ahogy közeledtek, a férfi lassan az autójához ment, közben fürkészte a közeledőket. Elérte az ajtót, kezét a kilincsre téve türelmesen várt. Közben odaértek, a fénykör a férfi arcára esett, a felismeréstől teljesen meglepődtek. A technikus volt, akit szabadon engedtek, és aki megígérte, hogy eltűnik az életükből örökre. Attila letekerte az ablakot, és kiszólt.

– Mi járatban vagy errefelé?

– De jó hogy ti vagytok! Már megijedtem, hogy megint a nyomomban vannak. Újra üzletet kellene kötnünk, de ezt talán odabent beszéljük meg.

– Nem bánom, de előbb vidd el a kocsid a kapu elől, hogy beállhassak.

Beszállt az autóba a technikus, és a BMW lassan elindult. Attila Anitahoz fordult – vidd a zsákokat, és rejsd el őket, amíg behívom – Anita kinyitotta a kaput, majd a begördülő autó után be is zárta.

Attila intett a kívül várakozó technikusknak, majd a kiskapu felé ballagott. A férfi kívül követte, miközben Attila szándékosan lassította le a lépteit, hogy Anita nyugodtan végezhesen. Hallotta ahogy a lány kinyitja, majd gyorsan be is csukja a bejáratot, de közben a kapuhoz ért. A technikus láthatóan ideges volt, markolászta a zsebeit, a zakója szélét, amíg Attila vacakolt a kulcsával, míg nem leejtette, és hallhatóan kotorászni kezdett a földön. A lány jelent meg a háta mögött.

– Nem akartok bejönni?

– Dehogynem, csak leejtettem a kulcsom, és most nem találok.

A lány meggyújtotta öngyújtóját, és a derengő fényben Attila azonnal megtalálta a kulcsosomót. Vacakolt egy kicsit, aztán kinyitotta a kaput. Mindhárman a szobába mentek, majd miután leültek, szemügyre vették vendégüket. Arca sápadt és beesett volt, szemei alatt táskák lógtak és vörös színűek voltak, ruhája és haja zilált. Szemeit ideoda kapkodta, közben száját nyalogatta, harapdálta, kezeivel folyton matatott, hol a zsebében, hol a zakója gombjával. Most már nem csak az ideges ember, hanem az űzött vad látszatát is keltette. Öltönye nem volt makulátlan, itt-ott bogáncs, és sárfoltok tarkították. Hirtelen a zsebéhez kapott, és egy pendrive-t húzott elő, idegesen az asztalra dobta, majd kérdően nézett vendéglátóira.

– Mi van rajta?

– Az ajánlatom. Sajnos mániákus számítógép megszállott vagyok, és hiába tűntem el az alföld egyik távoli csücskében, ahol rendszergazdaként meghúztam magam, nem bírtam megállni, hogy rájuk ne keressek. A szokásos módszer már nem bizonyult biztonságosnak, szinte azonnal lebuktam, az Athanázos szerveren egy halálfej jelent meg, és „most megvagy” felkiáltással táncolni kezdett. Menekülni kezdtem, de karnyújtásnyira megközelítettek. Átvertem őket, és elloptam ezt a járgányt. Az új géppel, amit az autóban találtam bejutottam a rendszerbe, és megdöbbentő információkhoz jutottam. Ezeket tartalmazza ez a kis adathordozó. Kérésem cserében, hogy segítetek eltűnni, olyan helyre, ahol nincs számítógép, és nem esek kísérítésbe.

– Részünkről nincs akadály, de előtte megnéz-

ném az adatokat, hátha segítségre van szükségem a megnyitásukhoz.

Ezzel a lány kezébe vette a szerkezetet, és a padlásra ment. Közben Attila teával kínálta vendégét, aki ezt el is fogadta. Negyedóra múltán lejött a lány, arca halovány volt, mint aki kísértetet látott. Közel állt ahhoz, hogy sírva fakadjon.

– Minden rendben?

– Nem! Semmi nincs rendben. Azonnal el kell vinnünk őt, aztán neki kell fognunk rendbe szedni a dolgokat! Indulás!

Két autóval vágtak az útnak, szó nélkül haladtak, majd Keszthelyen „elvesztették” a lopott BMW-t. Elszáguhdottak a technikussal Nemeskisfaludra, majd villámgyorsan haza. Egyetlen szó nem esett egész úton. Hazaérve mindketten a padlásra mentek, majd Attila olvasni kezdte a képernyőn megjelenő információkat. Hőhullámok törtek rá, aztán kifutott a vér az arcából, és a végtagjaiból.

„Kegyelmes Ítélobíró Úr!

A birtokomba jutott információkat ezzel a titkos E-mail-lel osztom meg önnel. A jelenleg Irakban állomásozó csapatok között van magyar kontingens is. Közöttük van hét személy, akik nem tartoznak a zsoldosereghez, polgári személyként vesznek részt a munkában. Kettő tábori lelkész, négy orvos, és egy nővér. Ezek az emberek szervezkednek valamit. Van náluk egy koporsó méretű láda, melyen „könyvek” felirat látható, de nincs benne csak néhány könyv. Próbálnak járművet szerezni, és túrákat tenni, úgy hogy a ládát magukkal viszik. Eddig nem sikerült megtudnom mit is csinálnak, de azt tudom, hogy valami olyasmit, ami nem lesz ránk jó hatással. A megbízatásom szerint rájuk kell ügyelnem, de nekik nyolc nap múlva lejár az idejük, és újak jönnek helyettük.

Várom mielőbbi válaszát és parancsait:

212. sz. közlegény”

A következő levél a válasz volt:

„212. sz. közlegény!

Legalább levélben odaírhatnád fiam, hogy Géza.

Tudom, hogy ki vagy ismerlek téged is akárcsak a többieket. Először is folytasd a megfigyelést. Ha valami információd van, haladéktalanul oszd meg velem. Másodszor a ládába helyezz el egy rádiókapcsolású inaktív nyomkövetőt, amelyet majd itt Budapesten fogunk elindítani. Nem kell aggódnod, én tudom, hogy a sivatagból akarnak egy ereklyét hazacsempészni, amit nem engedhetünk nekik, de mivel nem tudjuk, hogy hol van elrejtve, ezért majd itthon kapcsoljuk csak le őket. Hadd kaparják csak ki azt a gesztenyét nekünk.

*Új fejleményekkel várom a jelentkezéssedet:
Ítélobíró”*

Majdnem lefordult a székről, most hol találja meg Klárát, hogy figyelmeztesse? Újabb keresztek kerülnek a falra, és az ereklye örökre elvész? Valamit azonnal tenni kell!

A bórzsákokkal a pincébe mentek, és egy gyors ima után kinyitották őket. Három kristálysobor, és egy kristálykoponya került elő a zsákokból. A kristálysobrok közül egy javakorabeli, egy fiatal férfit, egy pedig női alakot ábrázolt. A kerek szobában az ajtóval szemben levő fal mélyedésbe a javakorabeli férfi került, balra a nő, jobbra pedig a fiatal férfi. Ahogy elhelyezte a szobrokat a lány, felerősödött a fény a barlangban olyannyira, hogy szinte elvakította őket, Attila a koponyát az oroszlánok mancsai közé helyezte, majd hátralépett. A koponya megelevenedett, és hol vöröses, hol kékes színben kezdett játszani.

– Örülök, hogy végül sikerült megfejtenetek, hogyan kell elhelyezni a kristályokat, és hogyan kell azokat használni.

A koponyából Klára gúnyos hangját hallották. Epés visszavágást akart Anita, de Attila megelőzte.

– Vendégünk volt, aki elmondta, hogy az Athanázosok tudnak az iraki kontingensünkről. Egy inaktív nyomkövetőt akarnak elhelyezni a szarkofágba, amit Budapesten indítanak el, és ezzel követik majd nyomon az ereklye útját. Figyelmeztessd légy szíves a csapatot, hogy ne kelljen újabb keresztek a falra tenni, és az ereklye is a megfelelő helyre kerüljön.

– Nem értem! Nem értek már semmit! Az utolsó pillanatban megfogja a Jóisten a kezünket és átsegit a gondokon. Figyelmeztettetek, ennek örülök. A hírt tovább adom, de nincs további vesztegetni való időm. A koponya működéséről találsz egy egészen jó leírást az egyik feldolgozandó könyvedben. Most rohanok, még egyszer köszönök mindent.

A koponya zöldesen kezdett csillogni, és nem szólt meg immár. Csodálatos dolog ez a kristálykoponya. Pontosan olyan, mint egy több ezer éves telefon, amihez sem energiára, sem vezetékre nincs szükség.

Attila abba a terembe ment, ahol a könyvek voltak, és a ládákat kutatva egy könyvet talált, amely fekete bőrből készült, címlapján egy koponya volt. Tizenkét ágú csillag vette körül, de egyszerre nem volt látható a tizenkét ág. Pontosan olyan festékkel készült, mint a mai holografikus matricák, a fény beesési szögétől függően hol itt, hol ott vált láthatóvá egy-egy csillagsugár. A forgatás közben felfelé is néha láthatóvá vált egy sugár, illetve a két szem is néha villódzott. Felütötte a könyvet, és meglepetésében guggolásból azonnal leült. A könyvben hieroglifák voltak, egyiptomi képirás jelek. Sokáig bámulta a lapot, mire magához tért. Eddig rovással és latinnal találkozott, a hieroglifák azonban teljesen leverték a lábáról.

Kristályterem

A könyv olvasásához mindenképpen meg kellett ismerni a hieroglifákat. Az első lehetőség erre a Carter-féle szótár, de mivel oly sokat hallott már a megfejtések tévességéről, úgy gondolta, valami mást keres. Először is másolatot készített a könyvről, mégpedig színes másolatot, mert a papiruszra festett jelek színe is lényeges lehet, a jelentés és az olvasat szempontjából. Második teendője az volt, hogy beszerezzen egy olyan könyvet, amely a hieroglif írás megfejtésével foglalkozik.

Meg is találta, el is olvasta a könyvet, és arra a következtetésre jutott, hogy az ősi írásjelek több ősi nyelven is olvashatóak voltak. Az ősi nyelvek közül nem maradt ránk csak a magyar. A többihez próbálunk hangokat illeszteni, de mivel ezek a

nyelvek már nem élnek, nem tudjuk hogyan beszéltek például az egyiptomiak. A magyar viszont fennmaradt, ezért ezeket az írásjeleket magyarul kell olvasnunk. Nehéz elvonatkoztatni attól, hogy betűket írunk, amiket csak egyféleképpen lehet kiejteni. A hieroglifjelek szavakat, történéseket jelenítenek meg, így például, ha lerajzolom, hogy a „madár száll”, akkor ahhoz teljesen mindegy milyen nyelven rendelék hangsort, az minden nyelven azt fogja jelenteni, hogy a madár száll. Ha belegondolunk abba is, hogy ha nem értjük meg egymást egy idegen nyelvű emberrel, akkor mindjárt rajzolni kezdünk, máris kezünkbe esik, hogy ezeket a hieroglifákat is magyarul kell olvasni. Ehhez adódik, hogy az egyetlen megmaradt ősi nyelvet, ezt a kincset, anyánktól, mint anyanyelvet megkaptuk, máris kézenfekvő, hogy egyiptomi, mezopotámiai vagy közép amerikai képjelírásokat csak magyarul lehet elolvasni.

A gondolatmenet nagyon megtetszett Attilának, így nekilátott „lefordítani”, vagy inkább latin betűs átíratot készíteni a mindössze néhány oldalas könyvről.

„Memóriakristály

A használata nagy veszélyt jelent annak, aki nem ismeri, és annak aki nincs rá felkészülve. Ezért ha nem vagy táltos ne olvasd ezt a könyvet, és kerüld el a kristályt.

A kristálykoponya elhelyezéséhez ki kell alakítani azt a helyet, ahol az működni képes. A helyet úgy kell megválasztani, hogy akit nem illet, az kíváncsiságból, vagy más vágyaktól hajtva, ne használhassa. Teljesen kör alakú helysége van szükség, melyet a következő oldalon látsz rajzolva. Mielőtt a szobrokat és a koponyát elhelyezed, olvassd el ezt az írást.”

A rajz teljesen azt a helységet mutatta, amelyet már megismert a ház alatt, így annak tanulmányozására nem sok időt szentelt. Megfigyelte viszont, hogy nem feltétlenül kell barlangot használni, megfelel a célra egy jurta is. Ha viszont nem barlangot használunk a felállításra, akkor gondoskodnunk kell arról, hogy a jurta közelében ne tartózkodjon senki, mert esetleg elméjét megzavaró hatások érhetik. Továbblapozott, és folytatta az olva-

sást.

„A Szent Család alakjait úgy kell elhelyezned, hogy ne a koponya felé nézzenek. Ha valamelyiket a koponya felé fordítod, akkor azt jelenti, hogy tőle fogsz kérni valamit. Ha egyszerre mindhármát a koponya felé fordítod, akkor felerősíted a koponya hatását, és emlékezetét. A koponya képes megjegyezni az üzeneteket, és később annak átadni, akit megillet. Ha valakivel beszélni kívánsz, koncentrálj erősen rá, majd mondd el a neki szóló üzenetet. A koponya felismer mindenkit, aki egyszer már járt a közelében, és felismeri azt is aki egy másik koponyánál már járt.

Ha valami olyan kérdésed van, amit nem valakinek, hanem bárkinek, aki meg tudja válaszolni feltennél, kérd a választ a koponyától. A tudás benne van a koponyában.

Tizenhárom koponya készült Egyiptom földjén. A legnagyobb királyok kapták meg Őket, hogy ne az esendő hírnökök útján értesüljenek a többi király tetteiről. Egy koponya azonban az alexandriai könyvtárban van, ahol az emberiség tudása van papírra vetve. Ez a koponya a legerősebb, ennek hatalma van mind felett, ez a legnagyobb. Ebben benne van minden tudás, amit a könyvtár írásban, vagy fejben valaha tartalmazott.

A koponyát csak jóra használd, ne próbáld a gonosznak átadni, vagy titkát megismerni.”

A felfedezés izalmának hevében, szinte eszét veszítve lerohant, hogy ellenőrizze a kristálytermet. Minden rendben volt, a szobrok a koponya felé fordították finom mívű orcájukat, és szinte mosolyogtak, Attila arra a kis körre állt, ami megítélése szerint a szobrokkal egy szabályos négyzetet alkotott, mély levegőt vett.

– Koponya! Léteznek még hozzád hasonlóak a világban felállítva, használatban?

– *Létezik még mind a tizenhárom koponya. Hat a föld alatt van eltemetve szerte a világban, évszázadok óta nem használta őket senki. Kettő hasonló módon mint én voltam a kincstár kamrájában, bőrszáokban hever. Hármát elloptak a tudatlanok, és pincéikben őrzik, mint ismeretlen kincset, mert nem tudják mi az, és mire használható. Egy vagyok én, aki itt állok előtted, és a leghatalmasabb*

került felállításra a kincstárban a könyvtár mellett. Összesen kettő van használatban tehát, de te sem vagy király, így te sem használhatnál engem.

– Valóban nem vagyok király, de ahhoz, hogy újra a szellem, és a királyok korát élhessük, szükséges az én munkám is. Önmagából kivetkőzött világunkban nekem van szükségem a te segítségedre. Nem fogom olyasmire használni a tudásod, amire nem szabad, csak olyanra, ami szükséges és fontos.

Ezzel sarkon fordult, és elindult a könyvek közé. Már csak öt könyv volt hátra, de valahogy nem érzett sem türelmet, sem elhivatottságot ebben a pillanatban az olvasáshoz. A kristályterem könyvét már feldolgozott könyvek között látta, és ez jó érzéssel töltötte el. A feje tele volt olyan gondolatokkal, amelyekkel nem igazán tudott mit kezdeni. Az új tudásnak le kellett ülednie. Felment kedveséhez, aki a holmijait rendezgette. Megölelte, aztán a padlásra ment, hogy megnézzé mit kapott a technikustól. Rengeteg adat állt rendelkezésére a katonákról, még arcképek is. Micsoda gondolat. Ha el tudná juttatni az Irakban állomásozó rendtársainak ellenségük képét, talán több eséllyel vehetnék fel a harcot ellene.

Még nincs itt az idő

A kristálykoponyához ment, és Klárára koncentrált, majd elmondta üzenetét, amiben megadta telefonszámát, és elmondta ötletét a lánynak. Csüggedten ment vissza a dolgozószobába, tehetetlennek érezte magát. Csak lassan haladt az idő, miközben várakozott, hogy történjen végre valami, és tehessen valamit. Nem volt dühös, vagy ideges, sokkal inkább csalódott volt. A tudás a fejében van, de mégsem tehet semmit, nem tud vele mit kezdeni. Érezte, ahogy a gyomra összeszorul, és kezd benne fortyogni a düh. Nem akarta szabadjára engedni ezt az érzést, így lerohant újra a koponyához, hátha érkezett valami üzenete, vagy éppen tud beszélni a lánnyal.

Amint a terembe lépett, felizzott a koponya, és mintha fel is emelkedett volna egy kicsit a helyéről. Úgy érezte, mintha láthatatlan sugarak hatolnának az agyába. Feszítették koponyáját, szinte forrt az egész amúgy is túlfeszült feje. Nem voltak

gondolatai, csak azt érezte, hogy felrobban. Az izzás alábbhagyott, és ezzel együtt egy csodálatos harmónia, egy szinte természetellenes nyugalom vett erőt rajta. Lassan a kristálykoponya lilás fényt kezdett kibocsátani.

– Megtámadtak minket! Valaki elrabolt egy kristálykoponyát és gonosz célokkal használja! Amikor beléptél éppen a védekezés és ellentámadás erősítésében vettem részt. A koponyát megbűvölték, ezzel képesek lehallgatni a mi beszélgetéseinket és üzeneteinket is. Segíts visszaszerezni az elbájolt koponyát, hogy az üzenetek tiszták maradhassanak. Megtaláld valahol Veszprém mellett... az erdő...

Mintha teljesen kimerült volna, hangja elhalt, fénye kialudt. Szinte szétvetette a tehetetlenség Attilát, rohant a házba. Lezárta a lejáratot, majd autójába szerszámokat pakolt. Térképet keresett, iránytűt, és hóna alá vágta a hordozható számítógépet is, majd minden köszönés nélkül otthagya kedvesét, és csikorgó gumikkal elhajtott. Már elhagyta Csopakot, amikor megcsörrent a telefonja. Síró, szinte zokogó, alig érthető hang szólalt meg a telefonban.

– Klára vagyok! Megkaptam az üzeneted. Megszakadt minden kapcsolatom az Irakiakkal. A támadás a kristálykoponyákon keresztül borzalmas, az egész tudást próbálják leszívni a nagy koponyából. Segíts! Könyörgöm, segíts!

– Nyugodj meg. Hol vagy most?

– A kincstárban.

– Próbáld megtudni, hogy hol lehet a támadó. Kérdezd meg a koponyát. Én mindjárt Veszprémbe érek, és meg akarom szerezni az elrabolt kristályt. Siess, mert az időnk fogy!

Attila ekkor pillantott a tükörbe, és észrevette, hogy Anita hasonlóan fejvesztett száguldozással követi. Egy pihenőnél megállt, és kiszállt autójából, a lány közvetlenül mellette fékezett. Kiugrott a kocsiból, és tíz körmét előrszegezve fúriaként rontott Attilára.

– Hova ez a rohanás? Talán randid van? Legalább annyit mondhattál volna, hogy megvárjalak-e a vacsorával! Mit gondolsz, én már egy cseppet sem számítok?

– Bocsáss meg! Nem akartalak megbántani, de azt hiszem nagy bajban vagyunk, és meg akartalak kímélni a kétkezi harcoctól. Nem akartalak olyasmibe keverni, ami nem biztos, hogy jól sül el.

Ezek után töviről-hegyire elmesélt mindent. A lány eleinte idegesen, néha a szavába akart vágni, de Attila pillantása mindig önuralomra készítette. A végére az idegesség izgalomba, majd dühbe csapott át. Mire Attila befejezte a mondandóját, a lány már a dühből is lecsitult, majd a fiú nyakába ugrott, és megölelte.

– Most mi következik?

– Várunk a telefonra, addig nem tehetünk semmit, amíg nem tudjuk hova kell mennünk. Türelem. Sajnos időnk egyre kevesebb van, és Klára olyan lassan cselekszik, mint egy rozsdás gölem.

Megcsörrent a telefon, de nem hívás, hanem csak egy üzenete érkezett, két számmal, melyek három-három részre tagozódtak. A fiú értetlenül nézte mobilját, a lány belenézett, és azonnal elővette a hordozható számítógépet. Ahogy felállt a rendszer a lány lába rángatózott, közben motyogott a gépnek, hogy „gyerünk már”. A gép betöltött, a lány szinte azonnal bekapcsolta a helymeghatározó rendszert.

– Diktálj!

Szinte sikoltásnak tűnt izgatott hangja a csendes erdőszélben. Attila a parancsnak engedelmességgel felolvasta a számsorokat. Miután végzett hatalmasat csattant a homloka, ahogy rácsapott: – Hát persze! Koordináták!

A gép szinte pillanatok alatt vörös „X”-el megjelölte a helyet, amit a lány betáplált. Csak úgy csattogtak a billentyűk, ahogy a lány gépelt: „Tartózkodási hely megjelölése, legrövidebb útvonal”. Előbb egy kék „X” jelent meg a gépen, majd a két „X” között egy lila vonal kacskaringózott. A lány beugrott a jobb első ülésre, közben szemét Attilára villantotta, aki azonnal bevágta magát a sofőrülésbe, és már indított is. Nem kellett messzire menniük, de a földes-kavicsos utak eléggé megviselték a Ladát. Egy elhanyagolt, düledező pincénél ért véget a lila vonal, így megálltak, felfegyver-

keztek a légpisztolyokkal, és óvatosan a pince épület felé lopakodtak. Az elhanyagolt környezetben hasig, itt-ott mellig ért a fű, de jól láthatóan valaki, vagy valakik ki-be járkáltak az épületben.

A vastag kovácsoltvas zár nem engedett, amikor megpróbált a lány bemenni, de furcsának találta, hogy a gazba taposott ösvény nem is az ajtóhoz vezet, hanem hátra az épület mögé. Itt lugason futtatott szőlő kúszott a tetőre, sűrű szövevényt képezve a jobb időket megélt nemes növény. A lugas és a fal között óvakodtak előre, míg egy ablakhoz érkeztek, melyről béna szárnyként lógott a törött zsalu. Az ablakkeretben rács, melynek mindegyik szemét beszötte egy szorgos pók, de a bal felső sarokból hiányzott a pókháló. Anita benyúlt a résen, és tapogató keze egy nyomógombhoz ért, amit gondolkodás nélkül megnyomott. A föld süllyedni kezdett alattuk, és a lift pillanatok alatt a föld alá vitte utasait. Gyorsan úgy fordultak, hogy egymásnak vessék a hátukat, így több irányban is figyelni tudtak egyszerre. Zökkenve állt meg alattuk a szerkezet, ahogy leléptek róla, felfelé indult. Néhány lépésnyi folyosón álltak, ahol egy hajólámpa sugárzott némi derengő fényt. A folyosó végén fényes acélajtó állott, vastag lemeze, erős kerete, szinte sugározta a felszólítást: „Nem mehetsz tovább!”. Semmiféle kilincs, vagy nyitószervezet nem látszott rajta, és a falakon sem, így Attila felhúzott szemöldökkel nézett a lányra. A lány nem teketóriázott, közvetlenül az ajtó elé lépett, és az egy pillanat alatt eltűnt a falban. Az ajtóhoz hasonló, fémlapokkal borított terem elég nagy volt ahhoz, hogy a legmodernebb technikával felszerelt laboratórium működjön benne. A teremben meleg, de nem kellemes, hanem fullasztó meleg uralkodott, és a levegőben valami kellemetlen szag, mint az égett toll vagy szőr bűze.

Ahogy megkerülték az ajtó előtt álló műszerszekrényt, már belátták az egész termet. Egy fekete öltönyös férfi ült egy számítógép pult előtt, és rögzítette a teremben folyó eseményeket, míg a terem központjában valami borzalmas történt. Fehér ruhába öltözött férfi állt a terem közepén, érthetetlen mormogása alig hallatszott túl a gépek zaján. Disszonáns volt, ahogy az úrkorszaki technológiában tűz égett, melyet fából raktak, a tűz felett egy serpenyő, benne tollak, csontok és különböző fü-

vek és gombák sercegetek. Felette drótra kötve lógott a kristálykoponya, színe megtört, selyemfényűvé és kisugárzás nélkülivé vált. Előtte kamera és mikrofon, rajta különböző színű érzékelők. Körben a plafonról lógó zsinegeken négy oldalról elvágott nyakú fekete kakasok.

Nem vették észre az érkezőket. Anita gondolkodás nélkül kábító lövedéket lőtt a számítógép előtt ülő férfi nyakába, Attila pedig a „varázslót” tette ártalmatlanná. Az ajtukat megkötötték, az ajtót belülről bezárták. A koponyát óvatosan levették a drótról, és egy asztalra tették. A tüzet eloltották, és a serpenyőt is vízzel öntötték fel. A számítógép vizsgálata során megdöbbentő felfedezés volt, hogy semmiféle külső kapcsolata nincs, a felvételeket és a kutatási eredményeket egy mobil adathordozóra menti.

Annyira féltek attól, amire esetleg képes a koponya, hogy nem merték a központtal kapcsolatba hozni, és annyira megbíztak a rejtekben, hogy semmiféle biztonsági berendezést nem alkalmaztak. A sötétség félt a világosságtól, a tudatlanság a tudástól, de mégis megbízott saját elméjében, saját félelemből összekovácsolt seregében.

Mindenféle adatot töröltek, majd fizikailag semmisítették meg az adathordozókat. Foglyaikat magukkal cipelték a felszínre, majd a vizet hívták segítségül, hogy végső csapást mérjenek a laborra. A lent talált csapatot megnyitották, a lefolyót és a túlfolyót bedugaszoltak, aztán irány a lift. A még mindig eszméletlen foglyoktól távolabb húzódtak.

– Valamit kellene csinálni velük, de mit?

– A technikussal nem lesz problémánk, elbeszélgetés után elvisszük az átnevelőbe, de a varázsló már keményebb dió. Nem tudjuk, hogy mire képes, nem tudjuk, hogy mit lehet vele kezdeni. Félek az otthonunkba vinni.

– Igazad van, Talán Klára segíthet. Felhívom.

A telefon hosszasan kicsengett, majd a lány elhaló hangja szólalt meg.

–Valami jó hír?

– Nálunk van a koponya, visszük hozzád.

– Ez csodálatos. Az iraki akciónk befuccsolt, a kis

csapatunk megijedt az ellentől, és nem merte elővenni az ereklyét. Üres kézzel jönnek haza holnap.

– Nem volt itt az ideje. Nem kell aggódnod, ha eljön a mi időnk, akkor minden sikerülni fog. A mi gondunk más jellegű: van itt egy varázslóféle ember, aki a koponyát megbűvölte. Ki ez, és mit tegyünk vele?

– Hozzátok magatokkal. Szemét, száját, kezét, lábát kötözzétek le, nehogy valamit elkövesse ellenetek. Én már tudom kicsoda, de a nagy koponya hatalma elegendő ahhoz, hogy kikérdezzük, aztán a szürkeruhás barátok a másik oldalon ítélkezzenek felette.

– Van egy másik foglyunk is, őt elvisszük az átnevelőbe, körülbelül három óra múlva érkezünk.

A teljes kötözés után berakták mindkettőt a csomagtartóba, aztán irány Badacsony. A lány autóját útközben felvették, és azzal a lány a technikust magával vitte, Attila pedig a varázslóval hazament. Hazaérve a varázslót egy ládába tette, majd lerohant, és a maradék öt könyvet is digitalizálta. Ha elmennek a kincstárba, akkor magával viszi a könyveket is, ott biztonságosabb lesz a tárolásuk.

A boszorkány

A lány gyorsan megjárta az utat, így a három órától tudtak lefaragni. A telefonbeszélgetés után két és fél órával a kincstárba léphettek. A két oroszán barátságosan, szinte boldogan fogadta őket, megszaglászták a koponyát rejtő zsákot, a könyveket rejtő dobozokat. A varázslót rejtő ládára éktelenül morogtak, de nem akadályozták meg, hogy becipeljék a folyosóra. Klára már sokkal vidámabban fogadta őket, mint amikor telefonon beszéltek. Attila optimista szavai erősítették a lelkét, és a nagy koponya is visszanyerte erejét. Minden rendben volt. Mosolygott, de hangja szigorúan, ellentmondást nem tűrően reccsent.

– Adjátok ide a koponyát.

Miután elvette elviharzott, majd kisvártatva széles mosollyal invitálta őket a könyvtárba. Attila elkezdte megtölteni a polcot. Csodálatos érzéssel töltötte el, hogy sikeresen végezheti feladatát. Ezek után a ládához mentek, és Klárát követve

becipelték egy terembe. A terem három sarkában a Szent Család életnagyságú kristályszobrai, mosolyogva nézték a koponyát. A koponya közepén lebegett. Nem volt semmi, ami tartotta volna, és hatalmas kristály teste súlytalanul lebegni volt képes. Legalább két méteres volt, és mintha tűz és víz keveréke lenne narancsos fényt sugárzott, de maga a koponya szinte hideg kék volt.

– *Tegyétek le, és szabadítsátok meg kötelekeitől!*

Engedelmeskedtek, bár nem volt könnyű dolguk, hiszen a férfi ellenállt, jobb volt neki megkötözve a lábában, mint az ítélőszék előtt várni a sorsát.

– *Delphoi boszorkánya! Szint kell vallanod! Mit tudsz felhozni a mentségedre?*

– Semmit. Vétkemre nincs mentség. A gonosz erővel cimboráltam, és aljas módon megpróbáltam megdönteni Isten hatalmát a földön. Ha megnyerem a csatát, akkor is halál várt, volna rám, ha nem, akkor is. Az elmúlt négyezer év alatt, amióta a földön élek sokat vétkeztem Isten ellen. A szent helyet, Delphoi-t megostromoltam seregeimmel, és Krissa városát a földdel tettem egyenlővé. Így győztem le és foglaltam el Isten városát, Delphoi-t. Ekkor kezdődött minden, ekkor nyertem elég hatalmat a szent hely és a szent tárgyaitok által, hogy felvehessem a harcot Isten ellen. Soha nem láttam még olyan ádáz védőerőt, mint Krissá-ban. Mintha Isten velük lett volna, mégis győztem. Az ítéletetek bármi is legyen elfogadom, és talán halállommal nyerhetek valamiféle bűnbocsánatot.

– *Mi nem ítélkezünk feletted, erre azok hivatottak, akiket a hadak útjára küldtél. A tatár támadásokat is miattad szenvedtük el, az Oszmánt is te bízattad fel ellenünk, de legmocskosabb tetted a kalapos királynak sugallt rendmegszüntető rendelet, majd a Szovjetek ateista hatalma volt. Mégis talpra fogunk állni, és akkor majd sajnálkozhat minden gonosz, hogy kezét emelt ránk.*

A boszorkány térdre esett, teste előre bukott a padlóra, de lelke láthatóan állva maradt. Két szürke ruhás szerzetes lépett ki a koponyából, és magukkal vitték a boszorkány lelkét a koponyába. Néhány másodperc múlva hatalmas fénnel, mint a régi magnéziumos vakok a földön fekvő test füstté vált, a füst pedig eloszlott.

– Nagy öröömre szolgál, hogy láthatlak nagy koponya. Szeretnék tőled kérdezni valamit, ami nem hagy nyugodni azóta, hogy meghallgattam Klára előadását Hol van a kilencedik oroszlán, és miért van a Lánchidon négy oroszlán?

– *A kilencedik oroszlán az anya, aki a Szent Családdal él, és megteremti sarjadzással a többi oroszlánt. A Lánchídra azért került négy oroszlán, mert Mátyás királynak is volt két védelmező oroszlánja, akik az utolsó szellemben élő királyunkat védték. Ő volt az utolsó királyunk aki közvetlenül Istentől kapta a tudását, és Ő volt aki a katona és az anyagiak elébe tudta helyezni a szellemet és a szentséget. Nektek pedig Isten nevében mondok köszönetet, mert önfeláldozásokkal megmentettétek a tudást, melyet évszázadok óta őrzünk. Most távozzatok békével, és végezzétek a dolgotokat.*

Attila és Anita boldogan távoztak, hiszen nagy tettet hajtottak végre, és most nyugodtan alhatnak majd. De meddig? A következő feladat lelki szemek előtt már megjelent, és tudták jól a harenak még nincs vége. Örökké fog tartani háborújuk, vagy egyszer győzedelmeskedhetnek? Megférnek-e valaha a tudatlanság és pusztítás katonái mellett a tudás és gondoskodás emberei? A harc tovább folytatódik, de krónikáját csak megtörtént események után vehetem papírra.

* Detrich Attila

Vége az első könyvnek

Tartalomjegyzék

A kezdet
Beavatás
A harc megkezdődik
Nem vagy egyedül
A lélekkórház
Az iratok előkerülnek
Valaki figyel
A dobozba zárt tudás
Az őrző
A kincstár
Kristályterem
Még nincs itt az idő
A boszorkány

IN MEMORIAM

Forrai Sándor

Forrai Sándor

1913. március 18 – 2007. május 25.

Búcsúztatása június 10-én, a 10 órás istentisztelet után volt a Budapest, XIII. ker. Frangepán u. 43. sz. alatti református templomban

Búcsú Forrai Sándortól

Eltávozott közülünk, békésen, szelíden, ahogyan életében ismertük. Nélküle csak azért nem érezzük teljesen magányosnak magunkat, mert az általa megjelölt úton ma már ezrek haladnak velünk. Fiatalok és kevésbé fiatalok együtt. Ő, aki a tanulást és tanítást mindennél fontosabbnak tartotta, két évtizede tartó világtalanságra kárhozott életében éppen azoknak az arcát nem láthatta egyetlen pillanatra sem, akik legjobban tisztelték, és akiknek csak a hangját hallotta találkozásukkor. Őket ennek alapján azonosította és mosolyodott el, amikor szavaikból értesült a fiatalok körében egyre népszerűbb rovásírásról, a Kárpát-medencei Rovásírásversenyek népszerűsödéséről.

Egyetlen napjainkban is élő, az igaz magyar (ős)történelemtől előadást tartó, könyveket író hírneves személyiség sem tudott hozzá hasonló hatással lenni a tanulóifjúságra. Mert ő a szilárd alapokra helyezte a hangsúlyt. Tudta, hogy enélkül nem építhető biztonsággal semmiféle díszes palota, de még kunyhó sem.

Hihetetlen beleérző képességgel oldotta fel a latin és a rovásírás ábécé magánhangzó jelölésbeli feszültségét azzal, hogy elenyésző módosítással, új betűk létrehozása nélkül tette lehetővé a hosszú

latin magánhangzók átírását rovásírásra. A fent említett rovásírásversenyeken ma már csak ez a "Forrai ábécé" használható, így a tanulók kikerülhetnek a kétféle ábécé szavainak egymástól eltérő helyesírását.

E sorok írója és felesége, Friedrich Klára végtelenül megtisztelőnek tartja, hogy ez a nagy tudású ember megbízta életműve folytatásával. Ezzel a felelősséggel eddig sem volt könnyű együtt élni, Tanár úr eltávozásával pedig csaknem elviselhetetlenné válhatna ez a teher. Hogy mégis tovább lehessen csinálni, ahhoz elengedhetetlenül szükséges a Forrai Sándor gondolatiságát vallók irántunk már eddig is kinyilvánított rokonszenve, segítsége.

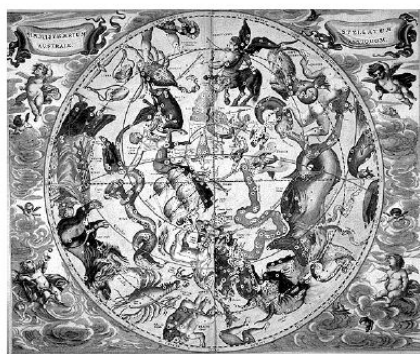
Kérjük őket, hogy szellemi tanítónkhoz méltó életvitellel, tudásuk továbbadásával a jövőben is öregbítsék ősünk műveltségi hagyatékát, a rovásírást. Ha ezt tesszük, Tanár úr a Mennyekből letekintve, megnyugodva, bizonyára jól eső érzéssel ismét elmosolyodik.

Szakács Gábor, a Forrai Sándor Rovásíró Kör vezetője

Gyárfás Ágnes VIZEK KÖNYVE

Gyárfás Ágnes

VIZEK KÖNYVE ÉLET AZ ÉGI VIZEKEN

MBE
Miskolc, 2006.

Korunk „fausti embere” – mint ismeretes – a 17-20. századok közötti években rigid elutasítással szakított az ősi szellemi örökséggel, és önnön bűvöletében, saját elhivatottsága eszméjétől hajtva rátért arra a modern jelzővel illetett útra, melytől az emberi lét egyetemes kiteljesedését, illetve az emberi szellem végtelen szárnyalását remélte. Megingathatatlanul hitte, hogy felnyíló szemei és teremtő génusza nyomán immár közeli megvalósulásához érkezett egy Szép Új Világ, mely – Marinetti futurisztikus látomásában – maga a technizált földi Paradicsom. De a transzcendentális tradíciókkal szakító „*via moderna*” – miként az a jelen látószögéből *ex postfacto* megállapítható – a való életben, lényege szerint, egészen más következményekhez vezetett.

„*Sola scientia, solus Homo!*” – zengett az új dogmatika krédója, mely a modern társadalom diszfunkcionális működésének torzító hatásai következményeképpen a „Pozitivistá Vallás” pie-

desztáljára emelt tudományt – egyfajta fenomenológiai redukcióval – jelentős mértékben az „Egodiasztolé” szellemi szolgájává alacsonyította, majd az intellektuális lustaságot megtestesítő pragmatizmus, technicizmus és empirizmus mocsarába süllyesztette; a „Nagy Lény”-ként ünnevelt Embert pedig – a pénz utáni szent hajszában – nagyrészt mások kegyetlen farkasává aljasította le, s egyúttal az egyetemes szkepticizmus, nihilizmus és pesszimizmus mélyébe lökte. Tudjuk, itt még a remény szikrájától is megfosztatott, legkivált Berkeley, Wittgenstein és Mach tanai által, akik szerint – szavaik maliciózus parafrázisával élve – érzeteink már-már becstelen módon csalnak; szavaink poliszemantikusak, ha éppen nem hazudnak; képzeleteink pedig csupán megtévesztő, délibábos érzetkomplexumok.

De a modern kori „fausti ember” – avagy Ibsen találó kifejezésével: az „Én Császára” – a 21. század hajnalán mindinkább kénytelen ráébredni arra, hogy az ősi szellemi örökség hitvallói alkalmasint „csukott szemmel is láttak”, míg a modernitás megszállott hívei többnyire csupán „nyitott szemmel álmodtak”. Egyidejűleg az innovációtól való elzárkózásra hajlamos, bigott tradicionalisták is elismerni kényszerültek, hogy a nagy múltú szellemi örökséget igazán megbecsülni csak megfelelő újítási eredményekkel lehet. Vagyis a világ új, szinoptikus szemléletű embertípusa megegyezni látszik abban, amit XIII. Leó „*Aeterni Patris*” kezdetű körlevelében már korábban megfogalmazott, miszerint a régít nem végképp eltörölni, hanem az újjal állandóan gyarapítani és tökéletesíteni kell („*vetera novis augere et perficere*”). Deontológiailag e konjunktív imperatívusz – meglátásom szerint – fordítva is igaz: az újat a folyamatosan felfedezett régivel, a múlt újonnan feltárt szellemi kincseivel, ugyancsak állandóan gazdagítani szükséges!

Úgy vélem, ezen új, szinoptikus szemlélet föl-vállalásának eredményeképp született meg Mis-

kolcon Gyárfás Ágnes legújabb műve is – a „Vizek könyve” –, mely „Élet az égi vizeken” alcímmel a közelmúltban jelent meg. Kiadója a Miskolci Bölcsész Egyesület Nagy Lajos Király Magánegyeteme, szerkesztője Bubcsó Gábor, munkatársa Bubcsó Gáborné. A tetszetős, színes borításban közreadott kötet megfelelő terjedelemben, fotókkal illusztrálva, újszerűen tárja elénk a mezopotámiai és magyar hitvilágban nagyjelentőséggel bíró Tejút, valamint a legfontosabb csillagképek kultúrtörténetét; majd e csillagképek projekcióit dokumentáló magyar népmesék eredeti szövegei, továbbá a hozzájuk kapcsolódó mezopotámiai írásos emlékek szövegolvasatai következnek; végül pedig az anyag készítése során felhasznált irodalom repertóriumra zárja a könyvet.

A Szerző a téma szempontjából releváns hazai és nemzetközi szakirodalomra támaszkodik művében, több tudományterület jeles művelőit idézve, közöttük említhető George Cameron, Geoffrey Cornelius, Anton Deimel, Israel Finkelstein, Giovanni Garbini, Graham Hancock, Horst Klengel, Josef Klima, Henry Labat, James B. Pritchard, Giorgio de Santillana, Zacharia Sitchin, Neil A. Silberman és Vojtech Zamarovsky; a hazaiak sorában található Baráth Tibor, Bod Péter, Gööz Lajos, Heltai Gáspár, Huszka József, Molnár V. József, Szendrei János és Tibold László, a Nagy Lajos Király Magánegyetem egykori vagy jelenlegi oktatói, illetve előadói részéről pedig Farkasinszky Tibor, Kiszely István, Kovács Sándor, Pap Gábor, Szelestey László, valamint Záhoyni András.

A kötet oldalain kép- és szövegfejtés, továbbá illusztráció céljából bemutatásra kerülnek – a magyar szakrális művészet egyes hazai leletein kívül – a londoni British, a bagdadi Iraki, valamint a moszkvai Puskin Múzeum fontosabb régészeti emlékei is.

A mű kidolgozása – mint az könnyen megállapítható – teljes mértékben megfelel a választott témának. Felépítése logikus, az egyes fejezetek terjedelme arányos a tárgyalt kérdések fontosságával. A Szerző külön kiemelendő érdeme a latens mozzanatok, vonatkozások és összefüggések sokoldalú, elemző feltárása. Stílusa könnyed, magán

viseli a szuverén gondolkodó és igényes alkotó keze nyomát. Metodológiai elvként *expressis verbis* megfogalmazza, hogy a hungarológia tisztaságának megőrzése érdekében nem fordul számára idegen tudományhoz, így vizsgálatai során – számos kutató gyakorlatától eltérően – elsősorban a ma is élő magyar tudat képét tartja mérvadónak.

Ugyanis – manifeszt elvi nyilatkozata szerint – Pap Gáborral együtt meggyőződéssel vallja, hogy „a világ népeinek fogalmuk sincs, mit köszönhetnek a magyarságnak azért, amiért ez a nép nyelvében és lelkében megőrizte a Teremtés emlékanyagát és a múlt képvilágát, képes beszédben, mesében, egyetemes népművészetében.” A magyar mesék – mutat rá a Szerző – „abból az ősrégi korból származnak, melyet... Hamvas Béla szerint Archaikus kornak nevezünk. Ez valójában a történeti időszámítást megelőző évek, évezredek... kora. (...) Az ősmeséink ennek az Időnek különböző fázisait mesélik el. (...) Meséink ősképekből szőtt színes szövevénye sajátos filozófia is – állapítja meg könyvében Gyárfás Ágnes –, ezért a... színesség miatt szeretik a gyerekek, a filozófiája miatt pedig az érett, gondolkodó... felnőttek.”

Az ókori görögök – szövi e parabolikus ívű gondolatszálát tovább – „nem értették meg a magyar mesék tendenciáját, s csak a felszínen mutatózó cselekvésig jutottak el.” Tegyük hozzá: a többi kultúrnép sem! Pedig a napjainkban világszerte ismert és méltán elismert Márai Sándor írásaiból is egyértelműen kiolvasható, hogy a különböző időkben és kultúrákban élő ember csak annyit ér, amennyit megért a nagy jelképekből. Ám a modern kor technofil emberének – mint Farkas József oly találóan kifejezte – el vannak tömődve „metafizikai pórusai”. Így hát – nyomatékosítja Gyárfás Ágnes – a „mi vállunkra helyezte Isten... a világ helyes mederben tartásának feladatát, egyensúlyban tartását, a rend felügyeletét. Ahol a rend valahol félrebillen, nekünk kell helyretenni azt... mert – fűzi hozzá – Isten munkájának részesei vagyunk.” Küldetésünk *ab initio humanitatis*, a suméroktól eredeztethető, következőképp már „a mezopotámiai figurális ábrázolásokon is fellelhetők a közös szakrális múlt alaplemei”. Épp ezért – vallja be elérékenyülten a Szerző – megható „a hagyomány töretlen voltával”

szembesülni.

Az ember ugyanis Mezopotámiában ébredt elsőként valódi önmagára, itt termelt többletet, szervezett államot, alkotott fogalmi rendszert első ízben, itt vizsgálta először komplex szemlélettel az ember és környezete szerves összefüggéseit, s annak mélyére hatolva, minden más kultúrát megelőzve látta meg a világegyetem absztrakt törvényeit. A láttatás azonban – jóllehet a sumérok ismerték a vizualizáció, a verbalizáció és a logizáció objektívált formáit – meghatározó mértékben, tudatosan megmaradt a képi-ikonikus szinten. Mert a kép nem csupán az egészet tükrözi a maga komplex volta miatt, hanem a hozzárendelt asszociációs sorokból szövődő háló révén még el is rejti az általa hordozott elvont tartalmat, s így elérhetetlen marad az avatatlan számára. A sumérok által alkotott képiség – lényege szerint – nem a valóság kimetszett, naturalista részlete (miként azt a jelenkori inverz exegézis gondolja), hanem tudatos logikai elvek szerint rendezett (proto)filozófiai kompozíció. E „képi bölcséletben” minden kategória mögött egy logikai absztraktum rejlik. Erre a közös és változatlan lényegre épül rá az a koherens összefüggérendszer, melynek főbb komponensei az analógia elve értelmében variálódnak: hol csillagképként, hol pedig isteni lényként vagy pedig mesealakként tárulnak elénk. A kép ugyanis a lineáris diszkurzív végiggondolás helyett inkább szerteágazóan, bokorszerűen, az összes társult jelentéstartalommal együtt, a maga komplexitásával szövevényességében fejezi ki a gondolatot.

A magyar népmesei hagyomány ugyanazt a bölcséleti rendszert tükrözi, mint a sumér, így voltaképp rejteki tudást hordoz. Gyárfás Ágnes helyesen állapítja meg, hogy a magyar népmesékben a történetek egyéni, közösségi és egyetemes szinten zajlanak. A magyar mesevilág nem egy tetszőleges, önkényes világ, hanem egy olyan – valóságallappal rendelkező – virtualitás, melyet csak úgy tudunk megérteni, ha felfogjuk valóságos természetét, filozófiai tartalmának különböző világkorszakokon átívelő voltát. A magyar mese eredeti értelme voltaképp az egyéni belső világunk, a természeti-társadalmi környezet, valamint a transzcendens entitás harmonikus összhangjának, szerves egységének megteremtésében rejlik. Ezt

tekinti az emberi boldogság legfőbb forrásának, amit – máig ható optimista szemlélettel – nemcsak elérhetőnek tart, hanem erre ösztönzi, sőt szocializálja gyermekolvasóit. Sajnos, épp e szerves egység átélésének élménye hiányzik a modern kor deprimált emberéből, hisz a mai világ – legfőbb dimenzióiban – a harmónia dekonstrukcióján alapszik. Nem véletlen, hogy meséket ma csupán a gyermekek olvasnak, mert a felnőttek manipulatív világa fényévekre távolodott el attól a világtól, amire az ember született.

A Szerző vizekről szóló könyvében közreadott főmese hőse Molnár Ferkó, aki beutazta a csillagos égboltot, míg eljutott a világ közepébe, a Sárkány csillagkép öblébe, ahol elnyerte a királyságot. „A királyság és maga a király égi eredetét – utal rá nagy erudícióval Gyárfás Ágnes – a magyarok mind történelmükben, mind meséikben megőrizték.” Az égi és földi királyság – írja könyvében – voltaképp „ugyanannak a jelenségnek égi és földi megvalósulása. Képe és tükörképe. Ébrenléte és álomvilága. A szereplők alapjellemé az égből formálódik karakterré”, mintát nyújtva az olvasók számára. Molnár Ferkó szerves egységet teremtő mesehős, aki diadalra viszi igaz ügyét és elnyeri szerelme kezét. Mert „az égen és a mesében mindig győz az igazság.” Ezzel párhuzamosan, Molnár Ferkó éppúgy, mint a legtöbb magyar mesehős – hangsúlyozza a Szerző – az önmegismerés és a felnőtté érés útját követi a mese kalandok mögötti belső mondanivalójában.

Hosszasan elemezhetném még e rövid, de tanulságos mű, a „Vizek könyve” bölcséleti és etikai üzenetét, tovább sorolhatnám erényeit, de az időkeretek miatt *sapientia sat* – a bölcsnek ennyi is elég. Helyette inkább egyetlen észrevételt tennék, amely reményeim szerint tovább növelheti e mű maradandó értékét. A Szerző több helyütt (44., 46., 48. old.) utal a Sínai-félszigeten található türközbanya vidékére, illetve barlangi őslabirintusára, melyet manapság is „Vadi Mahgar”-nak, azaz – a könyvben szereplő fordítás szerint – a „Magyarok Barlangja”-nak hívnak. A vadi (wâdi(n)) azonban időszakosan kiszáradó folyómedret jelent az arabban. Észrevételem mindazonáltal semmit sem von le a mű valódi értékéből.

Végezetül arról szeretnék röviden szólni, hogy közöttünk élnek szép számmal emberek, akik becsülettel teszik dolgukat – a maguk helyén, tehetségük szerint –, és csak nagy sokára, az érett kor fényében eszmélnék rá arra, hogy – ha ezer szálon elágazva is – voltaképp egyetlen küldetésről, egyetlen nagy feladat föl vállalásáról szól az életük. Bármit is tettek, alkottak vagy cselekedtek, lényegében minden életmozzanat és időpillanat e feladatra történő felkészülést s e küldetés beteljesítését mozdította elő. Nos, úgy vélem – és vélekedésemmel, azt hiszem, nem állok egye-

dül – a mai nap ünnepeltjének, Gyárfás Ágnesnek az a legfőbb hivatása e világon, hogy küldetéses vétőt emeljen minden modernnek álcázott, anti-humánus álság és hívság ellen, hogy tiszta szívvel, igaz hittel és bölcs értelemmel megkeresse, megtartsa és megújítsa a magyarság, valamint az emberiség számára azt, ami egykor elveszett a történelem örökké vándorló homokja alatt...

Gratuláljunk művéhez és teljesítményéhez!

Dr. Kovács Sándor

Rudnay Egyed
ATTILA TRILÓGIA

Legyen szó növényről, vagy emberről, első eredményeink, gyümölcsöseink, egymástól függetlenül, egyszerre több helyen tűnnek fel éretten.

Padányi Viktor Dentumagyariája, László Gyula Őstörténelmünk legkorábbi szakaszai, Rudnay Egyed pedig Attila Trilógia könyvében, egymástól függetlenül, mindhárman, más és más indokok alapján, egyidőben jutottak arra az eredményre, hogy honfoglalásunkban két különböző magyar nép vett részt. Míg azonban Padányi meg László a másik kilétében csak tapogatóznak, Rudnay, idáig csak diplomatikában szereplő, soha fel nem dolgozott, de kétségtelen hitelű, egykorú oklevelek alapján mutatja ki, hogy néhai Felvidékünk szláv nyelvre kényszerített székely lakossága volt, krónikáink Sziklamezejéé. A honfoglalásban részt nem vettek többségét azután Erdélybe kényszerítették, a visszamaradtakat pedig erőszakkal elszlávosították. Rudnay ezzel megoldja a Sziklamezőnek és vele a székelység múltjának rejtélyes, sokat hánytorgatott, de homályban maradt kérdéseit is. Megoldás, melyhez az első lépést Hóman tette. Állításainak kétségtelen megerősítését most az élet nagy mestere: a Véletlen hozta.

A mai hatalom szláv sírok után kutatva, Zemplénben rátalált az elképzelhető legpompásabb magyar vezérsírra. A halott mellett Attila harcosainak fegyverei feküdtek, öt fejedelmi ko-

ronggal és a fejedelmi karddal. Utóbbiak bizonyítékai annak, hogy Árpád atyjának, Álmosnak sírjára akadtak. Úgy ez a lelet, mint Rudnay adatai bizonyítják, hogy a székelyek tényleg Attila viszatért népének utódai, hogy néhai hazájuk Felvidékünk volt, végül, hogy az Árpádház tényleg Attilának volt ivadéka. Vagyis, hogy sokat ócsárolt krónikáink minden szavukban igazat írnak.

A fejedelmi kard szakasztott mása annak, melyet a bécsi Schatzkammer "Nagy Károly kardja, keleti munka" felirattal őriz, de melyet az ősi német írások Attila kardjának neveznek. Hajdan azzal kezükben koronáztatták magukat a római szent birodalom német császárai. Hogy övék csak utáztat volt s hogy az eredeti magyar fejedelmek tulajdonában maradt, bizonyítja, az, melyre Álmos sírjában találtak. Hogy ott volt pedig megmagyarázza miért nem maradt az Árpádház kezén.

A könyv gyönyörű címlapja ezt a fejedelmi kardot – Attila kardját – és egyik fejedelmi korongot ábrázolja művészi feldolgozásban. Világszerte ez első ábrázolásuk.

Adatait Rudnay fel is dolgozta. Nehéz bármelyik állításának is ellentmondani. De, ha akad is, ki nem ért vele egyet, egy kétségtelen. Nem lehet ezentúl magyar történelmet adatainak figyelmen kívül hagyásával írni.

A zempléni leletben állítólag Ond vezért találták meg. Ondot, mint lázadót, arccal lefele tették, fejét véve. A bodrogi feltárásokat szlovák régészek végezték 1973-74-ben.

Gondolhatjuk, hogy ennek is milyen sorsa lett!

Árpád is a Bodrogi közben esett el csatában,

amit a magyarok titokban tartottak két hétig. A halott fejedelmet Órös községben őrizték a soltészek, (A soltész, királyi testőrt jelent. Ezek csak nemesek lehettek, azért volt Órös községben olyan sok nemes.) majd ősi szokás szerint oda temették a fejedelmet, ahol elesett. Innen kapta nevét a falu. A sírhely titokban tartása ma fontos, mivel a volt szolga bitorolja az ősi földet. A honfoglaló magyarok, akik jogosan foglalták vissza Attila földjét, a Vereckei hágótól nem túl messze a Királyhegyen ütöttek sátrat. Ma (Kisgéres és Királyhelme). Azért király hegy. Később, ahogy Anonimus is írta új helyet választottak – Sátoraljaújhelyet. Ha a hegy kisgéresi oldalán vagyunk, jól látni a magasabb, védelemre alkalmasabb Sátorhegyeket. Ond szeretett volna vezér lenni, bolgár segítséggel. Volt az Erősön is egy csata, ahol Árpádék nyertek, megerősödtek. (Szabó Béla, Kövesdről származó, Kanadában élő magántörténész) Szabó Béla tudja Árpád sírhelyének hol létét.

A kisgéresi hegyoldalak, ha beszélni tudnának fény derülne sok mindenre a honfoglalás köréből. A dűlő neveket valakinek össze kellene írni. Például a Bolyiszer dűlő valamilyen fontos történelmi összejövetel lehetett. (szer szavunk jelentése pl. Pusztaszer)

Aztán ott van Szentés, az Abaházi ősi család, mely több mint ezer éve ott él. Aba-apat, atyát jelent. Abara, pedig Aba-apa vagy atya, Ra pedig a Nap-ot, Nap Urat. A környék tele van ősi helynevekkel, mely a sumérban is található. Például pulya, szó a sumérban kis drága kölyköcskét jelent, ami ma is használatos. Sajnos ma egyre jobban romlik a magyar beszéd a Bodroglóközben is. Az én ángyom is azt mondja a fiának: – mond meg fiam ”apjának”, hogy... stb. Nem azt mondja, hogy ”apádnak” ahogy helyes, ahogy ő is tanulta. Vajon mitől van ez? Köszönni is elfelejtene lassan. Úgy köszönnék, hogy: ”Csű”! Ez pedig nem szláv beütés. A tesó az nem zempléni eredetű, de ezt is átvették – sajnos. Az ángy szó is kikopik a beszédből. Helytelenül nényét használnak az ángyom helyett. Azt hiszik az ángy jelző parasztos, pedig a főurak is úgy szólították a családba került menyecskét. Az USA-ban születet fiamat tanítom, hogy az öcsém, bátyám, fivérem az ő bátyja vagy nagybátyja, de a nagybátyja feleségei nem lehetnek a nényjei, hanem ángyai, mert ha a nényje lenne, akkor az is vérrokon lenne. Sokszor a só-

gornót használják, ez már germanizmus, idegen hangzású a jó ősi magyar egyszótagú ángy helyett. Sajnos a magyarság ma utánozza az angolokat és egyéb idegeneket. Csak azt nem értem miért nem veszik át az angolok világhírű hagyománytisztelét? Aztán ne felejtsek el a magyarok, hogy Európa őslakosai a turáni faj. Az árja népek Iránból rajzottak ki Európába. Ez bizonyított. Igazolja ezt a spanyolországi baszkok esete is. A baszkok (turániak) őslakosai a Pireneusoknak. Az árja latinok a peremekre szorították őket. A magyarok turániak, királyi szittyák, tehát Európa őslakói. Nem pedig a szláv, germán és a kétes eredetű latin, mely csak betolakodott, terjedt mint a mézga Angliába, onnan át a tengeren Amerikába. Amerre elhalad zúz mindent, felveszi ami hasznos, letipor mindenkit, tovább halad, hazudik, csal, rabol, gyilkol. Megy tovább, háborúzik, Amerikát is kinőtte, halad tovább, megy Ázsiába. Talán megterni kíván vissza őshazájába Iránba?

Sohajda (Internet)

Attila hun király szobra az Attila dombon
(Internet)

DR. VÁRDY BÉLA PROFESSZOR

Várdy Béla professzor [angolul: Prof. Dr. Steven Béla Várdy] kisgyermekként, a második világháború utolsó hónapjaiban szülei társaságában hagyta el Magyarországot. Több évi németországi tartózkodás után az 1950-es évek elején az

Amerikai Egyesült Államokba vándorolt ki. Egyetemi tanulmányait Cleveland-ben (Western Reserve University és John Carroll University), Bloomington-ban (Indiana University), valamint Bécsben (Universität Wien) végezte. Bloomingtonban egyetemi asszisztensként is működött, ahol a Ph.D. fokozatát kapta.

1964-től a Pennsylvania állambeli Pittsburgh-ben működik a német alapítású katolikus Duquesne University-n, ahol ma megkülönböztetett egyetemi tanár [Distinguished Professor] és az egyetem Történelmi Intézetének [History Forum] igazgatója. 1978-tól szintén előad a helyi állami egyetemen, a University of Pittsburgh-ön.

Az 1970-es és 1980-as évek folyamán több amerikai és európai egyetemnek és tudományos intézetnek volt vendégkutatója, amelynek keretében két akadémiai évet töltött Magyarországon, a Magyar Tudományos Akadémia Történettudományi Intézetében, illetve az Eötvös Loránd Tudományegyetemen. Ugyanakkor több tucat észak-amerikai, európai, és közép-keleti egyetemen tartott nyilvános előadást. 1990-ben az *S. S. Universe* nevű egyetemi hajón volt vendégtanár, amellyel körülhajózta a világot, érintve Nyugat-Kanadát, Kelet- és Délkelet-Ázsiát, Afrikát, valamint Dél-Amerikát. 2001-ben Olaszországban tanított egyeteme római campusán.

Az elmúlt négy évtized folyamán, Várdy Béla professzor előadásait sok ezer amerikai diák hallgatta végig. Ezek nagy része olyan volt, aki különben sohasem hallott volna sem Magyarországról sem Közép- és Kelet-Európáról. Ezek közül több tucat a történésztanári pályát választotta hivatásul, és így Várdy Béla közvetve is továbbadta tudását és felfogását újabb amerikai nemzedékeknek. Mások pedig egyéb területen jeleskedtek, mint például Michael Hayden tábornok, a CIA je-

lenlegi igazgatója.

Számos amerikai, magyar, és nemzetközi tudományos társaság tagja (illetve egyes esetekben vezetője tagja). Ezek között van az Amerikai Történelmi Társulat, Amerikai Szlavisztikai Társaság, Nemzetközi PEN Klub amerikai részlege, Magyar Történészek Világszövetsége, Nemzetközi Délkelet Európai Társulat, Nemzetközi Magyar Filológiai Társaság, stb. Egyik alapítója és többszörös elnöke az Amerikai Magyar Történelmi Társulatnak [American Association for the Study of Hungarian History]. Feleségével együtt ugyancsak alapítója és vezetője a Nyugat-Pennsylvániai Magyar Kulturális Társaságnak [Hungarian Cultural Society of Western Pennsylvania], melynek keretében az elmúlt három és fél évtized folyamán a magyar szellemi emberek tucatjait hívta meg Pittsburgh-ben – nemcsak mai Magyarországról, de a Történelmi Magyarország egyéb területeiről is, valamint Nyugat-Európából és Észak-Amerikából.

Az elmúlt harminc év alatt Várdy Béla alatt mintegy másfél tucat kötetet és több mint hatszáz tanulmányt, cikket, esszét és recenziót publikált a magyarságtudomány és a kelet-közép-európai tudományok tárgyköréből. Tanulmányai és cikkei különböző jeles amerikai és európai gyűjteményes kötetekben, kézikönyvekben, folyóiratokban, és hetilapokban jelentek meg. Szintén munkatársa volt a következő lexikonoknak: *Encyclopedia Americana*, *Academic American Encyclopedia*, *McGraw Hill Encyclopedia of World Biography*, *The World Book Encyclopedia*, *The Grolier International Encyclopedia*, *Gale Encyclopedia of Multicultural America*, *Encyclopedia of Modern Eastern Europe*, *New York State Encyclopedia*, *Encyclopedia of the American Plains*, *Encyclopedia of European Social History*, *Encyclopedia of Christian Politics*, és a *patinás Encyclopaedia Britannica*.

Várdy Béla professzor főbb műveit a magyar történetírás története, a tizenkilencedik századi magyar művelődés története, az amerikai magyarság története, valamint a magyar középkor egyes fejezetei tárgyköréből írta és szerkesztette.

Tudományos munkásságának elismeréséül, 1985-ben Várdy Béla elnyerte a Duquesne Uni-

versity Tudományos Nagydíját, 1992-ben a magyarországi Berzsenyi-díjat, 1997-ben a clevelandi Árpád Akadémia aranyérmét, 1998-ban a Duquesne University "Distinguished Professor"-i címét, 2000-ben volt diákjai által tiszteletére szerkesztett emlékkönyvet [*Festschrift*-et], és 2001-ben a magyar államelnök által adományozott Tiszti Keresztet. Tudományos munkái gyűjteményéből a Duquesne Egyetem egy éven át tartó kiállítását rendezte az egyetem aulájában. Várdy Béla meghívott tagja a clevelandi Árpád Akadémiának (1974), az International P.E.N. amerikai tagozatának (1985), a Magyar Írószövetségnek (1997), és a Magyar Tudományos Akadémia köztestületének (2004).

Várdy Béla már tudományos pályája kezdetén elhatározta, hogy életét a magyarságtudomány népszerűsítésére és terjesztésére szenteli a legelterjedtebb világnyelven, angolul. Éppen ezért, – három újabb könyve kivételével – eddig megjelent munkáit mind angol nyelven írta, és azok nagyrésze meg is található Észak-Amerika, Nyugat-Európa, valamint Magyarország legtöbb tudományos könyvtárában. Magyar nyelvű kötetek közt van a *Magyarok az Újvilágban* című 840 oldalas munka (2000), mely az amerikai magyar múlt eddig legterjedelmesebb összefoglalása; a 370 oldalas *Újvilági küzdelmek: Az amerikai magyarok és az óhaza* című 2005-ben megjelent tanulmánykötete; valamint a *Magyarok a Gulag rabszolgatáborában* (2007) című összefoglaló kötet. (Az utóbbi kettő Várdy Huszár Ágnessel közösen.)

Várdy Béla felesége (Prof. Dr. Várdy Huszár Ágnes) irodalomtörténész és regényíró, akivel több munkáját, így a fent jelzett két utolsó kötetet is, közösen írta. Idősebbik fia, Attila, egy Stanford és Harvard-végzett közgazdász és jogász, aki pillanatnyilag Londonban befektető, ahol a washingtoni Eagle Publishing Company-t is képviseli. Második fia, a Cornell Egyetemet végzett Zoltán, jelenleg a budapesti TV-2 gazdasági igazgatója, és az Amsterdam központú Scandinavian Broadcasting Network értékesítő elnökhelyettese. Leánya, Laura, a pittsburghi Duquesne Egyetemen szerezte meg mind a négy éves alap (BA) diplomáját (2004), mind pedig a Magister fokozatát (2006). Pillanatnyilag az egyik pittsburghi Community Day School magániskola tanára.

DR. VÁRDY BÉLA PROFESSZOR MUNKÁI*

1. *Magyarok a szovjet Gulag rabszolgatáborában*. Kairosz Kiadó, Budapest, 2006, 370. oldal. (Várdy Ágnessel közösen.)
2. *Stalin's Gulag: The Hungarian Experience*. Università degli Studi di Napoli L'Orientale, Nápoly, Itália, 2007, 207. oldal.
3. *Újvilági küzdelmek. Az amerikai magyarság élete és az óhaza*. Mundus Magyar Egyetemi Kiadó, Budapest, 2005, 370. oldal.
4. *Ethnic Cleansing in Twentieth-Century Europe*. Social Science Monographs, Columbia University Press, 2003, 862. oldal
5. *The Hungarian-Americans* ["The Immigrant Heritage of American Series"]. Simon Publications, Safety Harbor, Florida, 2001, 215. oldal. (Az 1985-ben megjelent hasonló című munka kis változattal történt utánnyomása.)
6. *Magyarok az Újvilágban*. A Magyar Nyelv és Kultúra Nemzetközi Társasága, Budapest, 2000. 840. oldal.
7. *Historical Dictionary of Hungary* [European Historical Dictionaries, No. 18]. Scarecrow Press & University Press of America, Lanham, Maryland és London, 1997, 813. oldal.
8. *Attila the Hun*, with an introductory essay by Arthur M. Schlesinger, Jr. ["World Leaders Past and Present" Series]. Chelsea House Publishers, New York, 1990, 112. oldal.
9. *The Austro-Hungarian Mind: At Home and Abroad*. East European Monographs, Columbia University Press, New York, 1989, 374. oldal.
10. *The Hungarians Americans: The Hungarian Experience in North America*, with an introductory essay by Daniel Patrick Moynihan ["The Peoples of North America" Series]. Chelsea House Publishers, New York, 1989, 112. oldal.
11. *Triumph in Adversity: Studies in Hungarian Civilization*. East European Monographs, Columbia University Press, New York, 1988, 616. oldal.
12. *Baron Joseph Eötvös: A Literary Biography*. Social Sciences Monographs, Columbia University Press, New York, 1987, 189. oldal.
13. *Louis the Great, King of Hungary and Poland: His Age and his People*. East European Monographs, Columbia University Press, New York, 1986, 532. oldal. (Grosschmid Gézával és Domonkos Leslie-vel közösen.)
14. *Centennial History of the William Penn Association: The History of a Hungaria Fraternal Association in America*. William Penn Association, Pittsburgh, 1986, 102. oldal. (Mimeografált házi kiadás.)
15. *Clio's Art in Hungary and in Hungarian-America*.

East European Monographs, Columbia University Press, New York, 1985, 327. oldal.

16. *Society in Change: Studies in Honor of Béla K. Király*. East European Monographs, Columbia University Press, New York, 1983, 680. oldal. (Várdy Ágnessel közösen.)

17. *Modern Hungarian Historiography*. East European Monographs, Columbia University Press, New York, 1976, 333. oldal.

18. *The Hungarian-Americans* [The Immigrant Heritage of American Series]. Twayne Publishers, Boston, 1985, 215. oldal.

19. *Hungarian Historiography and the "Geistesgeschichte" School - Magyar történetírás és a Szellemtörténeti iskola*. Árpád Akadémia, Cleveland, Ohio, 1974, 98. oldal. (Kétnyelvű kiadvány.)

20. *Baron Joseph Eötvös: The Political Profile of a Liberal Hungarian Thinker and Statesman*. Ph.D. disszertáció, Indiana University, Bloomington, Indiana, 1966, 325 oldal. Megrendelhető: University Microfilms, Inc., Ann Arbor, Michigan, 1967

* Várdy Béla professzor angol és egyéb nyugati nyelven megjelent munkáiban „Steven Béla Várdy” név alatt publikál.

A

MISKOLCI BÖLCSÉS Z EGYESÜLET
NAGY LAJOS KIRÁLY MAGÁNEGYETEME

D ÍSZDOKTORÁVÁ

fogadja

Dr. VÁRDY BÉLA

PhD McAnulty Distinguished történész professzort

a Pennsylvania államban működő Duquesne University Nemzetközi Történeti Fórumának igazgatóját, történeti munkásságáért magyar és angol nyelvű irodalmi tevékenységéért

Laudációt mond

Dr. J E S Z E N S Z K Y G É Z A professzor
volt külügyminiszter

DR. VÁRDY HUSZÁR ÁGNES PROFESSZOR

Dr. Várdy Huszár Ágnes professzor, irodalomtörténész és regényíró, a második világháborút követően apró gyermekként került Németországba, s onnan pedig az ötvenes évek elején Amerikába. Egyetemi tanulmányait az Ohio State University-n (B.A.), a Duquesne University-n, a University of Pittsburgh-on (M.A.), a Bécsi Egyetemen (Cert.), valamint a budapesti Eötvös Loránd Egyetemen (Dr. Phil.) végezte. 1971 és 2001 között a pittsburghi Robert Morris University keretein belül működött ahol 1989 óta az összehasonlító irodalom és kommunikáció professzora. 1978-ban alma matere, a University of Pittsburgh is meghívta őt, ahol egy évtizeden át a magyar nyelv és irodalom megbízott tanára volt. 2001 óta viszont a szintén pittsburghi Duquesne University professzora.

Az elmúlt három évtized folyamán Várdy Ágnes több európai tudományos intézetnek (Bécsi

Egyetem, MTA Irodalomtudományi Intézete, Indiana University, uralic and Altaic Studies) volt vendégkutatója, ahol elsősorban a német és magyar romanticizmus kölcsönhatásáról folytatott kutatásokat. Munkásságáról rendszeresen beszámolt nemcsak megjelent könyveiben és tanulmányai- ban, de több nemzetközi kongresszuson is, Amerikán és Magyarországon kívül Angliában, Ausztriában, Csehországban, Kanadában, valamint Német-, Görög-, Olasz- és Törökországban.

A nyolcvanas évek folyamán a romanticizmusról az amerikai magyar irodalom feldolgozására tért át, mely területen több összefoglaló tanulmányt jelentetett meg. Azt követően viszont regényírásba fogott, ahol elsősorban a huszadik század második felének társadalomtörténeti jelenségei foglalkoztatják. Tervezett regénytrilógiájának első kötete, *Mimi*, mely a második világháború korát fogja át, megjelent angolul és magyarul.

Legújabb társadalmi regénye, *My Italian Summer*, 2007 elején jelent meg. A magyar változat pedig talán az év végén kerül az olvasók kezébe.

Egyetemi működésén és írásain kívül Várdy Ágnes igen nagy társadalmi tevékenységet fejt ki a pittsburghi amerikai társadalmi és kulturális körökben. Úgyszintén alapítója (férjével együtt) a Nyugat-Pennsylvániai Magyar Kulturális Társaságnak [Hungarian Cultural Society of Western Pennsylvania], mely 1973 óta magyar szellemi emberek tucatjait látta vendégül Pittsburgh-ben, mind Magyarországról, mind a kisebbségi területekről, mind Nyugat-Európából, mind pedig Észak-Amerikából.

Szakterületének legfontosabb amerikai tudományos társulatain kívül Várdy Ágnes tagja a Nemzetközi Magyar Filológiai Társaságnak, a Magyar Nyelv és Kultúra Nemzetközi Társaságának, az Amerikai Magyar Történelmi Társulatnak, valamint az Amerikai Magyar Tanáregyesületnek. Ugyanakkor meghívott tagja az Árpád Akadémiának (1980), a Nemzetközi PEN Klub amerikai részlegének (1985), a Magyar Írószövetségnek (1997), s végül köztestületi tagja a Magyar Tudományos Akadémiának (2004).

Tudományos és magyar társadalmi munkássága elismeréseként Dr. Várdy Huszár Ágnes 1992-ben a magyarországi Berzsenyi-díjjal és 1998-ban pedig a clevelandi Árpád Akadémia aranyérmével, 2005-ben pedig a kanadai Rákóczi Szövetség "Pro Libertate" díjával és diplomájával tüntették ki.

DR. VÁRDY HUSZÁR ÁGNES PROFESSZOR MUNKÁI

1. *Magyarok a szovjet Gulág rabszolgatáboraiiban*. Kairosz Kiadó, Budapest, 2006, 370. oldal. (Várdy Bélával közösen.)
2. *Stalin's Gulag: The Hungarian Experience*. Università degli Studi di Napoli L'Orientale, Nápoly, Itália, 2007, 207. oldal.
3. *My Italian Summer* [regény]. Infinity Publishers, Philadelphia & West Conshohocken, PA: 2006. 260. oldal.
4. *Újvilági küzdelmek. Az amerikai magyarság élete és az óhaza*. Mundus Magyar Egyetemi Kiadó, Budapest, 2005, 370. oldal. (Várdy Bélával közösen.)
5. *Ethnic Cleansing in Twentieth-Century Europe*. Social Science Monographs, Columbia University Press, New York, 2003, 862. oldal (Várdy Bélával és a T. H. Tooley-vel közösen)
6. *Mimi* [regény angol nyelven]. Atlantis-Centaur Publishers, Chicago, 1999, 384. oldal. (Újabb kiadás,

2007, 422. oldal.)

7. *Mimi* [regény magyar nyelven]. Csokonai Kiadó, Debrecen, 1997, 372. oldal.

8. *The Austro-Hungarian Mind: At Home and Abroad*. East European Monographs, Columbia University Press, New York, 1989, 374. oldal. (Várdy Bélával közösen.)

9. *Triumph in Adversity: Studies in Hungarian Civilization*. East European Monographs, Columbia University Press, New York, 1988, 616. oldal. (Várdy Bélával közösen.)

10. *Karl Beck élete és költői pályája*. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1984, 167. oldal.

11. *The Folk Arts of Hungary*. Duquesne University Tamburitzans Institute of Folk Arts. Pittsburgh, 1981, 186. oldal. (Walter Kollar-ral közösen.)

12. *A Study in Austrian Romanticism: Hungarian Influences in Lenau's Poetry*. State University of New York at Buffalo & The Hungarian Cultural Foundation, Buffalo, NY, 1974, 173. oldal.

Előkészületben:

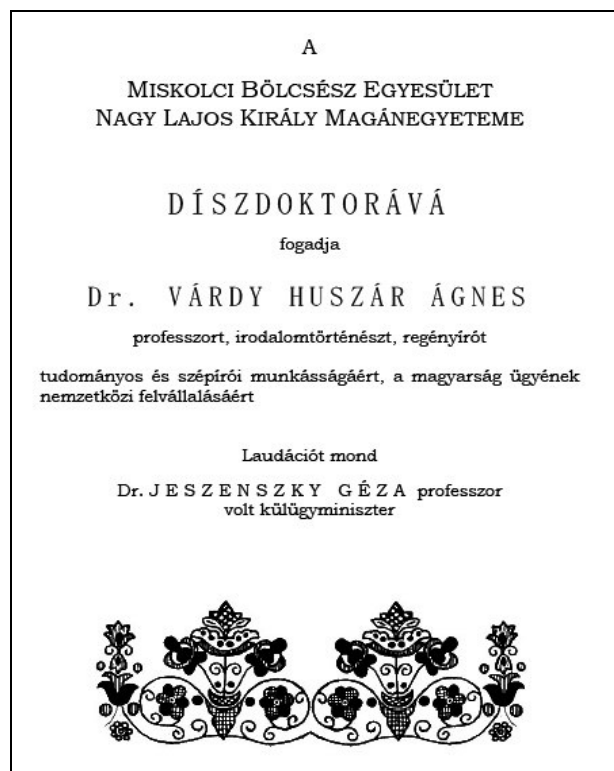
13. *A Nation's Heritage: Studies in Hungarian History and Culture*. East European Monographs, Columbia University Press, New York, ca. 300 oldal. (Várdy Bélával közösen.)

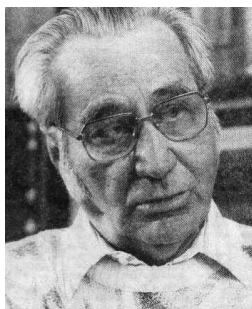
14. *My Italian Summer* magyar változata.

15. A *Mimi* trilógia folytatása.

Egyéb publikációi:

Mintegy 100 tanulmány, könyvfejezet, cikk, esszé, recenzió, stb.

RÓZSÁS JÁNOS ÍRÓ

Rózsás János (1926. aug. 6. Bp.): *emlékiró*. – Elemi és polg. iskoláit Bp.-en, majd Nagykanizsán végezte. – 1944-ben leventeként orosz fogságba esett; diverzió vádjával tíz évre ítélték, s a Gulág-ra, a leghírhedtebb lágerekbe került. Kazahsztánban együtt raboskodott Szolzsenyicinnel. Szabadulása (1953) után a nagykanizsai járási tanácsnál (1954-től), majd a Kanizsa Bútorgyárban dolgozott (1970-1983). – A lágerekben átéltekről 1975-1976-ban írta meg emlékiratát, amely az első között számolt be hitelesen a SZU-ba hurcoltak mindennapjairól. F.m.: *Keserű ifjúság*. Szerk. Borbándi Gyula (München, 1986); *Éltető reménység*. Szerk. Borbándi Gyula (München, 1987); *Keserű ifjúság. I-II. Kiegészítette: Tóbiás Áron, Bev.: Alekszandr Szolzsenyicin* (Bp., 1989); *Gulag-lexikon* (Bp., 2000). *Forrás: Új Révai Lexikon, Szekszárd 2005.*

az egyik velem kapcsolatban megjelent moszkvai újságcikket ezzel a fejrésszel közölték: – Egész életemre örökös rab maradtam! (A börtönök Oroszországában elterjedt mondás, de magamra is alkalmazhatom.) Egy nyomorult, saját pusztulását váró (de minden reményt még sem feladó), emberi mivoltában mélyen megalázott rab – hogyan gondolhatott volna arra, hogy még emelt fővel járhat az emberek között? Aki nem ismeri, hogy mi a rabság, mi a honvágy, az akkor is boldog ember, ha nem is tudatosul benne az élet nagy ajándéka: a szabadság és a szülőföld ölelő környezete. Aki pedig megismerte a kietlen testi-lelki pusztaságot, ahol gyökerei nem találják az éltető vizet, az életnek minden ajándékát százszorosán tudja értékelni! (Nem folytatom tovább, mert szókimondásom nem elegendő az elmúlt napokban átéltek hiteles tanúságtételére.)

Rózsás János vallomása a hazáról

(...) Az elmúlt majd egy évszázad alatt sok reményünk szertefoszlott, sok minden visszahozhatatlan, de azt ne követelje tőlünk senki, hogy törvényszerűnek fogadjuk el azt, ami természetellenes, lemondjunk a határon kívül rekedt honfitársainkkal való testvéri egységünkről! És senki ne tiltsa meg nekünk, hogy a magunk igazságát a világ szemébe kiáltsuk, és évről évre visszatérően emlékeztessük az utánunk következő nemzedéket, hogy feledni nem szabad! Nem mondhatunk le a nemzet létjogosultságáról, a magyarság jövőjéről, a honfoglaló őseink által vérszerződéssel alapított hazáról, a több mint egy évezred óta magyar vér áztatta szülőföldünk valódi határaitól!”

Elmondhatom, hogy a rabságban töltött közel egy évtized egy életre meghatározta a gondolatvilágomat és a mindennekhez való viszonyulásomat, természetesen az alaptermészetem, hitbeli és hazafias neveltetésem keretei között. 1993-ban,

A
MISKOLCI BÖLCSÉSZ EGYESÜLET
NAGY LAJOS KIRÁLY MAGÁNEGYETEME

DÍSZDOKTORÁVÁ
fogadja
RÓZSÁS JÁNOS
írót

aki életének fénykorát a Gulag munkatáborában, Szibériában töltötte, ott érlelődött írói tehetsége, mely itthon napvilágot látva a világ irodalmi érdeklődésének középpontjába került

Laudációt mond
Dr. S T A R K T A M Á S történész
a Magyar Tudományos Akadémia Történettudományi
Intézetének Munkatársa

MEGHÍVÓ

DÍSZDOKTORAVATÓ ÜNNEPSÉGRE

a

Diósgyőri evangélikus
templomban

2007. június 8-án péntek délelőtt
11⁰⁰ órára

Az ünnepségen elhangzik

HAMPÓ JÓZSEF: *Il silentio c.* műve
mely a Gulag táborban meghurcoltak
és elhunytak tiszteletére szól

Mottó

„Szeretet kell, símogató mosoly,
Ne izzanak többé gyilkos szemek!
Szeretet kell, amely megorvosol,
Óh mert mélyek, s fájók a nyílt sebek.”

/Várkonyi István verséből/

A

MISKOLCI BÖLCSESZ EGYESÜLET
NAGY LAJOS KIRÁLY MAGÁNEGYETEME
elnöksége és professzori kara

ünnepséget tart a Diósgyőri evangélikus
templomban

2007. június 8-án 11⁰⁰ órakor

azok számára
akik

irodalmi munkásságukkal bemutatták és a világ
elé tárták a G U L A G rabszolga táborába elhur-
colt magyarok szenvedéseit, mártírhalálát.

Igét hirdet
Molnár József
evangélikus lelkész

Az

ünnepség után megkoszorúzzuk a Vár utca végén
lévő régi mozi épület falán elhelyezett emléktáblát

Zsíros Sándor tanár
a Gulagra hurcoltak sorsát idézi

Kovács Imre református lelkész
imájával fejezzük be az ünnepséget

Utána a Talizmán étteremben fogadást tartunk,
amelyre valamennyiüket ezúttal is szeretettel
meghívjuk

elnök

Beszámoló és gondolatok

a 2006. október 16-18. között Piliscsabán megrendezett
VII. Nemzetközi Pálos Rendtörténeti Konferenciáról

Az MTA Fragmenta Codicum (magyarországi kódex-töredékek feldolgozásával foglalkozó) Kutató Csoportja, a magyarországi Pálos rendtartomány és a Pázmány Péter Katolikus Egyetem Történettudományi Tanszéke szervezésében 2006. október 16. és 18. között piliscsabai és budapesti helyszínnel megrendezésre került a VII. Nemzetközi Pálos Rendtörténeti Konferencia, melyhez több kulturális rendezvény is kapcsolódott.

Ezek közül a legjelentősebb az ELTE Központi Könyvtárában megrendezett kódex-kiállítás, mely a rend magyar tartományának iratanyagából adott reprezentatív válogatást. A kiállítás három hónapig volt nyitva.

A konferenciát Elmar Kuhn, a friedrichshafeni pálos gyűjtemény igazgatója támogatta; fővédnök Dr. Erdős Péter prímás, Esztergom-budapesti érsek volt.

A konferencián több magas rangú szerzetes képviselte a lengyel anyatartományt: többek között a częstochowai tartományfőnök Georg Kielech, a rend gazdasági vezetője: Leon Chalupka, továbbá Marian Waligóra és Faustyn Muir atyák a Jasna Gorai-i kolostorból, valamint a rend Varsóban élő és tanító történésze, Janusz Zbudniewek úr. Az előadások egy részén jelen volt Dr. Borsos József magyarországi perjel, és Dr. Aczél László Zsongor, a Sziklatemplom igazgatója, aki maga is tartott egy rövid összefoglalót.

Mielőtt a konferencia tartalmi ismertetésébe fognék, a Pálos rend történetét részleteiben nem ismerő olvasók számára szeretném elmondani, hogy az egyetlen magyar alapítású szerzetesrendünk már II. József 1786. évi abolíciós, azaz megszüntető rendeletét megelőzően sem állt magyar irányítás alatt! Ennek oka, hogy VI. Pius pápa (Szaniszló Ágost lengyel király kérésére, aki ideje korán felismerte az országát fenyegető Habsburg veszélyt) már 1784-ben kivette a lengyel tartományt a magyar rendfőnök hatásköre alól.¹ Ettől kezdve a lengyel tartomány önállóvá vált! Míg a magyarok visszaállítási törekvései a századfordu-

lón és azt követően rendre elbuktak, az 1934. évi újjászervezéskor a lengyelek jogait érvényesíteni tudták, csak akkor a dolog még nem volt olyan nyilvánvaló, mint ma!

A pálosok visszatelepítése érdekében az egész ország összefogott: a budapesti Sziklatemplom és kolostor kialakításában a főváros vezetése és a tehetősebb vállalkozók egyaránt kivették a részüket.² Ebben az időben olyan nagy volt a paphiány, hogy a szolgálatot csak 16 częstochowai szerzetes illetve ott kiképzett magyar novícius közreműködésével lehetett biztosítani. Częstochowa ugyanannyi fehér barátot adott Magyarországnak, mint amennyi Nagy Lajos királyunk idejében Márianosztráról Częstochowába költözött, hogy Opuliai László kérésére az első lengyel kolostor megalapításában közreműködjék.

A Pálos rend visszatérésére az 1989. évi rendszerváltozást követően csak négy helyen került sor: a budapesti Sziklatemplom és kolostor, a pécsi Pálos templom és iskola, a márianosztrai templom, valamint pálosszentkúti kegyhely vonatkozásában.³

A háromévenként megtartott konferencia a rend történetével foglalkozó tudományok művelőinek nagy seregszemléje volt. Szakmai körökben olyan óriási érdeklődés nyilvánult meg az előadások iránt, hogy a kutatók egy részének már nem tudtak helyet szorítani a három napos rendezvényen. Azonban számukra is nyílik publikációs lehetőség: cikkek megjelenhetnek a konferencia anyagának írott változatában – melynek kiadására az ígéret szerint 2 éven belül (!) számíthatunk. Az egyes témaköröket szakmai szekciókban; azaz történelmi, építészeti/régészeti, vallás/egyház-történeti, irodalmi és művészettörténeti előadások keretében, német ill. magyar nyelven hallhattuk.

Az egymással párhuzamosan, három előadóteremben zajló előadásokat a szervezés e sajátos módja miatt nem lehetett maradéktalanul megismerni. Ezért a teljesség igénye nélkül csak azokat a témákat tudjuk felsorolni, melyeket tar-

talmuk vagy az előadás színvonala miatt említésre méltónak tartunk.

A pálos templomok és kolostorok sajátos építészeti, belsőépítészeti ill. régészeti emlékeivel és ezek okleveles adataival foglalkozó témák közül a pilisszentléleki és kesztölci, valamint a budaszentlőrinci kolostorok feltáró régészei (Kovavolszky Júlia, Lázár Sarolta és Bencze Zoltán) a már ismert adatok mellé gyakorlatilag semmilyen lényeges újonságot nem hoztak föl. Pusztai Tamás, a miskolci „Herman Ottó” Múzeum régészeti osztályvezetője azonban egy viszonylag új kutatás eredményeivel ismertetett meg bennünket: a gönci Szűz Mária kolostor 2004-2005. évi ásatásait mutatta be szemléletes ábrákkal kísérv. A legtöbb pálos kolostorhoz hasonlóan itt is bizonyítást nyert, hogy a kolostor egy már korábban meglévő épület alapjaira épült.

A régészeti/történeti szekció ülésén felszólalt Árva Vince atya is, aki mint az ősi Pálos rend egyetlen tagja mutatkozott be. Megemlítette, hogy Pilisszántón vélték megtalálni az ősi anyakolostor romjait,⁴ valamint egy szokatlan formájú homokkőkeresztet, mely „keresztes kő” néven vált ismertté. Ennek csúcsán apró lángnyelvek láthatók – hasonlóan a Boldog Özséb látomásaiban leírt lánggocskákhoz. Azt is elmondta, hogy a községben feltárt alagút-rendszer föltételezhetően a pilisi kolostorokat köthette össze egymással.

Szavait a jelenlévő tolmácsok lefordították a lengyel és német vendégek számára, akik a halottakat nem kommentálták, de nem is tiltakoztak Árva Vince atya állításai ellen.

Az okleveles adatok vizsgálata során az egészen korai alapítású kolostorok között az „Insula Pilup” helynéven szereplő Árpád-kori templomot – melyet egy paleográfiai tévedés folytán sokan helytelenül Insula Pilisnek⁵ is neveznek – Holler László kutató a Balaton-parti Révfülöpön lokalizálta. Magáról a Fülöpi Apátságról már 1221-ből vannak adatok, de a terület Filip~Pilup~Py-lip~Pilip névformában a Tihanyi Apátság birtokösszeírásaiban is szerepelt. Egy helyi szőlősgazda végrendeletében a falu „Pilip”-ként jelenik meg. A kutató szerint az „Insula Pilup” elnevezés jogosságát a 750 évvel korábbi földrajzi környezet is alátámasztja. Ebben az időben ugyanis a Balaton vízszintje jóval magasabb volt a jelenleginél, s az

egykori Filep helyiség – Tihanyhoz hasonlóan – a víz által bezárt kis szigeten helyezkedett el. A település e részét ma is szigeti strandnak nevezik!

A cikkíró kiegészítése:

Ide tartozik, hogy Guzsik Tamás építész-kutató – aki a rend kolostor-jegyzékei és okmányai alapján helyszíni bejárásokkal ellenőrizte a Magyarország mai területére eső valamennyi pálos emlékhelyet – a fentiekkel ellentétben Insula Pilupot Pomáz-Nagykovácsi-pusztán lokalizálta. Feltételezése szerint a rendfőnök-vizitáció a pilisi anyakolostorból kiindulva a rendházak összeírásai listája sorrendjében történt. Ezt az egyes kolostorok közötti távolság is alátámasztja, hiszen ezek túlnyomó többsége egymástól kb. egy napj járóföldre feküdt. Ilyen megfontolásból a kutatói körökben sok vitára alkalmat adó „Idegsyth” helyszíne is máshol lehetett! Guzsik véleménye szerint az 1263-ban alapított Idegsyth helyiség kolostora 1324. évi újjáalapításakor kaphatta a Nagyvázsöny melletti Tálod nevet.⁶

Szinte valamennyi régész hangot adott azon észrevételének, miszerint a feltárt templomok és rendházak szinte kivétel nélkül korábbi alapokra épültek. Ez pedig azt jelenti, hogy Magyarország már a honfoglalás előtt is sűrű település-hálózattal és a falvakon belül viszonylag sok (feltételezhetően bizánci rítusú) templommal rendelkezhetett. Erről tanúskodik számos korai oklevelünk, valamint a honfoglalás-kori sírokban talált nagyszámú kereszt is! Szent Istvánnak tehát nem volt nehéz dolga, amikor a „pogány” magyarokat a római kereszténység jármába hajtotta: néhány templom építésén, átalakításán túl „csak” az idegen papságot és egy új liturgiát kellett elfogadtatnia...

Az egész előadássorozat egyik legkiválóbb és legfelkészültebb előadóját ismerhettük meg Romhányi Beatrix személyében, aki dr. Sarbak Gábor munkatársaként az MTA Fragmenta Codicum Kutatócsoportjának tagja, és mint ilyen, a hivatalos akadémiai vonal képviselője. Előadásában – mely egy XVI. század első feléből származó oklevél tartalmán nyugodott – megismerkedhettünk a **pálosok kolostori gazdálkodásának újabb részleteivel**. A hivatkozott pálos formuláriumból kitűnt, hogy a kolostorok eddigi naturális gazdálkodásában markáns változásokra került sor. Zsigmond már 1391-ben komoly só-adományt tett, melyet általában

Budán és Pesten értékesítettek. Nyugták maradtak fönn arról, hogy ezt a sót kiadták a pálosoknak. Az ebből szerzett jövedelmet a nagykáptalan (rendi gyűlés) megtartására és az egész rend öltözködésére fordították. A legfőbb pénzbevételi forrást – elsősorban a Zemplén területén – a szaporodó malmok és szőlők jövedelme jelentette, pl. Göncruszka csak malmaiból élt. Újhelyi (tokaji) szőlőket a pálosok egy tagban vásároltak, ezek műveléséhez a birtokok nagyságrendje miatt már bérmunkásokra volt szükségük. Az értékesítésről nincsenek adatok, de a környező városokban nyert „korcsmáztatási jogok” egyértelműen a bor saját hasznosítására utalnak. Miskolc kivételt jelentett: itt a helyi polgárok nyomására a borkimérési jogot nem kaphatták meg!

A gabonatermelés ebben az időszakban olyan jövedelmező volt, hogy a gabona kedvéért egyes helyeken még a szőlőt is kiirtották! Érdekes módon ugyanakkor gabonatermelésükhöz nem tartoztak saját malmok.

A gazdálkodás eredményeként keletkező pénzjövdelem szabályos pénzforgalmi tevékenységet indukált: sok helyen adtak zálogkölcsönt, még Bécsnek is kölcsönöztek! A pálosok XVI. századi gazdálkodásában tehát tetten érhető egy korai kapitalisztikus vonás, ami ebben a korban máshol még nem tapasztalható!

Két előadó is foglalkozott a pálos és más rendek kapcsolatával: Végheő Tamás a pálos misszionáriusok és a görög katolikusok XVII. századi tevékenységét, Varga Kapisztrán pedig az obszerváns ferences rend és a pálosok kolostor-cseréinek történetét értékelte.

Forgó András, a Pázmány Péter Katolikus Egyetem ifjú tanára megismertetett bennünket a pálos rend képviselőjének módjával a XVIII. századi országgyűléseken. Az egyházi méltóságok országgyűléseken történő reprezentációját az 1608. évi I. Törvénycikk állapította meg. A szerzetesrendek közül a diétán a premontreiek, a pálosok és a jezsuiták képviselthették magukat. A vizsgált, 1708-1796 közötti időszakban 9 országgyűlést tartottak, ezek az egyházi képviselő ill. ülésrend tárgyában eltérő gyakorlatot folytattak. A megyéspüspökök a felsőházban, a prépostok és apátok az alsóházban foglaltak helyet. A pálos perjel a rendi országgyűlésben egy szavazattal rendelkezett, de

hogy azt hol adta le, az a forrásul szolgáló jegyzőkönyvekben nincs megnevezve. A szokásjog alapján a Pálos rend vezetőinek a felsőtáblán volt joguk megjelenni, követük vagy titkáruk viszont csak az alsótáblán kapott helyet. Az egyébként teljes egészében udvarhű, egyházmegyei klérus szabályos csatát vívott a rendi országgyűlésben elfoglalt pozíciókért. Ebben a szokásjog illetőleg a kánonjog volt a mérvadó, s ha ez nem hozott megoldást, akkor a királyi meghívó rangsora számított. A pálos perjel ülésrendben mindig megelőzte a pannonhalmi apátot, ami egyebek mellett a rend tekintélyére és elismertségére utal. A Pálos rend megszüntetése után az elsőbbségre a premontreiek után a jezsuiták is igényt tartottak.

Kiváló és érdekes beszámolót hallhattunk Horváth Gábor szegedi doktorandusz előadásában, aki a pápai Szent Gergely (jezsuita) Egyetem ösztöndíjasaként hosszabb időt tölthetett a **St. Stefano Rotondo bazilika és kápolnai tanulmányozásával**. Mielőtt előadásáról beszámolnánk, érdemes megismerkednünk a bazilika történetének egyetemese és magyar vonatkozásaival.⁷

Az egykori Mithras-szentélyre épült, sajátos architektúrájú körtemplom Róma legrégebbi őskeresztény templomai közé tartozik.

St. Stefano Rotondo Interior

Keletkezését szakértők Simplicius pápa regnálása idejére, azaz Kr.u. 468-483 közé teszik. A Sancto Stefano Rotondo eredetileg görög keresztet formázó tömbje három koncentrikus kör mentén szerveződött. A jeruzsálemi Szent Sír templomának analógiájára építették, és a Szentföldről 415-ből Rómába hozott **Szt. István protomártír relikviájának tiszteletére szentelték föl**. Az eredetileg fedett épület érdekes, csigavonalban egymásba nyíló (ma már lefalazott) termekből áll, ahol a szentélyt a külső templomtól 22 óriási gránit oszlop választ-

ja el. Ez a konstrukció biztosította az egykor folyamatosan érkező zarándokok útjának zavartalan-ságát is.

A körtemplom V. Miklós pápa jóvoltából 1454-ben került a pálosok birtokába, akik a Coelius-hegyen hamarosan fölépítették mellé rendházukat is: ez volt a **Collegium Hungaricum**, számos kiváló szerzetes alma-matere és otthona római tartózkodása során. A török időkben azonban látogatottsága visszaesett, ezért XIII. Gergely pápa a pálos rendházat összevonta a németek papképző intézményével, és megalapította a Collegium Germanicum & Hungaricumot, a St. Stefano Rotondo kezelését pedig a jezsuitáknak adta át.

A St. Stefano Rotondot úgy szokták jellemezni, hogy az „kétszeresen is István”. Az első szent királyunk által alapított római magyar zarándok házat⁸ ugyanis a közelében lévő Szent Péter bazilika sekrestyéjének kialakítása miatt az 1730-as években lebontották, köveinek és oszlopainak egy része is oda van beépítve. Ennek kárpótlásaként készült el a mai Szent István kápolna, amit 1776-ban szenteltek föl.

Horváth Gábor munkája során olyan felirat-töredékekre és más adatokra bukkant, amiket mozaikként kirakva, fölismerhetővé válik a bazilika és Remete Szent Pál tiszteletére emelt kápolna magyar vonatkozású történetének korai szakasza.

A pálosok idejében, kb. 1510-ben készült, egykor dúsán aranyozott tabernákulum (a pálosok jól ismert Mária-tiszteletének egyik ékessége)⁹ ma a sekrestyében található, megtekintése csak jó adag leleményességgel érhető el, hiszen az a látogatók elől elzárt terület. Valószínűleg még az 1736. évi elbontáskor ugyanide helyezték át azt az öt, egyforma stílusú, kifejezetten magyar vonatkozású márványtáblát, mely egykor a St. Stefano Rotondóban hirdette szent királyaink dicsőségét. A bazilika főoltárát ugyanis Árpád-házi királyaink (Szent István, Szent Imre herceg és Szent László) tiszteletére szentelték föl. A bazilika ma a Collegium Germanicum & Hungaricum kezelésében áll.

A remete Szent Pál kápolnában a főoltár Szűz Mária tiszteletét hirdeti; a rend névadóján kívül mellékoltára van még Alamizsnás Szt. Jánosnak és Szapolyai Jánosnak is, aki nádorként a pálosok egyik fő támogatója volt. (Érdekes ellentmondás-

nak tűnik, hogy a Gyöngyösi-féle „Vitae fratrum eremitarium...” /a pálos rendtörténet/ keletkezésének idején Szapolyai már halott volt! Lehetséges, hogy a mellékoltárt felesége és fia emeltette, de akkor az évszámok valahogy nem stimmelnek). A St. Stefano Rotondo 1946-tól, azaz bíborosi ki nevezésétől kezdve Mindszenty József hercegprímás címtemploma volt, ma pedig Friedrich Wetter München-freisingi kardinális titulárius temploma, aki egykor az Intézet hallgatója volt.¹⁰

A St. Stefano Rotondo egyébként a napokban ünnepelte alapításának 450. éves évfordulóját.

A helyszínen ma olasz és német régészek dolgoznak. Több éves kutató munkájuk eredményeként feltárták a Szent István kápolna márványkockákból kialakított, római kori padlózatát; a restaurálást az esztergomi várkápolna feltárásában is közreműködő Wierdl Zsuzsanna vezette. A rétegekutatások azt mutatják, hogy az 1776-ban készült falfestmények alatt még további rétegek találhatóak, ezért a közeljövőben tervezett feltárás még sok meglepetéssel szolgálhat.¹¹

Horváth Gábor meglátása szerint a Sancto Stefano Rotondo Remete Szent Pál kápolnájának kialakítása és stílusjegyei ismeretében következtetéseket vonhatunk le a megsemmisült budaszentlőrinci templom-belső berendezésére, hiszen a „pálos szellemiség” és a művészi kézjegyek minden bizonnyal nagyon hasonlóak, ha nem is azonosak voltak.

Lantosné, Dr. Imre Mária néprajzkutató az egyik legkorábbi alapítású, **ürögi pálos szent hely** (Pécs mellett fekszik) jelentőségéről beszélt.

Bizonyára nem véletlen, hogy Ürög településnevében a gyógyulást (gyógy-írt) hozó szent kút neve tükröződik „IR-EG” – latin oklevelekben pedig „Yrugh” elnevezéssel!

A pálos templomnak a Fájdalmas Szűz (Mater Dolorosa) tiszteletére emelt oltára szarkofágot formáz; a Mária ölében nyugvó Krisztus-ábrázolás a maga nemében egyedülálló alkotás! A kisdud Mária köldökéből jön elő, vele egylényegű, s szinte szó szerint leképezi az angyali üdvözlés jól ismert sorait:

*„Üdvözlégy Mária, Istennek szent anyja!
Áldott vagy Te az asszonyok között,
és áldott a Te méhednek gyümölcse, Jézus!”*

Az oltár két oldalán álló, csavart oszlopfők mellett Remete Szent Pál és Szent Antal szobrai találhatóak, a Szentháromság megjelenítése azonban jól láthatóan későbbi betoldás! A pálosok kiváló jezsuita kapcsolataira utal, hogy Ürögön a különféle ereklyék és Szt. József fa oltára mellett Nepomuki Szt. János szobra is megtalálható.

Kernyi Terézia a pálosok Szt. László kultuszáról tartott előadást, míg Vörös Hajnalka a pálos körmenetek rendjét és módját illetve a pálos kálváriák sorsát mutatta be. Utalt arra is, hogy a **magyarországi remetésegek történetét a mai napig nem kutatta senki!** Ugyancsak tisztázatlan, hogy miért éppen Kékesen tartották meg 1308-ban a Csák Máté – Gentilis bíboros találkozót?

Cseszka Éva és Soós Viktor Attila a szerzetesség újkori történelmének (Állambiztonsági Levéltár) kutatói. Cseszka Éva a Grösz-per pálos vonatkozásaival foglalkozott, de csak általánosságokat mondott. Megemlítette, hogy az 1951-ben felakasztott Vezér Ferenc atya, vértanú nyughelye még ma sem ismert. A lengyel tartomány rezidensét, Michael Zembruskit kémkedéssel vádolták, és kiutasították az országból.

Soós Viktor Attila arra utalt, hogy e korszak rémtettei az életben maradt atyák (Bolyós Ákos, Gyéressy Ágoston, P. Hommonai, stb.) emlékiratai jóvoltából már a nagyközönség számára is ismertek lehetnek.

Emődi István nagyváradi levéltáros a XVIII. századi erdélyi és partiumi pálos könyvtárak fennmaradt könyveivel és könyvjegyzékeivel foglalkozott.

Sajnos nagyon kevés emlék maradt fenn, 1770 előttről pálos irodalmi hagyaték egyáltalán nem ismert. A helyi bezúzások és árverezések miatt – a lefoglalt jezsuita iratok mellett – csak mintegy 20 pálos rendház abolíciós /a Pálos rend feloszlásakor készült/ jegyke áll rendelkezésre. A (rég) Magyar Országos Levéltár ingóság-leltárának csak kb. 1/10 része van meg, ezek harmada különböző plébániákon, túlnyomó részük pedig a gyulafehérvári érsekségen található. (Az előadásból az is kiderült, hogy a levéltáros-képzés csak román anyanyelvűek számára kívánatos!)

A konferencia során a Pálos rend jogásától tudomásomra jutott, hogy az APV Rt.-vel kötött szer-

ződés alapján (az illetékes megyéspüspökök jóváhagyása mellett) 2004-ben négy templom ill. kolostor telekkönyvileg is a Pálos rend tulajdonába ment át; így a budapesti Sziklakápolna, a márianosztrai templom, Pécs és Petőfi-szállás (másik nevén Pálosszentkút) – az új novíciusképző.¹²

A tudományos találkozó utolsó programpontjaként Borsos József atya, magyar tartományfőnök a Pálos rend érdekében kifejtett szakmai és emberi tevékenységéért, sokrétű és eredményes kutató munkája elismeréseként Dr. Sarbak Gábor úrnak a kitüntető confrateri címet adományozta, melyről oklevelet nyújtott át.

A konferencia záró napján a résztvevők többsége fölkereste a pilisszentléleki és a klastrompusztai (Kesztölc) emlékhelyeket. Ez utóbbit az áldást osztó lengyel atya hivatalosan is szellemi örökségüké nyilvánította!

Azt hiszem, ez utóbbi hírhez nem kell különösebb kommentár! Ha azonban egészen tárgyilagosak kívánunk lenni, akkor meg kell jegyeznünk: a fennálló anomáliák ellenére kizárólag a lengyeleknek köszönhetjük, hogy Magyarországon a Pálos rend ma egyáltalán működik!

Most úgy tűnik, hogy a lengyel irányítású tevékenységhez nemcsak egyházi oldalról van meg a feltétlen támogatás (hiszen Dr. Erdő Péter bíboros 2004 óta a Pálos rend tiszteletbeli confratere), hanem Dr. Sarbak Gábor személyében immár a tudományos kutatásban is preferált helye van, ahová a magyarországi privát kutatókat is integrálni kívánják.

A 2006. évi pálos rendtörténeti konferencia egyik legnagyobb tanulsága számomra az volt: ha nem vigyázunk értékeinkre, a Pálos rendre is igaz lesz a régi latin mondás: „sic tranzit gloria mundi” – azaz: „így múlik el a világ dicsősége”!

JEGYZETEK

¹ Dr. Kisbán, Emil: A magyar Pálosrend története. A Pálos kolostor kiadása. Bp. 1940. II. kötet 418. old.

² A Sziklatemplom építkezése (a lourdesi Szűz kápolnájának mintájára) már 1924-ben kezdődött, 1931-ben a magyar szentek kápolnáival együtt elkészült az altemplom, végleges fölszentelésére azonban csak 1934. május 8-án került sor. Csizmadia Zoltán: A budapesti sziklatemplom története: www.palosrend.hu

- ^{3.} Schmidt, Irén: Szemelvények a Pálos rend történetéből (1250-2005). Szakdolgozat. MBE Nagy Lajos kir. Magánegyeteme. Miskolc, 2006. 69. old.
- ^{4.} A szakmai kérdésekre adott válaszok során Horváth István régész e témára úgy reagált, hogy a pilis-szántói romok anyagostorként való azonosításával nem ért egyet.
- ^{5.} Insula latinul szigetet jelent, de alkalmazták kisebb, dombszerűen kiemelkedő helyek megjelölésére is.
- ^{6.} Guzsik, Tamás: A pálos rend „születésnapj anyakönyvi kivonata”
<http://arch.eptort.bme.hu/epitesz5.html>
- ^{7.} Forrás: www.hhrf.org/europaiutas/20024/10.htm. 2007. 04. 29.
- ^{8.} Szent István király a magyar zarándokoknak Rómán kívül Konstantinápolyban, Ravennában és a Szentföldön is emeltetett hajlékot
- ^{9.} Florio Bánfi (1899-1967) irodalom- és művészettörténész, egy ideig a Collegium Hungaricum titkára volt. Feltételezése szerint az aranyozott tabernákulum megrendelője maga Gyöngyösi Gergely vagy Bakócz Tamás lehetett.
- ^{10.} Forrás: Collegium Germanicum & Hungaricum honlapja: http://www.cgu.it/DE/DE_frameset.htm
- ^{11.} Forrás: Kulturális Örökségvédelmi Hivatal honlapja: www.koh.hu/index.php?_mp=hirek&_amp=santo
- ^{12.} Aczél László Zsongor, a Sziklakápolna igazgatója előadásában egyébként jelezte, hogy a budapesti telket már 1925-ben a magyar pálosok nevére írták, tehát a befogadott rendnek – ez a pécsi jogtanácsos javaslata volt – már nem is kellett új engedélyt kérniük!

- Csizmadia, Zoltán: A budapesti Sziklatemplom története Forrás: www.palosrend.hu – 2005. 02. 02.
- Guzsik, Tamás: A pálos rend „születésnapj anyakönyvi kivonata” Elektronikus könyvfeldolgozás: <http://www.arch.eptort.bme.hu/epitesz5.html>
- Dr. Kisbán, Emil: A magyar Pálosrend története A Pálos kolostor kiadása, Bp. 1938-40. I-II. kötet
- Kubinyi, András: Magyarok a késő-középkori Rómában. Elektronikus könyv-Feldolgozás.
Forrás: www.mek.oszk.hu/02000/02097/html/kubinyi.htm. 2007. 05. 06.
- Schmidt, Irén: Szemelvények a Pálos rend történetéből (1250-2005). Szakdolgozat. MBE „Nagy Lajos Király” Magánegyeteme, 2005.

Internet-cikkek:

- Collegium Germanicum & Hungaricum honlapja: www.cgu.it/DE/DE_frameset.htm
- „Az európai utas” elektronikus könyvfeldolgozás, részlet: <http://www.hhrf.org/europaiutas/20024/10.htm>
- Kulturális Örökségvédelmi Hivatal honlapja: www.koh.hu/index.php?_mp=hirek&_amp=santo
- <http://www.lexikon.katolikus.hu/LINKEK/LINKBBBB/098BANAT.HTML>
- A Pálos rend honlapja: www.palosrend.hu
- www.medioevo.roma.it
- www.answers.com/topic/santo-stefano-rotondo
- <http://roma.katolsk.no/stefanorotondo.htm>

Schmidt Irén

Góbé virtus

A csíkszeredai Hargita néptáncgyűttes fellépése Magyarországon

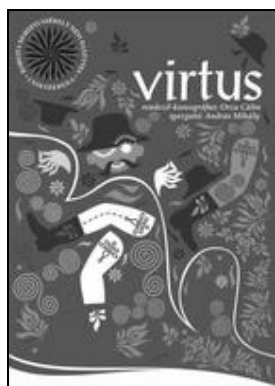
A székely góbé előkapja bicskáját, belevágja a gerendába s az alkalmi fogásra felakasztja tarisznyáját. Majd rákezd egy énekre: Járd ki lábam... Az előbbi jelenet is jól példázza, hogy a székely néptáncgyűttes új műsorában nemcsak a tánclépésekre helyezte a hangsúlyt, hanem – Seprődi János nyomán – a „csikiak” nyelvi fordulataiból (lásd pirivékelés), szokásaiból, mindennapi életéből is ízelítőt adott Orza Călin rendezésében a budapesti, siófoki, egri és budakeszi nézőknek. (Nagy kár, hogy a fellépéseik idején zajló Tánc-

háztalálkozó nagyszámú közönsége mindebből a hangulatból kimaradt.)

Jókedv és ösztönszerűség, álom és valóság, táncszínházi megoldások és autentikus elemek együtt bukkannak fel a pergő, szórakoztató műsorban. A hokedlikon háttal ülő nyolc „lánnyól” hamarosan kiderül, hogy leányviselőbe bújtatott fiúk, akik – ha már „lebuktak” – az ülőalkalmatosságra fel pattanva rögtön eljárják a verbunkot. A farsang tiszteletére székely harisnyában megjelenő lá-

nyokkal pedig eljárják a sóvidékit.

Az előadásból megtudtuk, hogy a csúrdöngölő az a tánc, amit a nagyközönség a legjobban ismer. (De csak úgy hírből...) Egyesek pedig „táncismereteikre” alapozva még attól sem riadnak vissza, hogy magukat magánmulatságokba mutogassák – általában több jóindulattal, mint tehetséggel... Ilyenekből aztán újfent kész a háborúság, ha a cigányok bált muzsikálnak: a cepperi, a gólyás, a valzer mellett a táncrend állandó része a „verekedés” is...

Vicces történeteket is hallhatunk a műsorban. Az egyik szerint valamikor a budapesti Opera színpadára is eljutott néhány székely legény, amikor meghívták őket a fővárosba. Igen ám, de a zenészeiket otthon hagyták. A „hivatásos muzsikusok” azonban valahogy másképp húzták, sügni meg nem sügött a székely atyafiaknak senki – így aztán nem ismerték fel saját csúrdöngölőjük zenéjét. Amikor aztán valahogy betuszkolták őket a színpadra, csaptak akkora fickádozást, hogy egész tánciskola fejlődött ki belőle...

A nagyvárosi aluljárókban feltűnő „üvegzenevirtuózokat” idézte fel a következő verbunk zenei kísérete. A vízmagassággal behangolt üvegédények hangjából Fodor Réka remekül varázsolt

tánc kísérelő dallamokat. De az ajtónyitáskor utánzó brácsa hangjára is felkaptuk a fejünket, miközben a lányok hatalmas demizsonként járták táncukat. Amikor megpihentek, a fiúk meg is ízlelték a „tartalmukat”. Majd a borivás után – a praktikum jegyében – kalapjukat otthonosan a demizsonok nyakára akasztották.

A vigasságból persze az ördög sem maradhatott ki: a megbabonázott fiúk párban kezdték járni a Nyárád-mentit. A székdobálás és az egymásra helyezett hokedlikon eljáró virtuóz verbunk után az ördögöcske egyszerűen felpattant az egyik fiú nyakába, s onnan hajtotta őket körbe-körbe, hangulatukat szinte a révületig fokozva.

A temetés előtti pillanatok kifigurázása során az elhunytól megtudhattuk, hogy „úgy halt meg – szívességéből”. Csoda-e hát, ha függőlegesen merevező lábát az egyik „gyakorlatias” székely legény alkalmi kalaptartónak használta?

Zárásképpen a fentről leereszkedő csizmák és egy lógó karú madárijesztő körül járták a táncot önfelédten a leányok s a legények. Meg is kérdezték a „kimerült” madárijesztőgetőtől, miután most nem sikerült őt táncba vinni: „Téged ki táncoltatott meg ennyire?” Majd egy EU-zászlót tűztek a mellére, s viccesen odaszóltak a közönségnek: „Boldoguljanak vele maguk, ha tudnak!”

Mindenki olyat álmodik, amilyen esze van. S aki nek furfangos az észjárása, meglátja, megérzi a lényegét. „Az egyik unióból alig szabadultunk meg, s máris a másikat hozzánk csatolták!” – mondotta viccesen a narrátor szerepét is betöltő Gábor Endre. A közönség pedig ilyenkor hálából véresre tapsolja a tenyerét. Ha nincs play-back, nem kell tapsgép se. Ilyen egyszerű.

Záhonyi András

Váradiné Osváth Ilona

Csodafiúszarvas című kiállítása Budapesten, a német anyanyelvűek templomában
2007. május 27-én Pütkös vasárnapján

Váradiné Osváth Ilona régi, református családból származik. Ősei évszázadok óta tulipánnal és csodaszarvassal hímezett Urasztala előtt kötöttek házasságot, s keresztelték szép, kis gyermekeiket. Osváth Ilona vegyész-mérnök, aki a textilszakmában működött, mindent tud a vászonról, selyemről, batisztról, bársonyról, a lenről, a kenderről s a többi alapanyagáról, s ehhez járul néprajzban szerzett ismerete, továbbá saját kézműves gyakorlata. Így, teljes igényű ismeretek birtokában biztonsággal és nagy szaktudással vállalhatja fel a magyar népművészet hímezéssel, szövéssel kapcsolatos műveinek bemutatását.

Ami minden szakismeretnél többet mond, az a lelki érték, melyet a népművészetben felfedez és bemutat. Nem magábanvaló dolognak véli a motívumokat, hanem a Világmindenség teljes egészének alkotó elemét látja benne, a magyarság lelki világának mély ismeretére tudott szert tenni, s a mélytudat szintjén a szimbólumok jelentésében elmélyedni.

Több kiállítását láttam már, és minden alkalommal elámultam a szemléletmódján. Ő pontosan tudja, hogy például a madár mikor fejezi ki a férfiasságot, mikor a nemzeti karaktert, mikor egy-egy holdházra utaló évköri jegyet. Ő tudja, hogy a szarvas minden pozitívában utal a nemzet állapotára, kifejezi a szenvedést vagy az előre száguldást. Így vált hiteles művésszé, mert szabadon alkot.

Meggyőződésem, hogy ehhez a művészethez Istenhittel lehet közelíteni, egyébként elsikkad a lényeg, nem az bontakozik ki, amit őseink mondani akartak. Ugyanis a népművészet hagyományos nemzeti kincs, melyet hittudattal és mélyen révült lélekkel műveltek, imádságos szívvel élték meg őseink és adták át nekünk. V. Osváth Ilona ezt folytatja, s ez kell a megértéshez is.

Több kérdést kell megbeszelnünk, elsősorban azt, hogy mit jelent a magyar nép számára a szarvas, milyen szerepet játszik ez a gyönyörű állat a hitvilágában.

A szárnyaló, fejét előre tartó, mintegy repülő szarvas képe jelen volt népünk életében Krisztus előtt 4-5 ezer év óta egész Euráziában. Megtalálták Mezopotámiában a lagaszi templom timpanonján, amint oroszlánfejú turul madarat fognak közre. Megtalálták az egyiptomi Unas fáraó templomának falfestményein és a heliopoliszi reliefeken. A szibériai paziryki jégbefagyott sír díszítő-elemeitől kezdve az altintepei szarvason át Zöldhalompusztáig mindenhol fellelhető ez a csodálatos állat, amerre turanoid, vagyis magyar népek laktak. Az ősmítoszunk, Ménrót két fiáról szól, akiket szarvas vezérelt el feleségeikhez és új hazájukhoz. A szarvas fejezte ki működő lelki vezérlüket, szarvas mutatta az isteni rendelés földi útját.

Ami lenn megtalálható, ugyanaz létezik a felső lélelben, a csillagos égen is. Az éjszakai égboltunkat átíveli a gyönyörű Tejút, s a Tejútról minden magyar ember tudja, hogy csillagkövetésén ott csattog Csaba vezér és serege lovainak patkója, akik bármely pillanatban levágtatnak népükhöz, ha segítségre szorulunk. Tudjuk, hogy Szent Lászlónak szarvas mutatta meg, hová kell építeni a váci templomot. Így a szarvas népünk lelkében a mennyei hitelesség képét adta és történelemformáló erővé lépett elő.

A szarvas eltűnt szemeik előtt, mert a Duna vizében, úszva tovahaladt. A kies folyóvíz és a szarvas ősi tendencia, mint lélekkép. A 42. Zsoltár egyik legkedvesebb énekünk, mert erre a paradicsomi emlékünkre utal, ahogy Isten igaz ösvényére vezérel, ezáltal hihetővé válik a szarvas szerepe a vezérlés művében, s ahányszor az éneket énekeljük vagy gondolunk rá, tudat alatt a szarvasvezérelte őseink útját is végigkísérjük lelkünkben.

Van egy kicsi falu Borsod megyében, a neve Kissikátor. A kissikátori templomot akkor restaurálták, amikor az előző kormány programjában erre pénz és cselekvő akarat is megvolt. 2000-ben az ünnepélyes avatón megfigyeltük a festett kazet-

tás mennyezetet, ahol egymás mellett két kazetta a nevelésről és a lélek útjáról szolt. A nevelést egy életfa fejezte ki, melynek két oldalán áll a templom és az iskola. Egymáshoz tartoznak, el nem szakítható egységet képeznek magyar társadalmunkban. Ezt a magyarság évezredek alatt így érezte. A mellette lévő kazetta ugyancsak életfát ábrázol, két oldalán két szarvas, amint lebegve a fa csúcsa felé kezd felemelkedni. Képes beszéddel elmondja, hogy lélekben szarvassá kell válnunk, hogy eljussunk az életfa csúcsára, Isten közelébe, s ezzel az életünk célját is elmondták kazettafestő őseink. Lelkünk ápolása a templomban, az iskolában zajlik, s a lélek égi minőségének megőrzése az átlényegülés a szarvassá válás lelki folyamatában fokozódik, istenélménnyé. A magyar nép a szarvas révén tudja a közös, nemzeti átlékesült állapotot kifejezni, szinte szó szerint, ahogy a zsoltárban áll: „Mint a szép, híves patakra a szarvas...” úgy vágyik a lélek az Úr közelébe.

Váradiné Osváth Ilona textilművész Csodaszarvas című kiállításának ez az alaptézise, a szarvassal a lélek megtisztult állapotát fejezi ki, s arról beszél, hogy a magyarságnak a lélektisztaság a természetes létállapota. Hunor és Magyar is hosszú böjtölés, révülés, imádkozás után látta meg a csodaszarvast, mint megtisztult lelke vezérlőjét. A szarvas tehát a lélektisztaság szimbóluma, s azért szerepel gyakran a népművészetben és népköltészetben, mert a magyarságnak a megtisztult lélek a vezérelve, melynek a szarvas szimbolikus megjelölője, képe, formavilága.

A szarvas az évkörben is megjelenik, éppen a Nyilas csillagkép második holdháza téridejében. A Nyilas a Sagittárius nemzeti karakterünk csillagképe, égi megfelelője. Ezt ősi idők óta tudja a világ, s nem kérdés ma sem népünk nyilas, Sagittárius volta.

A kiállításon látni fogják, hogy a szarvas, mint lélekkép kapcsolódik a nyíl formavilágot mutató motívumokhoz, s ezáltal realizálódik az égi, atyai minőség a földi ember világában. A keresztyén ember közösségi, puritán istentisztelete mesebeli szépségű lélekképpé nemesedik a hívek személyes hitélményei útján, s a népművészetben találja meg a kifejezéshez szükséges motivációt.

Ez a képanyag a nemzeti karaktert is kiemeli. A lélek mélytudata sok-sok öröklött, szerzett és tanult élményt halmoz fel, amelyből a vala-

mennyiünkben élő közös nemzettudat emeli ki a ránk nézve érvényes lélekképi anyagot. Így kerül a hímezett bütükre, párnacsupokra vagyis párnavégekre, a tisztaszoba asztalterítójére ugyanaz a szarvasmotívum, mint a számtalan református templom Urasztalára, úri hímezéssel kivarrrva, s az Urnak szentelve.

Az úrhímzés mellett szereti a népünk, tehát valamennyien hímező asszonyok szeretjük a keresztes öltéssel kivarrrt munkákat. Kalotaszegen, a zsoboki asszonyok hímezéseinek bemutatóján mondták, hogy „ez a kerekaszemes öltés” miért kerekaszemes, kérdeztem, amire mutatták is, mondták is, hogy azért, mert keze is van, lába is van, és úgy továbbkerekedik. Szóval a kerek nap járását idézték, ez szabta meg az öltésformát. Az ünőszarvas az anyaságot, a fiúszarvas az aranyhajú ifjakat jeleníti meg.

Gyárfás Ágnes megnyitóbeszède

A muzsikáról

Meg kell említeni, hogy az elhangzott zeneszám **HAMPÓ JÓZSEF Csodafiúszarvas útja c. műve**. A közösség lelkét mélyen megérintette.

A lépegető, fejét előre szegező, majd hátra-néző szarvas zenei képe felidézte mesékbe hajló nemzeti ősmúltunkat. A táncoló szarvas muzsikája egy várva-várt jövőképet idézett. Nem programzenét hallottunk, hanem a régi magyar regölők szava, hangja, lélekereje kelt életre pompás hangszerelésben, szépen szóló muzsikában. Ahogy egy alkalommal Pap Gábor professzor megállapította:

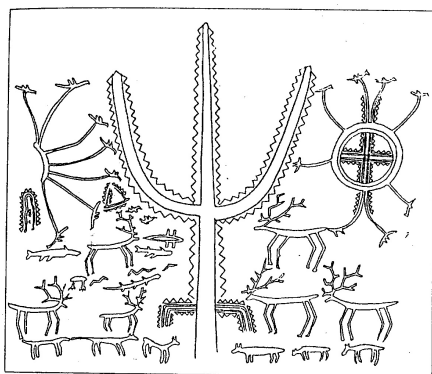
„Ez a mi korunk magyar népzeneje”.

Előadta: ARANYOSI GYÖRGY Trombitaművész

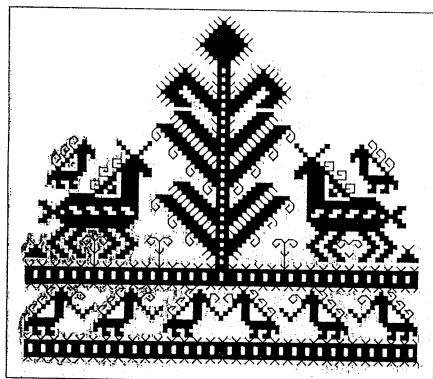
Zongorán kísérte: a szerző HAMPÓ JÓZSEF

(Szerkesztő)

Világfa
a szibériai
két mű-
vészetben
/László Gy.
után/

Csuvas ke-
resztsze-
mes minta
/Lengyel Gy.
után/

„Mint a szép fűves patakra
a szarvas kívánczodik....”
(XLII. zsoltár)

MEGHÍVÓ

2007 Pünkösöd

Hampó József: Csodafiuszarvas útja

Kornetfantázia két tételben

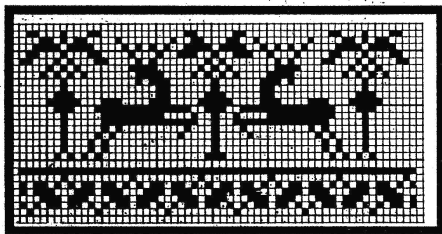
1. Napot láttam én fölkelni...

2. Népmesék Tündér szép Ilonája

Előadja Aranyosi György

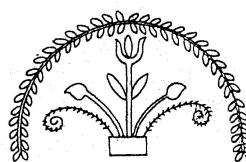
trombitaművész

Villanyorgonán kíséri a szerző

Torockói keresztsemes szarvasminta

A címloldalon szarvas világgép egy erdélyi,
XVIII.századi Űrasztalterítőn

Meghívó

A budapesti német anyanyelvűek református közössége,
presbitériuma és lelkésze

2007 május 27-én Pünkösöd délelőttjén 10⁰⁰órától
Istentisztelettel egybekötött kiállítást rendez
a budapesti Hold u. 18.sz. alatti református templomban
(Hold u.és Alkotmány u. sarkán), ahol

Váradiné Osváth Ilona textilművész
népművészeti gyűjtő

CSODAFIÚSZARVAS
címmel

népművészetünk merkelt szarvasaiból összeállított
kiállítását

Dr. Gyárfás Ágnes
magyar bölcslelettörténész
nyitja meg

Családjával, barátaival együtt szeretettel várjuk!

A MISKOLCI BÖLCSÉSZ EGYESÜLET *elhelyezése*

Felhívással és Kérelemmel fordulunk a Nemzeti Emigrációhoz

Az alábbi levelet kaptuk a Nagy Lajos Király Miskolci Bölcsész Egyesület bajbajutott egyetemétől a magyarságtudomány és őstörténelmünk fellegetvárának fennmaradása és létkérdése ügyében. E páratlan jelentőségű segély megnyilatkozás kérdésében kérelemmel fordulunk mindenkihez, hogy csatlakozzanak az alábbi kezdeményezéshez.

A rendkívüli helyzetre való tekintettel, megalkult egy segélybizottság, amely adományok gyűjtésével fog támogatást nyújtani az egyetem számára. A Bizottság vezetőségi tagjai között van Molnár Éva, Tomory Zsuzsa, és Herczeg Kálmán.

Több egyesület jelezte már, hogy minden erővel támogatják ezt a nemes lelkű munkát. A Bizottság minden adakozó nevét és címét továbbítja az egyetemnek, az adomány összegének megjelölésével. Az adományok kezelését Molnár Éva elvállalta és a Bankamerikán keresztül eljuttatja Dr. Gyárfás Ágneshez. Kérünk minden adományt US dollárban kiállítani Molnár Éva nevére és csatolni az adakozó nevét és pontos címét. Az adományt kérjük a következő címre beküldeni:

Éva Molnar,
17202 Jetton Rd,
CORNELIUS NC. 28031

Az így küldött adományozás előnye az, hogy a teljes összeg kezelési költsége csak egy százalékot tesz ki.

Köszönjük ezen nemzetmentő és jövőépítő munkában való részvételét. Hazánknak talán soha nem volt ilyen nagy szüksége erre.
Tisztelettel.....

Magyarságkutatás helyett lakópark

2007. március 26. 14:50
HunHír.Hu-információ

Kilakoltatják a Nagy Lajos Király Magánegyetemet miskolci székhelyéről. 2007 nyarán ki kell költözni abból a régi állami épületből, melyben miniszterelnöki rendelkezés értelmében mű-

ködött, a hírek szerint lakópark épül a helyén. A HunHír.Hu segítségével siet a bajba jutott oktatási műhelynek, és kér minden jóérezsű és hazája sorsát szíven viselő embert, hogy segítse a Miskolci Bölcsész Egyesület fennmaradását.

A Miskolci Bölcsész Egyesület Nagy Lajos Király Magánegyeteme az egyetlen magyarországi kiemelkedően közhasznú szervezet, amely nyíltan nemzeti érzelmű és felfogású oktatást folytat. Ezért képezik tanári karát azok a tudósok és kutatók, akik évtizedek óta tudományos igényességgel tárják fel a magyarság ősmúltját, történetét, nyelvét, egyetemese népi és nemzeti kultúráját, zenéjét, táncát s a világban elfoglalt helyét.

Az egyesület 1989-ben alakult, meghirdetve a háromlépcsős képzési formát: baccalaureatusi három éves képzését, magiszteri és Septem Artes Liberales szintű PhS képzéseit. Az iskola szellemisége és rendszere nagyon népszerű a magyarság előtt, s annak ellenére, hogy szinte sehol nem jelenik meg róla hirdetés, minden évben 3-4 száz hallgatóval tud működni. Magyarságtudomány, Lélektudomány (Pszichológia), Művészettörténet, Angol-Német nyelvtanár képzését szívesen veszik igénybe a tanulni vágyók.

A kis intézmény kezdetektől fogva sok nehézséggel küzdött, mert éppen szellemisége miatt szűrt szemet, pedig sem a tanári kar, sem a hallgatók nem politizálnak. Kizárólag a tudománynak szentelik életüket és a tudomány iránt érdeklődő különféle korosztályok oktatását tűzték zászlajukra.

Jelenleg kilakoltató végzés született az Egyesület ellen a Borsod-Abaúj-Zemplén megyei Bíróságon, ami azt jelenti, hogy 2007 nyarán ki kell költöznie abból a régi állami épületből, melyben miniszterelnöki rendelkezés értelmében működött. Az épületet ugyanis szeptember elején kezdi elbontani. No nem azért mert bontásra szorul állapota miatt, hanem mert a hírek szerint lakópark épül a vasgyári környezetben.

Az említett miniszterelnöki intézkedést Németh Miklós hozta 1989-ben; ezt tiszteletben tar-

totta Antall József, Horn Gyula, Orbán Viktor, most azonban minden törvényes folyamatot megszakítva eladták a házat az egyesület feje fölött, az egyesület tudta nélkül úgy, hogy semmilyen elhelyezést nem biztosítanak. Németh Miklós szó szerint a következő rendelkezést hozta az 1989-ben kiadott alapító levelében, melyet Bodonyi Csaba neves építész, országgyűlési képviselőnek írt az alapítás tárgyában:

„... a minisztérium, s személy szerint a miniszter nem tud Miskolcon, az ott működő régebbi egyetemen bölcsészkart létesíteni, mert ez több milliárd forintjába kerülne, s erre most nincs állami fedezet. Amennyiben azonban a bölcsészeti iránti igény ilyen erős, létesüljön magánegyetem, amely állami épületegyüttesben, de állami támogatás nélkül működne”. Németh Miklós szavainak érvényt szereztek, s az egyesület állami épületegyüttesben, karbantartásért, őrzésért helyet kapott, s valóban soha nem folyamodott állami támogatásért.

Jelenleg azonban a privatizációra hivatkozva sikerült megkaparintani 30 millió Ft-ért a 160 millió Ft-ot érő épületet egy ismeretlen KFT-nek (mely direkt az épület megvásárlására alakult), s már úgy tűnik, hogy az egyesület érdekeit semmiféle hazai jogszabály vagy rendelkezés nem védi.

A **HunHír.Hu** segítségére siet a bajba jutott oktatási műhelynek, és az Interneten keresztül kér minden jóérezsű és hazája sorsát szíven viselő embert, hogy segítse a Miskolci Bölcsész Egyesület fennmaradását. Eddig a miskolciak révén összegyűlt 2 millió Ft, ami nagy biztonságot ad ugyan, de kevés egy oktatási intézmény elhelyezéséhez. Az idő sürget, ezért az Interneten keresztül kérjük segítsenek, ne hagyják elveszni a 18 éve működő és egybetartott nemzeti közösséget. Ha megérinti szívüket a nagyon-nagyon várt adakozás gondolata, küldjék adományaikat a következő bankszámlára:

10300002 – 25509977 - 00003285

Ha valaki az adója 1%-át ajánlaná fel, annak közöljük az alapítványi adószámunkat:

18410868 - 1 - 05

Az egyesület telefonszáma: 06 - 46 - 331 - 981

Ha felhívunk, a támogatáshoz csekket tudunk küldeni, ezzel is az egyesület számlájára érkezik be az összeg. (Saját adóazonosító számukat kérjük tüntessék fel.)

Nem milliókat várunk, sok kis adomány is előre viszi dolgunkat. Hálásan köszönjük minden nehéz helyzetünket megértő jóságú ember támogatását

Miskolci Bölcsész Egyesület Elnöksége nevében

Dr. Gyárfás Ágnes

Kedves Olvasóink!

Köszönjük a jóságú eddigi támogatást, amelynek segítségével új életet kezdünk.

Ugyanis egyesületünket csodás mozzanatok motiválták a közelmúltban. Mi úgy fogjuk fel, hogy Badiny Jós Ferenc professzorunk segített rajtunk a túlvilágról. Azokban az órákban ugyanis, amikor meghalt, éppen Őt emlegettük Rostás László – Hervay Tamás – Detrich Atila – Krizsai Mónika társaságában a Magyarok Háza kis kávézójában. Véletlenszerűen megkérdeztem tőlük,

– Tudjátok-e, hogy Feri bácsi milyen vallású?

Egyikük sem tudta, ezért megmondtam, hogy evangélikus.

Másnap a diósgyőri evangélikus lelkész felajánlotta a templomkertben lévő iskolaépületet a bölcsészeti számára.

– Ha rendbe szedik, működhetnek benne – mondta.

10 évre kötöttünk használatbavételi szerződést, amelyet elfogadott a presbitérium, a gyülekezet és a püspökség. Az egyesület részéről pedig az elnökség, a közgyűlés, a hallgatók, a tanárok.

Az eddigi adományokból már rendbe hoztuk a tetőt és elindítottuk a kőműves munkákat, továbbá a fűtés és vízvezeték szerelését.

Eddigi ismert adakozóink

Rostás László építész: Tervek, felmérés

Mednyánszky Miklós miskolci építész: Művezetés
Pitlu János egri vállalkozó: 200 000 Ft, és festék a kerítés lefestéséhez

A MISKOLCI BÖLCSÉS SZ EGYESÜLET NAGY LAJOS KIRÁLY MAGÁNEGYETEME ELHELYEZÉSE

Rónai Lászlóné miskolci vállalkozó: 400 000 Ft, és vállalta az üveges veranda ablakainak elkészítését, beszerelését és az udvar (templom) felé eső front szétkorhadt ajtó- ablakainak új ajtókkal- ablakokkal való beépítését.

Rotary Klub. Miskolc: A hátsó homlokzat vakolása és a bölcsezszebléma ráfestése

Fazakas Árpád. Ulm: Víz- és gázszelés munkálatai, mosdók, WC-k, radiátorok stb. adománya

Vincze Ildikó kerámikus művész: A közösségi tér kandallójának díszítő kerámiái

Pataki János festőművész: Az evangélikus templom, iskola együtteséről templomkerti és vár alatti elhelyezéséről egy sokszorosítható grafika, reprezentációs célzattal

Csibi Károly miskolci vállalkozó: Az iskolaudvar hátsó végének kitakarítása, bekerítése. Konténerrek ingyenes biztosítása, nagykapu javítása

A nemzeti emigráció 2800 dollárt gyűjtött.

Az összeget az alábbi jószívű adományozók adták össze az USA-ból

Tibor Major 4271 West 140 th St Cleveland, Ohio
Éva és Lajos Molnar 17202 Jetton Rd Cornelius, North Carolina

Gusztáv Véghelyi 79 Ashford Ave Dobbs Ferry, New York

Kálmán Herczeg 405 Hillendale Rd Seneca, South Carolina

Dr. Paposi Jobb Andor

Károly és Judit Bodis 268 Ridley Blv # 110 Toronto, Ontario M5m

Zsuzsa Tomory 103 W. North St Silver Lake, Wisconsin

Ernő Csihás 233 Township Line Rd Apt 3A Elkins Park, Pennsylvania

Edit Kertész 122 Wessington Ave Garfield, New Jersey

Dr. László Bálint 27215 Buffalo Rd Kensington, Ohio

Tibold Makk Szabina festőművész: 2 000 000 Ft kamatmentes kölcsönt adott, és 200.000, Ft adományt.

A továbbiakban a padlózat kicserélése, a villanszerelés, az üveges veranda megépítése, a megmaradt ajtó-ablakok javítása-festése, a pince használhatóvá tétele a főgond. A kőművesmunkák teljes kifizetéséhez is szükséges pár százezer forint. A működés feltétele, hogy a tantermek falát körbeépítsük zárható szekrényekkel a könyveink számára. Így is csak a szakkönyveket tudjuk elhelyezni. A szépirodalom nem fér el. Mi bízunk abban, sőt biztosak vagyunk benne, hogy Isten ezt a gondunkat is megoldja.

Kérjük tehát a jószívű és megértő barátainkat, ha tehetik, segítsék az oktatási épület munkáinak befejezését. Szeptember 17-én hétfő délelőtt 10⁰⁰ tanévnyitó. Addigra készen kell lennie a háznak.

Még egyszer köszönjük az áldozatot, a jószívű adakozást, kérjük továbbra is segítségüket. Odafigyelésükkel, imáikkal is legyenek mellettünk.

2007. júliusában megérkezett adományok:

Major Tibor USA, Ohio

Molnár Éva és Lajos USA, North Carolina

Véghelyi Gusztáv USA, New York

Herczeg Kálmán USA, South Carolina

Dr. Paposi Jobb Andor

Bódis Judit és Károly USA, Ontario

Dr. Tomory Zsuzsa USA, Wisconsin

Csihás Ernő USA, Pennsylvania

Kertész Edit USA, New Jersey

Dr. Bálint László USA, Ohio

Kovács Árpád USA, Ohio

Matta István USA, Ohio

Mozsári Józsefné Budapest

Csility Józsefné Baja

Petrás János Budapest

A MISKOLCI BÖLCSÉSZ EGYESÜLET NAGY LAJOS KIRÁLY MAGÁNEGYETEME ELHELYEZÉSE

Daróczy József, Ibolya Zsuzsa USA, Ohio

Huszár László és V. Varga Annamária USA, Ohio

Mader M. Ida és V. Varga Annamária USA, Ohio

Prof. Baksay László USA, Florida

Balatoni Susana USA, Florida

Jobb Vilmos USA, Michigan

Jr. Csejtey Béla USA, California

Balogh Attila és Teréz USA Ohio

Tompos Anthony USA, New York

Palotay Júlia és Joseph C. USA, California

Susan Charles CANADA, Québec

Véghelyi Tibor és Babos Imre CANADA, Ontario

elkészült. Az ereszalját hosszanti oldalakon stukatúrral láttuk el. A falakat kívül-belül leverték, már folynak a vakolási munkák. A régi ablakokat kiszedték javítás céljából. A kis üveges veranda alapzatát ássák. Bizonyos falakat kiszedtek, felszedték a régi, korhadtt padlót. Beépítettük a vízvezetékét, a gázfűtés hálózatot és a kazánt, a radiátorokkal együtt.

Elkészült a két mosdó, zuhanyzó, most dolgoznak a teljesen új villanyvezetéken a villanyszerelők. Augusztus 9-re kifestik a tantermeket, s már ott mutatjuk be a népművészeti kiállításunkat. A teljes épület renoválása szeptember 1-re fejeződik be, de aug. 15-től költözünk. Ablakpucolásra várjuk a tettekre kész hallgatókat. Köszönettel, hálával gondolunk minden kedves adakozóra. Nevüket márványtáblán fogjuk feltüntetni az iskola falán.

2007. július elején folynak az új oktatási épületünk renoválási munkálatai. A tető már teljesen

Dr. Gyárfás Ágnes

Képek az Miskolci Bölcsész Egyesület Nagy Lajos Király Magánegyetemének felújítandó oktatási épületéről

IV. Béla leveléről

A Tárih-i Üngürüs, amely az Árpádok családi krónikája, közli a tatárok üzenetét a magyar királyhoz, amiben arra utalnak, hogy a király vallása „rossz”. Miről szól a tatárok üzenete?

Nem arról van szó ebben a vitában, hogy a magyarság ne lenne rokon a hunokkal. Ellenben arról, hogy azért kerültünk szembe keleti rokon népekkel, mert eluralkodott rajtunk az a vallás, amit Nagy Konstantin római császár hirdetett meg a Milánói edictumban, 313-ban.

325-ben a niceai zsinat ennek alapján szentesítette az állam és az egyház szövetségét. Ezzel megteremtették az egyház szervezetét és megkezdődött mindazok hatalmi üldözése, akik „más szent iratokat” is ismertek, mint amit ez az egyesült szervezet elismert.

Konstantin az egységes birodalmi vallás megalapítása céljából a perzsa eredetű, Rómában kedvelt, méd Zarathustra tanítását követő Mithrász, a kánaánita szoláris hitet, és a régi-babilioni, Bethániából ismert kereszténységet egyetlen, egyetemes, vagyis Katolikus vallássá gyúrta össze. Ez vált a birodalom vallásává. Azok az országok pedig, amelyek később ezt a rendszert átvették, a valóságban tovább éltették a Római Birodalmat, amelynek római, vagyis a császári hatalomra alapuló jogrendje vált a feudalista és a nyugaton kialakuló abszolutista uralmi rendszer alapjává.

Mi magyarok Werbőcziré, és történelmi jogrendünkre, mint jogalkotásunkra hivatkozva ezzel az abszolutista, római eredetű önkénnyel szemben védjük nemzeti függetlenségünket és kultúránkat. A mai ideológiai háborúban tehát nem véletlen, hogy a jelenlegi liberális, abszolút igazságokat hirdető berendezkedéssel szemben kultúránkat és nemzeti függetlenségünket megint csak a régi jogrendünk megerősítésével és annak segítségével védhetjük meg.

Jellemző, hogy az Egyetemes Római Egyház el kellett, hogy pusztítsa a Merovingokat, mert ők őrizték az élő, Mária Magdolnától eredő, Jézus által hirdetett tiszta és eredeti világnézetet, az ó-

babiloni, Bethániában még jól ismert hagyományt, az egyesített birodalmi, politikai érdekek vélt védelme miatt. Óriási hiba volt, aminek a levét eszi az egész nyugati civilizáció. Holott jobban tették volna, ha az eredeti, élő tanításra alapozták volna az egyházat. Akkor ma sikerrel vehetnénk fel a harcot a materialista támadásokkal szemben, és nem kerülnénk szembe a keleti népekkel sem.

IV. Béla megtette azt a lépést, hogy befogadta a kunokat; de az udvarában lévő, német-római politikai érdekeket képviselő idegen papok a király távollétében meggyilkolták a kunok vezetőjét, Köntönyt. Erre is van utalás a Tárih-i Üngürüs-ben. Így egyedül maradtunk a mongolokkal szemben. A király később hiába várta a nyugati segítséget, nem kapta meg. Hiába írta meg a kötelező, akkori szabályokat, követő leveleit, beleértve azt is, amiről itt szó van. Attila találkozása a pápával a Meroving probléma megvitatása, a Mária Magdolna titok, a vérvonal titka megvitatása volt. Attila joggal lépett fel a császári hatalom, a rabszolगतartó római joggal szemben az emberi szabadság védelmében. Erről szól a rómaiak által le nem igazott népek hagyománya, ami Attilát dicsőítette. A vérvonal titka volt, amiért az Anjou-k Magyarországra kerültek. Róma nem támogatta a magyarokat sohasem, inkább pusztulni hagyott minket a vérvonal titka miatt Árpádokkal, René D' Anjou-val együtt. Ennek lett áldozata Jean D' Arc is, akinek Mária látomásait maga René D' Anjou vette védelmébe.

Az nem baj, ha túl sok titkot ismerünk, mi magyarok. Ám a megfelelő szinteken ezt ismerni kell és így elkerülhetők a szembekerülések olyan népekkel, amelyekkel nem kellene háborúba keverednünk. Ez ennek a kérdésnek a tanulsága, szerintem.

Geönczeöl Gyula (Internet)

Hihetetlenül fontos okmány került kezembe néhány nappal ezelőtt, egy közeli barátom jóvoltából aki gyűjti a második világháború után külföldre szakadt magyar vezető réteg hagyatékait. E csoport néhány évtizeddel ezelőtt kezdett kihalni de leszármazottaik kidobásra szánták levelezéseiket és okmánygyűjteményeiket.

Egy ilyen csomagban lévő borítékban lapult IV. Béla magyar király Sárospatakon 1252. november 11-én keltezett latin nyelvű segélyt kérő teljes levelének másolata, amit IV. Ince római pápának küldött. Magyar és angol fordítással együtt. A király újabb tatár támadástól fél és úgy gondolja, hogy a tatárok a hunokhoz hasonlóan Magyarországon akarják létrehozni a nyugat elleni főhadszállásukat.

A hosszú levél egyik bekezdése igazolni látszik feltevésemet, hogy a hunok, mint leigázó idegen hatalom jelentek meg a Kárpát-medencében. IV. Béla király Attilát Totyla-nak írja és a hunokat a tatárokhoz hasonló keleti ellenségnek (nem a magyarokkal rokonnépnek) tartja. A kiragadott latin-szöveg így szól:

”Totyla in exemplis veniat, qui ex parte orientis ad occidentalem veniens subiugandam, in medio regni Hungarie sedem suam principaliter collocavit” [”Jusson eszünkbe Attila, aki keletről elindult nyugat meghódítására s Magyarország közepén ütötte fel főtáborát”].

Az anyagot kölcsön kaptam feldolgozás céljából.

Még nem tudom, hogyan lehetne ezt közkézre bocsátani, tanácsra lenne szükségem. Talán a könyv munkatársai tudnának megoldást ajánlani.

Nem tudom ismerik-e magyarországi kollégáink ezt a levelet és lenne-e javaslatuk vele kapcsolatban.

A legjobbakat kívánva küldöm üdvözetemet

Nógrády Mihály. (Internet)

„MENTSÉTEK MEG A LELKEKET!”

„...S mert sugaraink másik végen ti vagytok,
úgy árasztjuk rátok a fényt, hogy sugározzatok!
Sugárzó Magor, magok, magyarok.
Fáklyahordozók!
Sötétben kell világítanotok!
Élő tűzoszlopok!
Tűzzé, fénné váljatok!
Tükrözzétek vissza a Napot,
mert magatokban, a magokban,
ti magyarok hordozzátok a holnapot.
Kapaszkodjatok! Belénk kapaszkodjatok!
S ők belétek, ti élő létrafokok.
Vigyétek őket feljebb, akár a hátatokon!
Maradjatok szabadok! És szabadítsatok!
A Szabadító hat általatok.
Mert míg szabni kell, a szabadság a titok.
Ám a szabadból az AD a holnapotok...”

Mennyei kórus

Siklósi András

Böjti fohász

Alszik alszik szinte minden
halálos zord néma csendben
Bár közeleg jön a húsvét
tombol a tél támad ismét
Erdő mező csonttá dermed
növény állat pusztul szenved

Hófúvásban jégben élünk
egyre fogyunk s hull a vérünk
Temetőben ifjúságunk
a szakadék szélén állunk
nyakunkon a hóhér bárdja
süllyedünk az éjszakába
Csak a zsarnok vasárnapol
s bennünket a sárba tipor

Ébredj ember ébredj élet
ébredj gyönyörű természet
Süss fel nap süss perzselj hétrét
tündököljön föl a húsvét

Engedd Isten hogy a néped
hittel zengje dicsőséged
Add vissza elrabolt álmunk
évezredes szabadságunk
Idegen ne bántson minket
ne fossza ki a földünket
ne alázzon ne védjen meg
ne szeressen s ne öljön meg
„Testvérré” nincs több szükségünk
söpörd ki az ellenségünk
sújts le tigrisre cápára
taposs rá a viperára
Elég volt a vereségből
gyalázatból rettegésből
Meguntuk a börtönt bitót
a sok férget rongy besúgót
Elég volt a szolgaságból
rombolásból és romlásból

Esedezve kérve kérünk
engedj újra szépen élnünk
Adj hazánknak tisztességet
bort búzát és békességet
méltó népet és virágzót
förfögetegben is megállót
Fordítsd felénk derűs orcád

Tavaszdj ki Magyarország

MISKOLCER PHILOSOPHISCHER VEREINIGUNG
KÖNIG-NAGY-LAJOS UNIVERSITÄT
UNGARN

ALAPÍTÁSI ÉV 1989

THE MISKOLC SOCIETY OF HUMANITIES
KING NAGY LAJOS UNIVERSITY
HUNGARY

Foglalkoztatási Hivatal BAZ megyei Munkaügyi Központ
Hatósági nyilvántartásba vételi szám: 05-0165-05

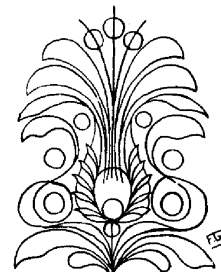
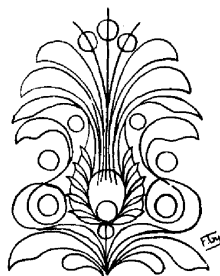
H-3533 Miskolc, Vasgyári út 18.
H-3509 Miskolc. Pf.: 819

Kedves Barátaink!

A Miskolci Bölcsész Egyesület
Nagy Lajos Király Magánegyeteme
elnöksége és egyesületi tagjai

szeretettel meghívják

a XII. Magyar Őskutatási Fórumra
2007. augusztus 06-10 között

Miskolcra a Vasgyári út 18. sz. alatti Oktatási épületbe.

Ünnepélyes megnyitó augusztus 06-án 10⁰⁰

Vendéglátás a megszokott módon.

Szeretettel

Következő szám tartalmából:

Tibold Makk Szabina: A Csendről

A titokzatos Petrovics. Barguzini dokumentum

Györkő Enikő: Egymásra épülő szöveges ritmusjátékok
